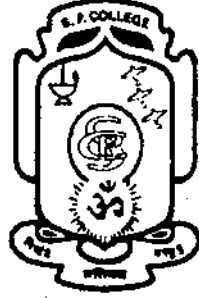

परशुरामीय २००४-२००५

शिक्षण प्रसारक मंडळीच्या
सर परशुरामभाऊ महाविद्यालयाचे
वार्षिक नियतकालिक

- विशेष विभाग -
केशवसुत स्मृतिशताब्दी निमित्त
स्वरचित काव्यवाचन व निबंध स्पर्धा

शिक्षण प्रसारक मंडळी, पुणे

- मा. पदाधिकारी -

- अध्यक्ष : मा. न्यायमूर्ती श्री. यशवंत विष्णू चंद्रचूड
उपाध्यक्ष : १) मा. श्री. गणेशनाथरायण आर. पोदार २) मा. शेठ सुशिलकुमार रुईया
३) मा. श्री. बाळ जगन्नाथमहाराज पंडित
चिटणीस : मा. प्रा. डॉ. गंगाधर काशिनाथ शिरूडे.

- मा. नियामक मंडळ -

१. मा. रघुनाथ भास्कर चितळे, अध्यक्ष, २. मा. भालचंद्र वासुदेव राडकर, उपाध्यक्ष, ३. प्रा. विठ्ठल दत्तात्रय सरलष्कर, ४. प्रा. शरद दत्तात्रेय भागवत, ५. मा. वसंत रघुनाथ देसाई, ६. मा. पद्मनाभ वासुदेव मनोल्कर, ७. मा. अनंत नीलकंठ माटे, ८. मा. चंद्रकांत राजाराम पटवर्धन, ९. मा. डॉ. प्रकाश कृष्णाजी जोशी, १०. मा. विष्णू वासुदेव जोशी, ११. मा. माधव दत्तात्रय येरवडेकर, १२. मा. श्रीराम गणेश भालेराव, १३. मा. अनंतराव विठ्ठलराव पाटील - (स्वीकृत सदस्य), १४. मा. अभय सुमंत दाढे - (स्वीकृत सदस्य).

- प्रशासकीय मंडळाचे प्रतिनिधी -

१. प्राचार्य डॉ. रमेश त्रिंबक साने, २. श्री. उत्तम शेका क्षीरसागर, ३. सौ. नंदा प्रकाश माने, ४. प्रा. डॉ. उदय नामदेव साळुंखे, ५. सौ. नेत्रा उदय जमखिंडीकर, ६. प्रा. प्रदीप विनायक दातार, ७. श्री. धोंडिराम मारुती गडदे, ८. प्रा. डॉ. गंगाधर काशिनाथ शिरूडे - चिटणीस, शि. प्र. मंडळी.

- प्रशासकीय मंडळ -

१. मा. प्रा. विठ्ठल दत्तात्रय सरलष्कर, नियामक मंडळाचे प्रतिनिधी, २. मा. प्राचार्य डॉ. रमेश त्रिंबक साने, ३. मा. उत्तम शेका क्षीरसागर, ४. मा. सौ. वीणा अजय घारे, ५. मा. बबन मारुती परचंडे, ६. मा. सौ. नेत्रा उदय जमखिंडीकर, ७. मा. सौ. मेधा ज. पंडित, ८. मा. सौ. स्मिता अनिल पानसे, ९. मा. श्रीमती नंदा प्रकाश माने, १०. मा. नागनाथ लिंगाजी कांबळे, ११. मा. सौ. अनुराधा माधव लिमये, १२. मा. सौ. प्रज्ञा प्र. पाध्ये, १३. मा. सौ. माधवी भारत भडगांवकर, १४. मा. सौ. स्मिता शाम मांडवकर, १५. मा. सौ. पद्मजा ज. बोरकर, १६. मा. सौ. अपर्णा नागेश सहस्रबुद्धे, १७. मा. सौ. सुमन वासुदेव कुलकर्णी, १८. मा. सौ. मेघना सुधाकर कुलकर्णी, १९. मा. सौ. नीलाक्षी आनंद क्षीरसागर, २०. मा. प्रा. डॉ. उदय नामदेव साळुंखे, २१. मा. प्रा. प्रदीप विनायक दातार, २२. मा. श्री धोंडिराम मारुती गडदे, २३. मा. श्री. सुनील मधुकर पळशीकर, २४. मा. प्रा. डॉ. गंगाधर काशिनाथ शिरूडे, (चिटणीस शि. प्र. मंडळी).

- स्थानिक कार्यकारी समिती -

१. मा. श्री. भा. वा. राडकर, अध्यक्ष, २. मा. श्री. अ. वि. पाटील, सदस्य, ३. मा. श्री. प. वा. मनोल्कर, सदस्य, ४. मा. श्री. वि. द. सरलष्कर, सदस्य, ५. मा. श्री. मा. द. येरवडेकर, सदस्य, ६. मा. श्री. व. र. देसाई, सदस्य, ७. मा. डॉ. सु. द. खंडागळे, सदस्य, ८. मा. डॉ. छाया आबनावे, सदस्या, ९. मा. डॉ. सरोज हिरेमठ, सदस्या, १०. मा. श्री. वि. ए. कुलकर्णी, सदस्य, ११. मा. प्रभारी प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे, निमंत्रक.

- शाला समिती -

१. मा. श्री. भा. वा. राडकर, अध्यक्ष, २. मा. श्री. अ. वि. पाटील, सदस्य, ३. मा. श्री. प. वा. मनोलकर, सदस्य
 ४. मा. श्री. व. र. देसाई, सदस्य, ५. मा. श्री. मा. द. येरवडेकर, सदस्य, ६. मा. डॉ. गं. का. शिरूडे, सदस्य,
 ७. मा. श्री. सुजित मंगलोरकर, सदस्य, ८. मा. उपप्राचार्य उ. नी. किवळकर, सदस्य, ९. मा. उपप्राचार्य डॉ. वि.
 मा. सोलापूरकर, सदस्य, १०. मा. उपप्राचार्य सो. रा. शेंडे, सदस्य, ११. मा. उपप्राचार्य सौ. लता पिसाळ, सदस्या,
 १२. मा. श्री. चं. मा. जोशी, सदस्य, १३. मा. श्री. सी. एच. करमरकर, सदस्य, १४. मा. श्री. सु. नी. गाडगीळ,
 सदस्य, १५. मा. प्रभारी प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे, निमंत्रक.

परशुरामीय २००४-०५

- संपादक मंडळ -

कार्यकारी संपादक : प्रा. अरुण बेलसरे

- सदस्य -

प्रा. माधुरी गानू	प्रा. डॉ. मीरा सुंदरराज
प्रा. डॉ. मालती रॉय	प्रा. डॉ. प्रकाश सोमण
प्रा. डॉ. मोहन काळे	प्रा. डॉ. रश्मी हेबाळकर
डॉ. शैलजा कात्रे	प्रा. ताराचंद धर्मावत
प्रा. राजशेखर शिंदे	प्रा. उमा गुरव
प्रा. अनुजा राजमाचीकर	प्रा. वैशाली दाबके
प्रा. दीपक कर्वे	श्रीमती मीना पुराणिक
श्री. जगदीश जोशी	(लेखापाल)
(सहाय्यक लेखापाल)	

- सल्लागार मंडळ -

प्राचार्य : डॉ. माधव पेंडसे
 उपप्राचार्य : डॉ. विनायक सोलापूरकर
 उपप्राचार्य : प्रा. उल्हास किवळकर
 उपप्राचार्य : प्रा. सोपान शेंडे
 उपप्राचार्या : प्रा. सौ. लता पिसाळ
 (कनिष्ठ महाविद्यालय)
 व प्रमुख परशुरामीय सल्लागार मंडळ
 पर्यवेक्षक : प्रा. चंद्रकांत जोशी

- विशेष आभार -

डॉ. छाया आबनावे	प्रा. प्रदीप दातार
प्रा. ज्योत्स्ना खरे	प्रा. शरद तांदळे

- विद्यार्थी प्रतिनिधी मंडळ -

वरिष्ठ महाविद्यालय : गौरी गोळे (तृ.व.साहित्य), क्रांतिगीता भोसले (द्वि.व.साहित्य), ऋचा घाणेकर (तृ.व.साहित्य)
 कनिष्ठ महाविद्यालय : ऋषिकेश जोशी (११वी वाणिज्य), श्रद्धा दिघे (११वी साहित्य)
 मुखपृष्ठ-चित्र : श्री पद्मा पब्लिसिटी, ३५५ नारायण पेठ, पुणे ३०.
 मलपृष्ठ - रेखाचित्र : सौ. अनुराधा जोगदेव

प्रकाशक : प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे, स. प. महाविद्यालय, पुणे - ४११ ०३०.

मुद्रक : श्री. माधव ज. नागपूरकर, श्री मुद्रण मंदिर ९१४ सदाशिव पेठ, पुणे - ४११ ०३०.

प्राचार्यांचे मनोगत

शिक्षणसंस्था एखाद्या घराण्यासारखी असते. तिचा उगम मूळ पुरुषापासून - ध्येयापासून होतो. तिला स्वतःची तत्त्वे, विचारमूल्ये असतात, संस्कृती असते. काळानुसार संस्थेचा विस्तार होतो. संस्था नेहमी समाजाभिमुख असते. तिच्यामधे सामाजिक बदल घडवून आणण्याची क्षमता असते. सामाजिक परिस्थितीनुसार संस्थेमध्ये, संस्थेच्या ध्येयधोरणांमध्ये बदल घडून येत असतात.

शिक्षण प्रसारक मंडळीच्या बाबतीत असेच झाले. १८८५ साली चार ध्येयवेड्या शिक्षकांनी शि. प्र. मंडळीची स्थापना केली. मराठी भाषेतून शिक्षण देण्याच्या कल्पनेचे बीज पेरले. नू.म.वि. मराठी शाळेच्या रूपाने रोपटे वाढू लागले. हळूहळू संख्यात्मक आणि गुणात्मक वाढ होत होत आज शतकानंतर त्या रोपट्याचे रूपांतर तीस, चाळीस शाखा, उपशाखा असलेल्या भव्य, विस्तारित ज्ञानवृक्षामधे झाले. आज या शाखांचा विस्तार मुंबई, कोकण आणि सोलापूर अशा निरनिराळ्या दिशांनी फोफावला आहे. शंभर-सव्वाशे वर्षांनंतर सुद्धा हा ज्ञानवृक्ष तारुण्याच्या नव्हाळीने आणि उन्मेधाने रसरसलेला आहे. त्याला नवीन शाखा, धुमारे फुटत आहेत. हजारो पक्षी त्याच्याकडे आकर्षिले जातात, ज्ञानाचे कण वेचतात, आशा आणि उमेदीची स्वप्ने सजवत भविष्याकडे झेपावतात.

या ज्ञानवृक्षाची स. प. महाविद्यालय ही एक मुख्य शाखा. महाविद्यालयाची सुरुवात १९१६ साली नू.म.वि. मध्ये 'न्यू पूना कॉलेज' या नावाने झाली. पहिल्या वर्षी कलाशाखेमध्ये दोनशे विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यास परवानगी मिळाली होती, असा उल्लेख न्यू पूना कॉलेज मॅगॅझिनच्या १९१६ च्या पहिल्या अंकात आढळतो. या अंकापासून नियतकालिकाच्या जवळजवळ सर्व अंकांचा संग्रह स. प. महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयात आहे. वेगवेगळ्या कारणांमुळे निरनिराळ्या अंकांचा संदर्भ पाहण्याची वेळ येते आणि ते चाळत असताना नकळत आठवणींचा गोफ उलगडायला लागतो. त्या काळचे लेख, कविता वाचताना तत्कालीन भावविश्वाची जाणीव होते. विद्यार्थ्यांचे, शिक्षकांचे फोटो पाहताना आपल्या घरातील आजी- आजोबांच्या काळातील फोटोंची आठवण होते. पिवळी पडलेली, जीर्ण झालेली, बोरुने, टाकाने लिहिलेली पत्रे वाचताना आजही भारावल्यासारखे होते.

आज स. प. महाविद्यालय नव्वदीच्या उंबरठ्यावर उभे आहे, शतकपूर्तीच्या दशकात पदार्पण करण्याच्या तयारीत आहे. अशा वेळी ध्येयशिखर गाठण्याच्या मधल्या टप्प्यावर आल्यावर सिंहावलोकन करणे गरजेचे आहे. आपल्याला कोणाचा वारसा मिळाला, कोणाचे आशीर्वाद आपल्या पाठीशी आहेत हे कळते, तर ध्येयशिखर गाठायला नवी उभारी येते. महाविद्यालयाने स्वीकारलेला ध्येयवादी आणि व्यापक दृष्टिकोन आणि त्या त्या काळात तो साकार करण्यासाठी निर्धाराने केलेली धडपड, त्या मागची तळमळ यांचे महत्त्व आजच्या घडीला जाणून घेण्यासाठीही मागे वळून पाहणे गरजेचे ठरते.

महाविद्यालयाच्या नियतकालिकाचे जुने अंक चाळताना जणू काही टाईम मशिनमधून फेरफटका मारत आहोत असे भासते. १९१५ साली न्यू पूना कॉलेजची सुरुवात शानदार सोहळ्याने झाली. मुंबई इलाख्याचे गव्हर्नर लॉर्ड विलिंग्डन यांनी महाविद्यालयाच्या इमारतीचे उद्घाटन चांदीच्या किल्लीने केले. त्यानंतर १९२७ पर्यंत 'न्यू पूना कॉलेज' हेच नाव होते. १९२६च्या अंकामध्ये जून महिन्यात महाविद्यालयाचे स्थलांतर भाऊमहाराज बागेत झाले असा उल्लेख आहे आणि महाविद्यालय पर्वतीच्या सान्निध्यात असल्यामुळे ईश्वराचा वरदहस्त राहिल अशी आशाही व्यक्त केली आहे. १९२८ च्या अंकामध्ये 'Exit New Poona College', 'Welcome Sir Parashurambhau College' अशा शीर्षकाचे संपादकीय दिसते.

स. प. महाविद्यालयाच्या शैक्षणिक उन्नतीचा चढता आलेख सर्वश्रुत आहे. फक्त कलाशाखा (२४० विद्यार्थी) असलेल्या न्यू पूना कॉलेजमध्ये १९२९ मधे विज्ञानशाखा सुरू झाली. त्यानंतर १९७७ साली वाणिज्य शाखेला सुरुवात झाली. आज ९० व्या वर्षात पदार्पण करताना महाविद्यालयात कला, विज्ञान, वाणिज्य आणि संगणकशाखांमध्ये, कनिष्ठ, वरिष्ठ आणि पदव्युत्तर वर्गांमध्ये ६५०० पेक्षा जास्त विद्यार्थी-विद्यार्थिनी शिक्षण घेत आहेत.

स.प. महाविद्यालयाच्या स्थापनेमधे आणि पुढील वाट्यालीमधे लोकमान्य टिळक आणि इतर देशभक्तांचा सिंहाचा वाटा होता. समाजातल्या महत्त्वाच्या घडामोडींची आणि प्रमुख नेत्यांची दखल नियतकालिकाने वेळोवेळी घेतलेली आढळून येते. लोकमान्य टिळक, महात्मा गांधी इ. नी केलेल्या देशकार्याचा उल्लेख निरनिराळ्या अंकात आहे. त्यांच्या निधनानंतर त्यांना मनःपूर्वक श्रद्धांजली वाहणारे लेखही आढळून येतात. स्वातंत्र्योत्तरकाळात अशी मानवंदना पंडित नेहरु आणि जयप्रकाश नारायण यांना दिलेली आढळून येते. १९६३ च्या परशुरामीयच्या संपादकीयात चीनच्या आक्रमणाचा निषेध केलेला दिसून येतो. त्यावर्षीचे स्नेहसंमेलन रद्द करून महाविद्यालयातर्फे ४०००/- रु. संरक्षणनिधीमध्ये जमा करण्यात आला. पानशेतच्या पुरानंतर एक महिना महाविद्यालयाचे कामकाज बंद ठेवून तिथे पूरग्रस्त छावणी उभारण्यात आली. १००० पूरग्रस्तांनी महाविद्यालयात आश्रय घेतला होता. शिक्षक, शिक्षकेतर सेवकांनी विद्यार्थ्यांच्या मदतीने पूरग्रस्तांची राहण्या-जेवण्याची सोय केली होती. एवढेच नाही, तर त्यांच्या कौटुंबिक, सामाजिक, आर्थिक बाबींचे सर्वेक्षणही केले होते.

नियतकालिकाच्या प्रत्येक अंकामध्ये मान्यवरांच्या भेटीचे उल्लेख आढळतात. दोन महान शास्त्रज्ञांची भाषणे महाविद्यालयात झाली होती. १९३१ मधे सी. व्ही. रामन् यांचे. ९ ऑक्टोबर १९६५ रोजी महाविद्यालयाच्या हिरवळीवर डॉ. जयंत नारळीकर यांचे (सुमारे २००० श्रोते या व्याख्यानाला उपस्थित !)

महाविद्यालयाशी संबंधित नसलेल्या दोन अविस्मरणीय सभा महाविद्यालयाच्या क्रीडांगणावर भरल्या होत्या. १९६१-६२ ला भरलेली स्वातंत्र्यवीर सावरकरांची सत्कार सभा आणि आणीबाणीनंतर निवडणूक जिंकल्यानंतर जनतेचे आभार मानण्यासाठी जमलेली सर्वपक्षीय सभा.

या ९० वर्षांच्या कालखंडामधे नियतकालिकाचा चेहरामोहरा पार बदलून गेला. 'New Poona College Magazine' या नावाने प्रारंभ झालेल्या नियतकालिकाने 'Parashuramian' हे नाव धारण केले आणि १९५६-५७ पासून ते 'परशुरामीय' या नावाने ओळखले जाऊ लागले. १९९५ ते १९५५ पर्यंत अंक इंग्रजी भाषेत प्रकाशित होत असे. १९५६ नंतर तो मराठीत प्रकाशित होऊ लागला. १९५५-५६ पर्यंत त्याचे स्वरूप मुख्यतः वैचारिक, साहित्यिक अशा प्रकारचे होते. मुखपृष्ठावर महाविद्यालयाच्या इमारतीचा फोटो असे. १९६३ साली प्रथमच अंकाचे स्वरूप आकर्षक असावे या पद्धतीने विचार करण्यात सुरुवात झाली. प्रारंभी जवळजवळ तीस वर्षे वर्षातून दोन अंक प्रकाशित केले जायचे. त्यानंतर वार्षिक अंक छापण्याची प्रथा सुरू झाली.

भूतकाळाचा हा असा वेध घेतल्यावर या गोष्टीने निश्चितच समाधान लाभते, की काळानुसार अंकाच्या, विद्यार्थ्यांच्या, शिक्षकांच्या बाह्य रूपामध्ये जरी परिवर्तन होत गेले, तरी शिक्षकांची, विद्यार्थ्यांची शिक्षणाबद्दलची तळमळ, आस्था तसूभरही कमी झालेली नाही. आजच्या विद्यार्थ्यांमध्येही सामाजिक भान, सांस्कृतिक अभिरुची, संशोधनवृत्ती आढळून येते. तशीच हौस आणि जिद्द ही आढळते. महाविद्यालयाने तेव्हाही सकारात्मक दृष्टी आणि चिकित्सक वृत्तीचे दर्शन घडविले, आजही हे सातत्य टिकून आहे.

त्यामुळेच पूर्वी स. प. महाविद्यालय जसे नावाजले गेले तसेच भविष्यकाळातही ते नावाजले जाईल याची मला खात्री आहे आणि सार्थ अभिमान आहे.

- डॉ. मा. अ. पेंडसे

Editorial ...

We are delighted to place 'PARASHURAMIYA' 2004-2005 before you.

The academic year witnessed a spate of quality activities - guest lectures, workshops, seminars, essay competitions, exhibitions, launch of the college web-site *et al.* The NAAC momentum, one feels, is still on. True to its tradition, activities such as these find a reflection in our magazine.

The year 2004-05 has been special for several reasons. Our prestigious Arts Circle celebrated its golden jubilee in style. The state level seminar-cum-workshop on 'Quality Initiatives in Higher Education', a National Shooting Competition to give a further fillip to the sport and the state level Mallakhamb seminar-cum-demonstrations to revive the old and beautiful sport were quality efforts, pure and simple. One of the objectives of 'Parashuramiya' is to document such activities. We have made a humble effort.

Another important objective is to encourage students who exhibit an inclination to be writers-to develop in them critical attitudes and to arouse enthusiasm in them. 'Parashuramiya' has tried to preserve this tradition. The inputs of the students show that they have a mind of their own and a life of their own. Kahlil Gibran's views on *children* beautifully echo our feelings.

'They come through you but not from you...

You may give them your love but

not your thoughts

For they have their own thoughts...'

Yes, our students are *thinking*. 'To think is to feel responsible.' Their articles mirror just this. We also saw a high sense of responsibility and social commitment in the manner in which several of them worked unselfishly to ease the troubles of the tsunami affected. Compassion in abundance. There is hope yet. Splendid.

One of the special features of the magazine is the coverage we have given to (i) hundred years of the Theory of Relativity and (ii) the death centenary of the first modern Marathi poet केशवसुत.

In addition to the allotted pages to the five languages, we have tried to bring some variety by introducing a feature on four outstanding Indian sports personalities - heart-throbs of many a sports lover.

Working for 'Parashuramiya' has been a tremendous learning experience. We have had a lot of satisfaction, besides. "The sweetest dream that labour knows", as Robert Frost would have said.

Principal Dr. M. A. Pendse reposed his faith in us and supported us to the hilt. His deputies, members of the advisory committee and the college office staff boosted our confidence in a big way. The members of the editorial committee and several others as well worked with a single-mindedness of purpose, constraints and problems notwithstanding.

We must acknowledge the tremendous work put in by the ebullient Shri. Madhav Nagpurkar of the Shree Mudran Mandir Press. His assistant Shri. Avinash Kakade did the job of typing with infinite patience and meticulous care. Our thanks are also due to Shri. Mahesh Khasgiwale of Shree Padma Publicity for the cover page that vividly captures the magnitude of the tsunami catastrophe as also the indomitable spirit with which man battles with the fury of nature. Smt. Anuradha Jogdeo's excellent sketch of केशवसुत on the back page cannot be forgotten in a hurry.

We would like to own responsibility if through inadvertence, we might have failed to give credit where it is due. Furthermore, we are aware that there could be certain other lapses that invariably come in the work of this kind.

We hope that you would enjoy reading 'Parashuramiya' as much as we enjoyed doing it.

Arun Belsare
- Editor

GRATITUDE

Prof. Arun Bhagwat
Prof. Dhananjay Mehendale
Dr. Vaijayanti Belsare
Prof. Sudha Meshram
Shri. Sudhir Halbe

Dr. A. G. Date
Prof. Vinay R. R.
Dr. Sanjyot Apte
Prof. Rahul Meshram
Mrs. Kunda Pradhan

(Grand daughter of the poet केशवसुत)

- अंतरंग -

संस्कृत विभाग -

गणेशरूपम् ।	मुक्ता भिडे, द्वितीय वर्ष, साहित्य	१०
संस्कृतभाषा	मोहिनी कुलकर्णी, द्वितीय वर्ष, साहित्य	११
सुनामी नास्ति सुनामी	मुक्ता भिडे, द्वितीय वर्ष, साहित्य	१२
शब्दकूटः ।	प्राजक्ता गोहाड, द्वितीय वर्ष, कला	१३
गोलकक्रीडा	मानसी खळदकर, तृतीय वर्ष, वाणिज्य	१४
“भवतु भारतम्”	सुनील सूर्यवंशी, प्रथम वर्ष, साहित्य	१५
वृक्षो रक्षति रक्षितः ।	स्नेहल नवघणे, द्वितीय वर्ष, साहित्य	१५
प्रफुल्लिताः वृक्षाः ।	मानसी खळदकर, तृतीय वर्ष, वाणिज्य	१७

मराठी विभाग -

आवाहन : संस्कृती जपण्याचे	विक्रम आरणे, बारावी साहित्य	१८
‘योजना’	श्वेता दळवी, एम.ए. भाग १	१९
झलक (कविता)	हेमलता लकडे, द्वितीय वर्ष, शास्त्र	१९
‘प्रेमासाठीच...’	सुप्रिया जोगळेकर, द्वितीय वर्ष, साहित्य	२०
स्वप्नांचं गाणं (कविता)	शमिका बापट, तृतीय वर्ष साहित्य	२०
सेवा जग फुलविते	कुलदीप दर्याविसिंह राजपूत, तृतीय वर्ष, साहित्य	२१
चार ओळी (कविता)	महेंद्र लोहोर, तृतीय वर्ष, शास्त्र	२१
निर्णायक क्षण	ऋचा घाणेकर, तृतीय वर्ष, साहित्य	२१
पालक-पाल्य संबंध	मानसी खळदकर, तृतीय वर्ष, वाणिज्य	२२
कविता (कविता)	नेहा राहूरकर, अकरावी वाणिज्य	२४
स्वदेशीचा वापर - काळाची गरज	मेधा जावडेकर, अकरावी, शास्त्र	२५
प्रेम (कविता)	संतोष गदादे, एम.एस्सी. भाग १	२६
उदासी (कविता)	सायली सोवनी, तृतीय वर्ष, साहित्य	२६

हिंदी विभाग -

दहेज प्रथा - एक सामाजिक कलंक	मुजम्मिल खान, ११ वी शास्त्र	२७
सूनामी (कविता)	प्रेरणा साहू, तृतीयवर्ष शास्त्र	२८
कहीं वह (कविता)	ऋषिकेश घोडके, ११वी कला	२८
इंतजार	मंजिरी कुमरे, द्वितीय वर्ष, कला	२९
उम्मीद (कविता)	पद्मजा नानजकर, द्वितीय वर्ष, शास्त्र	३१
पडोसी (कविता)	कौशिका द्राविड, प्रथम वर्ष कला	३१

इंग्रजी विभाग -

Economic Offences Paralyzing	Sneha Mundada, FYJC, Commerce	32
Indian Economy		
I Trust You (Poem)	Kaushika Draavid, FYBA	33
Perfection ?	Seema Shahane, TYBA	34
The Evening	Seema Shahane, TYBA	35
Englishsyncracies	Parashwamiya Team	36

जर्मन विभाग -

“नाही, नको, Thanks!”	ज्योत्सना वैद्य, तृतीय वर्ष, साहित्य	३७
जर्मन, मराठी व इंग्रजी म्हणी	रजनीकांत विलासगरे, तृतीय वर्ष, साहित्य	३८

आयडेंटिटेटेन	मानसी फाटक, तृतीय वर्ष साहित्य	३९
ओळख	मानसी फाटक, तृतीय वर्ष, साहित्य	४०
झाक माझे डोळे (कविता)	प्रियांका गोरे, टी. वाय. बी. ए.	४१
ओळख (कविता)	गौरी अ. सहस्रबुद्धे, तृतीय वर्ष, कला	४२
आयडेंटिटेटेन (कविता)	गौरी अ. सहस्रबुद्धे, तृतीय वर्ष, कला	४३
Wer ist 'Glücklich' ?	Tanmay S. Tagare, F. Y. B. A.	४४
"जगी सर्वसूखी..." (कविता)	तन्मय तगारे, एफ. वाय. बी. ए.	४४
विशेष विभाग -		
केशवसुत स्मृतिशताब्दीनिमित्त स्वरचित काव्यवाचन व निबंध - स्पर्धा -		४५
भूमिका		४६
पारितोषिकप्राप्त निबंध व कविता -		
कवी केशवसुत	अस्मिता रामतीर्थकर, तृतीय वर्ष, साहित्य	४८
केशवसुतांच्या एका कवितेचे रसग्रहण -		
कविता - सतारीचे बोल	स्नेहलं नवघणे, द्वितीय वर्ष साहित्य	५०
'आठवणीतलं घर (कविता)	तन्मय तगारे, प्रथमवर्ष, साहित्य	५२
आधुनिक कवितेचे जनक - कवी केशवसुत	ऋचा घाणेकर, तृतीय वर्ष, साहित्य	५३
'संध्याकाळचा समुद्र (कविता)	तेजश्री मोकाशी, अकरावी, साहित्य	५४
कवी केशवसुत	मानसी आनंद साठे, अकरावी, वाणिज्य	५५
'बासरीचे सूर' (कविता)	स्वानंद बर्वे, द्वितीय वर्ष, वाणिज्य	५६
"केशवसुता, तूही कवींचा कवी"	सारिका जगताप, द्वितीय वर्ष, विज्ञान	५७
अध्यक्षांचे भाषण	---	५९
संकीर्ण लेख -		
Genius of the Century :		
Albert Einstein and his Theory of Relativity	Varad Kulkarni, Ojas Karmarkar, SYBSc.	६२
The Golden Number	Ruby Rama Praveen, TYBSc.	६५
Faith and Reason	Kaushika Draavid, FYBA	६७
Will They Follow the Footsteps of Tendulkar ?	Parashuramiya Team	७०
निसर्गाचे रौद्ररूप : सुनामी लाटा ! सुनामीग्रस्तांना मदत...	शब्दांकन : शलाका शिंदे, अकरावी, कला	७४
लावणी-पोवाडे-भावगीत रचनाकार स्वातंत्र्यवीर वि. दा. सावरकर	प्रिया साबणे, एम. एस्सी, भाग २	७८
शिक्षणपद्धती आणि व्यक्तिमत्त्व विकास	ओजस सु. वि. (तृतीय वर्ष, शास्त्र)	८१
भारतीय लोकशाही आणि Indian Idol	वैभव आबनावे, तृतीय वर्ष, साहित्य	८४
महाविद्यालयीन वार्ता -		८७
विभागीय अहवाल -		९६-१७२
इतर अहवाल - वै. प्राचार्य सोनोपंत दांडेकर अध्यासन (पान क्र. ११३), कलामंडळ, कलाशाखादिन, वादसभा, ग्रंथालय, जिमखाना, शारीरिक शिक्षण, मल्लखांब : चर्चासत्र, वैद्यकीय तपासणी, राष्ट्रीय छात्रसेना (नौदल, एअरविंग, पायदळ, आर्मी गर्ल्स), राष्ट्रीय सेवा योजना, विद्यार्थी वसतिगृह, विद्यार्थिनी वसतिगृह, उद्यान विभाग, विद्यार्थिनी मंच, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्यासन, पतपेढी, ग्राहक भांडार, व्यावसायिक अभ्यासक्रम, प्राध्यापक संवादिनी आणि ग्रंथचर्चा मंडळ, करिअर एक्झिबिशन : 'व्हिजन २००४', स्टुडंट्स स्टडी सर्कल, पालकसभा, मराठी संस्कृती मंडळ, माजी विद्यार्थी मंडळ.		

गणेशरूपम् ।

मुक्ता भिडे, द्वितीयवर्ष, साहित्य

'ज्ञानमोदकं' नाम वेदान्तपरं ग्रन्थं लिखितवन्तः तंजावरनिवासिनः गणेशभक्ताः गोसावीनन्दनमहाराजाः । एतैः नैकानि पदानि रचितानि । सर्वेषां कल्याणार्थम्, ऐश्वर्यप्राप्त्यर्थं सुखार्थं च 'श्रीगणेशोपासना' इत्येव एकः उपायः । स्वस्य एकस्मिन् पदे महाराजाः वदन्ति - 'श्रीगणेशस्य, गजाननस्य ध्यानं कुर्वन्तु', कोऽपि ध्येयः चेत् सः गणेशः एव । गणेशस्य कृपां प्राप्तवद्भिः, यैः भक्तैः तस्मै यद् रूपं दीयते तस्मिन्नेव रूपे सः एतावत् पर्यन्तं स्थितः वर्तते । तद् रूपं स्वीकृत्य स गणेशः व्यक्तः भवति । कथं तत् ? पश्यामः...

तं वयं 'गजानन' इति सम्बोधयामः । गजस्य आननम् इव आननं यस्य सः गजाननः । गजः नाम ऐश्वर्यबुद्धिलक्ष्मी स्मृतिबलानां प्रतीकम् । केवलं नेत्रे पश्यामः । तस्य लघुनेत्रे स्तः । इत्यनेन स्पष्टं भवति यत् परमार्थपथि सूक्ष्मा एव दृष्टिः आवश्यकी । कर्णी शूर्पकर्णी स्तः । शूर्पेण यदा धान्यं शुध्यते तदा शूर्पाग्रे तूषाः निकृष्टं धान्यं च सम्मीलितं भवन्ति । परं योग्यं उत्तमं सर्वं पार्श्वे वर्तते । तस्मात् यथा शूर्पात् केवलं योग्यस्योत्तमस्य संग्रहणं वर्धनं वा भवति तथैव श्रवणं कर्णाभ्यां कर्तव्यम् । शुण्डा अपि तादृशी । अस्याः वैशिष्ट्यमेकं । गजस्य पुरतः जलपूर्णान् तण्डुलान् स्थापयामः चेत् ततः केवलं एकमेव तण्डुलं सः शुण्डया स्वीकर्तुं शक्नोति । शुण्डाग्रम् एवं तीक्ष्णं भवति तस्य । अत्रापि जीवने ज्ञानशाखाः बह्व्यः भवन्तु, किन्तु परमार्थाय याः उपयुक्ताः ताः केवलं बुद्ध्या स्वीकर्तव्याः एतत् ज्ञेयम् । यथा गजशुण्डा तीक्ष्णा तथा स्वबुद्धिः अपि तीक्ष्णा भवेत् ।

गजाननस्य 'एकदन्तः' इत्यपि एकं नाम । सः एकः दन्तः नाम विवेकः । यावान् सः दन्तः श्वेतः सरलः

तीक्ष्णश्च तावान् अस्माकं विवेकः अपि स्यात् । यस्य चतस्रः भुजाः नाम चत्वारो वेदाः सन्ति तादृशः एषः चतुर्भुजः गणेशः । केचन वदन्ति अस्य षड् हस्ताः भवन्ति । षड्दर्शनात्मकाः ते षड् हस्ताः । दशभुजः गजाननः इति केषाञ्चन मतं तर्हि षट् शाखाणि चतुरान् वेदान् मिलित्वा एषः दशभुजः भवति । परं सामान्यतः सः चतुर्भुजः दृश्यते । तेषु हस्तद्वये आयुधे स्तः । पाशपरशु इति ते आयुधे । परशुः नाम तर्कः । तत्त्वज्ञानरूपिणा परशुणा द्वैतखण्डनं कृत्वा भक्तिपाशेन अद्वैतं प्रति मनुष्यं नेतुं सामर्थ्यं आयुधयोः दृश्यते । साधकानां कृते मंगलमूर्तेः एकः हस्तः वरदः अस्ति तथा द्वितीयः मोदकम् इच्छति । सः मोदकः इत्युक्ते मनमोदकः ।

गजाननः तुंदिलतनुः वर्तते । अनन्तब्रह्मांडात् ज्ञानं उदरे स्थापयति एषः । ननु ज्ञानदाता एषः । परं चरणौ पश्यामः चेत् लक्ष्मीभूतं भवति चरणौ लघु स्तः । तौ सूचयतः यत् विषयान् प्रति मनुष्यस्य गतिः न्यूना आवश्यकी इति । ज्ञानस्थाने मूषकं पश्यामः । स मूषको नाम 'माया' । मूषकः कृष्णः माया कृष्णा । मूषकः लघु माया सूक्ष्मा । चपलः मूषकः तथैव चपला माया । स शीघ्रं दृष्टिपथं नागच्छति । मायाऽपि भृशं स्पष्टा न भवति । मूषकस्य यथा वारंवारं अवक्षेपः तथा मायायाः आभासः । उत्तमं वसनं मूषकेन भिन्द्यते तर्हि मायाया मनुष्यजीवनरूपिणाः अमूल्यस्य वस्त्रस्य नाशः क्रियते । एतादृश्यां मूषकेन समं मायायां यस्य सत्ता स गणेशः ।

केवलं एतावत् चिन्तनं भवति तथाऽपि साधकस्य पारमार्थिकसाधनायै श्रीगणेशो यशो ददाति । ननु रूपस्य विचारेण एवं मंगलः परिणामः प्राप्यते तर्हि स्वरूपध्यानेन निश्चयेन शाश्वतसुखं प्राप्नुमः वयम् । इति शम् । श्री गणेशाय नमः ।

संस्कृतभाषा

मोहिनी कुलकर्णी, द्वितीयवर्ष, साहित्य

“सुरससुबोधा विश्वमनोज्ञा ललिता हृद्या रमणीया”
कस्य एतद् वर्णनम् ? संस्कृतभाषायाः इदं वर्णनं सार्थं
खलु । सा देववाणी गीर्वाणभारती । संस्कृतभाषा अतिप्राचीना
मधुरा च । सर्वासां भारतीयभाषाणां अग्रजा सा । अतः सा
वन्दनीया आदरणीया च ।

‘सुभाषितानि’ नाम संस्कृतभाषायाः एव वैशिष्ट्यम् ।
सागरे दीपस्तम्भ इव तानि सुभाषितानि विविधेषु प्रसङ्गेषु
मनुष्यान् मार्गं दर्शयन्ति । भारतीयसंस्कृत्याः सम्यक्
ज्ञानार्थं संस्कृतभाषायाः अध्ययनम् आवश्यकमेव । अस्माकं
देशस्य ज्ञानभाण्डारं संस्कृतभाषायामेव अस्ति । अस्माकं
प्राचीनतमं वेदोपनिषदादिसाहित्यं संस्कृतभाषायामेव निबद्धम् ।
तत्त्वज्ञानग्रन्थाः महाकाव्यानि तथा च नाटकानि संस्कृते
वर्तन्ते । पाणिनिना संस्कृतभाषायाः अलौकिकव्याकरणं
रचितम् । तेन संस्कृतभाषा संस्कारिता अभवत् । कणादस्य
प्राचीनतमे वैशेषिकदर्शने अणुपरमाणुविचारोऽपि दृश्यते ।
अतः उक्तं च - ‘भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती ।’
एवं प्रकारेण प्राचीनकाले इयं भाषा वैभवशिखरे आसीत् ।
तदनन्तरं सा दुर्लक्षिता । तर्हि संस्कृतभाषायाः केवलां
प्रशंसां कृत्वा एव सा न वर्धेत । अतः न केवलं

संस्कृतस्य रक्षणम् एव अस्माकं कार्यम् अपि तु दृढीकरणम्
अपि आवश्यकम् । अतः सर्वे संस्कृतभाषायां वदेयुः ।

अधुना विज्ञानयुगेऽपि संस्कृतस्य उपयोगित्वं विद्वद्भिः
निर्णीतमस्ति । राष्ट्रीय-एकात्मतासाधनार्थम् इयं भाषा
वरदानम् एव । भाषाशास्त्रज्ञैः प्रतिपादितं यत् संस्कृतभाषा
सङ्गणके प्रयोक्तुम् उत्तमा इति । भारतदेशे सर्वत्र
संस्कृतविद्यार्थिनः वर्धन्ते एव । जगति ३५ देशेषु संस्कृतस्य
अध्ययनं प्रचलति । ११० वैज्ञानिकसंशोधनसंस्थासु
संस्कृतविषये संशोधनं प्रचलति । ९ संस्कृतविश्वविद्यालयाः
कार्यरताः सन्ति । आगामिकाले संस्कृतभाषा निश्चयेन
गौरवपूर्णस्थानं प्राप्स्यति ।

यथा विना जनाः सनातनां भारतीयं संस्कृतीं न
जानन्ति । ‘संस्कृतं हि संस्कृतेः मूलम्’ इति उच्यते ।
अतः संस्कृतिरक्षणार्थं सर्वैः अस्माभिः शिक्षितव्या
संस्कृतभाषा ।

चिरं जीवतु संस्कृतभाषा ।

जयतु संस्कृतम् । जयतु भारतः ।

शत-शत-कोटि शरत्पर्यन्तम् ।

प्रवहतां संस्कृतमन्दाकिनी ॥ ध्रु० ॥

इयमस्माकं धर्मभारती राष्ट्रैक्यस्य च महती स्फूर्तिः ।

विनासंस्कृतं नैव संस्कृतिः इह-परत्र कल्याणकारिणी ॥

पुष्टिं तुष्टिं समावहन्ती जीवितपुष्पं विकासयन्ती ।

विश्वमङ्गल फलं फलन्ती कोटि-कोटि-शरत्पर्यन्तम् ॥

प्रवहतां संस्कृतमन्दाकिनी ॥

कविवर्य - डॉ. ग. बा. पळसुले

(स.प.महाविद्यालयस्य सुप्रतिष्ठितः ज्येष्ठः विद्यार्थी)

सुनामी नास्ति सुनाम्नी

मुक्ता भिडे, द्वितीयवर्ष, साहित्य

२६ डिसेंबर २००४ प्रातः १० वादनं कन्याकुमारी-सागरतीरे अटन्तः, विहरन्तः, वार्तालापं कुर्वन्तः, निसर्गसौंदर्यं पश्यन्तः जनाः, समुद्रः अपि शान्तः, वातावरणम् आनन्ददायकं परं....

अकस्मात् किम् अभवत् ? केवलं कोलाहलः, आक्रन्दनं, जनानां सम्मर्दः एव अदृश्यत तत्र । एतावत् क्षणं यावत् शान्तः समुद्रः रौद्रं रूपं प्रकटितवान् । १०-१५ निमिषाभ्यन्तरे पूर्णः तटः जलपूर्णः अभवत् । ये एतावत्पर्यन्तं तटे विहरन्तः आसन् ते नामशेषाः अभवन् । वालुकायां वालुकागृहं निर्मातुं प्रयत्नरतानां बालकानां गृहाणि सागरे लुप्तानि । अखिलतटः जलमयः अभवत् । बालकानां, शिशूनां रोदनेन, महिलानाम् आक्रोशेण च आकाशं व्याप्तम् । एकस्मिन्नेव क्षणे सर्वं नष्टं, नैकानां, जीवानां जीवनयात्रा समाप्ता, धीवराणां जालानि, नौकाः, जलयानानि, जनानां उदरनिर्वाहणस्य साधनानि गतानि.... कल्पनातीता हानिः अभवत् ।

नववर्षस्य स्वागतं कर्तुकामानां, 'नाताळ' इत्येतस्य विरामकालकारणात् पर्यटनार्थं गतानां जीवनं सागरजीवनेन समाप्तम् । कस्मात् कारणात् ? कुत्रचित् सुमात्राद्वीपसमूहेषु सागरे भूकम्पः अभवत् । तेन इंडोनेशिया-मलेशिया-जावा-मालदीव-भारत-श्रीलंका इत्येतेषां राष्ट्राणां बहवः नागरिकाः मृत्युना कवलीकृताः । अपरिमिता वित्तहानिः अभवत् । पानीयजलस्य स्रोताः अनश्यन् केवलं केषांचित् क्षणानां धरणीकम्पेन ! जपानदेशे वारंवारं एतादृशाः प्रलयाः भवन्ति । तेषां सुनामी (TSUNAMI) इति नाम सर्वासु भाषासु मान्यं वर्तते अधुना । परं एतदेव सत्यं यत् सुनामी नास्ति सुनाम्नी ।

वृत्तपत्रेषु प्रतिदिनं मृतानां संख्या वर्धमाना अवर्तते । शास्त्रज्ञानां, विचारवंतां मतानि प्रसिद्धानि । सुनामीसदृशी आपत् यत्र वारंवारं भवति तत्र सुनामीसूचकयंत्रणा वर्तते । भारतेन समं राष्ट्रे सा किमर्थं न ? या एतावती हानिः

अभवत् तस्याः दायित्वं कस्य ? येषां उदरनिर्वाहणसाधनानि नष्टानि, गृहस्य प्रमुखाः कर्तारः आधाराश्च नष्टाः तेषां विषये किं चिन्तनम् ?..... एवं बहवः प्रश्नाः समुपस्थिताः । परं तदा सर्वे अनुत्तरिताः एव आसन् । अत्र, भारते तामिळनाडू-आन्ध्रप्रदेश-अंदमान-निकोबार - द्वीपसमूहेषु जीवितुं प्रयत्नरताः, जीवनार्थं च युध्यन्तः जनाः, अन्यत्र, नववर्षारम्भस्य जल्लोषे मग्नाः भानरहिताः मत्ताः । अत्र, जलौघः अन्यत्र, मद्यौघः । अत्र करुणाक्रन्दनम्, आक्रोशः तथा चीत्कारोत्साहः अन्यत्र ।

तथाऽपि एतस्यां विभिन्नायां परिस्थितौ केचन 'सेवा परमो धर्मः' इत्येव मत्वा कार्यप्रारम्भं कृतवन्तः । यत्र जीवनाय जीवनं नासीत्, केवलं नेत्रयोः, अश्रुपुरः आसीत् तत्र, सुनामीग्रस्तं प्रदेशं प्रति भारतीयैः वायुसैनिकैः 'वायुयान द्वारा (हेलिकॉप्टर इति) पानीयं जलं प्रापयितम् । अंदमान - निकोबार - द्वीपसमूहेषु ये जीविताः आसन् तेषां रक्षणार्थं वारंवारं वायुयानद्वारा भ्रमणं कृत्वा दुर्गमात् स्थानात् तान् भूमौ आनीतवन्तः वायुसैनिकाः । तटे उषितानां धीवराणां जालानि नावश्च जलम् अगच्छन् । जलप्रवाहकारणात् । तेषां पुनर्वसनार्थं सर्वकारेण सहाय्य-केन्द्राणि निर्मितानि । ये पर्यटकाः आपद्ग्रस्ते विभागे बद्धाः तान् स्व-स्व-ग्रामं गन्तुं पर्यटनविभागेन साहाय्यं कृतम् । स्थानिकैः स्व-दुःखं विस्मृत्य पर्यटकानां कृते सहाय्यं प्रयत्नाः वा कृताः । बहव्यः संस्थाः, विश्वस्त-संस्थाश्च अग्रे आगताः । सुनामीग्रस्तानां कृते प्रतिदिनं 'सहाय्यनिधौ' वृद्धिः अभवत् । एतादृशाः प्रयत्नाः अस्माकं कैश्चन नेतृभिः न कृताः इत्येतस्य दुःखं शेषः जनानां मनसि दृश्यते । परं मुख्य्या मुरलीधरन्, विवेक ओबेरॉय, सचिन तेंडुलकर, यल्लमा, मार्गा, झीनाबेबी, सुदेशराव एतादृशाः बहवः कार्यकर्तारः झटिति कार्यप्रारम्भं कृतवन्तः, धान्यं, पानीयं जलं, वस्त्राणि, जीवनावश्यकानि वस्तूनि जनेभ्यः दत्तवन्तश्च । एतेषां कार्यं सत्यमेव स्पृहणीयमस्ति ।

एवं सर्वं यद्यपि, तथाऽपि केचन प्रश्नाः अनेन प्रसङ्गेन दृष्टिपथम् आगच्छन्ति । एतादृशानां विघ्नानां कृते भारते यंत्रणानिर्माणं, तन्त्रज्ञान-वृद्धिः वा भवेत्, किन्तु वयं निसर्गात् कियत् दूरं गच्छामः इत्येतस्य विचारः केनापि क्रियते वा ? सुजले सुफले भारते कियन्तः निसर्गकोपाः भवन्ति, तेषां या सूचना निसर्गेण दीयते तां प्रति अस्माकम् अवधानं भवति वा ? एतस्याः आपत्तेः सर्वे प्राणिनः सुरक्षिताः । कथमेतत् शक्यम् ? निकोबार द्वीपसमूहस्य नैके वनवासिनः प्राणीनां वर्तनं दृष्ट्वा, समुद्रगर्जनायाः परिवर्तनं श्रुत्वा जागरूकाः अभवन् । ते गजैः सह पर्वतं गत्वा स्व-रक्षणं कृतवन्तः । एतेन किं स्पष्टं भवति ? अधुना केचन तत्त्वज्ञाः वदन्ति-निसर्गस्य

सान्निध्यमावश्यकम् । निसर्गप्रकोपे केवलं निसर्गः एव रक्षकः । 'अस्मिन् जगति तारकः वा मारकः कोऽपि स्यात् चेत् सः एकः निसर्गः एव' इति नैकानां मतं वर्तते इदानीम् ।

सुनामीसदृशी आपत् नाम एका कुत्सा एव । निसर्गात् अध्येतुं बहु किमपि वर्तते तदर्थं तेन साकं सुसंवादः आवश्यकः ज्ञानम् आवश्यकम् च । सत्यं वदामि - तदर्थं निसर्गरक्षणं, समयश्च इत्येतयोः आवश्यकता अस्ति । एतस्यां गतिमत्यां परिस्थितौ 'निसर्गाय समयं ददतु । निसर्गं पश्यन्तु । निसर्गं शृण्वन्तु । निसर्गं पठन्तु । इति शम् ।

शब्दकूटः ।

प्राजक्ता गोहाड,
द्वितीयवर्ष, कला

१		२		३
४		५		
६	७			८
९				
		१०	११	
१२		१३		
१४				१५

वामतः दक्षिणं शब्दाः ।

- १) 'युष्मद्' इति सर्वनाम्नः द्वितीया-चतुर्थी-बहुवचनम् ।
- २) 'वनम्' इति शब्दस्य समानार्थकः शब्दः ।
- ५) 'दातृ' इति शब्दस्य प्रथमा - एकवचनम् ।
- ६) एकं वस्तु यस्य साहाय्येन वयं खादामः ।
- ९) 'नम्' इति धातोः आज्ञार्थक-द्वितीयपुरुष-एकवचनम् ।

१०) वृक्षस्य विशेषणम् ।

१३) 'शरीर' इति शब्दस्य समानार्थकः शब्दः ।

१४) 'नमनम्' इति शब्दस्य समानार्थकः शब्दः ।

१५) एकम् अव्ययम् ।

उपरिष्ठात् अधः शब्दाः ।

२) कविकुलगुरुः ।

३) एकम् अव्ययम् यद् चतुर्थीविभक्तिमपेक्षते ।

४) 'सुवर्णम्' इति शब्दस्य समानार्थकः शब्दः ।

७) 'अस्मद्' इति सर्वनाम्नः षष्ठी-एकवचनम् ।

८) 'पठ्' इति धातोः कर्मणि-भूतकालवाचक-विशेषणम् ।

१०) 'आहुतिः' इति शब्दस्य समानार्थकः शब्दः ।

१२) एकादशकक्षायाः एकः पाठः - ×× काव्यम् ।

५५३ (०१)	५५४ (०२)	५५५ (०३)	५५६ (०४)
५५७ (०५)	५५८ (०६)	५५९ (०७)	५६० (०८)
५६१ (०९)	५६२ (१०)	५६३ (११)	५६४ (१२)
५६५ (१३)	५६६ (१४)	५६७ (१५)	५६८ (१६)
५६९ (१७)	५७० (१८)	५७१ (१९)	५७२ (२०)

गोलकक्रीडा

क. मानसी खळदकर,
तृतीयवर्ष, वाणिज्य

अत्र मराठीभाषायां केचन अर्थाः दत्ताः । तेषाम् अर्थानां कृते संस्कृतशब्दाः लेखनीयाः । प्रतिगोलके समानम् अक्षरम् आवश्यकम् । गोलकेषु आगतान् अक्षरान् संयुज्य कस्य संस्कृतग्रन्थस्य नाम भवेत् ? प्रयत्नं कुर्वन्तु स्वसंस्कृतज्ञानं वर्धयन्तु च ।

(१)

- _ किरण
○ _ _ धोबी
○ _ _ _ समुद्र
○ _ _ _ _ राक्षस
○ _ _ _ _ _ चंदेरी चषक

(२)

- _ विशेष नाव
○ _ _ संदेह
○ _ _ _ आठवण
○ _ _ _ _ सहवासाने लागणारा दोष
○ _ _ _ _ _ संगीत मानापमान हे..... आहे.

(३)

- _ टाळू
○ _ _ विडा
○ _ _ _ कोंबडा
○ _ _ _ _ तारणारा
○ _ _ _ _ _ टाळ्या वाजवणारा

(४)

- _ चोच
○ _ _ चिमणी
○ _ _ _ डोल
○ _ _ _ _ चाळीस
○ _ _ _ _ _ तुडवणे

(५)

- _ उचकी
○ _ _ सोने
○ _ _ _ उंच पर्वत
○ _ _ _ _ एक ग्रंथ
○ _ _ _ _ _ पार्वती

- (६)
- - कान
- - - चेडू
- - - - काकडी
- - - - - हाताच्या बोट्याचे नख
- - - - - - हाताचे बोट

**छायामन्यस्य कुर्वन्ति तिष्ठन्ति स्वयमातपे ।
फलान्यपि परार्थाय वृक्षाः सत्पुरुषा इव ॥**
अर्थ - स्वतः उन्हात उभे राहून दुसऱ्यांसाठी मात्र सावली निर्माण करतात. (वृक्षांची) फळेसुद्धा इतरांसाठीच असतात. (झाड कधीही स्वतःच फळांचा उपभोग घेताना दिसत नाही.) खरोखरच झाडे सत्पुरुषांप्रमाणे आहेत.

“भवतु भारतम्”

भारतं भारतं भवतु भारतम् ।
भारतं भारतं भवतु भारतम् ।
लिखत संस्कृतं पठत संस्कृतम् ।
लिखतु पठतु संस्कृतम् ।
भवतु भारतम्
रीतिः संस्कृतं नीतिः संस्कृतम् ।
रीति-नीति संस्कृतम् ।
भवतु भारतम्
बुद्धिः संस्कृतं कृतिः संस्कृतम् ।
बुद्धिकृती संस्कृतम् ।
भवतु भारतम्
ज्ञानं संस्कृतं विज्ञानं संस्कृतम् ।
ज्ञानविज्ञानसंस्कृतम् ।
भवतु भारतम्
सुनील सूर्यवंशी, प्रथमवर्ष, साहित्य

वृक्षी रक्षति रक्षितः ॥

स्नेहल नवघण्टे, द्वितीयवर्ष, साहित्य

दूरदर्शने एकं विज्ञापनं मया दृष्टम् । दूरदर्शनपटले सर्वप्रथमम् अक्षराणि आगतानि - ‘एते न दृश्यन्ते कुत्रापि । यदि यूयं तान् पश्यथ तर्हि शीघ्रमेव अस्मभ्यं निवेदयथ’ इति । अनन्तरं वृक्षसमूहस्य चित्रं तस्योपरि एकैकस्य वृक्षस्य वर्णनं दूरदर्शनपटले मया दृष्टम् । यथा ‘नाम - महावृक्षः । वयं - पञ्चाशत् वर्षाणि ।’ इति । अन्तिमतः अक्षराणि आगच्छन्ति - ‘चत्वारिंशत् सहस्राणां कर्गजाणां कृते एतस्य वृक्षस्य छेदनं कृतं दुष्टमानुषैः ।’

लोभाविष्टाः मानवाः न केवलं कर्गजार्थम् अपि तु नैकान् स्वार्थलाभार्थं वृक्षहत्यां कुर्वन्ति । वस्तुतः मानवः निसर्गस्य एव अंशः । परम् अधुना आत्मानं श्रेष्ठं मत्वा सः स्वैरतया निसर्गस्य विध्वंसं करोति । लोकसंख्या तु बहुवेगेन वर्धते । एतेषां जनानां कृते अत्रम् आवश्यकम् । तदर्थं कृषिक्षेत्रम् आवश्यकम् । अतः तेषां कृषिक्षेत्राणां

कृते वनानि विध्वंसितानि । जनाः निवासार्थं गृहम् इच्छन्ति । गृहणां कृते भूमिः तथा च काष्ठानि वृक्षहत्यां कृत्वा एव प्राप्यते । औद्योगिकविकासार्थं महत्यः यन्त्रशालाः तथा च उद्योगभवनम् आवश्यकम् । तदर्थं वृक्षहत्या अपरिहार्या एव । मानवस्य पर्यटनरतिः अपि वनानां कृते हानिकारिणी एव । मानवस्य तृष्णा तु प्रतिदिनं वर्धते । तेन वनं शून्यं भवति ।

वृक्षान् सर्वतोपरी उपभुज्य अधुना तटस्थतया मानवः तेषां विनाशं पश्यति ।

‘भुक्तानि येऽस्तव फलानि पचेलिमानि ।
क्रोडस्थितैरहह वीतभयैः प्रसुप्तम् ।
ते पक्षिणो जलरयेण विकृष्यमाणं ।
पश्यन्ति पादप भवन्तमभी तटस्थाः ॥’

अयं पक्षी इव मानवोऽपि वृक्षनाशं पश्यति तर्हि तेन मानवस्य एव हानिः । मानवस्य कृते वृक्षम् आवश्यकं न तु निसर्गस्य कृते । निसर्गस्य प्रवृत्तिः तु संतुलनं रक्षणीयमित्येव । यदि वृक्षहत्यां कृत्वा वयं वनप्रदेशस्य मरुभूमिं कुर्मः तर्हि निसर्गस्तु तदनुसारेण वर्तेत । न कापि हानिः स्यात् निसर्गस्य, परं मानवः तेन विनाशं प्रति गच्छेत् । वयं तत्र जीवितुं शक्नुमः वा ? एतद् प्रश्नम् । यदि वयं वृक्षाणि रक्षामः तदा तेऽपि अस्माकं रक्षणं कुर्वन्ति । वृक्षहत्यायाः परिणामान् वयम् अनुभवामः एव । न्यूने वने भूमेः वृक्षाच्छादनं नश्यति । तेन मृदः नाशं भवति । वृक्षहत्याया प्रदूषणम् अधिकं वर्धते । वृक्षाः कर्बवायुं शोषयन्ति । न्यूने वृक्षे कर्बवायुः वर्धते तेन प्रदूषणम् अपि वर्धते । नष्टे वने पर्जन्यं न्यूनं भवति । अस्माकं राष्ट्रे कृषिप्रधानम् । कृषिस्तु पर्जन्यावलम्बिनी । तेन अर्थव्यवस्थायां बहुभारः आपतेत् ।

मानवस्य सर्वं जीवनं वृक्षाधीनम् ।

शैशवावस्थायां मानवस्य शय्या (नाम 'पाळणा' - मराठी भाषायां) वृक्षात् एव निर्मिता । तथा च मृतशरीरस्य शय्या अपि काष्ठमयी एव । वृक्षाः प्राणाधाराः एव । श्वसनस्य कृते आवश्यकं प्राणवायुं ते ददति । वृक्षाः मानवस्य सर्वथैव चिन्तां वहन्ति । यथा क्षुधानिवारणार्थं ते फलान् यच्छन्ति । तैः अस्माकं रोगनिवारकशक्तिरपि वर्धते । वृक्षाः आरोग्यपूर्णं पर्यावरणं जनयति । तथा च व्याधिग्रस्तानां कृतेऽपि वृक्षमूलानि, पर्णानि, बीजानि एव व्याधिमुक्तये उपयुक्तानि । किमपि नो चेद् छायां तु सर्वे वृक्षाः प्रयच्छन्ति ।

'सेवितव्यो महावृक्षाः फलच्छायासमन्विताः ।

यदि दैवात्फलं नास्ति छाया केन निवार्यते ॥'

अतः वृक्षाः नाम धरित्रेः आशीवादार्थम् उद्यतौ हस्तौ एव इति मन्ये ।

किन्तु एतद् कति कालपर्यन्तं चलति ?

'छेतुं पार्श्वगतां छायां नोपसंहरते द्रुमः।' एतद् सत्यं किन्तु यावद् वृक्षं तावदेव छाया । नष्टे वृक्षे का छाया किम् अन्यत् च फलम् ।

अतः वृक्षरक्षणम् आवश्यकम् । वृक्षो रक्षति रक्षितः एतद् सत्यमेव । कालिदासस्य शाकुन्तलम् अस्य वचनस्य यथार्थतां दर्शयति । तस्य शकुन्तला वृक्षेषु अतीव स्निह्यति । तेषां रक्षणं करोति । अतः तेऽपि तस्याम् स्निह्यति । तस्याः पतिगमनवेलायां तस्यै आभूषणानि, वस्त्राणि अपि ददति ।

भूतकाले प्रत्येकग्रामे संरक्षितं वनं 'देवराई' अवर्तते । न कोऽपि तत्रस्थान् वृक्षान् ध्वन्ति । तद् तु ईश्वरस्य प्रदेशः इति मन्यन्ते स्म जनाः । परिणामतः वृक्षरक्षणम् अभवत् । वयं पुनः एतावत् देवराई कर्तुं शक्नुमः । वयं प्राणिरक्षणार्थं अभयारण्यं कुर्मः तर्हि वृक्षरक्षणार्थम् अभयारण्यं किमर्थं न करणीयम् ? वृक्षाः न किमपि अन्यद् इच्छन्ति । ते केवलं वर्धनस्य अवसरम् इच्छन्ति । मानवात् संरक्षणम् इच्छन्ति । अधुना शासनेन 'सामाजिकवनीकरणस्य' कार्यक्रमः आरम्भितः । वयम् अस्मिन् कार्ये साहाय्यं कर्तुं शक्नुमः । गृहस्य समीपे, पर्वतप्रदेशे वृक्षारोपणं कर्तुं शक्नुमः । किन्तु केवलं वृक्षारोपणं पर्याप्तं नास्ति । रोपणानन्तरं तेषां परिपालनम् अपि करणीयम् ।

न्यूनतरम् एकवृक्षस्य रोपणं, संवर्धनं तु वयं निश्चयेन कर्तुं शक्नुमः । विवाहप्रसंगे जन्मदिवसे, अथवा कस्मिन् अपि समारंभे उपहाररूपेण वृक्षं दातुं शक्नुमः । तेन वृक्षसंवर्धनं भवेत् ।

मनसि प्रामाणिकी इच्छा यदि स्यात् तर्हि वृक्षसंवर्धनस्य नैकान् उपायान् वयं कर्तुं शक्नुमः ।

एषा इच्छा मानवस्य कृते एव आवश्यकी ।

रक्षिते वृक्षे मानवस्य एव रक्षणं भवति ।

वराहपुराणे अपि उक्तम् -

यावत् भूमंडलं धत्ते सशैलवनकाननम् ।

तावत् तिष्ठन्ति मेदिन्याम् संततिः पुत्रपौत्रकी ॥

देहान्ते परमं स्थानं यत् सुरैरपि दुर्लभम् ।

प्राप्नोति पुरुषो नित्यं महामायाप्रसादतः ॥

अभिनंदन!

डॉ. गं. का. शिरूडे
शि. प्र. मंडळीचे
नवनियुक्त चिटणीस

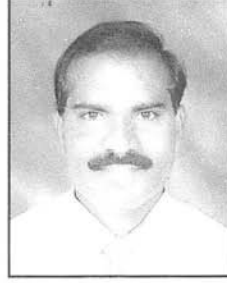

प्रा. प्रदीप दातार
शि. प्र. मंडळीच्या नियामक मंडळावर
बिनविरोध निवड.

स्थानिक कार्यकारी समितीवर बिनविरोध निवड

डॉ. छाया आबनावे

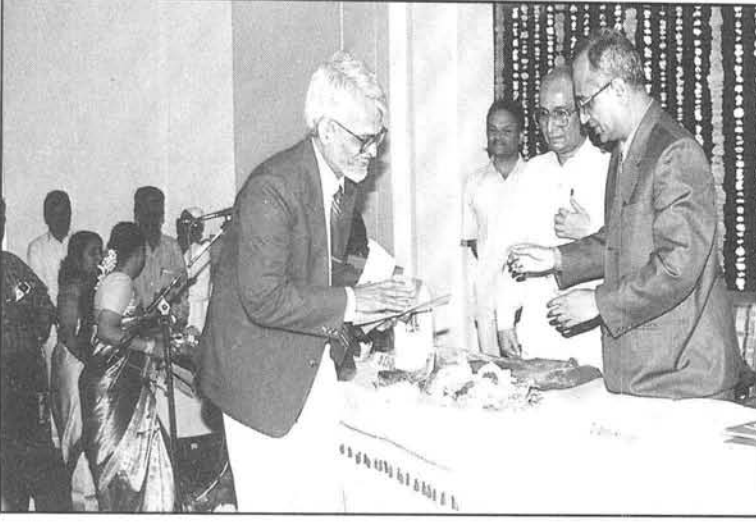
डॉ. सुभाष खंडागळे

डॉ. सरोज हिरेमठ

श्री. विनोद कुलकर्णी
स्थानिक कार्यकारी समितीवर
शिक्षकेतर सेवक प्रतिनिधी म्हणून बहुमतांनी निवड.

विद्यापीठ स्थापना दिनी
कुलगुरु डॉ. अशोक कोळस्कर
यांच्या हस्ते
'आदर्श शिक्षक' पुरस्कार
स्वीकारताना
डॉ. प्रवीण सप्तर्षी.

डॉ. अनिता अवचट स्मृतिदिनानिमित्त दिला जाणारा संघर्ष सन्मान पुरस्कार मानसिक आजार क्षेत्रातील व
"सा" या संस्थेचे कार्यकर्ते आणि स.प. महाविद्यालयातील प्राध्यापक अनिल वर्तक यांना प्रदान.

वै. सोनोपंत दांडेकरांच्या संक्षिप्त चरित्राचे प्रकाशन - प्रा. रा. ग. जाधव.

शिवछत्रपती पुरस्कार विजेते

शारीरिक शिक्षण विभागाचा विद्यार्थी योगेश दांगट ज्युदो या खेळात श्री शिवछत्रपती पारितोषिक विजेता मा. मुख्यमंत्री विलासरावजी देशमुख यांच्या हस्ते पारितोषिक स्वीकारताना.

प्राची फराटे (द्वि. व. वाणिज्य) - रोलर स्केटिंगमध्ये शिवछत्रपती पुरस्कार प्राप्त.

“काळोखाच्या लेकीकडून” - मान्यवरांच्या उपस्थितीत कलाकारांबरोबर चर्चा.

कॉ. रमेश टिळेकर आंतरमहाविद्यालयीन पथनाट्य स्पर्धा.

सुनील सुकथनकर, देविका दफ्तरदार, डॉ. मोहन आगाशे यांच्याबरोबर
“देवराई” संदर्भात मनोगत व्यक्त करताना सुमित्रा भावे.

प्रफुल्लिताः वृक्षाः ।

मानसी खलदकर, तृतीयवर्ष, वाणिज्य

‘सिंहगडमार्गे स्थितानां सार्धशतवर्षपुरातनानां वटवृक्षाणां कृन्तनम्’ इति वार्ता पठितवती केभ्यश्चित् मासेभ्यः प्राक् ‘सकाळ’ वृत्तपत्रे । एतां वार्ता पठित्वा मनः खलु व्यथितम् अभवत् यतः शतवर्षात् प्राक् पुणेनगरं वृक्षाच्छादितम् आसीत्! अत्र आकाशम् आलिङ्गितुम् इव उत्तुङ्गाः नारिकेलवृक्षाः, हरितपूर्णाः आम्राशोक-पिप्पलवृक्षाः आसन् । केचन् वृक्षाः वामनाः किन्तु मनमोहकाः । किन्तु अधुना न केवलं पुणेमध्ये अपि तु सर्वेषु प्रधाननगरेषु किं चित्रं दृश्यते ? ‘सिमेट’वनानि । एतानि वनानि निर्मितुमेव हरितवनानां कृन्तनम् अभवत् । एतद् हरितवैभवं नाशयित्वा मानवैः सदनिकाः निर्मिताः । तदा ते प्रायः न ज्ञातवन्तः यत् वयमस्माकमेव कियतीं हानिं कुर्मः ।

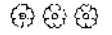
प्रफुल्लितान् वृक्षान् द्रष्टुम् अधुना नगरजनाः प्रवहणस्य कृते अटनार्थं वा नगरान्तरं गच्छन्ति । नो चेत् परिसरे एव रक्तपर्णपुष्पैः प्रफुल्लितः गुलमोहरवृक्षः ग्रीष्मऋतोः तप्तवातावरणेऽपि मानवानां नयनाभ्यां मनसे च आल्हाददायकं शैत्यं ददाति । प्रफुल्लितः वृक्षः व्यथितमनः पुनः उत्साहितं करोति । पर्णस्खलनान्तरं पुनः नवपल्लवित-पर्णैः सुशोभितः पिप्पलः स्व-पर्णरवेणैव मानवेभ्यः कथयति इव - ‘‘रे, एतावता क्षुल्लककारणेन व्यथिताः ? एतस्मिन् अपयशसि एव नवयशसः ‘मोहोरः’ सुप्तः अस्ति ।’’ मार्गस्थितान् आम्रवृक्षान् फाल्गुनमासे आगच्छन्तं ‘मोहोरं’ दृष्ट्वा मानवाः आनन्दिताः भवन्ति । लघुलघुपर्णैः पूरितः तिन्तिणीवृक्षः अपि आतपे पान्थस्थेभ्यः शांतच्छायां ददाति ।

एतेषां वृक्षाणां सङ्गतिः मानवैः सह निरन्तरम् अस्ति । ग्रीष्मऋतौ मेघवर्षावानन्तरं वसुन्धरा प्रदीर्घा हरितां शाटिकां धारयित्वा आनन्देन नृत्यति । पारिजातवृक्षस्य अधः पतितानां पुष्पाणां गणनकार्यं तु सुलभम् । रात्रौ रातराणी, प्रभाते मलिका पुष्पाणि मानवानां चित्तं हरन्ति ।

शिशिरतोः आगमनानन्तरं पलाशसागवृक्षाणां तथा च वसन्ततोः आगमनानन्तरम् आम्रपनसनिम्बवृक्षाणां कारणात् सृष्ट्यां चैतन्यं दृश्यते ।

किन्तु सत्यं वदामि मानवः एव कृपणः अलसश्च । अत एव अस्मान् परितः सन्तः नैकाः प्रफुल्लिताः वृक्षाः, ज्ञानिजनाः प्रथिताः जनाः च अज्ञातवासे निवसन्ति । यदा निसर्गसान्निध्यं विहाय मानवः ‘अधुना आदर्शः एव नास्ति’ इति वदति तदा मनः व्यथितं भवति ।

एतत् सृष्टिवैभवं विहाय यदा मानवः स्वगृहे ‘बोम्सायं’ रक्षित्वा ‘अहं कियान् रसिकः’ इति प्रदर्शयति तदा तस्य क्षुद्रतां दृष्ट्वा मनः कथयति - ‘‘रे मानव, चतुष्कोणगृहतः बहिः गच्छ । वृक्षवाहिकायां धाव । तस्य कृते यदि राष्ट्रीयोद्यानं गमनम् अभवत् तर्हि तत्र गच्छ । पश्य च, तत्र त्वां नैकाः खगाः, चित्रपतङ्गाः, पशवः मिलन्ति । तदा एव त्वं ज्ञास्यसि यत् ‘एते कीटकाः, खगाः एव मम अपेक्षया चतुरतराः, अधिकानन्दिताश्च ।’

‘गोलकक्रीडायाः उत्तराणि’

- १) रश्मि, रजक, रत्नाकर, रजनीचर, रजतचषक
 - २) संज्ञा, संशय, संस्मरण, संगतिदोष, संगीत नाटक
 - ३) तालु, ताम्बुल, ताम्रचूड, तारणकर्ता, तालिकावादक
 - ४) चञ्चू, चटका, चर्मवाद्य, चत्वारिंशत्, चरणास्कन्दन
 - ५) हिक्का, हिरण्य, हिमालय, हितोपदेश, हिमवतनया
 - ६) कर्ण, कन्दुक, कर्कटिका, करकण्टक, करकिसलय
- प्रतिगोलके, स्थितम् अक्षरम् -

१) ‘र’ २) ‘स’ ३) ‘ता’ ४) ‘च’ ५) ‘हि’ ६) ‘क’
उपरिस्थितान् षडक्षरान् संयुज्य ग्रन्थस्य नाम भविष्यति -
चरकेण लिखिता

चरकसंहिता ।

आवाहन : संस्कृती जवण्याची

विक्रम आरणे, वारावी साहित्य

महाविद्यालयाचे आकर्षण वाटले नाही असा विद्यार्थी सापडणे केवळ अशक्यच आहे. महाविद्यालयात सर्वात प्रथम नवरुखा विद्यार्थी जेव्हा आपले प्रथम पाऊल टाकतो तेव्हा तो प्रवेशद्वारावरील सिक्युरिटी गार्डकडे पाहूनसुद्धा घाबरतो. वारंवार तो आपले ओळखपत्र आपल्याजवळ आहे किंवा नाही हे तपासतो. सर्व वरिष्ठ विद्यार्थ्यांकडे आदरभावनेने पाहतो. ही भीती त्या नवरुखा विद्यार्थ्यांच्या मनात केवळ काही ठराविक दिवसांपर्यंतच असते. महाविद्यालयातील मोकळ्या वातावरणात तो हळूहळू रुळू लागतो. त्याच्या मनातील भीती कायमची जाऊन तो निर्धास्त होतो.

अशातच सध्या जे काही विविध प्रकारचे 'डेज' महाविद्यालयात साजरे केले जातात त्यातूनच हे विद्यार्थी आणखी स्वच्छंदी बनतात. उदा. फ्रेंडशिप डे, व्हॅलेंटाईन डे, रोझ डे, इत्यादी. ह्या विशिष्ट दिवशांचे एखाद्याशी (एखादीशी) Friendship Band बांधून मैत्री करायची. पण अशी मागून कधी मैत्री मिळते काय? मिळाली तरी पवित्रपणे मैत्रीची जपणूक केली जाते काय?

ज्याप्रमाणे फ्रेंडशिप डे चे, अगदी त्याचप्रमाणे व्हॅलेंटाईन डे चे आहे. आपले ज्याच्यावर प्रेम आहे त्याला ग्रीटिंग व फूल १४ फेब्रुवारीला दिले की झालेच प्रेम कबूल. पण या प्रेमात विश्वासार्हता किती असते? प्रेम, मैत्री याची कबुली देण्यासाठी आपल्याला विशिष्ट दिवसांची आवश्यकता असायला हवी का?

पाश्चात्यांच्या अनुकरणामुळे भक्तिसंगीतातसुद्धा 'रिमिक्स' आले. पंढरीची वारी घरपोच झाली. घरांच्या अंगणात रेडिमेड रांगोळीचा गालिचा आला. घराघरांतून पाहिले जाणारे शैक्षणिक कार्यक्रम हे केवळ नामशेष झाले. आजचा विद्यार्थी हा कॉम्प्युटरच्या आहारी गेलेला आहे. कळत-नकळत तो अश्लील साईटसच्या जाळ्यात (web) ओढला जात आहे. शांतपेयांच्या जाहिराती पाहून

त्याचे पाऊल Wine-Shop कडे वळू पहात आहे. नायक-नायिकांप्रमाणे स्वच्छंदी राहण्यातच त्याला आनंद वाटू लागला आहे. भन्नाट वेगाने बाईक चालविणे हा तर त्याला जन्मसिद्ध हक्क वाटू लागला आहे.

परंतु हे सर्व आज कोठेतरी थांबवयास हवे. समाजसुधारकांनी विविध प्रकारचे डे साजरे करण्यावर बंधने आणावीत. भारतीयांचे उत्सव काय कमी आहेत, म्हणून पाश्चात्यांचे उत्सव आपल्याला उसनवारीने घ्यावे लागत आहेत? आपल्या संस्कृतीचा पवित्रपणा, थोरपणा आपण जपायला हवा. आपली संस्कृती अतिशय प्राचीन आहे. गौतमबुद्धांपासून महात्मा गांधींपर्यंतच्या थोर विचारशैलींचा प्रबळ वारसा आपल्या भारत देशाला लाभलेला आहे. पाश्चात्यांचे जर आपल्याला अनुकरणच करायचे होते तर कशासाठी झगडलो आपण स्वातंत्र्यासाठी? का रक्त सांडले क्रांतिकारकांनी? स्वातंत्र्यासाठीच ना? मग त्यांची आहुती आपण अशीच व्यर्थ जाऊ देणार काय? आपणच मनाला विचारून पहा, आपण आपली संस्कृती किती जपली? आज प्रत्येकाने आपल्या भारतदेशाच्या संस्कृतीबद्दल सार्थ अभिमान बाळगायला हवा.

प्रत्येकाने आपल्या मनार्शा या प्राचीन संस्कृतीशी एकनिष्ठ राहण्याचे वचन दिले पाहिजे. संस्कृती जपली, तिचे जतन केले तरच आपणास शांती, आनंद, प्रसन्नता लाभेल. परंतु जर ती नष्ट करण्याचा प्रयत्न झाला, तर आपणांस केवळ द्वेष, आतंकच लाभेल. आता आपणच ठरवायचे आहे की आपणास आनंद हवा की आतंक?

“संस्कृती पूर्वजांची देणगी आहे,

तिचे जतन आपणास करायचे आहे;

पतन नाही !”

‘योजना’

श्वेता दळवी, एम.ए. भाग १

स्नेहसंमेलनाचा दिवस. सगळीकडे धावाधाव, पळापळ. त्यातून गावातल्या सरपंचांनी ठरविले की आपण या मुहूर्तावर वृक्षारोपण करायचे आणि मुलांना त्याचे महत्त्व पटवून द्यायचे. मग काय विचारता ? कार्यकर्त्यांनी लगेच रोपवाटिकेतून १५० रोपे आणली. काही आमच्या घरातूनही आणली.

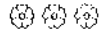
स्नेहसंमेलनाचा कार्यक्रम उत्साहात साजरा झाला आणि आता वेळ होती वृक्षारोपणाची. तेही मोठ्या उत्साहात पार पडले. वृक्षारोपणाचे महत्त्व मुलांना समजावण्यात आले. कार्यक्रम थाटात साजरा झाला. त्यामध्ये माझी आईही सहभागी झाली होती. तिला नुसती झाडे लावण्याची नव्हे, तर ती जोपासण्याची फार आवड. त्यामुळे या कार्यक्रमाला तिने मोठ्या उत्साहाने रोपझाडे दिली होती.

काही दिवस गेले आणि माझ्या आईने सहज म्हणून आमच्या शेजारच्या मुलाला (त्या शाळेत जाणाऱ्या) विचारले, “काय रे, आपण एवढी झाडे लावली त्यातली तुम्ही किती जगवली ?” त्याने सहजतेने उत्तर दिले “जगवली की दोन !” त्याच उत्तर ऐकून माझी आई त्याच्याकडे बघतच राहिली. नंतर कळले की शाळेमध्ये मेंढरं घुसली होती आणि त्यांनी त्या झाडांचा फडशा पाडला होता. सुदैवाने दोन झाडं मात्र वाचली होती.

आता तुम्हीच सांगो, असाच आदर्श मुलांसमोर ठेवला तर मग पुढे काय ? ‘वृक्षारोपण केलेच आहे तर त्याची नीट जोपासना करा’, हा संदेश मुलांपर्यंत पोहोचलाच नाही. मेंढरांनी एवढी झाडे खार्ईपर्यंत ही सारी मंडळी होती कोठे ?

हे झालं एक छोटंसं उदाहरण. पण यातूनही खूप काही शिकण्यासारखं आहे. आपण कित्येकदा योजना आखत असतो, पण त्या कितपत पूर्ण होतात हा मोठा

प्रश्नच असतो. म्हणूनच जे काही कराल - छोटं असो अगर मोठं - ते तुमच्या परीने पूर्ण करण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न करा. नुसते योजनांचे गट्टे या टेबलावरून त्या टेबलावर सरकविण्याचे व्यर्थ परिश्रम करू नका.

झलक

तुझी ती पहिली झलक

मोहरून टाकते माझे मन

अगदी श्रावणातल्या सरींमध्ये

चिंब भिजलेल्या ओलेतीसारखे

जीवनात प्रथमच अशी पहिली अन्

हवीहवीशी वाटणारी तुझी झलक

अगदी इंद्रधनुष्यातील

त्या सप्तरंगांसारखी

मनातल्या प्रेमाच्या गाभाऱ्यात

सदैवच टस्तक देणारी तुझी झलक

अगदी केवड्याच्या बनावील

हसणाऱ्या गुलाबासारखी

जीवनाच्या सूर्यास्तापर्यंत माझ्या

प्रत्येक श्वासाला पुरणारी तुझी झलक

अगदी हृदयात सांभावलेल्या

अतूट प्रेमासारखी

जरी मी तुझ्यापासून दूर असले

तरी नेहमीच असेल माझ्याजवळ तुझी झलक

अगदी गुलाबी प्रेमपत्रातील

पहिल्या आणि शेवटच्या शब्दासारखी

माझीच होती, आहे. अन् सदैव असेल

तुझी झलक !

हेमलता लकडे, द्वितीय वर्ष, शास्त्र

‘प्रेमासाठीच...’

सुप्रिया जोगळेकर, द्वितीय वर्ष, साहित्य

‘प्रेमभंग !’ शब्द ऐकूनच अनेकांनी डोळे विस्फारले असतील. हा विषय तसा अपरिचयाचा नाही आणि कॉलेज-विद्यार्थ्यांसाठी तर मुळीच नाही. प्रेम करताना (नक्के, नकळत होताना) या प्रेमभंगविषयी फारसा विचार झालेलाच नसतो आणि अचानक फक्त हाच विषय प्रकाशात येतो. हा प्रेमभंग मुळात उद्भवतोच कौतून? तर या नकळत झालेल्या प्रेमाची कबुली या व्यक्तीने, प्रियकर अथवा प्रेयसीला दिलेली असते आणि त्यावर त्या प्रियकराचे अथवा प्रेयसीचे नकारात्मक उत्तर आलेले असते. झालं, मग प्रेमभंग होतो !

पण मुळात भंग होते, ते प्रेम असतेच का ? मग शितावरून भाताची परीक्षा व्हायला सुरुवात होते, अगदी सगळं जग ‘असंच’ आहे, याची उपरती होते. आपल्याला आता कशातच रस नाही, माझ्याच बाबतीत असं घडलंय, असे विचार मनात घोळायला लागतात. पण खरंच, असं तांदळातून खडा बाहेर काढावा, तसं मनातून कोणाला काढता येत नाहीच. मग आपण तरी असा वेडा प्रयत्न का करावा ? जगात फक्त आपणच हे दुःख अनुभवलेलं नसतं. प्रत्येक हसऱ्या चेहऱ्यामागे काहीतरी दडलेलं असतंच. यातून प्रेरणा घेऊन काहीतरी सकारात्मक आपण नक्कीच घडवू शकतो.

आपल्या या दुःखाचा, निराशेचा, अलिप्तपणाचा त्रास आपल्या आजूबाजूच्या लोकांनाही होतच असतो. म्हणतात ना, मांजर डोळे मिटून दूध पितं; पण ते जगाला कळत असतंच की ! स्वतःवर नाही, तरी आपल्या शुभचिंतकावर तरी विश्वास ठेवून नवीन काहीतरी सुरुवात नक्कीच केली जाऊ शकते. फक्त शब्दांच्या अभावामुळे काही वेळा आपल्याबद्दलची आपुलकी व्यक्त केली गेलेली नसते; पण तरीही अशी माणसं आपल्या

आजूबाजूला नक्कीच असतात. त्यामुळे या गोष्टीमध्ये अडकून न राहता आपले ध्येय गाठण्यासाठी जोमाने प्रयत्न केला जाऊ शकतो. याच शुभचिंतकासाठी आणि अर्थातच त्या कधीही भंग न होणाऱ्या, न संपणाऱ्या..... प्रेमासाठीच !!!

❀ ❀ ❀

स्वप्नांचं गाणं

दुसऱ्यासाठी जगायचं म्हटलं तर मी होतेच कुठे ?

स्वतःसाठी जगायचं तर मी काय होते ?

मी होते एक श्वास

एक निःश्वास

एक संध्याकाळ

उमलण्याआधीच कोमेजलेली एक फुलबाग

उद्याच्या आधीच अस्ताला गेलेली वसंतातली एक पहाट

जन्मिनीत विरलेलं दवडिंदू

चिखलात रुतलेलं एक कोकरू... का ?

वाट चुकलेलं दिशाहीन, निरागस, अजाण लेकरू ?

या जगात, निरागस होतं म्हणून भाफी नाही.

अजाण होतं म्हणून क्षमा नाही.

इथं आहे राज्य फक्त जिंकणाऱ्याचं.

मन मानेल ते निर्भिडपणे करणाऱ्याचं,

ताकट असणाऱ्याचं,

जगाला भुटीत ठेवणाऱ्याचं

कसं हे मिळवू साऱं ?

का सोडून देऊ स्वप्नांचं गाणं ?

शामिका बापट, तृतीय वर्ष साहित्य

सेवा जग फुलविते

कुलदीप दर्याविसिंह राजपूत, तृतीय वर्ष, साहित्य

‘प्रीती मन फुलविते, सेवा जग फुलविते.....’ या महात्मा गांधीजींच्या सुवचनाचा अनुभव मागच्या वेळी रिहे या गावी, ‘राष्ट्रीय सेवा योजने’च्या विशेष हिवाळी शिबिरात आला होता आणि या वेळेस तोच, नव्हे त्यापेक्षाही स्मरणीय-सुखद अनुभव दौडजच्या विशेष शिबिरात आला.

राष्ट्रीय सेवा योजनेतील आपल्या श्रमदानाने जग फुलविण्याची भावना आभाळ्याएवढी विशाल आहे. ही भावना पूर्णतः ऐच्छिक व निरपेक्ष असते. योजनेमध्ये काम केल्याबद्दल कोणत्याही व्यक्तीस आर्थिक मोबदला दिला जात नाही, हे याचे आगळेवेगळे वैशिष्ट्य ! ‘श्रम एव जयते’ म्हणत श्रमदान करताना स्वयंसेवकास लाभणारे मानसिक समाधान हेच त्याचे सर्टिफिकेट. प्रत्येक जण गुणांनी नटलेला असतो. त्या गुणांचा सदुपयोग करून समाजात जागृती घडविण्याची जाणीव राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकाच्या ध्यानी-मनी असते. या ध्येयाने प्रेरित होऊन तो पुढे पुढे जातो. सामाजिक विश्वातील अडचणींवर मात करण्याची ताकद त्यास लाभते. समाजात काही दुर्लक्षित आयुष्य जगणारे जीव आहेत, याची जाणीव होऊन शहरात वाढलेला, रमलेला तरुण आपल्या भोवतालचे सुखसुविधांचे कोष दूर सारून ग्रामविकासात रस घेतो. त्याच्या मनात

चार ओळी

चार ओळी लिहून कविता झाल्या,
असं समजत असाल तर,
बाष्प होऊन पाण्याविना सुकून गेल्या,
अक्षर होऊन अर्थाविना शून्य झाल्या.
ओळे असून किरणांचाचून आंधळ्या झाल्या.
जीवन असून सृष्टीशिवाय बुडून गेल्या.
शिक्षण असून संस्काराशिवाय व्यर्थ झाल्या.
समाज असून संघटनेचाचून धुळीला मिळाल्या.

- महेंद्र लोहोर, तृतीय वर्ष, शास्त्र

राष्ट्रप्रेम आणि सामाजिक बांधिलकी निर्माण होत जाते. समाजाशी तो एकरूप होत जातो. तरुण्याच्या उंबरठ्यावर असताना तरुणास जी सुसंस्कारांची गरज असते, ती राष्ट्रीय सेवा योजनेद्वारे मिळत जाते. खेडेगावात नेमके कोणते समाजोपयोगी कार्य करावयाचे, त्याचे योग्य ते नियोजन केले जाते आणि मग ‘भान ठेवून योजना आखणारा व बेभान होऊन त्याची अंमलबजावणी करणारा युवक’ प्रत्येक स्वयंसेवकात दिसू लागतो.

‘केवळ मी, अवघा मी, फक्त मी, मी आणि मीच !’ ही स्वार्थी वृत्ती जमीनदोस्त होऊन आपण ज्या समाजात राहतो त्या समाजाशी आपली माणुसकीची नाळ तुटता कामा नये, ही राष्ट्रीय सेवा योजनेची शिकवण लाख मोलाची आहे. व्यक्ती आणि समाज यातील आत्मीयतेच्या जाणिवा वाढणे व तसे संस्कार होणे गरजेचे असते. राष्ट्रीय सेवा योजनेत नेमके त्याच संस्कारांचे धडे दिले जातात आणि मग प्रत्येक स्वयंसेवकाच्या ओठांवर सहजपणे गीत विराजमान होते-

“ हे हात राबू दे सदैव दुसऱ्यासाठी,
हे जीवन असू दे उधळून देण्यासाठी...”

निर्णायक क्षण

बदिस्त पक्षाला
आकाशही नसतं आणि घरटंही
पिंजऱ्यातच भागवावी लागते
त्याला उडण्याची हौस
आयत्या अन्नावरच मानावं लागतं -
समाधान !
पण तेव्हाच गवसतो त्याला
स्वातंत्र्याचा अर्थ !
आणि तो ठरू शकतो त्याच्यासाठी
निर्णायक क्षण !

ऋचा घाणेकर, तृतीय वर्ष, साहित्य

पालक-पाल्य संबंध

मानसी खेळदकर, तृतीय वर्ष, वाणिज्य

निसर्गानं प्रकृति-पुरुष निर्माण केले. स्वतःपासून दोघांपासून नवचैतन्य निर्माण करण्याचं सामर्थ्य त्यानं त्या दोघांना दिलं. या नवचैतन्याची जरी नऊ महिने प्रतीक्षा करावी लागत असली, तरी तेव्हापासूनच पालक-पाल्य संबंधांचा उगम होत असावा असं वाटतं. कारण बाळावर गर्भावस्थेपासूनच संस्कार होत असतात. याचं उत्तम उदाहरण म्हणजे अर्जुनसुभद्रेचा अभिमन्यू. लहान मूल हे अनुकरणप्रिय संस्कारक्षम असते. त्याच्या आजूबाजूच्या वातावरणातूनच त्याचं व्यक्तिमत्त्व घडत असते. याच वयाला त्याच्या भावी जीवनाचा पाया म्हणता येईल.

पूर्वी गुरुकुल पद्धत असल्याने मुलगा गुरुगृही गेल्यावर गुरुच त्याचे पालक. असायचे आणि त्यांच्या सान्निध्यात राहून तो विद्यार्जन करायचा. त्यानंतर जसजसा काळ बदलला तसतसं शिक्षणाचं स्वरूप बदलत गेलं. तत्कालीन समाजरचनेनुसार युद्धनीती, पांडित्य, शेंती, लोहारकाम यांसारखी श्रमदानाची कामे इ. प्रकारचे शिक्षण दिले जात असे. यातूनच एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे ज्ञानदान होत असे.

गुरुकुल पद्धतीतील ऋषीमुनींचं पालकत्व नंतर आई-वडिलांकडे आलं. पाच-सहा तास शाळा आणि उरलेला वेळ आई-वडिलांच्या सान्निध्यात जाऊ लागला. तेव्हा एकत्र कुटुंबपद्धती असल्यानं पाल्याचं पालकत्व काका-काकू, आजी-आजोबा, शेजारी-पाजारी यांच्याकडेच नव्हे, तर गावातल्या प्रत्येक माणसाकडे येई. गावातील सर्व मुले ही आपलीच मुले आहेत असे समजून सर्वांचेच गावावर संपूर्ण लक्ष असे.

इंग्रज राजवटीत औद्योगिकीकरण झाल्याने शेती कमी झाली आणि अनेक स्त्री-पुरुष नोकरीनिमित्त शहराकडे धावू लागले. त्यामुळे कुटुंबे विभक्त होऊ लागली. सामाजिक क्रांती झाल्याने स्त्रिया शिकू लागल्या आणि तेव्हा पाल्याचं पालकत्व कोणाकडे द्यायचे हा यक्षप्रश्न कमावत्या स्त्रीपुढे

उभा ठाकला. शेतीवाडी सोडून घरची माणसं यांच्याकडे येईनात. शहरातील महागाई, वाढत्या गरजा यांमुळे स्त्रीला नोकरी अनिवार्य ठरू लागली. यातूनच या मुलांचं पालकत्व पाळणाघराकडे गेलं. गरजेपोटी स्त्रीला स्वतःचं मूल दुसऱ्याकडे सोपवावं लागलं. पण त्यातूनच नवीन प्रश्न निर्माण झाले. मुलांची आबाळ झाल्यानं आजारपणं वाढली, संस्कार बदलले. आई-वडील-मुलं यांच्यातल्या संबंधात नवे बदल घडायला लागले.

आजकाल 'हम दो - हमारे दो' किंवा 'एक या दो बस्...' या तत्वांनुसार त्रिकोणी किंवा चौकोनी कुटुंब पाहायला मिळतात. अशा कुटुंबात आजी-आजोबा अभावानंच आढळतात. अशा कुटुंबात बऱ्याचदा एखादंच मूल असल्यानं त्याचे लाड, हट्ट पुरविल्याने, गरजेपेक्षा जास्त मिळल्यानं परिस्थितीची जाण नसलेलं, कर्तव्यापेक्षा हक्काची जाणीव असलेलं, 'स्वार्थी, आग्रही व्यक्तिमत्त्व घडायला लागलं. यापासून परावृत्त होण्यासाठी काही पालकांनी आपली संगोपनाची पद्धत बदलली. नोकरी-व्यवसायानिमित्त आई-वडील दोघांही घराबाहेर असल्यानं मुलं घरात एकटी. अशा वेळी आपल्या अपरोक्ष मुलं काय करतात हे पाहणं गरजेचं असतं. त्यासाठी अचानक कधीतरी फोन करून किंवा अचानकपणे मध्येच घरी भेट देऊन (surprise visit) आपला पाल्य काय करत आहे हे पाहिल्यास पाल्यावरही तितकंच चांगलं नियंत्रण ठेवता येतं. अशा वेळी त्याचे मित्रमंडळ कसं आहे, त्याचे छंद कोणते आहेत इ. गोष्टी सहजपणे कळू शकतात. कधीतरी कौटुंबिक सहली, शिबिरं यांच्या माध्यमाद्वारे आपल्या पाल्याच्या व्यक्तिमत्त्वातील त्रुटी भरून काढता येऊ शकतात. काही नीतिमूल्यं शिकवताना अतिधाक घातक ठरू शकतो. कधीतरी शैक्षणिक अपयश आई-वडिलांपासून लपवताना मुलगा गैरमार्गाचा अवलंब करू शकतो. काळाची ही गरज ओळखून शालेय अभ्यासक्रमात नीतिमूल्यतासिकेला अग्रक्रम दिला गेला आहे.

बऱ्याचदा मुलं अनुकरणशील असल्याचं प्रत्यंतर येतं. पालकांच्या कृतीतूनच पाल्य अनेक गोष्टी शिकतात. या बाबतीत दोन परस्परविरोधी उदाहरणं माझ्या परिचयाची आहेत. आमच्याच शेजारी असणारं एक कुटुंब- आई-वडील, आर्जी-आर्जोबा आणि दोन नातवंडं. एकदा त्या काकू काही कारणानं वेंतागून म्हणाल्या- 'मी आता सासू-सासऱ्यांना वृद्धाश्रमात ठेवणार आहे', तेव्हा तिथे असलेल्या त्या काकूचा छोटा मुलगा त्यांना म्हणाला, 'अरे वा! म्हातारं झाल्यावर वृद्धाश्रमात ठेवायचं असतं का? मग मीही तुम्हाला ठेवेन.....' त्याच्या या बोलण्यामुळे काकूना त्यांची चूक कळाली.

याविरुद्ध दुसऱ्या आमच्या राशिनकर काकू, स्वतःच्या मुलाबरोबरच त्याच्या मित्रांचेही प्रश्न सोडवण्याचा त्यांना ध्यास! ज्येष्ठांविषयीचा आदर, अतिथ्यशीलता, नीटनेटकेपणा वगैरे गोष्टी त्यांची मुलं त्यांच्या आचरणानूनच शिकतात. मुलांच्या क्षेत्रात येणाऱ्या अनुभवांना, अडी-अडचणींना त्या स्वतःहून जाणून घेऊ इच्छितात. यातूनच त्यांच्यातल्या पालक-पाल्य संबंधामधील दृढता दिसते.

काही गोष्टींचा अतिरेक केल्यामुळे बुद्धिमत्ता असून, बोर्डात चमकून इंजिनीअर होण्याची क्षमता असूनही B.Sc. वर समाधान मानावं लागलेली काही उदाहरणं आपल्या आजूबाजूला दिसतात. म्हणतात ना, 'अति सर्वत्र वर्जयेत्.'

पालकांनी स्वतःच्या अपूर्ण राहिलेल्या इच्छा कधीही आपल्या पाल्यांवर लादू नयेत. त्यांना त्यांचं आवडीचं क्षेत्र निवडू द्यावं. पाल्यांनीही या क्षेत्रासाठी मिळणारा वेळ लक्षात घेऊन ध्येय ठरवावं. छंद हे आपलं ध्येय वनू शकतात का? या बाबतीत पालकांनी मार्गदर्शन करावं. हजारात एखादाच सचिन तेंडुलकर होऊ शकतो याची जाणीव योग्य त्या वयातच पालकांनी पाल्यांना करून द्यावी. पाल्यांनीही आपल्या परिस्थितीचा विचार करून आपलं ध्येय ठरवावं, हे उत्तम!

व्यक्तिमत्त्व विकासातील महत्त्वाचा टप्पा म्हणजे कुमारवय. या वयातच पालकांनी पाल्यांशी मैत्री केली पाहिजे. वास्तविक मुलांना प्रत्येक गोष्टीचं कुतूहल असतं. आपल्या अशा प्रश्नांची उत्तरे शक्यतो ज्येष्ठांकडून

मिळवण्याचा ते प्रयत्न करतात. या बाबतीत जर टाळाटाळ आढळली तर ते नको त्या मार्गांनी आपली उत्तरं मिळवायचा प्रयत्न करतात. तेव्हा सुजाण पालकांनी मानसिक गरज समजून घेऊन त्यांना वस्तुस्थिती समजावून सांगितली पाहिजे. त्यांच्यासाठी जास्तीत जास्त वेळ दिला पाहिजे. या बाबतीत सानेगुरुजी, जिजाऊ यांची उदाहरणं अभ्यासण्याजोगी आहेत.

महाविद्यालयात जाणाऱ्या आपल्या मुलीच्या पोशाखाबाबत पालकांनी वेळीच लक्ष पुरवायला हवे. अन्यथा तोकड्या कपड्यांत वावरणाऱ्या या मुलींच्या बाबतीत 'अनर्थ' घडायला फार वेळ लागत नाही.

आजकाल पालक-पाल्य संबंध मैत्रिपूर्ण झालेले आहेत. आजची पिढी हुशार, झपाट्यानं प्रगती करणारी आहे. वेगवान तंत्रज्ञानयुगातील स्पॅट टिकून राहण्यासाठी ती स्वतः प्रयत्नशील राहतेच, पण याचबरोबर आपल्या पालकांनाही या क्षेत्रातील ओळख करून देते. आजचे पालकही तितक्याच मित्रत्वाने ती माहिती स्वीकारतात. योग्य वेळी लहान मुलांकडून सल्ले घेतात.

आत्ताचे पालक जेवढ्या मोकळेपणानं पाल्यांशी संवाद साधतात तेवढे ते त्यांच्या पालकांशी संवाद साधू शकत नव्हते; पण वॉर्ड वाटतं कधीकधी, की जेव्हा हे सुंदर नातं निर्माण झालेलं असतं तेव्हाच वेळ येते परदेशी जाण्याची, कमवतं होण्याची! खरं तर इथं राहूनही भरपूर कमावता येणार असतं; पण विकसित देश, आधुनिक तंत्रज्ञान, उज्ज्वल भवितव्य, आर्थिक स्थैर्य साद घालू लागतं अन् ही म्हातारपणाची काठी परदेशी जाते. आई-वडीलही मुलांच्या करिअरमध्ये आडकाठी न करता परवानगी देतात. अशा परिस्थितीत, वस्तुस्थितींनुसार पाल्यांनं योग्य निर्णय घेणं हितावह ठरतं.

या सर्व गोष्टींच्या पार्श्वभूमीवर मला माझ्या घराचं उदाहरण देण्याचा मोह आवरत नाही. आम्ही तिघी बहिणी आणि आई-बाबा असं आमचं कुटुंब. रात्री जेवायला एकत्र बसलो की प्रत्येकजण आपल्या क्षेत्रातला अनुभव सांगतो. माझी मोठी ताई वकील असल्याने आणि दुसरी ताई इंजिनीअर असल्यानं त्यांच्या क्षेत्रातले अनुभव त्या

सांगतात. त्यातील गुणावलोकन करून बाबा त्यावर अंतिम निर्णय देतात. आई तिच्या शाळेतल्या मुलांचे प्रश्न आमच्यासमोर मांडते आणि नकळतच चर्चेद्वारे आमच्याकडून त्या प्रश्नांची उत्तरे मिळतात. यातूनच आमचे परस्परसंबंध अधिकाधिक दृढ झाले आहेत.

तर एकंदरीतच काय, पालक-पाल्य संबंध मैत्रीपूर्ण असतील, तर अनेक विधायक कार्ये यशस्वी होऊ शकतात. आंतरजातीय विवाहासारखा स्तुत्य प्रयत्नही वादग्रस्त न ठरता सहजपणे स्वीकारला जातो. यातूनच पुढे जाऊन मूल दत्तक घेणे ही संकल्पना मोठ्या प्रमाणात विकसित होताना दिसते. आमच्याच सोसायटीमध्ये एका कुटुंबाने

स्वतःचे एक मूल असूनही त्याच्या जोडीला दुसरं मूल दत्तक घेऊन समाजापुढे हा एक चांगला आदर्श ठेवला आहे. यातून सामाजिक कर्तव्य पार पाडण्याची वृत्ती जोपासण्यास मदत होईल.

शेवटी काय, आज पालक-पाल्य संबंध सर्वांगाने सुधारलेले आहेत. पूर्वीच्या पिढीपेक्षा सध्याची पिढी खूपच प्रगत, समंजस आहे. गरज आहे ती फक्त त्यांना योग्य वयात उत्तम संस्कारित करण्याची, उत्तम मदतीची, समजून घेण्याची नि मैत्रीची. पण त्यातही पाल्यांनी आपल्या नात्यातल्या मर्यादा सांभाळूनच वागलं पाहिजे. तरच हे नातं दीर्घकाळ टिकू शकेल.

कविता

कविता अशा असतात

की त्या लिहितानाच

सुचत जातात,

भावनांना हुरूप देऊन जातात.

आयुष्यातले सुख-दुःखाचे

प्रसंग आठवून

जन्माची शिदोरी घहाल करतात.

अंतर्मनाला जवळून स्पर्श करून जातात.

या कविता अशा असतात-

होता होता जीवनाला नवे वळण देतात.

नेहा राहूरकर, अकरावी, वाणिज्य

आकाशाच्या सरोवरात

पृथ्वीचे हे विराट कल्पनापुष्प उमटलेले आहे

आणि तो भ्रमरचंद्र

आपले रुपेरी पंख पालवून

त्या कमळाभोवती अखंड गुंजारव करीत

आहे.

त्या कमळाच्या पाकळीवर

एक सुंदर दवबिंदू पडला आहे.

त्याचे नाव जीवन

- कुसुमाग्रज

मला मुळातच 'आदर्शा'ची कल्पना विक्षिप्त वाटते. अखेर प्रत्येकाने आपापले जीवन अगदी एकाकीपणे, स्वतंत्रपणेच जगायचे असते. आपला अर्थ आपण शोधायचा असतो. इतर कोणतीही व्यक्ती, मग ती कितीही श्रेष्ठ असली, तरी तिचा फारसा उपयोग होत नाही. प्रवासाला जाताना फार तर तेथल्या अनुभवाविषयी आपण चौकशी करू, पण प्रवास मात्र स्वतःच भोगायचा असतो. या पाठीमागे माझा एक ठाम विश्वास आहे, की प्रत्येक माणूस हा अद्वितीय आहे.

- जी. ए. कुलकर्णी

स्वदेशीचा वापर = काळाची गरज

मेधा जावडेकर, अकरावी, शास्त्र

जिथे जन्मले तत्त्ववेत्ते विचार
जिथूनी कला-संस्कृतीचा प्रचार
अशी स्वर्णभूमी ऋणाग्रस्त कैसी ?
जपू मंत्र आता 'स्वदेशी स्वदेशी !'

'स्वदेशी' या विषयावर सध्या देशभर चर्चा सुरू आहे. या विषयाची माझ्या दृष्टीने योग्य संकल्पना आणि स्वदेशी ही काळाची गरज आहे, यासंबंधी माझे विचार मांडत आहे.

भारताच्या स्वातंत्र्य आंदोलनाला स्वदेशी भावना, स्वदेशी रचना यांनी गती व बळ दिले होते. गेल्या शतकांमध्ये अनेक विचारवंतांनी स्वदेशीवाचक आग्रही भूमिका मांडली आहे. यात मुख्यतः दादाभाई नौरोजी, न्यायमूर्ती रामडे, श्री. अरविंद व देशबंधू चित्तरंजनदास व त्यानंतर मुख्यतः लो. टिळक, म. गांधी, स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांनी नानाविध प्रकारचे प्रयत्न केले होते.

भारत स्वतंत्र होऊन अनेक वर्षे झाली, तरीही आपल्या देशाची उल्लेखनीय अशी प्रगती झाली नाही. विकासासाठी कोणता मार्ग निवडावा याबद्दल दोन मते होती व आहेत. एका मतानुसार आंतरराष्ट्रीय संस्था, विदेशी भांडवलदार, बहुराष्ट्रीय कंपन्यांच्या साहाय्याने पाश्चिमात्य देशांप्रमाणे विकासपद्धती व औद्योगिकीकरण स्वीकारून आर्थिक संकटावर मात करणे. दुसऱ्या मतानुसार स्वदेशी तंत्र स्वीकारून, स्वतःच्या पायावर उभे राहून देशाचा विकास करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त करणे होय.

पहिल्या मतानुसार बाजार हे केंद्र मानून त्यात स्वतंत्रपणे किंवा स्पर्धेतून अधिकाधिक सामाजिक कल्याण होऊ शकते. त्यानुसार ग्राहकांना कमीत कमी किंमतीत वस्तू मिळतील, कामगारांना वाजवी मजुरी मिळेल, उद्योजकांना योग्य नफा मिळेल असा विचार आहे; पण वास्तवात जगातील ज्या देशांनी ही पद्धत स्वीकारली त्यांचे अनुभव काही वेगळेच आहेत. या धोरणाने सामाजिक

कल्याण तर झाले नाहीच; पण 'सामाजिक शोषणाचे तंत्र' असा या पद्धतीचा वापर होऊ लागला. भांडवलशाही तसेच साम्यवादी विचारप्रणालीसुद्धा अपुरी व अव्यवहार्य असल्याचे अनेक देशांतील उदाहरणांनी सिद्ध झाले आहे. यातूनच नैसर्गिक संपत्तीचा विनाश, प्रदूषण, बेकारी यासारख्या सामाजिक उन्नतीच्या मार्गात अडथळा निर्माण करणाऱ्या समस्या निर्माण झाल्या.

१९९० नंतर भारत सरकारने आर्थिक संकटातून बाहेर पडण्यासाठी विदेशी शक्तीचे साहाय्य घेण्याचे ठरवले आणि उदारीकरण व जागतिकीकरण या नावाखाली विदेशी गुंतवणूकदार, बहुराष्ट्रीय कंपन्या, आंतरराष्ट्रीय वित्तसंस्था यांना आपल्या देशात मुक्त संचार करण्याची अनुभती दिली गेली; परंतु या गोष्टींचा फायदा न होता तोटाच अधिक झाला. भांडवलाचा तुटवडा वाढला, विदेशी चलनाची टंचाई वाढली, देश कर्जाच्या दुष्टचक्रात अडकला. बहुराष्ट्रीय कंपन्यांना अनेक सवलती दिल्याने देशातील उद्योग बंद पडले, बेकारी वाढली, देश आर्थिक खाईत लोटला गेला. देशावर राज्य कोणत्याही पक्षाचे असले तरी प्रत्यक्षात सर्व आर्थिक सत्ता या कंपन्यांच्या हातातच !

एक 'ईस्ट इंडिया' ही परदेशी कंपनी भारतात आली, तर १५० वर्षे पारतंत्र्यात, अपमानकारक पद्धतीत देशाला व्यतीत करावी लागली. आज अशा ४००० पेक्षा अधिक परदेशी कंपन्या देशात आहेत. त्यांचे प्रायत्य असेच वाढू दिले, तर भारताच्या आर्थिक स्वातंत्र्याचे भवितव्य निश्चितच धोक्यात येईल.

भारताने पाश्चात्य पद्धतीच्या भ्रामक, मोहजालातून बाहेर पडून 'स्वदेशी'च्या तत्त्वज्ञानावर आधारित असलेला विकासमार्ग शोधला पाहिजे. स्वदेशीच्या क्षेत्रात आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक असे अनेक पैलू समाविष्ट आहेत. त्यानुसार राहणीमान, रीतीरिवाज, सामाजिक

संबंध, भाषा, शिक्षण, खेळ, उत्पादन, वितरण या सर्व क्षेत्रांत आपल्या 'स्व'त्वाचे प्रगटीकरण होते व या सगळ्याची फलनिष्पत्ती म्हणून स्वावलंबन तसेच राष्ट्रांच्या स्वाभिमानाचा उदय होतो.

यासाठी आपण पुढील गोष्टी आचरणात आणू शकतो -

- ग्राहक या नात्याने आपण स्वदेशी उत्पादनांचाच उपयोग करू या. प्रारंभी दर्जा आणि किंमत ह्या बाबतीत तडजोड करावी लागली तरी स्वदेशी माल खरेदी करण्याचीही आपण तयारी ठेवली पाहिजे. कारण, देशाच्या आर्थिक व राजकीय स्वातंत्र्याच्या तुलनेत ही किंमत फारच अल्प आहे.
- उत्पादकांनीही उत्तम गुणवत्तेचा माल उत्पादित करून देशाला गौरव मिळवून दिला पाहिजे. विदेशी कर्ज फेडायचे असले, तर विदेशी कंपन्यांचे वर्चस्व होऊ देणे उचित नाही.

‘प्रेम’

'आपणही प्रेम करावं' दगडाला वाटलं,
प्रेमरसाच्या अभंगाने जीवन त्याचं बाटलं.
देवाचा करून धावा, त्याने विनवणी केली,
देवानेही सौम्य स्वरात समजावणी केली.

प्रेमापायी वेडा पत्थर वेडा वाकडा झाला,
याचा पाऊस यांवर बहिष्कार केला.
कुणीतरी व्हावे आपुले सारखे वाटत होते,
कर्तव्य त्याचे देवाने वेळोवेळी सांगितले होते.

तरीही पत्थर वेडा पामर तालात त्याच होता,
आता हाही वेडा मूर्तीत बदलला गेला होता.
कथा प्रेमाच्या त्यानेही ऐकल्या होत्या,
त्याच्या मनात प्रेमाच्या कल्पना होत्या.

देऊन ठोकल मनास त्यांच्या, वेदना कुणी दिल्या
रडव्या स्वरात देवाकडे याचना याने केल्या.
देवाने पुन्हा एकदा तोच शब्द सांगितला
पत्थराचा धर्म, पत्थरा तू, कसा विसरला ?

संतोष गदादे, एम.एस्सी. भाग १

- बलाढ्य विदेशी कंपन्या, स्वदेशी कंपन्या बंद पाडतात किंवा खरेदी करतात, म्हणून आपण शक्यतो घरगुती उत्पादनांचा वापर करू या. दोन रुपये खरी किंमत असलेली पेप्सी, कोका-कोला यासारखी आरोग्याला अत्यंत हानिकारक शीतपेये दहा-बारा रुपये किंमतीने का विकत घ्यायची ? प्रत्यक्षात अगदी किरकोळ किमती असलेली अनेक उत्पादने आपल्या माथी मारली जातात. हा सर्व पैसा परदेशात जातो आणि येथील उद्योग बंद पडून आपले देशबांधव उपासमारीचे बळी होतात.

स्वदेशी हे एक व्रत आहे. तो एक सेवार्थ आहे. देशभक्ती ही फुकट मिरवायची गोष्ट नव्हे, त्यासाठी त्याग करावा लागतो. अखेर एवढेच सांगावेसे वाटते -

'स्वदेशी' असो आपुला नित्य बाणा ।

विदेशीमुळे संकटे येति नाना ।

'स्वदेशी' असे मार्ग संपन्नतेचा ।

'स्वदेशी'च आधार या भारताचा ।।

उदासी

पानांवर अंथरलेल्या काजळीसारखी उदासी
काट्यांनी जडावलेल्या स्तब्ध बाभळीसारखी
नितळ पाण्याच्या अनंत, शांत खोलीसारखी
सूर्याने पाघरलेल्या फिकट ढगांसारखी उदासी
राधेविण कृष्णाच्या व्याकूळ पाव्यासम
सांजवेळी मनातून प्राणांत उतरलेली
करड्या वाऱ्यात उडणाऱ्या धुळीच्या कणांसारखी
उदासी
मृगजळाच्या आशेने भिजलेल्या नयनांतली
गहिन्या रुंद सुन्या आकाशागत
विझलेल्या वातीच्या बंद गधाप्रमाणे उदासी
तृषिताच्या रिक्त प्याल्यासारखी
अशांत सागराच्या कोरड्या किनाऱ्यांपरी
अधुरी, अमाप, व्याकूळ उदासी

सायली सोवनी, तृतीय वर्ष, साहित्य

दहेज प्रथा = एक सामाजिक कलंक

मुजम्मिल खान, ११वीं शास्त्र

भारतीय संस्कृति की परंपरा अनेक युगों से विभिन्न सामाजिक रूढ़ियों से पोषित होती रही है। वैदिक काल से चली आ रही कुछ परंपराओं ने आज के कुप्रभाव से कुत्सित रूप धारण कर लिया है। दहेजप्रथा भी एक ऐसी परंपरा है जिसने काल व परिस्थितियों के समावेश से बीभत्स रूप धारण कर लिया।

वैदिक युग में भारतीय समाज में दहेज प्रथा का प्रचलन था। वाल्मीकि रामायण में राम-सीता विवाह के अवसर पर जनक द्वारा असंख्य बहुमूल्य उपहार सीता को दिए जाने का वर्णन है। रामचरितमानस में भी वर्णन मिलता है कि शिव-पार्वती विवाह के अवसर पर हिमवान ने अपनी पुत्री को अगण्य संपत्ति, दास-दासियाँ उपहार में दीं। प्राचीन काल में माता-पिता खुशी से अपनी पुत्री को अपनी संपत्ति का हिस्सा दहेज के रूप में देते थे ताकि उनकी बेटी का जीवन सुखी व समृद्ध हो।

मध्यकाल तक आते-आते इस प्रथा में अनेक बुराइयों का प्रवेश हुआ। जिसके कारण नारियों को अनेक यातनाएँ सहनी पड़ीं। मध्ययुगीन समाज में बेमेल विवाह होने लगे। उपहार स्वरूप दिए जानेवाला दहेज पुरुषों का अधिकार बन गया।

स्वतंत्रता के पश्चात समाज में अर्थप्रधान प्रवृत्तियों का विकास हुआ तथा इस दौर में धनलोलुप मध्यवर्ग में दहेज की पिपासा बढ़ती गई। नारी के रूप, गुण, शील और आचार का अपमान हुआ तथा खुल्लम-खुल्ला धन व अन्य भौतिक सुख-साधनों की माँग कन्यापक्ष से की जाने लगी। इस कुप्रथा ने इतना विशाल रूप धारण किया कि कन्या जन्म को ही अभिशाप समझा गया। मनुस्मृति में कहा गया था कि जहाँ नारियों की पूजा होती है, वहाँ देवता निवास करते हैं।

वर्तमान में ऐसी असंख्य घटनाएँ दृष्टिगोचर होती हैं, जहाँ स्वार्थी, धनलोलुप, भावनाहीन प्राणी अनेक

प्रकार के उत्पीड़न देकर कन्याओं को धन लाने पर विवश करते हैं। नववधुओं को शारीरिक तथा मानसिक यातनाएँ सहनी पड़ती हैं। माता-पिता अपना घर, जमीन-जायदाद तक बेच देते हैं परन्तु अपनी बेटी की मुसीबतों को दूर नहीं कर पाते। कन्याएँ आत्महत्या कर लेती हैं या परित्यक्ता जीवन व्यतीत करती हैं।

सामाजिक प्रतिष्ठा के मोह ने इस प्रथा को कुत्सित बनाने में विशेष भूमिका निभाई है। लोग धन-वैभव प्रदर्शन के लिए वढ़-चढ़कर दहेज देते हैं। साधारण आदमी धीरे-धीरे इसकी लपेट में आ रहा है।

दहेज प्रथा से मुक्त समाज पाने के लिए सन १९६१ में सरकार ने दहेज विरोधी क़ानून बनाया था। आज क़ानूनी तौर पर इस दिशा में कठोर क़दम भी उठाए जा रहे हैं। दहेज प्रथा ने दानव बन असंख्य परिवारों को नष्ट कर डाला। वर्तमान युवा पीढ़ी को भी इस कुप्रथा का तिरस्कार करना चाहिए तथा आत्माभिमान की रक्षा करते हुए इस प्रथा का विरोध करना चाहिए। नारी शिक्षा का प्रचार व प्रसार भी इस दिशा में आवश्यक कदम है। इससे नारी समाज में सम्मानपूर्वक जीवन बिता सकती है। स्वावलंबी होने पर वह योग्य वर का चयन खुद कर सकती है। युवा पीढ़ी जब संकल्प लेगी कि वह दहेज माँगकर स्वयं को अपमानित नहीं करेगी तो स्वतः ही यह प्रथा समाप्त हो जाएगी।

नवयुवतियों को समझना चाहिए कि वह दहेज प्रथा की वेदी पर स्वयं की बलि न दें। समाज में उनका स्थान पुरुषों के बराबर है। अपनी परंपरागत दुर्बलताओं का पूरा नाश कर उन्हें एक नया जीवन जीना है। नारी जागरण निश्चय ही दहेज प्रथा की शृंखला को तोड़कर उसका नाश कर सकती है।

सूनामी

२६ दिसम्बर, सूरज की मधुर लालिमा
सागर का मुख चूम रही थी ।।
पक्षी अपने नीड़ों से बाहर
चहक-चहक कर झूम रहे थे ।।
शांत सौम्य नीले जल पर
लहरें थिरक-थिरक कर नाच रही थीं ।
प्रातःकाल लाल लाल सूरज का
सब सौन्दर्य निहार रहे थे ।
मदभाती इतराती सागर की लहरें
तन और मन को भिगो रही थीं ।
हल्का-हल्का लहरों का स्वर
कानों में रस घोल रहा था ।
पर नियति ने अपना रंग दिखाया
सागर ऊँची लहरों में बदल रहा था ।
असहाय घबराया हुआ वही मानव
प्रकृति का प्रलय देख रहा था ।
करुणा, दुःख और आँसुओं से
इस कहर को झेल रहा था ।।
कुछ पलों में अपनों से अपनों का
हाथों से हाथ, छूट रहा था ।
न खाना, न पानी, न छत थी
लाशों को देख-देख वह रो रहा था ।
लाशों भेंट चढ़ गए इस तूफान में
घर, द्वार, जीवन, सम्बन्ध सब टूट रहा था ।
'सूनामी' नाम कैसे होगा इस तांडव का
जो मानवता को ही हिला रहा था ।

कु. प्रेरणा साहू, तृतीयवर्ष, शास्त्र

कहीं वह !

ब्रात तब की है
जब हम बहुत छोटे थे ।
खाना-पीना मीज बनाना
यही जीवन था ।
खेल-खेल में एक दिन
आम चूसकर
गुठली दबा दी आंगन में,
फूट पड़ा पौधा,
और होने लगा बड़ा,
संग-संग हमारे ।
देखता हूँ आज,
कैल गया है वह,
पूरे आंगन में ।
पड़ोस का छज्जा भी
हथिया लिया है उसने ।
पर नहीं माना किसी ने बुरा,
क्योंकि देता है पेड़, फल और छाया,
हरियाली से भरपूर
स्नेहासिक्त भाव का शरमाया ।
बच्चों की किलकारी-सा अबोध,
समेट लेता बच्चों को,
अपने पत्तों की गोद में ।
भोर में टपके आम
बिखरे होते हैं आंगन में ।
बच्चों की छीना-झपटी को
मुग्ध होकर-देखता है पेड़
पर यह क्या ? देखकर हम सकपकाए,
क्योंकि
आज पेड़ ने फल नहीं टपकाए,
यह कैसा सबाटा है ?
जड़ है हट पत्ता ।
सिंह उठता हूँ मैं,
और देखता हूँ छूकर पेड़ को
कि,
कहीं वह आदमी तो नहीं बन गया ।

ऋषिकेश घोडके, ११वीं, कला

इंतजार

मंजिरी कुमारे, द्वितीय वर्ष, कला

तीन सप्ताह से हॉस्पिटल में एक ही चर्चा थी। दीपक को कब होश आएगा ? सभी इसी इंतजार में थे कि, हम कब उसने बातें करेंगे। वह जल्द से जल्द ठीक हो इसलिए सभी लोग प्रार्थना करते थे। बहुत सारे डॉक्टरों को बुलाया, हर तरह से इलाज हो रहे थे। इस के बाद भी उसकी हालत में कोई सुधार नहीं था।

दीपक इसी अस्पताल में डॉक्टर था। वह बुद्धिमान, चंचल और सुंदर था। उसकी एक मुस्कुराहट सभी लोगों को तरोताजा कर देती थी। अस्पताल के सभी लातायित रहते कि वह उनसे बातें करे। जिससे डॉ. दीपक बातें करते उन्हें लगता, 'आज हमारा दिन अच्छा गुजरेगा।' उसके भूरे-भूरे बाल, उसकी नीली चमकीली आँखें, गौरांग, लंबा-चौड़ा बदन, उमर लगभग छव्वीस-सत्ताईस साल। वह चलता तो सब लोग देखते ही रहते। सभी लोगों को उसपर नाज था - पर हमेशा मुस्कुराहट बिखरने वाला दीपक आज बेहोश पड़ा है। उसकी यह हालत देखकर लोगों की आँखों में पानी आ जाता था।

सबसे ज्यादा दुखी तो अनुराधा थी। उसे लगता था कि फिर से उसने अपने प्यार को खोया है। अनुराधा उसी अस्पताल में नर्स थी। वह भी सुंदर थी और मन से भी अच्छी थी। मगर वह शुरू में हमेशा दीपक को टालती रहती। दीपक भी न जाने कैसे उसे प्यार कर रहा था। उसे भी नहीं मालूम कि वह अनुराधा को इतना क्यों चाहता है। अनुराधा को देखकर लगता कि कोई बात तो जरूर है। जो अनुराधा मुझसे छिपाना चाहती है। शायद इसी कारण वह मुझसे दूर भागना चाहती है। पर क्या हो सकती है वह बात ? दीपक जितना नजदीक जाने की कोशिश करता उतनी वह दूर जाती।

एक दिन अनुराधा लैबोरेटरी में कुछ निकालने के लिए कुर्सी पर चढ़ी थी और एकदम से वह गिरने को हुई थी कि उसी वक्त दीपक ने अपनी बाँहों में अनुराधा को थामकर गिरने से बचाया। तब दोनों की आँखें चार

हुई। कुछ क्षणों के लिए दोनों अपने-आप को भूल गए। दूसरे ही पल वह बिना कुछ कहे वहाँ से चली गई। दूसरे दिन जब अनुराधा और दीपक अस्पताल में मिले, तब अनुराधा की नजर नीचे थी। उसके मुँह से केवल एक ही शब्द निकला "थैंक्स"।

दीपक अपनी कोशिश जारी रखे हुए था पर अनुराधा उसे टाल रही थी। ऐसे बहुत दिनों तक चलता रहा। तब एक दिन गुस्सा होकर उसने कहा "आखिर क्या है तुम्हारी मजबूरी ? तुम क्यों मुझसे दूर रहना चाहती हो ? क्यों मुझे तड़पाती हो ? मुझसे बात क्यों नहीं करती ? मैं तुम्हारा दुःख जानना चाहता हूँ।" दीपक का यह रूप अनुराधा आज पहली बार देखा थी। साथ ही दीपक की हमदर्दी को भी वह महसूस कर रही थी। जिसकी वजह से उसकी आँखें भर आई थीं। पर फिर भी खुद पर काबू रखते हुए उसने दीपक से कहा "क्यों मेरे पीछे पड़े हो ? आखिर क्यों मेरी मजबूरी जानना चाहते हो।" तब दीपक ने अपने प्यार का इजहार करते हुए कहा, "मैं तुमसे बहुत प्यार करता हूँ। दिल से तुम्हें चाहता हूँ। मगर तुमने कभी इस प्यार को जाना ही नहीं। तुम मेरे प्यार को समझना ही नहीं चाहती। तुम्हें मेरे प्यार का पता कैसे चलेगा, मेरी तड़प का एहसास तुम्हें कैसे होगा, अनुराधा।" उस वक्त तो अनुराधा चुपचाप सुनती रही, रोती रही। उसने सिर्फ इतना ही कहा कि - "दीपक ! मेरे लाख चाहने पर भी इस बात का कोई भविष्य नहीं।"

कुछ दिनों के बाद घर जाते वक्त कई गुंडों ने अनुराधा के साथ छेड़खानी की। उनका जवाब देने के लिए अनुराधा ने हाथ उठाया ही था, कि उन्हीं गुंडों ने उसके दोनों हाथ पकड़े। रास्ते के लोग यह सब देख रहे थे। उसी वक्त दीपक की गाड़ी वहाँ पहुँची। दीपक ने उन गुंडों की पिटाई की। तब उन गुंडों से छुटकारा पाकर अनुराधा संभल न सकी। वह दीपक के बाँहों में जाकर

रोने लगी। तब दीपक ने कहा, “मैं हमेशा तुम्हारे साथ रहूँगा।” यह सुनकर अनुराधा ने आश्वस्त होकर उसकी तरफ़ देखा। दीपक उसे घर छोड़ने गया। घर के माहोल को देखकर दीपक को लगा शायद अनुराधा अकेली रहती होगी। उसने पूछा भी “क्या तुम इस मकान में अकेली रहती हो।” उसने ‘हाँ’ के जवाब में गर्दन हिलाई और चाय बनाने के लिए अंदर चली गई।

चाय पीने के बाद अनुराधा ने कहा, “दीपक ! मैं तुम्हारी तड़प समझ सकती हूँ। मैं भी तुम्हें चाहती हूँ। मगर मेरी मजबूरी ने मुझे जकड़ लिया है।” दीपक ने कहा, “आखिर क्या है, तुम्हारी मजबूरी ? वही मैं जानना चाहता हूँ।” अनुराधा उसे बताने लगी। “मैं कोपरगांव की रहनेवाली हूँ। मेरे बाबूजी शराबी थे। माँ को मारते-पीटते भी थे। माँ तो बहुत तंग आ चुकी थी। जब मैं दसवीं कक्षा में थी, तब मेरी माँ गुजर गई। मैं अकेली हो गई। बाबूजी तो पहले से ज्यादा पीते थे। अब तो, उन्होंने मुझे भी पीटना शुरू किया था। पैसों के लालच में एक बूढ़े से मेरी शादी तय की। मैं अपने भाग्य को कोस रही थी। मुझे कुछ समझ में नहीं आ रहा था। मैं करती तो क्या करती ? कहाँ जाती ? एक बार सोचा कि अपने जीवन को ही खत्म कर दूँ। मगर मुझमें उतनी हिंमत न थी। आखिर वह शादी का दिन आ ही गया। मेरी शादी उस बूढ़े के साथ हो गई। वहाँ पहुँचकर मेरा दम घुटने लगा। मैं उसके सामने कभी जाती ही नहीं थी। शादी के एक हफ़्ते बाद उसने भी पीना शुरू किया था। मेरे सामने वह दूसरी औरतों पर पैसे उड़ाता। यह सब देखकर तो मैंने यह जिंदगी नरक जैसी महसूस की। शादी के एक महीने बाद ही मुझे इस परिवार के लोगों के साथ रहना मुश्किल हो गया। तब मैंने अपने पैरों पर खड़ी होना चाहा। मैंने अपनी पढ़ाई फिर से शुरू की और मुझे इस अस्पताल में नौकरी मिली। तब से आज तक मैं कैसी जाती रही हूँ, यह केवल मुझे ही पता है। मैं तो इस दुनिया से तंग आ चुकी हूँ। भगवान मुझे जल्दी अपने पास बुला ले।” उसकी दर्दभरी कहानी सुनकर दीपक भी दुःखी हुआ। उसने अनुराधा के साथ हमेशा चलने का वादा किया और सुखमय जीवन का आश्वासन दिया। उसपर अनुराधा ने कहा “यह क्या पागलपन है ? दीपक ! मेरी शादी

हो चुकी है और मैं दूसरी शादी करके तुम्हारी जिंदगी बरबाद नहीं करना चाहती। तुम्हें अच्छी लड़की मिल सकती है। तुम मेरे बारे में सोचना छोड़ दो। हमारे रास्ते कभी एक नहीं हो सकते।”

तब दीपक ने कहा, “यह तुम क्या कह रही हो अनुराधा ? मैंने तुमसे प्यार किया है और मरते दम तक प्यार करता रहूँगा। फिर किस तरह से तुम्हारा और मेरा रास्ता अलग-अलग हो जाएगा ? हम बने हैं, तो एक दूसरे के लिए। तुम मुझे वचन दो, अनुराधा तुम मुझसे दूर कभी नहीं जाओगी। मुझे वचन दो। तुम्हारी कहानी सुनकर तो तुमपर मुझे गर्व महसूस हो रहा है। किस तरह से तुम्हें जिंदगी जीनी पड़ी। मगर अब हम एक नई दुनिया बसाएँगे। यह प्यारभरी बातें सुनकर अनुराधा खुश हुई। दीपक के आश्वासन भरे शब्दों को सुनकर अनुराधा ने अपना जीवन उसके हाथों में सौंपने का फैसला किया।

मगर उस दिन एक छोटे लड़के का इलाज करते वक्त दीपक उस लड़के को ऑक्सिजन लगा रहा था। तब वह ऑक्सिजन का सिलेंडर अचानक फट गया। इसमें उस लड़के की मौत तो हो गई। साथ-साथ डॉ. दीपक भी जख्मी होकर बेहोश हो गए। अंदर जाते समय लड़के के माँ-बाप को उन्होंने आश्वासन दिया था कि मैं उसे जल्दी ठीक करूँगा। मगर नियति को कुछ और ही मंजूर था। बेचारे उस लड़के के माँ-बाप तो दुःख के समंदर में डूबे थे। उसी दिन से आज तक डॉ. दीपक कोमा में चले गए हैं। उनकी सलामती की दुआएँ हर कोई कर रहा है। सभी को लगता है, डॉ. दीपक को जल्द से जल्द होश आए और वह हमसे बातें करें। मुस्कराहट से हमें प्रसन्न करें।

अनुराधा तो जैसी गूँगी ही हो गई है। बेचारी के लिए तो कहना चाहिए कि प्रेम करना ही गुनाह है। उसे अंत तक किसी का भी प्यार नसीब न हुआ। न माँ का, न बाप का, न पति का और अब जब वह दीपक को अपनाना चाहती थी, तो वह भी दूर जा रहा था। दिन-रात वह दीपक की सेवा में लगी है, अपने “प्यार के इंतजार में....”

The Evening

*The dusky shy evening descends on earth each day,
Carrying a handful of stars to fling them on her way.*

*Oh ! Her magnificent gown is coloured
With streaks of night,
But the pink-yellow hues of morning like jewels,
Still shine bright.*

*As the chariot of Time carries her along,
The world is soothed by her mysterious melodious song.*

*The fair pink morning lingers for a while,
Reluctant to call it a day,
The dark wicked night too sees it all
Hiding behind, the shadows of gray.*

*The evening gently caresses the earth like a child,
Taming the spirit of the angry and wild.
And firmly tucks the squirming earth
Under the yet unseen blanket of stars,
Preparing them next for the haunted hours.*

*She teaches a new song to the willing trees,
And leaves the angel of sleep to travel with the breeze.*

*The warm morning and the cool night
Come together and forget their fight.
Many dewy tears are shed by them
And they resolve never to fight again.*

*Now the morning and the evening leave together
For the heavenly land,
With the farewell of the chirping band.*

*The starry dark night settles for a while,
Calling the company of the ghosts and the swine.
The earth shivers at their sight,
But the evening's magical touch,
Carries it through the night.*

Seema Shahane, TYBA.

ENGLISH SYNCRACIES

English is a fascinating language. However, using the language effectively takes some doing. Foreign learners are on a sticky wicket while trying to come to terms with the oddities of the language.

Here are a few interesting items that capture some of the 'eccentric beauties' of English.

Do You Know

- ◆ i) that the word absentee means a person who is expected to be in a particular place but who is not there but the word presentee does not exist ?
- ii) that the word foolscap does not have an e at the end and that it is pronounced exactly as it is spelt ?
- iii) that we do say consist of but do not say comprise of ?
- iv) that the expression 'to give a cold shoulder' meaning 'to snub or to show indifference' dates back to a medieval custom ? Honoured guests were served hot meat dishes but when a guest misbehaved, his host literally gave him a cold shoulder of beef or mutton.
- vi) that inaccurate use of words can sometimes create unintended humour ?

Look at these lines from one of Nissim Ezekiel's 'Very Indian Poems'.

*You are all knowing friends
What sweetness is in Miss Pushpa.
Not only external sweetness
but internal sweetness.*

- vii) that English does not have only five vowels but 20 vowels and 24 consonants ?
- viii) that 'unfilled vacancy' or 'new innovation' are examples of tautology ?
- ix) that one who sponsors an event is a sponsor not a sponsorer ?
- x) that words with different meanings which are pronounced in the same way but are spelled differently are called homophones ? e.g. right and write.
- xi) that we should be saying 'The car has gone for service' and not servicing.

- ◆ How many languages can conceive something of this kind in the matter of prepositions, even as a joke ?

An agitated man could say this to a rat hiding under a fixed cupboard.

'Come up from out of in under there.'

- ◆ Punctuation is a necessary feature of the written medium analogous to intonation, rhythm, speed and pauses in speech.

Here is a classic example to show how important punctuation can be.

*The teacher said, "The student is an ass" is not quite the same as
"The teacher", said the student, "is an ass".*

“वाही नको, Thanks!”

ज्योत्स्ना वैद्य, तृतीयवर्ष, साहित्य (जर्मन)

मला मागच्या हिवाळ्यात श्री. हेर्त्स यांनी त्यांच्या घरी रात्री ७.३० वा. जेवायला बोलावले होते. दोन वेळा ट्रेन्स बदलायला लागतात म्हणून लवकरच घराबाहेर पडलो; परंतु प्रवास अगदी सुरळीत झाल्यामुळे मी ७.१५ वाजताच त्यांच्या घराशी पोहोचलो. ‘चला, बरं झालं!’ कारण जर्मन लोकं वेळेच्या बाबतीत फारच कोटेकोर असतात.

मी माझा कोट सारखा केला आणि दारावरची बेल वाजवली. दार उघडायला कोणीच आले नाही. मी विचार केला, ‘हे कसं शक्य आहे? कोणीतरी असणारच. बहुतेक कुणी ऐकलं नसावं.’ मी पुन्हा एकदा बेल वाजवली. थोड्याच वेळात सौ. हेर्त्स घाईघाईत आल्या व त्यांनी दार उघडले.

“अरे बाप रे! तुम्ही आलात पण!” आपले हात अँग्ननला पुसत त्या म्हणाल्या, “माफ करा, मी आत मटण शिजत ठेवल्यांय म्हणून मला लगेच आत गेलंच पाहिजे. या ना, आत या!” आम्ही हॉलमध्ये गेलो तेव्हा श्री. हेर्त्स अनेक पेयं, फळे, वाईन इ. ने भरलेली जड बास्केट घेऊन तळघरातून वर आले.

“अरे! श्री. वू? मला वाटलं, अजून थोडा वेळ आहे आणि तुम्ही तसे बरेच लांब राहता... माफ करा; पण मी आपल्याशी हस्तांदोलन करू शकत नाही, कारण माझे हात खूपच खराब आहेत.”

“खळ्ळऽऽ” आतल्या खोलीतून आवाज आला. आम्ही तिघं दचकलोच. श्री. व सौ. हेर्त्स लगबगीने आत गेले. फुलदाणी फुटली होती. फुले, पाणी इतस्ततः पसरले होते आणि त्यांची मुलगी त्या पसान्यात रडवेली होऊन उभी होती. “मला वाटलं, पाहुणे आले तरी माझे काहीच आवरून झालेले नाही, म्हणून घाईघाईत आवरायला

गेले आणि माझ्या हातून फुलदाणी पडली.” त्यांची मुलगी म्हणाली. “पण यात तू माझी एक सुंदर वस्तु फोडली आहेस याची कल्पना आहे का तुला?” राग लपवण्याचा आटोकाट प्रयत्न सौ. हेर्त्सच्या

चेहऱ्यावर मला दिसला. “जाऊ दे! आता त्याचा काही उपयोग आहे का? अरे देवा! आत मटण शिजत ठेवल्यांय हे मी पूर्णपणे विसरले. तुम्ही जरा पाहुण्यांकडे लक्ष द्या हं. मला अजिबात वेळ नाहीये.” असं म्हणून सौ. हेर्त्स स्वयंपाकघरात नाहीशा झाल्या.

“बसा नं श्री. वू! काय घेणार तुम्ही?”

“काही नको, Thanks.”

थोड्या वेळानं जेवण झालं. जेवण तर एकदम छान होतं. नूडल्स घातलेलं गुलाश - माझा आवडता मेन्यू. मी अगदी सावकाश, आस्वाद घेत जेवत होतो. चव अगदी दीर्घकाळ जिभेवर राहावी असं वाटत होतं; पण तरीसुद्धा माझं गुलाश लगेच संपलं. थोड्यावेळाने यजमानीणबाईनी विचारलं, “अजून कोणाला हवंय का काही? हं श्री. वू तुम्हाला काय वाढू?”

“अं... “नाही, नको, Thanks”, आमच्याकडे पहिल्यांदा विचारल्यावर लगेच ‘हो’ म्हणत नाहीत. म्हणून मी नाही म्हटलं.

“मला वाटलं होतं, तुम्हाला हे आवडेल.”

“हो! म्हणजे मला आवडल्यांय; पण...”

नंतर स्वीट-डिश आली. “Strawberries with Cream.” इथे जर्मनीत स्ट्रॉबेरीज आमच्या इथल्यापेक्षा खूपच सुंदर असतात हे मला माहीत होतं. आमच्या स्ट्रॉबेरीज म्हणजे बारक्या आणि आंबट. तरीपण मी आधी थोडंच घेतलं होतं. मी अगदी आस्वाद घेत खात होतो.

“अजून वाढू का?” श्री. हेर्त्स यांनी विचारले.

“नाही, नको, Thanks” मला वाटलं होतं, ते परत आग्रह करतील.

“अरेरे ! तुम्हाला जेवण फार आवडलेलं दिसत नाही.”

“हो ना ! तुम्ही काहीच घेतलं नाही.” सौं. नी श्रीं.च्या वाक्याला पुस्ती जोडली. चुटकीसरशी बशी रिकामी झाली.

आम्ही सोप्यावर बसल्यावर सौं. हेर्त्सनी विचारले, “कॉफी घेणार ?”

“अं.... नको, Thanks !”

..... आणि भुकेला, तहानलेला असा मी त्यांच्या घरातून बाहेर पडलो; पण त्यातल्या त्यात समाधानाची गोष्ट म्हणजे मी काही अनुचित वागलो नव्हतो.

(पूर्वेकडच्या देशातून जर्मनीत आलेल्या माणसाची शिष्टाचार माहित नसल्यामुळे झालेली पंचाईत या गोष्टीत लेखिकेने सांगितली आहे.)

(मूळ जर्मन कथेचा मराठी अनुवाद)

“जर्मन-मराठी-इंग्रजी म्हणी”

◆ Aus einer Mücke einen Elephanten machen.
- राईचा पर्वत करणे.
- To make a mountain out of a molehill.	◆ Früh schlafen gehen und früh aufstehen, schließt viele Krankheiten die Tür zu.
- लवकर निजे, लवकर उठे, तया ज्ञान, आरोग्य, संपत्ती भेटे.
- Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy and wise.
◆ Wer sich auf andere verl äßt, der ist verlassen.
- जो दुसऱ्यावरी विसंबला त्याचा कार्यभाग बुडाला.
- Depend on others and you are doomed.	◆ Mit Gold ist jede Festung zu erobern.
- दाम करी काम, बिबी करी सलाम.
- Money makes the mare go.
◆ Willenskraft wage schafft.
- इच्छा तेथे मार्ग.
- Where there is a will, there is a way.	◆ Nicht jedes Feld trägt gleiche Frucht.
- व्यक्ती तितक्या प्रकृती.
- Many men, many minds.
◆ Hochmut kommt vor dem fall.
- गर्वाचे घर खाली.
- Pride has a fall.	
◆ Allzuviel ist ungesund.
- अती तेथे माती.
- Avoid extremes.	

रजनीकांत विलासगरे,
टी.वाय.बी.ए.

- Identitäten -

Manasi Phatak, T.Y.B.A. (German)

(A prize winning essay for the competition organised by German Academic Exchange Services.)

Zimmer Nummer 101.

Er sah dieses Schild und blieb vor der Tür stehen.

"Tak tak !!", er klopft an die Tür.

Da öffnet sich leise die Tür.

Ein Junge kam eilig heraus, geht auf ihn zu und fragte.

"Heißt du Krishnasundaram Reddi ? Aus Indien ? Willkommen, Willkommen, herzlich Willkommen. Du bist mein neuer Zimmerkamerad. Ich heiße Aditya Kulkarni und bin auch aus Indien."

"Um..... eigentlich heiße ich Krish und bin aus U.S.A. nicht aus Indien", antwortete der andere ganz kurz.

"Wie so ? Du siehst doch wie ein Inder aus, dein Name ist auch indisch - so, du bist doch ein Inder."

"Hast du das nicht verstanden, was ich gerade gesagt habe ? Ich bin aus Newjersy und bin Amerikaner, kein Inder ! Ich will darüber nicht mehr reden. Lass mich in Ruhe !"

Krishnasundaram Reddi hat immer dasselbe Problem. Vor 20 Jahren kam er in eine traditionelle, orthodoxe indische Familie zur Welt. Kaum hatte er begonnen schnell zu laufen, da kam er schon mit 2, mit seiner Mutti in die U.S.A. Sein Vater lebte da schon seit einem Jahr und hatte eine Arbeit gefunden. Danach hat Krish nie sein Heimatland Indien und die Heimatstadt Trivendrum (liegt im Südindien in Kerala) gesehen.

In den U.S.A. hat Krish seine ganze Kindheit verbracht, hat eine gute Schule besucht und hatte hervorragende Schulleistungen. So ist er in einer typisch amerikanischen Kultur aufgewachsen und hatte amerikanische Denkweise. Deswegen gab es Konflikte, alle Leute nannten ihn Inder. Aber er dachte und sagte immer, er sei doch ein Amerikaner. Die Leute glaubten ihm nicht. Sie fragten ihn immer nach seiner Heimat. Er war immer böse darüber. Das gleiche Problem hat er ja heute auch im Studentenheim in Heidelberg. Er ist hier an der weltbekannten Heidelberger Uni, um Chemie zu studieren.

(Am Abend, im Garten)

"Warum, warum denn ? Warum ist meine Identität von meiner Geburt abhängig ? Die Kultur, in der ich aufgewachsen bin, meine Denkweise spielt denn das alles keine Rolle ? Was ist denn eigentlich meine Identität ? Was soll ich jetzt tun ? Wohin soll ich, um eine Antwort auf alle diese Fragen zu bekommen ?"

"Hi Krish worüber denkst du nach ? "Es freut mich, dass du auch denken kannst !"

"Halt deinen Mund, Kathrin. Mach keinen blöden Witz."

"Was ist los mit dir ? Warum bist du so böse ?"

"Weißt du Kathrin....."

Krish diskutiert sein Problem mit Kathrin. Sie schlägt ihm vor, nach Indien zu fahren, damit er selbst seine eigene Identität finden kann. Und in den Ferien flog er nach Indien.

Zuerst fuhr er nach Trivendrum. Er sah sich die Schönheit der Natur. Die Sonne, die Berge, die Seen, die Wälder alles war ganz herrlich, aber doch fremd. Das, was er finden wollte, fand er aber nicht.

Es war noch schlimmer in Indien als in den U.S.A. und in Deutschland. Für die Eingeborenen hier war er ein Inder aber NRI - "Ein Non-Resident-Indian.) In anderen südlichen Städten war er Malyali (ein Mensch, der die "Malyali" Sprache spricht). Für Arme war er ein Reicher. Für Mosleme war er Hindu. Für Hindus gehörte er zum "Reddi" Kasten.

Einen Monat lang reiste er durch Indien. Und überall fand er eine ganz andere Identität. Aber keine feste. Zuerst war er enttäuscht. Aber danach fand er, dass es viel besser in Amerika oder in anderen Ländern ist. Dort ist er nur ein Inder. Es gibt nicht so viele Identitäten wie in Indien. Er war zufrieden. Und mit diesem Gefühl flog er zurück in die U.S.A. - als Inder !!!

(Translation of "Identitäten" a prize winning essay for the competition organised by German Academic Exchange Services.)

मानसी फाटक, तृतीयवर्ष, साहित्य (जर्मन)

रूम नंबर १०१

दारावरची पाटी वाचून तो थांबला.

"टक् टक्" त्याने दार वाजवलं.

दार हळूच उघडलं गेलं

एक तरुण घाईघाईने त्याच्याकडे आला आणि म्हणाला,

"तुझं नाव कृष्णासुंदरम् रेड्डी ना ? तू भारतातून आला आहेस ना ? सुस्वागतम्, सुस्वागतम्, हार्दिक स्वागत ! मी तुझा नवा रूमपार्टनर. माझं नाव आदित्य कुलकर्णी, मी सुद्धा भारतातून आलोय.

"एक मिनिट... माझं नाव क्रिश आहे. मी अमेरिकेहून आलोय. भारतातून नाही." त्याने अत्यंत त्रोटक उत्तर दिलं.

"असं कसं ? तू दिसतोस भारतीय, तुझं नाव देखील भारतीय आहे. याचा अर्थ, तू भारतीय आहेस."

"सांगितलं ना एकदा ? ते समजलं नाही का ? मी न्यूजर्सीहून आलोय. मी एक अमेरिकन आहे. मी भारतीय

नाही. कळलं ? या विषयावर जास्त काही बोलण्याची माझी इच्छा नाहीये. कृपा करून मला एकटं सोड.

कृष्णासुंदरम् रेड्डीला हा प्रश्न नेहमीच त्रास द्यायचा. २० वर्षांपूर्वी त्याचा जन्म एका रूढीप्रिय भारतीय कुटुंबात झाला. त्याने जरा कुठे बोला-चालायला सुरुवात केली नाही तोच वयाच्या दुसऱ्या वर्षी तो त्याच्या आईबरोबर अमेरिकेत आला. त्याचे वडील नोकरीच्या निमित्ताने अमेरिकेत स्थायिक झाले होते. त्यानंतर कधीही क्रिश ने त्याचा स्वदेश 'भारत' आणि जन्मस्थळ 'त्रिवेंद्रम' (हे गाव दक्षिण-केरळमध्ये आहे.) पाहिले नाही.

क्रिशचं सगळं बालपण अमेरिकेत गेलं. त्याने उच्च गुणवत्तेने शालेय शिक्षण पूर्ण केलं. अशाप्रकारे तो पूर्णपणे अमेरिकन संस्कृतीत वाढला होता आणि त्यामुळे त्याची विचारसरणीही अमेरिकन होती; पण त्यामुळेच वाद निर्माण व्हायचा. सर्वजण त्याला भारतीय म्हणायचे; पण त्याला वाटायचं आणि तो सर्वांना सांगायचाही की तो एक अमेरिकनच आहे. लोकांसाठी मात्र तो कायम भारतीयच राहिला. ते नेहमीच त्याला त्याच्या मायदेशाबद्दल विचारायचे. या गोष्टीचा त्याला मनस्वी राग यायचा.

आज हायडेलबर्गच्या विद्यार्थी वसतिगृहात ती समस्या त्याला पुन्हा एकदा सतावत होती. तो या जगप्रसिद्ध हायडेलबर्ग विद्यापीठात रसायनशास्त्राचा अभ्यास करण्यासाठी आला होता.

(एका संध्याकाळी, बागेत)

“का ? पण का ? माझी ओळख फक्त माझ्या जन्मावर आधारलेली का असावी ? मी ज्यात वाढलो ती संस्कृती, माझी विचारसरणी यांचा माझी ओळख निर्माण करण्यात काहीच सहभाग नाही ? मी काय करू ? या सगळ्या प्रश्नांची उत्तरं कुठे शोधू ?...”

“हाय क्रिश, कसला विचार करतोयस ? तुला विचार करता येतो ?”

“काथरीन, जरा गप्प बसशील का ? उगाच फालतू विनोद करू नकोस.”

“काय झालं ? तू इतका का चिडलाहेस ?”

“तुला माहितीय काथरीन.....”

क्रिशने त्याची समस्या काथरीनला सांगितली. तिने त्याला भारतात जाण्याचा सल्ला दिला. ज्यायोगे तो स्वतःच स्वतःची ओळख शोधू शकेल आणि सुक्या सुरू होताच क्रिश भारतात गेला.

परकीय भाषा कशासाठी ?

एका उंदराच्या बिळापाशी एक मांजरी बसली होती. उंदराची पिल्लं जाम घाबरलेली. पिल्लांचे बाबा म्हणतायत “घाबरू नका रे पोरानो ! पहाच मी काय करतोय ते. ते एक दीर्घ श्वास घेऊन जोरात ओरडतात, “भोऽ भोऽ भोऽ !”

दचकलेली मांजरी घाबरून पळून गेलीये. उंदरांचे बाबा म्हणतायत, “बघितलंत, निदान ह्यासाठी तरी आपल्याला परकीय भाषा यायलाच हवी !”

(एका जर्मन कथेचा अनुवाद)

प्रथम तो त्रिवेद्रमला गेला ! त्याने निसर्गसौंदर्याचा आस्वाद घेतला. सूर्य, डोंगर, समुद्र, सगळं सगळं, फार सुरेख होतं; पण त्याच्यासाठी परकं. त्याला जे शोधायचं होतं ते मात्र त्याला सापडलं नाही.

भारतातील परिस्थिती अमेरिका व जर्मनीच्या तुलनेत फारच वाईट होती. त्याच्या स्वकीयांसाठी तो भारतीय नक्कीच होता; पण एक NRI (अनिवासी भारतीय) अन्य दक्षिणात्य राज्यात तो एक मल्याळी होता. गरिबांसाठी तो श्रीमंत होता. मुस्लिमांसाठी तो हिंदू होता. हिंदूंसाठी तो रेड्डी जातीचा होता.

एक महिनाभर तो संपूर्ण भारतभर फिरला; पण त्याला प्रत्येक ठिकाणी त्याची पूर्णपणे वेगळी ओळख मिळाली; पण खरी नाही. सुरुवातीला तो खूप निराश झाला; पण नंतर त्याला जाणवलं की, अमेरिका किंवा अन्य देशात परिस्थिती खूपच चांगली आहे. तिथे तो एक भारतीय म्हणून ओळखला जातो. भारतासारखी प्रत्येक नव्या ठिकाणी त्याची नवी ओळख नाही. त्याचं समाधान झालं आणि या समाधानाच्या भावनेने तो अमेरिकेत परतला - एक भारतीय म्हणून !

झाक माझे डोळे

झाक माझे डोळे
प्रेमळ तुझिया करांनी
आजवर जे भोगिलेले
जावे त्यात विरुनी

हळुवार स्पर्शानी त्या
दुःखालाही भोवळ यावी
शेवटच्या त्या क्षणी तेंव्हा
तूच मनात भरून उरावी.

प्रियांका गोरे, टी.वाय.बी.ए.
(अनुवादित कविता)

(प्रस्तुत कविता मूळ जर्मन कवितेचा
मराठी अनुवाद आहे.)

(Translation of the prize winning essay for the competition
organised by German Academic Exchange Services)

ओळख

इतर प्रत्येक व्यक्तीप्रमाणे,
मलाही एक नाव दिलं गेलं.
ह्या गजात एक व्यक्ती म्हणून ओळखलं जाण्यासाठी.
हे नाव असूनही कुणीही मला 'मी' म्हणून ओळखतच नाही.
मी होते त्यांची मुलगी, तिची बहीण, त्यांची नात.
सगळंच विसंगत होतं.

मग मी ठरवलं, ह्या विसंगतीला उत्तर द्यायचं.
मी प्रयत्न केला, मलाच माझी ओळख पटवण्याचा
पण "ओळख" म्हणजे नक्की काय असतं ? आणि काय असायला हवं ?
ओळख म्हणजे माणसाची प्रसिद्धी की त्याचं कर्तृत्व ?
सगळंच बुचकळ्यात टाकणारं आणि निरुत्तरित.

प्रयत्नांचा लढा चालूच होता.
कधी व्हायची माझ्या बुद्धीची अवघड परीक्षा
कधी यायच्या असंख्य अडचणी
पण थांबले नाही कधीही, कारण एक गोष्ट नक्की होती
की हाच रस्ता जातो माझ्या लक्ष्याकडे.
सगळंच खूप अवघड, प्रत्येक पावलावर नवं आव्हान

हळूहळू माझ्यातला 'मी' आकार घेऊ लागला
नवे रंग, नव्या आशा आणि त्याचबरोबर
नवीन जबाबदाऱ्या आणि अपेक्षा
मी कमावला आदर आणि एक क्षमता
दुसऱ्यांसाठी दिवा बनण्याची
सगळंच वाटू लागलं आता मला आवाक्यातलं

पण तरीही एक प्रश्न सतावतोच आहे
हे सगळं मी जिंकलय का ?
तेव्हा उमजलं, माझं अस्तित्व
अनेक तुकड्यांपासून तयार झालेले कोलाज आहे
आणि या कोलाजमध्ये खूप सारी नाती आणि प्रसंग गुंफले गेलेयत
आणि हा, काहीतरी असाध्य असे साध्य करण्याचा प्रयत्न मला सांगून गेला, की
आत्तापर्यंत मी फक्त अस्तित्वात होते
जगणं तर आता सुरू झालंय !

- गौरी अ. सहस्त्रबुद्धे, तृ.व.कला (जर्मन)

**Excerpts from the prize winning essay for the competition
organised by German Academic Exchange Service**

Identitäten

Wie jede andere Person
wurde mir ein Name gege'b'en
als ein anderer Mensch in dieser Welt erkannt zu werden.
Trotz diesen Namen wurde ich nie als, "ich" betrachtet.
Ich war zuerst eine Tochter, eine Enkelin, eine Schwester.
Alles war ganz widersprüchlich.

Da traf ich eine Entscheidung,
diesem widersprüchlichen Verhalten eine Antwort zu geben.
Anfangs versuchte ich meine Identität zu finden.
Aber was versteht man unter diesem Begriff und was soll man ?
Bedeutet Identität der Ruhm ?
Oder schafft sie mein können un tun ?
Alles war ganz zweifelhaftes und unbeantwortet.

Die Versuche und Kämpfe weiter führten.
Manchmal wurde auch meine Begabung auf Probe gestellt.
Trotz alle Schwierigkeiten wollte ich nicht aufhören.
Denn ich wusste, dass diese Strassen bestimmt nach meiner
Selbstverwirklichung führen.
Alles war sehr schwer, auf jeden Schritt gab es eine Prüfung.
Langsam nahm Bild meiner Identität seine Form,
alle Farben waren ganz auffallend enorm.
Jetzt gab es Verantwortungen und Erwartungen zu erfüllen.
Ich verdiente auch Respekt und die Fähigkeit für anderen ein Licht zu werden.
Jetzt ist alles erreichbar in meinen Gedanken.

Aber eine Frage störte mich, gehören wirklich alle diese Siege mir ?
Und dann entdeckte ich, dass meine Identität eine Colage war.
Eine Colage der Beziehungen.
Viele Leute und Situationen haben dazu etwas beigetragen,
und dieser Versuch, etwas unerreichbares zu erreichen, hat mir gezeigt,
dass bis jetzt ich nur existiert habe.
Das Leben ist noch anzufangen.

- Gauri Sahasrabuddhe, T.Y.B.A. (German)

Wer ist 'Glücklich' ?

Ein Vogel schläft
und hat einen Traum,
Spricht im Traum
mit dem Baum.
Der Baum weint
und spricht über sich selbst,
Leider kein Glück,
ich habe Pech.
Ich muss immer
nur hier bleiben,
niemals kann ich
irgendwohin steigen,
Nie kann ich fliegen
wie du fliegst,
Süße Lieder singen
wie du singst !"
Danach spricht der Vogel
mit dem Baum
"Leben ist Wirklichkeit
und kein Traum,
Die Leute, mein Freund,
die dich roden,
Sie entwurzeln dich
aus dem Boden. .
Und wenn sie mich
einmal angreifen,
lebe ich dann
im Käfig als Strafen.
Niemand ist perfekt
niemand ist klug,
Jeder hat Pech
und jeder hat Glück !

Tanmay S. Tagare, F.Y.B.A.

“जगी सर्वसूखी...”

कधी काळी झोपेत
कोण एक पक्षी
स्वप्नी कुणा थोर वृक्षास भेटे
रडे वृक्ष तो
सांगे कर्मकहाणी
जगी दुःखी मी, मम दुर्दैव मोठे.
म्हणे वृक्ष पक्षास मग कौतुकाने
वैभवसंपन्न तूच तनामनाने,
“मधुर स्वरांचा गळा तुजपाशी
स्वछंद उडतोस तू या आकाशी
सदासर्वदा मात्र एकाच जागी
उभा स्तब्ध मी एकटाच अभागी,
व्यथा ही तयाची ऐकून जेव्हा,
वदे पक्षी तो त्या वृक्षास मग.
जीवन हे कधीही स्वप्न नाही
‘सत्य’ म्हणूनच त्याकडे तू बघ.
जैसे करुनी तुझ्यावरी वार
समस्त जन हे करिती नाश
विलगती तुला धरणीपासून या
माझा विचारही करतील कशास ?
जन हेच मला पकडतील जेव्हा
संपेल त्यांची ममसाठीची प्रतीक्षा,
बंदिवास हीच मज होईल शिक्षा
आमरण मग ‘पिंजरा’ हीच कक्षा.
परिपूर्णता नच कुणाच्याही ठायी
जगी बुद्धिवंताची सुद्धा न खाही,
नशिवास ज्या बांधल्या दैवगाठी
सुदैव अन् दुर्दैव प्रत्येकापाठी !

तन्मय तगारे, एफ.वाय.बी.ए.

- विशेष विभाग -

केशवसुत स्मृतिशताब्दी निमित्त स्वरचित काव्यवाचन व निबंध स्पर्धा

१०५ नवा शिपाई

मज्जा मधुसूत मज्जा दमजा शूर शिपाई आहे,
कोण मला बघणीला आणू शकतो तें मी पाहें।
शास्त्रास तशी दिवुनि नाही, न मी एक बंधना,
तेच मज्जे जे अंतर्दिली प्रदेश लाकल्याचा।
साक्षात् असे माझी धुक,
चेतकोपारनें मज्जा मला न द्या,
दुर्बलित ही मज्जा मज्जा,
मज्जास माझ्या कुपण मज्जा अगदी न मज्जा पाहें।
कोण मला बघणीला आणू शकतो तें मी पाहें! १

जिकडे जावे तिकडे माझी भावनें आहेत,
हवीस तुला माझ्या मज्जा मज्जा दिवत आहेत,
कोडेरी जा - पावारावतीं नृणावला भू दिवते,
कोडेरी जा - जेईवते विसते मीला मज्जा तें,
सांभळीत मी जिकडे तुले,
उन्हेन दिसती तोड फुले,
बघतो मज्जा दिसते तुले,
तीं माझी मी-कोण - दृढच ओष अफुलुनि पाहें।
मज्जा मज्जा मज्जा शूर शिपाई आहे! २

एवमिते मी कवणात - तर
दिसते मज्जा मज्जा मज्जा मी पूतीं अपुल्याला,
आपल्यामधें विश्व पाहणी पूतीं मी विश्वाला,
'मी' हा शब्दच मज्जा मज्जा, संपुष्टी हे लोक
आणुनि तो, मित्र जिरीं ओढिते अनर्थ भक्ते, देव।
लहान - मोठे मज्जा मज्जा,
साधु - अधम हे दयारि मज्जा,
दूर - नजद ह भाव मज्जा,
सर्वच मोठे - साधु - जवळ, सांभळीं मी भरणी पाहें।
कोण मला बघणीला आणू शकतो तें मी पाहें! ३

दलवा करितां तिजावर जसे कण चढती पावारे,
अहंस्मृतिच्या केनाभवेतें वेष्टन तेंवि जडाचें;
आंत समनि निरुण तिलक बरी मद्रहा सगुण तो पाक,
पारि अन्त्या बोंचाया धारितो कांटे कीं प्रत्येक।

{अशी स्थिती ही असे, जरी!
कळत कळत जाहल मिटवी? -
चिन्ता कोणी हीच मनीं.

{अहं स्मृतीचा हा दलवा,
विश्ववित्त मज्जा कल्प मज्जा
दूर भेरे ते सुनी पदमज्जा

ज्ञान्तीचे साक्षात् स्थापित मज्जा मज्जा मज्जा,
प्रेषित मज्जा मज्जा शूर शिपाई आहे! ४

(Handwritten signature)

(कृष्णाजी केशव दामले)

(कवी केशवसुत यांची
'नवा शिपाई' ही सुप्रसिद्ध कविता
त्यांच्या हस्ताक्षरात - संस्करणासहित)

ता ८/३/९८ (८/३/१९९८)

श्रुमिका

केशवसुत स्मृतिशताब्दिवर्षाच्या निमित्ताने 'परशुरामीय' वर्षिकाच्या वतीने स्वरचित काव्यवाचनस्पर्धा व निबंधस्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या. गुरुवार दि. ३ फेब्रुवारी २००५ रोजी काव्यवाचनस्पर्धा संपन्न झाली. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे होते.

काव्यवाचनस्पर्धेत ४० विद्यार्थ्यांनी आपल्या स्वरचित कविता सादर केल्या. आजच्या तरुण पिढीच्या मनाचा कानोसा घेता येईल इतक्या या सर्व कविता बोलक्या होत्या. शंभर वर्षे उलटली तरी कवी केशवसुतांच्या कविता कशा स्फूर्ती व प्रेरणा देणाऱ्या ठरतात हे या युवा कवींच्या काव्यातून प्रत्ययास आले.

प्रमुख पाहुणे व परीक्षक या नात्याने नेत्रतज्ञ व सुप्रसिद्ध कवी डॉ. शंतनू चिंधडे आणि प्रा. डॉ. चंद्रशेखर बर्वे यांनी विद्यार्थ्यांशी सुसंवाद साधला. प्रा. बर्वे यांनी आपल्या भाषणात, केशवसुतांचे स्मरण ठेवल्याबद्दल तरुण पिढीचे कौतुक केले. बदललेल्या सामाजिक स्थितीचे भान विद्यार्थ्यांना आहे, म्हणजे त्यांची मने संवेदनशील आहेत याबद्दल आनंद व्यक्त करून मीडियाच्या आक्रमणाच्या काळातही विद्यार्थ्यांचे काव्यगुण बहरत आहेत, जपले जात आहेत, ही जमेची बाजू असल्याचे त्यांनी आवर्जून सांगितले.

काव्यलेखनासाठी, काव्यसादरीकरणासाठी कोणते गुण आवश्यक आहेत याविषयी डॉ. चिंधडे यांनी विद्यार्थ्यांना मोलाचे मार्गदर्शन केले. सर्वत्र घेतले जाणारे विषय विद्यार्थ्यांनी / कवींनी स्पर्धेत कविता सादर करताना टाळावेत किंवा असे विषय फार उंचीवर पोहोचवता येतील याची खबरदारी घ्यावी, असा महत्त्वाचा मुद्दा त्यांनी मांडला. कवींनी स्वतःचा परिचय करून देऊ नये, कवितेत काय मांडले आहे यावर भाष्य करू नये, हे सर्व कवितेच्या आशयातून, सादरीकरणातून पुढे यावे, हे त्यांनी मुद्दाम नमूद केले. 'कवितेचे नाव' असे न म्हणता 'कवितेचे शीर्षक' असे म्हणावे; काव्यवाचन हे नाटक नव्हे, त्यामुळे अभिनय, हावभाव

हे संयत असावे अशा काही मोलाच्या सूचना डॉ. चिंधडे यांनी केल्या. त्यांच्या स्वरचित 'कविवर्य' या कवितेच्या सादरीकरणाची मोहिनी रसिक श्रोत्यांवर पडली.

'परशुरामीय'चे संपादक प्रा. अरुण बेलसरे, स्पर्धेचे समन्वयक प्रा. डॉ. मीरा सुंदरराज, प्रा. ताराचंद धर्मावत आणि प्रा. दीपक कर्वे, अनुजा राजमाचीकर, सुधा मेश्राम, प्रसन्ना भिडे, राहुल मेश्राम, शरद तांदळे यांनी स्पर्धा व कार्यक्रम यशस्वी होण्यासाठी खास परिश्रम घेतले. गौरी गोळे, क्रांतीगीता भोसले, ऋषिकेश जोशी, श्रद्धा दिघे, ऋचा घाणेकर या विद्यार्थी प्रतिनिधींनी महत्त्वाचा हातभार लावला. प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे व उपप्राचार्य डॉ. वि. मा. सोलापूरकर यांचे मार्गदर्शन व सहकार्य स्पर्धेसाठी लाभले.

काव्यवाचन स्पर्धेत विद्यार्थ्यांना पुढीलप्रमाणे पारितोषिके देण्यात आली.

प्रथम - तन्मय तगारे, प्र.व.साहित्य

द्वितीय - तेजश्री मोकाशी, अकरावी साहित्य

तृतीय - स्वानंद बर्वे, द्वि.व.वाणिज्य

उत्तेजनार्थ पारितोषिके -

१) सदानंद जन्तू, अकरावी साहित्य

२) अपर्णा खुर्पे, तृ. व. साहित्य

३) मानसी जोशी, प्र. व. साहित्य

४) भाग्यश्री भागवत. तृ. व. साहित्य

श्रद्धा कुलकर्णी, प्र. व. साहित्य हिच्या 'बदल' कवितेस डॉ. छाया आबनावे यांनी स्वतंत्र पारितोषिक दिले. प्रा. रणजित गायकवाड, प्रा. दीपक कर्वे यांनीही स्वरचित कविता सादर केल्या. गौरी गोळे हिने केशवसुतांची 'नवा शिपाई' कविता गाऊन सादर केली. यामुळे संपूर्ण समारंभाची रंगत आणखीनच वाढली.

केशवसुत स्मृतिशताब्दिनिमित्त 'परशुरामीय'च्या वतीने आयोजित निबंधस्पर्धेसाठी १) कवी केशवसुत, २) केशवसुतांच्या एखाद्या कवितेचे रसग्रहण ३) केशवसुत आणि मराठी कविता असे तीन विषय देण्यात आले होते. 'परशुरामीय'चे संपादक प्रा. अरुण बेलसरे

उम्मीद

सूरज की पहली किरण की तरह चमकते रहना,
उम्मीद कभी मत खोना ।
पथरीली डगर पर
उम्मीद ही सहारा है,
मंजिल की राह पर,
उम्मीद ही सुनहरा दीपक है,
... बस चलते रहना
उम्मीद कभी मत खोना ।

बाधाएँ अनेक हैं,
पर लक्ष्य से मत आँखें हटाना,
कोशिशों की राह पर से न मुड़ना,
... हाट कभी न मानना,
... बस चलते रहना
उम्मीद कभी मत खोना ।

जब लगने लगे सब असंभव,
उम्मीद का दामन थामे रहना,
दायित्व अपना निभाते रहना,
... हिम्मत कभी न हारना,
... बस चलते रहना
उम्मीद कभी मत खोना ।

तितली बनकर उम्मीद भरे सपनों में सिहरना
चीटी बनकर
यत्न करते रहना
... बस चलते रहना
उम्मीद कभी मत खोना ।

पवन की भाँति निरंतर बहते रहना,
नदी की तरह
आगे-आगे बहते रहना
... बस चलते रहना
उम्मीद कभी मत खोना ।

फिर सफलता तुम्हारे हाथ में है,
क्योंकि उम्मीद पे दुनिया कायम है,
... तब न रुकना,
एक कदम और बढ़ाना,
... बस चलते रहना

सूरज की पहली किरण की तरह चमकते रहना
उम्मीद कभी मत खोना ।

कु. प्रद्युम्ना नानजकर, द्वितीयवर्ष, शास्त्र

पड़ोसी

लाल ईंटों से बनी
बीच में खड़ी यह दीवार
इधर से पीले
उधर से जाने किस रंग में पुती
बीच की वह 'कॉमन वॉल'
दो दुनिया बनाती है
वहाँ के आकुल स्वर यहाँ की उम्मीदें
कभी उन तक नहीं पहुँचतीं
हँसते होंगे उनके बच्चे
यह दास्तां हमने नहीं सुनी
हसीन हैं सब के सपने
पर वह होते कभी एक नहीं
वहाँ देखो
दीवार पर टँगी
राधा-कृष्ण की तस्वीर
हमारे देवता एक हैं
कॉमन !

कु. कौशिका द्राविड, प्रथमवर्ष, कला

ज़िंदगी

"एक पल से एक पल का सिल-सिला है ज़िंदगी ।
हादसा फिर हादसा, फिर हादसा है ज़िंदगी ॥
बंद कमरे में छिपी है स्याह बिल्ली आस की,
इस अंधेरे में उसी को ढूँढना है ज़िंदगी ।
चिल-चिलाती धूप में वीरान रेगिस्तान में,
दौड़ते हिरनों का बेकल काफ़िला है ज़िंदगी ।
कल के बारे में ज़ियादा सोचना अच्छा नहीं,
चाय के कप से लबों का फासला है ज़िंदगी ।
इस जन्म में ही नहीं, अब तक के जन्मों में 'विजय',
क्या किया है आपने ये इत्तिला है ज़िंदगी ।"

- विजय वाते

Economic Offences Paralyzing Indian Economy

SNEHA MUNDADA, FYJC, Commerce.

Economic offences are of three types : 1) Criminal offences, 2) Social offences and 3) Economic offences.

Here we are going to discuss economic offences and more particularly their effects on Indian economy.

The first is black money and Indian economy. The Indian economy has made rapid strides since independence building up an industrially strong economy and achieving self sufficiency in the agricultural sector. Although the Indian economy has certain positive features, the economy is faced with an environment where corruption and low standards of morality have spread like a virus in the very main stream of public life and one of the 'gifts' of this state of affairs is black money.

Is the colour of money black? The colour is neither black nor white. It is black when the income earned during a particular year is not declared by the earner for the purpose of evading tax. The net effect thus is that on the one hand the income earned remains unaccounted while computing the Net National income and on the other, the treasury suffers. Recent examples of some people who become a public issue involved in black money are Telgi and Ranjeet Sharma.

We would all surely agree that there are other methods which are used to make black money 'invisible.' In fact many of us could be involved in it. Many non-agriculturists have taken on lease agricultural farms, orchards, vineyards etc., not for any love of agriculture but to convert black money into white. Several rich people pay no income tax but have large deposits in banks. The

circulation of black money has adversely affected Indian economy.

Precious natural resources are not properly utilised in Indian economy. Black money is used to acquire gold, diamonds, real estates, smuggling, luxurious life styles etc. The end result of black money is that it becomes an unproductive asset and thwarts the growth of Indian economy.

The next is corruption. Those who offer bribes to the authorities concerned get their work done on a priority basis and quite promptly at that. Those who do not indulge in such practices suffer. The common example is connection for water. How many legal connections do we have in India? Another is licensing of the driving system. One knows that all is not well with the manner in which licences are issued.

Corruption is present everywhere but in India it is rampant. Both the receiver and giver of bribe are equally guilty. One who offers bribes demands more facilities, depriving those who cannot afford to do this. This obviously brings down the efficiency in work culture. Corrupt share brokers like Harshad Mehta, Ketan Parikh and others have affected work culture in a big way.

The pitfalls in liberalisation policies lead to economic offences. There are two aspects which are a cause of serious concern viz - double digit inflation and devaluation. The former has considerably reduced the purchasing power of some people. Recently the imports are proving very expensive for the country. Already a large number of durable consumer goods industries are faced with a problem of decline in sales figures. On account of recessionary trends, industrial

growth is likely to be considerably hampered. Due to uncontrolled liberalisation, the productive resources of a developing country like India are diverted towards producing items like ice creams and cakes instead of bread and butter.

It is observed that the environment of rising prices has resulted in withholding supplies at several points. Producers and traders keep a part of their cash stock on rising prices. Traders, wholesalers and retailers stock commodities to speculate on future price rise to make easy money.

High import price is another important factor that paralyses Indian economy. An important factor which has contributed substantially to rapidly increasing the price level is the high prices we have to pay for imports of oil and lubricants, petroleum, fertilizers and chemical products. These have raised the cost of products and through that their prices. On account of the use of these products in transportation, agriculture etc., there is a significant influence on the general price level.

One more economic offence that is paralysing Indian economy is the uneven distribution of income and wealth and neglect of rural development.

Since the commencement of the liberalisation process, there is a feeling that

rural development does not receive the attention it deserves. Earlier we used to care for rural growth through economic plans, but the focus has now suddenly shifted to foreign investments, collaborations and expansion in consumer good industries. If we cannot provide basic necessities and facilities to our villages, India can never really progress. It will never become an economic super power by virtue of its intrinsic strength.

Shouldn't all thinking people give a serious thought to this sensitive issue ?

I Trust You

*I believe in you
Though there are no clouds in the sky
What tidings on these winds
I hear none
I turn my longing eyes
To the sun
On the morrow, surely
I will taste you on these leaves.
I rise into the heaven
To spread my verdant dreams.*

Kaushika Draavid, FYBA.

*'Should you sit upon a cloud,
you would not see the boundary
lines between one country and
another, nor the boundary lines
between a farm and a farm.
It is a pity you cannot
sit on a cloud.'*

- Kahlil Gibran

Perfection ?

*Be majestic like the mountain,
Be down to earth like the valley,
Be optimistic like the sun,
Know from the family of birds what it is like to have fun.*

*Be enthusiastic like the sea,
Be gossipy like the busy bee.
Be outgoing like the breeze,
Be determined to survive like the stubborn trees.*

*Be generous like the golden sunshine,
Be punctual like nature's time.*

*But, if you want to cry,
Then cry like the rain,
But allow the laughter like seven coloured rainbow
To peek in again.*

*Want to have a temper ?
Then have like the storm,
But allow the next day to be quiet and warm.*

*Want to be pessimistic ? Then be like the moonless night,
Rare, and so often a chance to make things bright.*

*Be imaginative like nature,
Be practical like its law,
Your life can be made simple
Or turned in a puzzle of jig jaw.
Want to be perfect ?
Have a will and think one can.
Frustration doesn't lead anywhere,
But determination and practice can.*

Seema Shahane, TYBA.

*Life's battles don't always go
To the stronger and faster man,
But sooner or later the man who wins
Is the man who thinks he can.*

व स्पर्धेचे समन्वयक प्रा. डॉ. मीरा सुंदरराज, प्रा. ताराचंद धर्मावत यांनी संयोजनाची जबाबदारी सांभाळली.

तीनपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे सातशे ते आठशे शब्दांचा निबंध मागविण्यात आला. स्पर्धेत एकूण १३ विद्यार्थी सहभागी झाले. सर्व स्पर्धकांनी ग्रंथालयातील पुस्तकांचा उपयोग करून अत्यंत मेहनतीने निबंध लिहिले. निबंधस्पर्धेसाठी सुप्रसिद्ध समीक्षक प्रा. डॉ. द. दि. पुंडे यांनी परीक्षक म्हणून काम पाहिले. त्यांनी अत्यंत काटेकोरपणे विद्यार्थ्यांच्या निबंधांचे वाचन करून परीक्षणाचे काम मनःपूर्वक पार पाडले. निबंधांना पुढीलप्रमाणे पारितोषिके देण्यात आली.

प्रथम - अस्मिता रामतीर्थकर, तृ.व.साहित्य

द्वितीय विभागून- १) ऋचा घाणेकर, तृ.व.साहित्य

२) स्नेहल नवघणे, द्वि.व.साहित्य

तृतीय विभागून- १) सारिका जगताप, द्वि.व.शास्त्र

२) मानसी साठये, अकरावी वाणिज्य

उत्तेजनार्थ - १) मधुरा नानिवडेकर, अकरावी शास्त्र

२) प्रज्ञा पटेद, द्वि. व. साहित्य

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे यांच्या

अध्यक्षतेखाली सोमवार दिनांक २८/२/२००५ रोजी

पारितोषिक वितरणाचा कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी प्रमुख पाहुणे व परीक्षक डॉ. द. दि. पुंडे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करून त्यांच्याशी सुसंवाद साधला. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. मीरा सुंदरराज यांनी व प्रास्ताविक प्रा. अरुण बेलसरे यांनी केले. डॉ. द. दि. पुंडे यांचा परिचय प्रा. वैशाली दाबके यांनी करून दिला आणि आभार प्रा. उमा गुरव यांनी मानले. स्पर्धक विद्यार्थ्यांच्या वतीने अस्मिता रामतीर्थकर हिने मनोगत व्यक्त केले. प्रा. अनुजा राजमाचीकर, प्रा. दीपक कर्वे यांनी कार्यक्रम संपन्न होण्यासाठी बहुमोल मदत केली. ग्रंथालयातील श्री. गाडगीळ व श्री. लिखिते यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले. 'परशुरामीय' संपादक मंडळाच्या सदस्यांप्रमाणेच, उपप्राचार्य प्रा. किवळकर, डॉ. सोलापूरकर व डॉ. छाया आबनावे यांची विशेष उपस्थिती कार्यक्रमाला वेगळे परिमाण देऊन गेली.

विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनसंस्कृती वाढावी म्हणून दोन्ही स्पर्धांची पारितोषिके रकमेच्या रूपात न देता तेवढ्या रकमेची कूपने पुस्तक खरेदीसाठी देण्यात आली.

✦ ✦ ✦

कवी केशवसुतांचा उपलब्ध जीवनपट

१८६६	-	मालगुंड, जि. रत्नागिरी येथे जन्म.
१८८१	-	केशवसुतांचा विवाह.
१८८२	-	शिक्षणासाठी बडोद्यास.
१८८४	-	पुण्यात न्यू इंग्लिश स्कूल येथे शिक्षणासाठी.
१८८५	-	पहिली उपलब्ध कविता (खिडकीकडे मौज पहावयास).
१८८९	-	मॅट्रिक परीक्षा उत्तीर्ण.
१८९०-९३	-	मुंबई येथे नोकरीनिमित्त.
१८९३	-	वडिलांचे निधन.
१८९६-९७	-	प्लेगमुळे मुंबई सोडली.
१८९७ - १९०३-०४	-	खानदेशात नोकरीसाठी (भडगाव, फैजपूर इ. ठिकाणी).
१९०२	-	आईचे उज्जैन येथे निधन.
१९०४	-	धारवाड येथे सरकारी हायस्कूलमध्ये मराठी शिक्षकाची नोकरी.
२५ मे १९०५	-	'हरपले श्रेय' ही अखेरची उपलब्ध कविता.
७ नोव्हें. १९०५	-	हुबळी येथे प्लेगच्या साथीत निधन.

पारितोषिकप्राप्त निबंध व कविता

कवी केशवसुत

प्रथम पारितोषिक

- अस्मिता रामतीर्थकर

तृतीय वर्ष, साहित्य

केशवसुतांना म्हणजेच 'कृष्णाजी केशव दामले' यांना ज्ञानेश्वरांची उपमा दिली तर काही चूक होईल असे मला वाटत नाही. कारण ज्याप्रमाणे ज्ञानेश्वरांनी संस्कृतातील गीता सर्वसामान्य माणसाला कळावी म्हणून मराठीत आणली किंवा प्राकृतात आणली, त्याचप्रमाणे केशवसुतांनी मराठी काव्य - जे पंडिती काव्य म्हणूनही प्रसिद्ध होते - ते सर्वसामान्य मराठी माणसाला समजेल, भावेल असे लिहायला सुरुवात केली. कवीने स्वतःच्याच भावभावना कवितेत मांडल्या तर त्या कविता जास्त प्रभावी होतील, ही पूर्णपणे नवीन आणि पटायला कठीण कल्पना केशवसुतांनी १९ वे शतक संपताना मांडली; पण दुर्दैवाने केशवसुतांच्या समकालीन लोकांना केशवसुतांची ही कल्पना आणि पर्यायाने त्यांच्या कविता रुचल्याच नाहीत आणि अनेक थोर लोकांप्रमाणे त्यांच्या पश्चात लोकांना त्यांचा मोठेपणा उमगला.

आता प्रश्न असा पडतो की, केशवसुतांना मराठी कवितेतील क्रांतीचे जनक का म्हणायचे ? कोणता आमूलाग्र बदल त्यांनी मराठी कवितेत घडवून आणला ? प्राध्यापक देशपांडे म्हणतात त्याप्रमाणे केशवसुतांनी कवींच्या स्वातंत्र्याचा उद्घोष केला व तो प्रभावी कवितांमधून केला हा त्यांच्या काव्याचा मोठेपणा आहे. केशवसुतांच्या आधी जे 'भक्तकवी' होते त्यांच्या कविता ह्या माणूस व देवाचे किंवा परमतत्त्वाचे नाते सांगणाऱ्या होत्या. माणसाचे माणूसपण, तो ज्या समाजात राहतो त्या समाजाचे चित्रण त्यांच्या कवितांमधून कधीच डोकावले नाही. भक्तकवींनी माणसाला नव्हे, तर माणसातल्या देवाला संबोधून कविता केल्या. तसेच केशवसुतांच्या आधीचे कवी म्हणजे मोरोपंत किंवा वामनपंडित इ. विदग्ध किंवा पंडित कवी यांचे काव्य केवळ प्राचीन ग्रंथांपुरतेच मर्यादित राहिले. १९ व्या शतकातही त्यांना रामायण, महाभारत घडवायचे

होते आणि तेही गहन अशा आलंकारिक शैलीने. उपमेय व उपमानांचा राबताच त्यांनी आपल्या कवितांमधून मांडला होता. शाहिरांनी केवळ मनोरंजनाकडे लक्ष दिले व ते देखील लष्करातील धारकरी व मानकरी यांच्या मनोरंजनाकडे. या पार्श्वभूमीवर केशवसुतांच्या कवितांनी नक्कीच क्रांती केली. त्यांच्या कवितांमधून तात्कालिक सामाजिक विचारांचा प्रभाव दिसतो आणि हेच नेमके त्यांच्या कवितांचे वैशिष्ट्य आहे. केशवसुतांनी स्वतःला भक्तकवी किंवा विदग्ध कवींसारखे अलिप्त किंवा एका चौकटीत ठेवले नाही. तसेच केवळ इंग्रजी प्रभावाच्या कवितादेखील केल्या नाहीत. म्हणूनच त्यांच्या कवितांमध्ये चैतन्य आहे, नावीन्य आहे. केशवसुतांच्या 'स्फूर्ती' आणि 'तुतारी' या कविता तर चैतन्याने नुसत्या रसरसल्या आहेत. आज, म्हणजे जवळ-जवळ शंभर वर्षांनंतरही ह्या कविता वाचल्यानंतर अंगावर रोमांच उभा राहतो, तर मग त्या काळात या कवितांनी नक्कीच क्रांती केली असणार.

केशवसुतांनी आत्माविष्कार करणाऱ्या काव्याचा जो एक नवीन संप्रदाय मराठी काव्यात आणला त्याला रोमँटिक संप्रदाय म्हणतात. ठराविकाविरुद्ध बंड, व्यक्तिस्वातंत्र्याचा आग्रह आणि सृष्टीचे चेतनत्व व तिच्या सौंदर्याविषयी जिक्हाळा ही या संप्रदायाची वैशिष्ट्ये आहेत.

केशवसुत त्यांच्या कवितांमधून सतत कशाच्यातरी शोधत दिसतात. त्यांच्या आयुष्यात त्यांना मी कोण आहे ? वगैरे प्रश्न भेडसावत असावेत. आणि म्हणूनच हे प्रश्न मांडण्याचा, कधीकधी त्यांची उत्तरे मांडण्याचा कळकळीने केलेला प्रयत्न त्यांच्या कवितेत जाणवतो. हा प्रयत्न त्यांच्या कवितेला वेगळाच आशय निर्माण करून देतो. प्रा. रा. ग. जाधव म्हणतात त्याप्रमाणे

केशवसुतांची कविता ही सत्याच्या जवळ जाणारी आहे. स्वानुभवांचा आविष्कार करणाऱ्या त्यांच्या कवितांचे केवळ स्वच्छंदतावाद, सुधारणावाद आणि गूढवाद यांच्या आधारे पूर्णतः आकलन होत नाही. कारण ह्या वादांच्या कक्षेत न येणारा एक वेगळाच आशय त्यांच्या कवितेत दिसतो. प्रा. रा. ग. जाधव त्याला 'व्यस्ततावाद' म्हणतात. 'माझा अंत' या कवितेत माणूस हा शरीराचा गुलाम आहे व या गुलामगिरीशी तो कायमच बांधलेला असतो. हा व्यस्त आशय दिसतो तर 'फुलपाखरू' या त्यांच्या कवितेत स्वामित्वाशिवाय सौंदर्याचा आपण आस्वाद घेऊ शकत नाही आणि स्वामित्वात सौंदर्याचा अंत होतो हा व्यस्त आशय दिसतो. कदाचित केशवसुतांच्या व्यस्ततावादाला आजचा काळ अनुकूल आहे आणि कदाचित म्हणूनच त्यांच्या काळात त्यांना त्यांच्या काव्याचे श्रेय मिळाले नाही.

केशवसुतांच्या कवितांमधून आणखी एक 'वाद' जो प्रकर्षाने जाणवतो तो म्हणजे 'निराशावाद'. हे नैराश्य त्यांच्या आयुष्यातूनच आले असावे, म्हणूनच ते म्हणतात,

'अमुचा पेला दुःखाचा डोळे मिटुनी प्यायाचा'
असल्यामुळे **'इच्छित न मिळे काही'**

यश, कीर्ती मिळूनही नेमके काय मिळते हा केशवसुतांना पडलेला प्रश्न पुढील ओळींमधून दिसतो.

कीर्ती म्हणजे काय रे ? एक पीस

शिरी लोकांच्या त्यास चढायास

छरे पडती पक्ष्यास खावयास

मागुनी हे गळणार हेहि खास

केशवसुतांच्या 'निसर्ग कवितां'मध्ये कवीला हवा असलेला निसर्ग ते चितारतात. 'एक खेडे' या कवितेत तर प्रत्यक्ष जगापासून ते वेगळेच आहेत असे जाणवते.

असे जग ते एवढे का अफाट !

त्यात इतुका का असे थाटमाट !

केशवसुत हे ग्रंथधारिणे नक्ते तसेच त्यांनी स्वतःला कुठल्याही चौकटीत अडकवले नाही. ते जेव्हा म्हणतात.

अशी असावी कविता फिरून

तशी नसावी कविता म्हणून

सांगावया कोण तुम्ही कवीला

आहात मोठे पुसतो तुम्हाला

किंवा

आम्ही कोण म्हणूनी काय पुससी ?

तेव्हा त्यांचा हा उर्मटपणा नसतो, तर कलावंत म्हणून त्यांच्याकडे असलेल्या अफाट क्षमतेबद्दल ते जागरूक असतात. सर्जनशील कल्पकतेमुळे सारे विश्व कवीच्या मालकीचे झाले आहे आणि म्हणूनच ते 'तुतारी' किंवा 'स्फूर्ती'सारख्या अमर, सामाजिक आशयाच्या, 'एक खेडे' सारख्या नैसर्गिक, 'गोष्टी घराकडील' ही कौटुंबिक तसेच 'फुलपाखरू', 'माझा अंत' या मानवी जीवनावर भाष्य करणाऱ्या, तसेच इतर प्रेमकविता व सौंदर्यविषयक कविता रचू शकले. ही विविधता त्यांच्या काळाचा विचार केला तर खरोखर थक्क करणारी आहे.

अनेक अभ्यासकांच्या मते बंडखोर सामाजिक कवितांचे जनकही केशवसुतच आहेत.

'देवाच्या मदतीस चला तर', असे जेव्हा केशवसुत म्हणाले तेव्हा तात्कालिक समाजव्यवस्थेत काय खळबळ माजली असेल याची आपल्याला कल्पनाच करता येणार नाही. 'स्फूर्ती', 'कवितेची भाषा' 'कविचा धर्म' या कवितांतून कवितेकडे बघण्याची एक नवी दृष्टी केशवसुतांनी दिली. सुनीत ह्या काव्यप्रकाराचे जनकही केशवसुतच होते.

केशवसुतांमुळे मराठी काव्याला इंग्रजी वळण लागले हेही तितकेच खरे आहे. ते योग्य का अयोग्य हा वादाचा मुद्दा आहे; पण मला तरी ते योग्य वाटते, कारण आज मराठी काव्यात जी चौफेरता, जी विविधता आढळते ती याच कारणांमुळे.

शेवटी मला एवढेच सांगायचे आहे की, जेव्हा आपण मडेंकर, कुसुमाग्रज, ना. धों. महानोर, नारायण सुर्वे इत्यादी कवींच्या कविता वाचतो तेव्हा कदाचित केशवसुतांच्या कविता भाषेमुळे जड वाटतही असतील, पण आपण हेही लक्षात घेतले पाहिजे, की अशा प्रकारच्या कविता करण्याची वाट दाखविणारे केशवसुतच होते.

केशवसुतांच्या एका कवितेचे रसग्रहण-

कविता - सतारीचे बोल

द्वितीय पारितोषिक विभागून

- स्नेहल नवघणे
द्वितीय वर्ष साहित्य

केशवसुत ! वाग्देवीसुत केशवसुत ! मला नेहमी वाटतं की, केशवसुतांची कविता म्हणजे एक कॅलंड्रोस्कोपच आहे. त्यांची कविता सतत नवनवीन चित्र दाखवत असते. कधी ती 'हरपले श्रेय' सारखी प्रतीतीधर्मीय असते, कधी तुतारीच्या गर्जनेने रूढींवर हल्ला करणारी सामाजिक कविता असते, कधी 'एक खेडे' सारख्या कवितेतून निसर्गात घेऊन जाते, तर कधी 'एका भारतीयाचे उद्गार' सांगणारी राष्ट्रीय कविता होते. कधी कुटुंबियांच्या प्रेमाने घराकडच्या गोष्टी सांगते आणि कधी 'ते आम्हीच शरण्य मंगल तुम्हां ज्यापासुनी लाभते !' असा कवीचा गौरव करते.

अशी ही बहुआयामी कविता. या अनेक रूपांपैकी मला भावते ती 'हरपल्या श्रेयाच्या' शोध्याचा ध्यास घेत झपूझी घालीत विजनात हिंडणारी कविता. पुरुषार्थाची ओजस्वी गांते गाणाऱ्या आणि लौकिकात नेटकेपणाने वावरणाऱ्या या कवीच्या मनाला कसला तरी ध्यास होता. दुर्दम्य वेडाने त्यांना पछाडले होते. उत्तमाच्या ध्यासातून तिमिराविरुद्ध बंड पुकारणारा हा कवी ! हा संघर्ष कधी आंतरिक असतो तर कधी बाह्य. हा संघर्ष करताना अपरिहार्यपणे अनेकदा सामोरी येते ती निराशा, उद्विग्नता !

अशावेळी सगळा खटाटोप व्यर्थ वाटू लागतो. सभोवताली अंधार दाटून येतो. मन दुःखाने भरून जाते. अशीच निराशा घेऊन कवी चालला होता.

काळोखाची रजनी होती

हृदयी भरल्या होत्या खंती

अशावेळी दूरवर चमकणाऱ्या आशेच्या ताऱ्यांकडे जराही लक्ष जात नाही. पावले विमनस्कपणे पडत राहतात. या पार्थिवापलीकडला अर्थ शोधताना, सारं

काही जड आहे, नरवर आहे हे कवीला उमगलंय. त्यातली व्यर्थता जाणवली आहे; पण तरीसुद्धा ते खोटं म्हणून नाकारता येत नाही. पार्थिवाच्या मर्यादा समजल्यात; पण त्या ओलांडता येत नाहीत. अशी अर्गातिक अवस्था कवीची झाली आहे.

जड ते खोटे हे मात्र कसें

ते न कळे; मज जडलेच पिसें !

आणि हा गोंधळ इतका टोकाला गेला, की विष खाऊन सारे संपवावे असे कवीला वाटते आणि अशा उद्विग्न मनाला 'सतारीचे बोल' रुचणार तरी कसे ?

मनातल्या भीषण रसाला सतारीचा सुरेल, आल्हादक रस पोषक कसा ठरणार ? उद्विग्न मनाला हे आनंदगान न रुचणे आणि सुरकर्त्याचा राग येणे स्वाभाविकच नाही का ? म्हणूनच कवी चिडून म्हणतो, -

म्हटले "आटप, आटप, मूर्खा !"

सतार फोडुनि टाकिसी न का ?

पिर-पिर कसली, खुशालचंदा !

करिसी - दिड दा, दिड दा, दिड दा !

आणि रागाने कवी पुढे निघाला. पण काय झाले कोण जाणे ? सतारीचा राग आला तरी ते सूर डावलून कवी पुढे जाऊ शकला नाही. त्या सुरांमध्ये जणू तो गुंतून गेला. संगीतात केवळ सुरांचे सौंदर्य नसते त्यात अपार कारुण्यही असते, जे दुःखान्या मनाला कवेत घेते. या करुण स्वरांनी कवीला थांबवले. कवीचे दुःखच जणू ते सूर समजत होते, त्यांच्या भेटीचा आनंदच जणू कवीच्या डोळ्यांतून ओसंडू लागला.

..... हृदय निवाले

तन्मय झाले; द्रवले; आले

लोचनांतुनी तोय कितिकदा

जेव्हा अत्यंत सुंदर, विशुद्ध आनंदाने हृदय भरून जाते तो आनंद हृदयातही मावत नाही, तेव्हा तो डोळ्यांवाटे ओसंडू लागतो. मग तो आनंद कधी जलधारांच्या नृत्यातून मिळतो, कधी रंगांच्या पावसातून, कधी शब्दांच्या गुंजनातून तर कधी सतारीच्या बोलातून !

हाच सुरांचा आनंद, कारुण्य कवीला आश्रवासन देते. उमेद देते.

म्हणे, खेद का इतुका करिसी ?

जिवास का बा असा त्राससी ?

धीर धरी रे ! धीरा पोटी

असती मोठी फळे गोमटी !

याच सुरांनी कवीच्या मनातला आशेचा दीप पुन्हा उजळला. अंधारी रात्र असली तरी आकाशात अगणित नक्षत्रे सुद्धा आहेत याची जाणीव कवीला झाली. इतका वेळ निराशेच्या अंधारात चाचपडणाऱ्या कवीला ते सूर जणू सांगत होते -

तम अल्प - द्युति बहु !

आणि या सुरांमुळे स्वतःला, जगाला जड समजणाऱ्या कवीच्या अंतःकरणाला जणू चेतनाचा परिसंस्पर्श झाला. सारे विश्व व्यापणारे चैतन्य आणि मी त्या चैतन्याचा अंश तितकाच व्यापक असा अनुभव कवीला आला.

तो मज गमले विभूति माझी

स्फुरत पसरली विश्वामाजी

‘अहं ब्रह्मास्मि ।’ ही ब्रह्मर्षीला झालेली जाणीव कवीला झाली असेल का ? ज्ञातापलीकडचे अज्ञात जाणण्याचा, नश्वरतेत शाश्वतता शोधण्याचा ध्यास लागलेल्या केशवसुतांना त्या क्षणी ‘हरपले श्रेय’ गवसले असेल का ?

नंतर जेव्हा सतारीतून प्रेमरसाचे बोल उमटू लागले तेव्हा-

स्वर्ग धरेला चुंबायाला

खाली लवला मजला गमला

असा दिव्य भास कवीला झाला. उदात्ततेला शोभेशा अशा व्यापक प्रेमभावनेने कवीचे मन भरून गेले. स्वर्ग-पृथ्वीच्या मुग्ध प्रेमाची ग्वाहीच जणू हे बोल देतात. या पृथ्वीच्या सुंदरतेचा ध्यास त्यांना लागला

आहे आणि म्हणूनच सतारीचे विशुद्ध, प्रेमाने ओथंबलेले बोल ऐकून त्या ‘स्वर्भूमिलनाची’ अनुभूती त्यांना येते.

सरतेशेवटी त्या सुरांनी एका शांत-तृप्त जाणीवेने कवीचे मन भरून टाकले. सारे कल्लोळ, सारी निराशा शांत झाली.

शांत वाजली गती शेवटी

शांत धरित्री, शांत निशा ती;

शांतच वारे, शांतच तारे

शांतच हृदयी झाले सारे

असा सुखे मी सदना आलो

शांतीत अहा ! त्या झोपी गेलो

जीवन सतारीची अंतिम गत शांत असावी असेच केशवसुतांना वाटते. जीवनातल्या साऱ्या चंचल, विकारी आणि मनोहारी रसानंतर येणारा अमृतरस म्हणजे शांतरस ! केशवसुतांना या पृथ्वीवर शांतरसाचे साम्राज्य अपेक्षित आहे. त्यांचा ‘नवा शिपाई’ याच शांतीची घोषणा करतो.

केशवसुतांची शुचितेचा, मांगल्याचा ध्यास असणारी, शांततेची, शाश्वताची ओढ असणारी स्वप्ने आणि हे सारं कवटाळता न आल्यानं येणारं नैराश्य ! या सगळ्याची उंचीच निराळी ! त्यांचा मांगल्यावर, माणसाच्या चांगुलपणावर, सामर्थ्यावर विश्वास आहे. सतारीच्या बोलांनी जणू हा विश्वास दृढ केल्या म्हणून केशवसुत पुन्हा अमर शांतीचेच स्वप्न पाहतात.

माझी स्वप्नं, माझा ध्यास इतका व्यापक नाही, पण तो पुरा करायला धावताना येणारं नैराश्य पचवता येईल इतकी आत्मनिष्ठाही माझ्यात नाही. अशा वेळी उभारी देतात ‘सतारीचे बोल’ !

म्हणे, खेद का इतुका करिसी ?

जिवास का बा असा त्राससी ?

हे आश्रवासन जणू माझ्यासाठीच आहे, असे मला वाटते. संगीत निःसंशय प्रेरक असते; पण साहित्यही तितकेच प्रेरक असते. म्हणूनच सूर घेऊन येणारी केशवसुतांची कविता प्रेरक न झाली तरच नवल !

✦ ✦ ✦

(संदर्भ - व. दि. कुलकर्णी - केशवसुतांचे अंतरंग)

‘आठवणीतलं घर’

‘घर विकायला लागणार
 सर्वानुभते ठरलं सकदा
 इथले प्रश्न - पाणी, वीज
 दुसरीकडेच सुटणार बहुधा
 मनावर दगड ठेवून
 शेवटी निर्णय घ्यायला लागत होता,
 आठ वर्षांचा सहवास
 क्षणोक्षणी मनात जागत होता,
 चार दिवस राहिले होते
 जुनं घर सोडायला,
 स्वागतोत्सुक नव्या घराशी
 नवे संबंध जोडायला,
 कोपरान् कोपरा न्याहाळताना
 हुंदके आणि अश्रुपूर
 कडू-गोड आठवणीची
 खोल कुठेतरी हुंहुं.
 इथेच, आठवतं, मित्रांसोबत
 चांदण्या रात्री जागवल्या
 हॉल कम डायनिंग कम ब्रेडरूम करत
 मूलभूत गरजाही भागवल्या,
 अडचण होती थोडीशी
 पण समाधान घराला सावरून घ्यायचं,
 किलकिलणारी खिडकी उघडत
 येंबामधलं आभाळ पहायचं
 घर सोडताना वाटलं जणू
 ‘लेक निघे सासरी’

तिला तिचे माहेर तरी
 परि आम्हा व्यथा ब्रौचरी.
 कुणा कथू हे दुःख आता
 पुनरागमनायचं
 कधी न आता पुन्हा
 इथे या ‘स्मरणिकेत’ यायचं.
 खडबडून मग जागा झालो
 स्वप्नांतून जेव्हा,
 वेड्यापरि मी मिठी घातली
 घरालाच तेव्हा.
 नको मला तो जिना, बगीचा
 लांबरुंद खोल्या
 आभाळ कवेत सामावूनही
 थेंब हरवलेल्या.
 असो पसारा जुन्या घरी
 मम काळाआड पांगल्या
 नव्या घराच्या रंजक गोष्टी
 स्वप्नातच चांगल्या
 सर्व सुखे जरी मला भेटतील
 कुठे विनातक्रार
 हृदयातल्या आठवणींचा
 अशक्य मज व्यवहार ।
 हृदयातल्या आठवणींचा
 अशक्य मज व्यवहार ॥

- तन्मय तगारे
 प्रथमवर्ष, साहित्य

आधुनिक कवितेचे जनक

कवी केशवसुत

द्वितीय पारितोषिक विभागून

- ऋचा घाणेकर
तृतीय वर्ष साहित्य

काव्यक्षेत्रात आमूलाग्र बदल घडवणारे, आधुनिक कवितेचा पाया रचणारे, सामाजिक भान असणारे, जुन्या विचारांना व छंदाच्या आग्रहाला फाटा देणारे, काव्याद्वारे समाज घडवण्याची ताकद असणारे आणि आधुनिक कवितेचे जनक, दिक्कालाचे कवी अर्थात कवी केशवसुत. कवी केशवसुतांचे मूळ नाव 'कृष्णाजी केशव दामले.' 'केशवसुत' हे त्यांचे टोपणनाव. 'कवी' म्हणून ते याच नावाने आपल्याला परिचित आहेत.

१८६६-१९०५ म्हणजे अवघे चाळीस वर्षांचे आयुष्य. त्यातही कवितेचा कालखंड १८८५ - १९०५ इतका अल्प; पण त्या अल्प काळात निर्माण झालेल्या काव्याचा ठसा आज शंभर वर्षांनंतरही तितक्याच प्रभावीपणे जनमानसावर एखाद्या शिलालेखासारखा कोरला गेला आहे. आशय-विषय-रचना या तीनही बाबतीत त्यांनी स्वातंत्र्य घेतले आणि आधुनिक काव्ययुगाचा आरंभ केला. सामाजिक कवितेकडे ओढा असणाऱ्या या कवीने विविध विषयांवर १३६ कवितांची निर्मिती केली. कधी सामाजिक रूढींवर हल्ला चढवत, कधी स्वातंत्र्य-समतेचा उद्घोष करत, कधी स्वानुभव काव्यबद्ध करत, केवळ काव्यजगतालाच नव्हे, तर संपूर्ण साहित्यविश्वालाच त्यांनी बहुमोल देणगी बहाल केली.

इंग्रजीतील 'सॉनेट' हा काव्यप्रकार मराठीत सर्वप्रथम आणण्याचं श्रेयही त्यांच्याकडेच जातं. मराठीत या काव्यप्रकाराला त्यांनी 'सुनीत' हे नाव दिले.

एकूणच वृत्ताविषयी फार आग्रही न राहता आशयाला महत्त्व देऊन मुक्तछंद मोठ्या प्रमाणावर प्रचारात आणून कवी केशवसुतांनी एक नवाच पायंडा घातला.

कवितेविषयीची त्यांची निष्ठा, अभिमान आणि प्रेम त्यांच्या कवितांमधून सातत्याने डोकावत राहते. 'आम्ही कोण ?' या कवितेत या गोष्टीची प्रचिती येते.

आम्हाला वगळा गतप्रभ झणायी होतील तारांगणे
आम्हाला वगळा विकेल कवडीमोलापरी हे जिणे

काव्याविषयीचा आत्मविश्वास काव्याद्वारे इतक्या प्रखरपणे क्वचितच व्यक्त झाला असेल.

शब्दांनो मागुते या

बहर मम मनी नूतन येईल फार !

अशी शब्दांना साद घालत ते शब्दांप्रती असणारी निष्ठा व्यक्त करतात.

ज्ञानेश्वरांची संतवाङ्मयातील एक प्रसिद्ध रचना म्हणजे 'हे विश्वचि माझे घर !' हीच भावना केशवसुत आपल्या आधुनिक कवितेतही तितक्याच उत्कटतेने व्यक्त करीत म्हणतात-

जिकडे जावे तिकडे माझी भावंडे आहेत.

सर्वत्र खुणा माझ्या घरच्या मजला दिसताहेत !

सामाजाविषयीची भावना तितक्याच पोटतिडकीने मांडत, जुन्या रूढींना विरोध करताना ते म्हणतात-

जुने जाऊ द्या मरणाालागुनि

जाळूनि किंवा पुरुनी टाका !

तर कधी वेळेचं महत्त्व साध्या पण प्रभावी शब्दांत सांगताना म्हणतात -

गडबड घाई जगात चाले आळस डुलक्या देतो
पण

गंभीरपणे घड्याळ बोले, आला क्षण-गेला क्षण

मनाच्या निर्विकार अवस्थेला 'झपूझी' या कवितेत केशवसुतांनी 'झपूझी' हेच नाव बहाल केले आहे. 'झपूझी' हा शब्द मराठी भाषेतील पूर्वप्रचलित शब्द नव्हे. केशवसुतांनीच तो मराठी भाषेला बहाल केला.

केशवसुतांची नवशब्दनिर्मिती ही 'झपूझी' पुरतीच मर्यादित नसून आणखीही काही शब्द केशवसुतांनी मराठी भाषासृष्टीला बहाल केले.

अशीच अप्रतिम नादनिर्मिती करणारी कविता म्हणून 'सतारीचे बोल' या कवितेचा प्रामुख्याने उल्लेख करावा लागेल. 'दिड दा दिड दा दिड दा' या बोलांच्या आवर्तनाने त्यांनी नादनिर्मिती साधली आहे.

इंग्रजी भाषेचा प्रभाव केशवसुतांनी कवितेला दिलेल्या मथळ्यांवरून जाणवतो. उदा. 'पुष्पाप्रत', 'पर्जन्याप्रत' 'विद्यार्थ्याप्रत' इत्यादी.

अशाप्रकारे कितीतरी कवितांचा, शब्दप्रयोगांचा, भाषाप्रयोगांचा व वृत्तरचनेचा उल्लेख करता येईल.

खरोखर, बदलत्या काळाबरोबर ज्यांच्या कवितांचा प्रभाव यत्किंचितही कमी झाला नाही, शंभराहून अधिक वर्षे जनमानसावर राज्य करणारी, ज्यांची कविता ते दिक्कालाचे

कवी केशवसुत, त्यांची 'तुतारी' अजूनही हजारो वर्षे या समाजात घुमत राहिल याविषयी शंका नाही.

एक तुतारी द्या मज आणुनी
फुंकिन भी जी स्वप्राणाने
भेदुनि टाकिन सगळी गगने
दीर्घ तिच्या त्या किंकाळीने
अशी तुतारी द्या मज लागूनी !

+ + +

द्वितीय पारितोषिक विजेती कविता

'संध्याकाळचा समुद्र'

संध्याकाळचा समुद्र म्हटलं की
आटवतं ते सोनेरी पाणी
मग लगेचच सेकू येतात
लाटांची गोड गाणी !

वाटा अखोल मुलासारखा शांतपणे वाहतो
मध्येच सखादा पांढरा पक्षी गर्कन फेरी मारतो !

सखादी होडी श्रीमंताच्या लेकीसारखी
भरकटत जात असते,
तेव्हा वाटतं हिला कधीच का
कोणाची पर्वा नसते ?

दमले - भागलेले पडाववाले घरी जात असतात
आईला चुकवून आलेल्या
तिचे डोळे मात्र त्याला शोधत असतात !

मध्येच सखादा हिरो बाईकरून भरकन जातो
कोपऱ्यातला तो मात्र तिकडे विषण्णतेने पाहतो !

अखेच अंधाराचे साम्राज्य पसरायला सुरुवात होते
आभाळाबधली एक चांदणीही चमकायला लागते !

राहवत नाही अगदी म्हणून मनात एक विचार येतो
इतक्या जवळ पाणी असून किनारा अतृप्तच का बरं राहतो ?

- तेजश्री मोकाशी, अकरावी साहित्य

कवी केशवसुत

तृतीय पारितोषिक विभागून

- मानसी आनंद साठे

अकरावी वाणिज्य

१८६६ साल म्हणजे मराठी साहित्यातील सुवर्णवर्षच होते, ज्यात मराठी साहित्याने एक सुवर्णकोदणात जडविलेला हिरा साकार केला. तो हिरा म्हणजे आधुनिक मराठी काव्याचे प्रणेते, कवी केशवसुत.

एक तुतारी द्या मज आपुन
फुंकिन मी जी स्वप्राणाने
भेटून टाकिन सगळी गगने
दीर्घ तिच्या, या किंकाळीने

'तुतारी' कवितेतून त्यांनी जणू नव्या युगाच्या कवितेची तुतारीच फुंकली. असे म्हणणे वावगे ठरणार नाही, केशवसुतरूपा फाळामुळे मराठी साहित्याची सुपीक भूमी नांगरली गेली, त्यात आधुनिक विचारांचे अंकुर फुटले व बहरलेल्या विशाल वृक्षाला जणू अजसमर, मधुर व रसाळ फळे लगडली. त्याची अवीट गोडी आज साहित्यप्रेमींच्या रसनेवर अजूनही रेंगाळत आहे.

सामाजिक व राजकीय बंधनातून काव्याला मुक्त करून त्याला भावपूर्ण बनविले ते केशवसुतांनीच. त्यांनी मराठी कवितेचा मोहरा अलौकिकाकडून लौकिकाकडे, वस्तुनिष्ठतेकडून आत्मनिष्ठेकडे वळवला. अंगभूत गुणवत्ता व ऐतिहासिक महत्त्व यामुळे त्यांच्या कविता मग्नठीत युगप्रवर्तक व चेतनाप्रद ठरल्या.

उठा ! उठा ! बांधा कमरा !

मारा किंवा लढत मरा !

थोडक्यात काय, तर निद्रिस्त झालेल्या भारतीय समाजाला त्यांनी अज्ञान, अंधश्रद्धा, निरर्थक परंपरा यांच्या जाळ्यातून मुक्त केले. आधुनिक सामाजिक सुधारणेचे वेध घेऊन मनामनातील भावभावना नवविचारांनी फुलविल्या.

रूढींविरुद्ध बंडाचा झेंडा उभारून आधुनिक विचारसरणीची कास धरण्याची स्फूर्ती ते आपल्या 'स्फूर्ती' कवितेतून व्यक्त करताना म्हणतात,

होउनिचां मग दंग मनी,
व्हावे ते आणा ध्यानी,
गा मग सुचतिल ती गाणी,
परिसुनि त्यांचे शब्द,
रूढींचे दास झणी ते खवळू द्या

केशवसुतांचा कालखंड हा ब्रिटिशांचा कालखंड. ब्रिटिशांच्या गुलामगिरीचे जोखड खांद्यावर पेलणाऱ्या, परंपरागत कल्पनांना चिकटून राहिलेल्या सनातनी प्रवृत्तीच्या लोकांच्या मनात आधुनिक विचारांचे बीज आपल्या लेखनशैलीतून खोलवर रुजविणे हे कोण्या येऱ्यागबाळ्याचे काम नव्हे ! ते केशवसुतच करू जाणोत ! समाजाची मानसिक व वैचारिक पातळी बदलण्यासाठी जिवाचे रान करत असतानाच, केशवसुतांनी आपल्या सुंदर कवनांतून सामान्यजनांची मने आपल्या विचारांनी आकर्षून घेतली, प्रेरित केली.

कविमन हे नेहमी कलेची जोपासना करण्यात, मानवाचे जीवनसौंदर्य, कोमलता व भव्यतेने साकारण्यात गुंतलेले असते. पण हे कार्य करताना ते लोकांना सार्थ स्वाभिमानाची ओळखही पटवून देत असतात.

आम्हांला वगळा गतप्रभ झणी

होतील तारांगणे

आम्हांला वगळा विकेल कवडीमोलावरी

हे जिणे !

'आम्ही कोण ?' कवितेच्या ह्या काव्यपंक्तीतून त्यांनी सर्व कलावंतांचा आत्मविश्वास जागा केला. कविता कलावंतांच्या प्रतिभेचा 'परिसस्पर्श' कोणत्याही वस्तूला दिव्य सौंदर्य प्राप्त करून देतो, हे त्यांनी मोजक्या व अचूक शब्दांत समाजाला पटवून दिले.

कवि केशवसुतांनी आपल्या प्रतिभेतून मानवी भविष्याचा वेध केव्हाच घेतला होता. केशवसुतांच्या लयबद्ध रचनेने डौलदार बनलेले काव्य रसिकांच्या अंतःकरणांत उमटले गेले. टसटशीत काव्यरचना, रेखीव

भाषा व खटकेबाज शैली ही त्यांच्या काव्याची मूलभूत वैशिष्ट्ये होती. केशवसुतांच्या बहुतांश कवितेत रोमहर्षक ओजोगुण ओतप्रोत भरलेला दिसून येतो. त्यांच्या कवितेत सामाजिक प्रश्नांचे सजीव चित्रण तर असतेच, तशीच प्रसन्नता, ताजेपणा, कल्पकता, गेयता, आकलन सुलभता ओसंडून वाहताना जाणवते. परंपरेच्या विळख्यात जखडलेल्या धर्माविरुद्ध विद्रोह, शोषित समाजाविषयीची अपार आत्मीयता, अर्थपूर्ण व ओजस्वी शब्दबद्धता हे तर त्यांच्या काव्यरचनेचे वैशिष्ट्य होते.

अडवतील जर देव, तरी झगडू त्यांच्याशी निकरी

अशी नेमकी, अचूक व सार्थ शब्दरचना हेही त्यांच्या काव्याचे एक विशेषत्व होय.

'खांद्यास चला खांदा भिडवुनी' असे सांगणारा कवी काळाच्या पडद्याआड दडला, मात्र या काव्यरूपी कल्पवृक्षाने हजारो साहित्यप्रेमींना आपल्या सावलीचा आधार मागे ठेवला.

तृतीय पारितोषिक विजेती कविता

'बासरीचे सूर'

विरुन गेलेत काव्हा तुझ्या बासरीचे सूर !
तुझ्याच उत्सवात आम्ही सारे रिमिक्समध्ये चूर
तू फक्त निमित्त आहेस,
करायला धागडिंघा
सभ्यतेच्या बुरख्याआड इथला,
प्रत्येक माणूस नंगा
डोळ्यांमध्ये नशा आहे, श्वासांमध्ये धूर
विरुन गेलेत काव्हा तुझ्या बासरीचे सूर
तुझं तत्त्वज्ञान हवंय कोणाला ?
जुगारच आमचा खेळ
भक्तीलासुद्धा हल्ली भाव आहे,
आम्हाला फूकटचा नाही वेळ
रिक्से सर्वांचे भरलेले पण रिते आहेत ऊर
विरुन गेलेत काव्हा तुझ्या बासरीचे सूर !
नको धावूस कृष्णा आता
बहिणींना वस्त्रं पुरवायला
त्या सुद्धा कमी करणार नाहीत
तुला 'Old Fashioned' म्हणून हिणवायला
दचकू नकोस असा, त्यांचे बदलले आहेत नूर
विरुन गेलेत काव्हा तुझ्या बासरीचे सूर !
कुटे गेली मीरा, देवा
कुटे गेला तुका ?
झगभगणाच्या रोषणाईत
संवादच झालाय मुका
सगळं जग जवळ आलय पण ओलावा राहिलाय दूर
विरुन गेलेत काव्हा तुझ्या बासरीचे सूर !

- स्वानंद बर्वे, द्वितीय वर्ष, वाणिज्य

“केशवसुता, तूही कवींचा कवी”

तृतीय पारितोषिक विभागून

- सारिका जगताप

द्वितीय वर्ष - विज्ञान

केशवसुत ! आधुनिक कवितेचा हा जनक निश्चित कोणत्या दिवशी मृत्यू पावला ह्यासंबंधी काल-परवापर्यंत वाद होता. जो कधी मेला हे नीट ठाऊक नाही तो कसा जगला ह्याची माहिती अगदीच अपुरी आहे, ह्यात आश्चर्य कसले !

कोकणातील आडगावी जन्म आणि बालपण; शिक्षणासाठी बडोदे, वर्धा, नागपूर, पुणे; पुढे शिक्षक म्हणून मुंबई, फैजपूर, भडगाव, सावंतवाडी व धारवाड, - अशी यात्रा परिस्थितीच्या जुलमाने त्यांना घडली.

पहिला आधुनिक आत्मपर कवी म्हणून त्यांना आपण गौरवितो. तरी केवळ खाजगी तक्रारींची रडगाणी त्यांनी लिहिली नाहीत. आपल्या इवल्याशा संसारातील नफ्या-तोऱ्याच्या स्वार्थापर्यंत आत्मपरत्वाचा संकोच करणाऱ्या काही कवींशी तुलना केल्यास केशवसुतांच्या कविवृत्तीची धीरगंभीर विशालता ध्यानात येईल. त्यांचे छायाचित्र कधी निघाले नाही; काढून घेण्याचे त्यांनी कटाक्षाने टाळले. 'कवि तो होता कसा आननी' ह्याचे कल्पनाचित्र रेखाटण्याइतकाही तपशील कोणी मागे ठेवलेला नाही.

केशवसुतांचा घराचा अनुभव 'विपरीत'च आहे, हे त्यांच्या 'गोष्टी घराकडील' या कवितेवरून दिसून येते.

गोष्टी घराकडिल मी वदतां गड्या रे !

झाले पहा कितिक हे विपरीत सारे ---

'कोणीकडून? कोणीकडे ?' या कवितेत 'गोत्यात' आलेल्या व्यक्तिजीवनाचा उल्लेख आहे आणि हा गोता गूढ आहे असेही सुचविले आहे. -

गोत्यात अशा आलो कुटून ! कोठे जाईन कैसा सुटून?

पण हे प्रश्न पुढे कवीने चटकन सोडविले आहेत.

'निजधामा' ची आध्यात्मिक मिथ्यकथा आधाराला घेऊन या गूढ गोत्यातून कवी मुक्त होतो.

केशवसुतांच्या कविता कविप्रधान आहेत. केशवसुतांनी 'कवि', 'आम्ही कोण?', 'प्रतिभा' या कवितांमधून कविमाहात्म्य वर्णन केले आहे, हे खरे. परंतु ते स्वतःच्याबद्दलचे नसून एकंदर कवी या जातीबद्दलचे होते. तसेच केशवसुतांनी लिहिलेल्या 'तुतारी', 'स्फूर्ती', 'नवा शिपाई', 'गोफण', 'मूर्तिभंजन', 'निशाण', 'उत्तेजनाचे शब्द' इत्यादी कवितांतून जे ओजस्वी विचार प्रकट झाले, ते मराठी कवितेत अजूनही ओजसंपन्न ठरून राहिले आहेत. केशवसुतांच्या कवितेचे मोठेपण कित्येकांच्या मताने या कवितांवर अवलंबून आहे.

कवी आणि काव्य हा केशवसुतांच्या सुमारे वीस कवितांचा विषय आहे. कवीला दिव्य दृष्टीचे देणे असते; तिच्या सामर्थ्याने तो निर्जीवांतील जीव पाहतो आणि दिक्कालाचा भेद करून मुक्तात्म्याप्रमाणे विश्वात अनिरुद्ध संचार करतो; पण अशा अक्षय आनंदाने बेहोष होणारा कवी "जगातील महाक्रान्तीचे ते भविष्य सांगायचा" जागृत असतो. जुलमांविरुद्ध क्रान्तीची उठावणी करणे, सत्तांध माणसांइतकेच देवाविरुद्धही झगडणे, दलिताना स्फूर्ती देणे हे त्यांचे कार्य हा कविगौरव माधवराव पटवर्धनांना 'चमत्कारिक' व 'रोगटपणाचे लक्षण' वाटतो. माडखोलकरांच्या मते हा "एक मानसिक विकलतेचा किंवा विकृतीचा प्रकार" आहे. पटवर्धनांना जो 'रोग' वाटतो त्याची लागण आजवर बी, टिळक, तांबे, चंद्रशेखर, गोविंदाग्रज, बालकवी इत्यादी अनेक श्रेष्ठ कवींना झाली असे प्रा. कुसुमावती देशपांडे ह्यांनी या आरोपांना दिलेल्या मार्मिक उत्तरांत म्हटले आहे.

केशवसुतांच्या प्रतिभेच्या भेदकतेचा योग्य गौरव काही कवींनी केला आहे.

ये ये कृष्णा ! चढव आपुला सूर जो
भौतिकाला

विंधी, जाई वरति-वरती भेदूनी अंतराला

- टिळक

जिनें आतांही मारिता भरारी

गूढ गगनें भेदूनी पार सारी

तत्त्वरत्ना उघडिल्या दिव्यखाणी

तीच कृष्णाची महाराष्ट्रवाणी

- गोविंदाग्रज

ही स्वातंत्र्याची लालसा काव्याच्या सर्व अंगांना स्पर्श करते. फार काळ विद्वज्जड टीकाकारांच्या आणि नीरस पद्यकारांच्या करड्या हुकमतीखाली वागलेले मराठी काव्य केशवसुतांत चवताळून उठले

अशी असावी कविता, फिरून

तशी नसावी कविता, म्हणून

सांगावया कोण तुम्ही कवीला

आहात मोठे? - पुसतो तुम्हाला.

प्रीतीच्या तंत्रप्रमाणे काव्याचे तंत्र सांगणाऱ्या पदतमूर्खांचा केशवसुत उपहास करतात. कविता स्वच्छंद असते; कोणाच्या खुशामतीसाठी ती नटीप्रमाणे रंगणार नाही असे ते बजावतात. तोवर बाह्यांगाची केवढी आढ्यता होती ! केशवसुत त्यासंबंधी उदासीन आहेत. शब्द-शृंगारापेक्षा येथे विचारवैभवाची मातब्बरी अधिक. त्या धगधगत्या विचारांनी गोठून गेलेल्या मराठी काव्यांत त्यांनी जीव आणला. अनेक कवींचे ते स्फूर्तिस्थान 'तुतारी मंडळे' स्थापन झाली आणि नव्या, स्वतंत्र विचाराच्या समाजाची सुख-दुःखे आणि आशा - निराशा चितारणाऱ्या, काव्याची ओजस्वी परंपरा सुरू झाली. म्हणून हा "कवींचा कवी." केशवसुतांच्या मृत्यूची बातमी ऐकून टिळक उद्गारले, "आपल्यांतला वर्डस्वर्थ आज गेला." वर्डस्वर्थच्या अर्ध्याने आयुष्य आणि अल्पांशाने स्वास्थ मिळालेल्या ह्या कवींचे ऐतिहासिक कार्य अधिक मोठे आहे. ते त्यांनी एकलेपणाने विरोधाच्या

वावटळीला तोंड देऊन पार पाडले होते, केशवसुतांची काव्यज्योत अखेरपर्यंत तेवत राहिली, - मंदावली नाही. स्नेहशून्यता, अनास्था अथवा उपहास याची बाधा तिला झाली नाही. मृत्यूनंतर सुमारे पंधरा वर्षांचा काळ जाईपर्यंत केशवसुत बहुसंख्य वाचकांना अज्ञातच राहिले. इतक्या उशिरा जाग आली तरी मराठी रसिकतेने त्यांचे ऋण मान्य केले व आधुनिक काव्याचा मुकुट त्यांना निष्ठेने अर्पण केला. केशवसुतांच्या कविता संग्रहाचे पहिले प्रकाशन १९१७ मध्ये झाले, तेव्हा डॉ. पांडुरंग दामोदर गुणे ह्या प्रसिद्ध पंडिताने लिहिले "अचाट कल्पनाशक्ती, प्रचंड निरीक्षण, पराकाष्ठेची सहृदयता, प्रासादिक वाणी, भाषेवरील प्रभुत्व, तिला वाटेले तशी लववावयाचे सामर्थ्य व आपणाला आपल्या देशबांधवांना सृष्टीचा, परमेश्वराचा, उदात्त संदेश सांगावयाचा आहे ही दृढ भावना, ही महाकवी होण्याला लागणारी सामग्री केशवसुत ह्यांच्यामध्ये होती."

+++

कवी केशवसुतांच्या काही उल्लेखनीय कविता

नवा शिपाई, तुतारी, आम्ही कोण, हरपलं
श्रेय, स्फूर्ती, झपूझा, म्हातारी, सतारीचे बोल,
घड्याळ, गोष्टी घराकडील, क्षणात नाहीसं
होणारे दिव्य भास, नैर्ऋत्येकडील वारा,
शब्दांनो मागुते या, वातचक्र, फुकट दवडलेला
तास, फिर्याद, गोफण, घुबड, गुलाबार्चा
कळी, मूर्तिभंजन, फुलपाखरू, सृष्टी आणि
कवी, प्रतिभा, कोणीकडून-कोणीकडे, समृद्धा
आणि प्रीती, चिन्हीकरण, रुष्ट सुंदरीस, माझा
अन्त, भृंग, अढळ सौंदर्य, विद्यार्थ्यांप्रत,
निशाणाची प्रशंसा, एका भारतीयाचे उद्गार,
सिंहावलोकन.

(केशवसुतांच्या सुमारे १३२ कविता
प्रसिद्ध झाल्या.)

निबंधस्पर्धेच्या अध्यक्षांचे भाषण

केशवसुत स्मृतिशताब्दी निमित्त आयोजित निबंधस्पर्धेचे परीक्षक म्हणून डॉ. द. दि. पुंडे यांनी काम पाहिले. स्पर्धेच्या पारितोषिक वितरण समारंभात त्यांनी अध्यक्षीय भाषणात मांडलेल्या विचारांचा सारांश.

विद्यार्थ्यांनो !

आपल्यासाठी महाविद्यालयाने केशवसुत स्मृति-शताब्दीच्या निमित्ताने निबंधस्पर्धा आयोजित केली होती. स्पर्धेकरिता तीन विषय दिलेले होते :

१. केशवसुतांच्या एका कवितेचे रसग्रहण.
२. केशवसुत : एक कवी.
३. केशवसुत आणि मराठी कविता.

या तीन विषयांचे आपण पुन्हा एकदा नीट निरीक्षण करू. हे विषय कसे आहेत? विद्यार्थ्यांमिनांनो ! हे विषय असेच काही तरी विषय घावयाचे म्हणून नक्काच दिलेले नाहीत. विषयांचे पुन्हा एकदा वाचन केले तर लक्षात येईल की (१) एका कवितेची ओळख, (२) एका कवीची ओळख आणि (३) एका काव्यप्रवाहाची ओळख असे ते विषय आहेत. इतके विचारपूर्वक क्रमविकासी विषय दिल्याबद्दल आयोजकांचे मी मनापासून अभिनंदन करतो.

'रसग्रहण' म्हणजे कवितेची स्वतःस झालेली ओळख. कविता समजणे, कवितेतून अभिव्यक्त झालेली कवीची नेमकी वृत्ती लक्षात येणे आणि कवितेचे सौंदर्य उलगडता येणे यांची अपेक्षा रसग्रहण या प्रकारात असते. दुसऱ्याने केलेले रसग्रहण 'तुमची स्वतःची त्या कवितेची ओळख' कसे ठरेल ? म्हणून कोणी तरी लिहिलेल्या रसग्रहणात्मक मजकुरात फेरफार करून काय साध्य होईल ? दुसऱ्याची मदत अवश्य घ्या. मग मदतीचा तो हात सोडून द्या आणि स्वतः कवितेकडे वाटचाल करा. स्वतःच्या आकलनशक्तीनिशी कविता समजून-उमजून घ्या. तुमच्यापैकी काहीना 'सतारीचे बोल' या कवितेचे रसग्रहण करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. काहीना ते बऱ्यापैकी जमलेले आहे. तरीही मी असे म्हणेन, की ते स्वतः कवितेशी पाहिजे तेवढी जवळीक करताना दिसत नाहीत. कवितेच्या जवळ जाणे, तिचे अंतरंग समजून घेणे जमले पाहिजे. कवितेला एक बाह्यरूप असते, त्याचे नीट अवलोकन केले तर तेच आपल्याला तिच्या

अंतरंगाकडे घेऊन जाते. प्रत्येक कवितेत तिच्या रसग्रहणाची, तिच्या आकलनाची एक कळ लपलेली असते. ती शोधणे उमगले पाहिजे. बाह्यरूपाचे नीट अवलोकन केले तर ती कळ उमगते, असा माझा स्वतःचा अनुभव आहे. शेवटी कवी काय, लेखक काय, शब्द आणि त्या शब्दांचा एक आकृतिबंध यांच्याच आधारे आपले 'म्हणणे' मांडत असतो ना ?

'सतारीचे बोल' या कवितेचेच बाह्यरूप पाहा. कवितेची सुरुवात 'काळोखा'पाशी होते. सुरुवातीला कवितेला जो निवेदक आहे-तुर्त तो कवीच आहे असे आपण समजू, तो खूप अशांत आहे आणि कवितेचा शेवट पाहा - "तम अल्प-द्युति बहु या समया" म्हणजे काळोखाचा जोर तर नाहीसा झालाच आहे; पण प्रकाशही कवीच्या चांगलाच लक्षात आलेला आहे. सुरुवातीला कवी अशांत आहे. (हृदयी भरल्या होत्या खंती) पण आता कवी अंतर्दामी शांत झालेला आहे. (... शांतच तारे, शांतच सारे) आरंभ व शेवट यामधील ह्या एकदम विरुद्ध असणाऱ्या गोष्टी ध्यानात घेतल्या की आपल्या लक्षात येईल की 'सतारीचे बोल' ही कविता म्हणजे कविमनाचा अशांततेकडून थेट शांत मनाकडे झालेल्या प्रवासाचा एक आलेखच आहे. हा पूर्ण परिवलय (Total Parabola) पद्धतीचा आलेख आहे अन् अशा आलेखाला एक मध्यबिंदू (mid-point) असतो, हे गणित अन् विज्ञान शिकणाऱ्या इथल्या विद्यार्थ्यांना माहिती असेलच. या कवितेला मध्यबिंदू कोणता ? तो आहे-

तेथ कोपरे अंकी टेकून
करांजलीला मस्तक देऊन
बसलो...

आता कवितेतल्या यापूर्वीच्या ओळी आणि यानंतरच्या भागातल्या ओळी यांची सरळसरळ तुलनाच करता येते.

उदाहरणार्थ, पहिल्या भागातील “.... न लक्ष्मी वरचे तारे” आणि दुसऱ्या भागातील “नक्षत्रे तो अगणित दिसली.” विद्यार्थिमित्रांनो मी तुम्हाला कळ सुचविली आहे. आता तुम्हीच शोधून पाहा. तुम्हाला असे दिसेल की कवितेच्या पहिल्या भागातल्या ओळीच्या विरुद्ध असणारी ओळ दुसऱ्या भागात सापडतेच. ही तुलना तुम्ही शोधू समजू शकलात तर कविता तुम्हाला अधिकाधिक कळत-उमजत जाईल.

या कवितेबाबत असे खूप काही सांगता येईल; पण त्यात वेळ न घालविता मी वेगळाच मुद्दा सांगणार आहे. केशवसुतांना ही कविता ड्रायडन नावाच्या कवीच्या “अलेक्झांडर्स फीस्ट” या कवितेवरून सुचली असे समीक्षक म्हणतात. ड्रायडनच्या याच कवितेचे दुसरे नाव आहे “पॉवर ऑफ म्युझिक” म्हणजे संगीताची शक्ती. काही समीक्षकांनी म्हणूनच केशवसुतांच्या ‘सतारीचे बोल’चा अर्थ असा लावला आहे की, या कवितेत संगीताचा मानवी मनावर होणारा (अनुकूल) परिणाम सांगितलेला आहे. कवितेत सतार हे वाद्य आहे; त्याची दिडदा दिडदा दिडदा ही ध्वनिवलयेही आहेत, त्यामुळे समीक्षकांनी लावलेला हा अर्थ आपल्याला पटतो, अन् खराही वाटतो; पण तो खरोखर खरा आहे का ? किंवा मी असे विचारतो, की एवढाच अर्थ व्यक्त करण्यासाठी का केशवसुतांनी ही कविता लिहिली ? केशवसुतांना तुम्ही सर्वच निबंधलेखकांनी ‘महान कवी’, ‘महाकवी’ म्हटलेले आहे. ‘महान कवी’ एवढ्या क्षुद्र आणि स्थूल अर्थावर समाधानी राहिल का ? विद्यार्थिमित्रांनो, ज्या कवीपाशी दगडधोंड्यातून आरपार पाहण्याची शक्ती आहे (धोंड्यामधोनी दिसते कवीना - केशवसुत), ज्या कवीकडे दिक्कालातून आरपार पाहण्याची शक्ती आहे तो काय इतक्या सर्वमान्य अर्थात सामान्य अर्थासाठी कविता लिहिली ? जरा विचार करा. हे मान्य आहे की या कवितेची स्फूर्ती केशवसुतांनी ड्रायडनच्या त्या एका कवितेपासून घेतली. पण ही कविता त्यांची स्वतःचीच आहे. इथे संगीताचा मानवी मनावर होणाऱ्या परिणामापेक्षा कवीला काही सांगायचे आहे ते उलगडता आले पाहिजे. केशवसुतांच्या येथील -

कारण आतिल विषण्ण वृत्ती बाह्य भैरवी धरिते प्रीति

या ओळींचे इंगित काय आहे ? केशवसुतांना म्हणायचे आहे की निसर्गाचा कोणता व कसा परिणाम व्हावा हे तुमची मनःस्थिती कशी आहे यावर अवलंबून आहे. मनात विषण्णता असेल तर बहरलेला निसर्गही उजाड वाटेल. उलट, मनात आनंद असेल तर ताप देणारा निसर्ग कोमल, अनुकूल वाटेल. (त्या कोठल्या एका भावगीतात आहे ना- “आज चांदणे उन्हात हसले तुझ्यामुळे...”) कविमनाचा अशांततेकडून शांततेकडे झालेला प्रवास हाच या कवितेचा आशयप्रदेश आहे. कवी अशांत होता, कारण तो ‘स्व-केंद्रित’ होता. कवी शांत झाला, कारण त्याची स्व-केंद्रितता गळून पडली आणि तो विश्वात्मक झाला. आणखी असेच बरेच काही केशवसुतांना या कवितेत सांगायचे आहे. तुम्हीच विचार करा आणि मी या कवितेचा हा जो अन्वयार्थ लावतो आहे, तो तुम्हास पटतो का ते पाहा. लक्षात ठेवा, रसग्रहणात तुम्हाला गवसलेला अन्वयार्थ यायला पाहिजे.

आता आपण दुसऱ्या विषयाकडे वळू. ‘कवी केशवसुत’ म्हणजे कवीची समग्र ओळख. केवळ जन्ममृत्यूचे सन सांगितले ‘कवि तो होता असा आननी’ म्हणजे त्याचे दिसणे-वागणे सांगितले आणि त्याच्या एकूण कवितांचे वर्गीकरण करून त्यांचा परिचय करून दिला, म्हणजे कवीची समग्र ओळख करून दिल्यासारखे होईल का ? हे असे तर प्रत्येक कवीबाबत अगदी कोपन्यातल्या सामान्य कवीबाबतही सांगता येईल. म्हणूनच तशी केवळ परिचय करून देण्याची अपेक्षा इथे नसणारच. मग इथे कसली अपेक्षा आहे ?

तुम्ही सगळ्यांनी केशवसुतांना युगप्रवर्तक म्हटलेले आहे. ‘युगप्रवर्तक’ म्हणजे काय ? कोणाला युगप्रवर्तक म्हणतात ? केशवसुतांना युगप्रवर्तक का म्हणतात ? मुख्य म्हणजे केशवसुतांनाच युगप्रवर्तक का म्हणतात ? (बालकवी, भा. रा. तांबे इत्यादी कवीना का म्हणत नाहीत ?) अशा दृष्टीने तुम्ही विचार करायला हवा. ग. त्र्यं. माडखोलकर म्हणून एक मोठे लेखक होऊन गेले. त्यांचे नाव, त्यांचे साहित्य तुमच्यापैकी काहींना

माहिती असेलच. त्यांनी 'युगप्रवर्तक' या संज्ञेची फार छान उकल करून दिलेली आहे. त्यांचे नेमके शब्द मला आठवत नाहीत, पण त्यांचे म्हणणे अवश्य आठवते आहे. "जो प्रचलित परंपरा मोडून नवेच काही निर्माण करतो, ज्याचा प्रभाव समकालीन लेखकांवर पडतो आणि ज्याचे लेखन नंतरच्या लेखकांसाठी आदर्श बनते तो युगप्रवर्तक", असे माडखोलकरांनी म्हटलेले आहे. केशवसुतांमध्ये या तिन्ही गोष्टी सापडतात. केशवसुतांच्या काव्यलेखनाची महती या दृष्टीने तुम्ही सांगणे आवश्यक होते. तुम्ही केशवसुतांनी काय केले हे सांगितले; पण त्याचा परिणाम काय झाला हे सांगितले नाही. लक्षात ठेवा, केशवसुतांचाच असा एक संप्रदाय निर्माण झाला. परंपरागत कवितेपेक्षा वेगळी कविता घडविण्याची शक्ती त्यांच्याकडे होती. त्यांच्या प्रभावक्षेत्र अनेक समकालीन व उत्तरकालीन कवी आले. हे सगळे तुम्ही सांगू शकलात तर एक कवी म्हणून केशवसुतांची ओळख करून देऊ शकलात, असे म्हणता येईल.

ही चर्चा इथेच थांबवून आता आपण 'केशवसुत आणि मराठी कविता' या तिसऱ्या विषयाकडे वळू. मराठी कवितेचा असा एक प्रवाह आहे. या प्रवाहाला केशवसुतांनी नवेच वळण दिले, असे आपण म्हणतो. म्हणजे केशवसुतांनी काय केले? तुमच्यापैकी काहीजणांनी अगदी बरोबर लिहिले आहे. की मराठी कविता भक्तिमार्गी होती; परलोकाकडेच लक्ष ठेवणारी होती. केशवसुतांनी तिला लौकिकाकडे वळविले; आत्मनिवेदन किंवा आत्माविष्कार यावर लक्ष द्यायला शिकविले. अगदी बरोबर आहे हे. म्हणूनच आपण केशवसुतांपाशी आधुनिक कवितेची सुरुवात झाली असे म्हणतो. केशवसुतांच्या युगप्रवर्तकत्वाचा अगोदर चर्चा केलेला मुद्दा इथेही लागू होतो. त्यांनी नवे युग घडविले. कारण मराठी कवितेच्या प्रवाहातच त्यांनी उलथापालथ घडविली. अशी उलथापालथ त्यांच्यानंतर घडवून आणणारे कवी म्हणजे मढेंकर; म्हणून मढेंकर हेही युगप्रवर्तक कवी; म्हणून मढेंकरांना आपण 'दुसरे केशवसुत' म्हणतो. पण मढेंकरांनंतर मराठी कवितेत असा क्रांतिकारक बदल अजून कोणी घडवून आणलेला

नाही. मराठी कविता सध्या 'तिसऱ्या केशवसुतांची' (किंवा फार तर 'दुसऱ्या मढेंकरांची' असे म्हणा) वाट पाहते आहे. लक्षात घ्या तिसऱ्या विषयाबाबत लिहिताना आपल्याला मराठी काव्यप्रवाहाची नोटस ओळख हवी, केशवसुतांचीही ओळख हवी आणि मग त्यांनी बजावलेल्या मोलाच्या कामगिरीविषयी सांगता यायला हवे. तिसऱ्या विषयाबाबत लिहिताना केशवसुतांचे मूल्यमापन नव्हे, तर एकूण मराठी कवितेच्या संदर्भातील केशवसुतांचे 'महत्त्वमापन' करता यायला हवे.

मित्रांनो, मी इतकी गंभीर चर्चा का केली, तर कविता हीच गंभीर गोष्ट आहे म्हणून स्वतः केशवसुतांनी तिला 'आकाशीची बीज' म्हटले आहे. ("कविता म्हणजे आकाशीची बीज आहे, ती धरू पाहणारे शेकड्या ९९ आपणास होरपळून मात्र घेतात. मी अशा ९९वां पैकीच आहे.") केशवसुतांनी एका कवीला केलेला हा उपदेश आपल्यालाही लागू आहे. कवितेबाबत विचार करताना, कविता समजून घेताना आणि तिच्याबद्दल लिहितानाही ही गोष्ट आपणही मुद्दाम लक्षात ठेवली पाहिजे. मग आपले कवितेचे आकलनही चुकणार नाही आणि मग आपल्याला 'वाटेल ते' अशा पद्धतीने लिहावेसेही वाटणार नाही.

मित्रांनो तुमचे हे निबंध वाचताना मला हे लक्षात येत होते की, तुम्ही काही ना काही स्वतःचे आकलन मांडण्याचा प्रयत्न करीत होता. त्यासाठी तुम्ही तयारी केल्याचेही लक्षात येत होते. पुरेशी तयारी करायचे तुमच्याकडून राहून गेले होते, असेही मला जाणवत होते. तरीही तुम्ही केशवसुतांच्या अभ्यासाकडे वळलात, याबद्दल मी तुमचे कौतुक करतो. पुन्हा मी तुमचे अशासाठीही कौतुक करतो की आपल्या निबंधाच्या लेखनाची तयारी म्हणून तुमच्यापैकी प्रत्येकजणाने किमान एक समीक्षा ग्रंथ किंवा एखादा तरी समीक्षा लेख वाचलेला आहे, हेही जाणवत होते. काहीनी तर अत्यंत प्रामाणिकपणे आपल्या लेखाखाली संदर्भग्रंथ नोंदविलेलेही आहेत. ही खूप चांगली गोष्ट आहे. हे तुमच्या प्रामाणिकपणाचेही द्योतक आहे. म्हणूनच मी तुम्हा सर्वांचे मनापासून कौतुक करतो.

✦ ✦ ✦

GENIUS OF THE CENTURY

Albert Einstein and his Theory of Relativity.

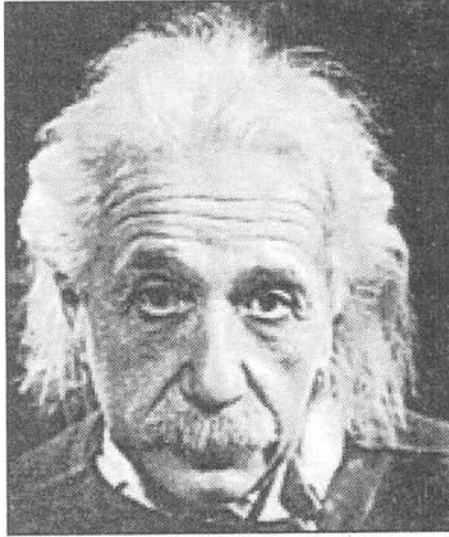
Varad Kulkarni, S.Y.B.sc (B)
Ojas Karmarkar, S.Y.B.sc (A)

The first three decades of the twentieth century witnessed great discoveries in Physics, which shook the world, the physics community in particular.

The discovery of the dual nature of particles and radiation (energy), formulation of mechanics of microbodies (bodies having atomic dimensions) called quantum mechanics, the special and general theory of relativity which completely replaced Newtonian mechanics, are only a few of such discoveries that brought about a revolution in Physics and laid the foundation of modern Physics.

2005 being the centenary year of seminal scientific discoveries by Albert Einstein, the general assembly of the United Nations has declared the year 2005 as the International Year of Physics which underscores the important role the theory of relativity plays in understanding the universe we live in.

Till the end of the 19th century it was believed that Newton's laws of motion and related ideas regarding the properties of space and time provided a basis on which the motion of matter

could be properly understood. Newton assumed that space and time are absolute in all inertial frames (frames which are at rest moving with uniform velocity relative to each other.) This is what the Newtonian mechanics essentially states: The laws of Physics take the same form in all frames of reference moving with uniform

velocity with reference to one another. The laws of Physics are expressed in terms of equations and the form of these equations in these frames can be calculated by the use of transformation equations called Galilean transformations. These transformed equations have exactly the same form in all such frames irrespective of their velocities. This led to the concept of absolute space and time and the existence of a frame which is at absolute rest with reference to which all other frames move.

In the 19th century Maxwell combined all electromagnetic phenomena and obtained the corresponding equations called Maxwell's equations. One of the important conclusions of that theory is that light

is an electromagnetic wave that travels with velocity $(c) = 3 \times 10^8$ m/s.

But two problems came up.

1) velocity of light is 'C' - relative to what?

2) How does this wave travel through free space when there is no medium?

These problems were resolved by supposing the existence of a hypothetical medium 'ether' prevailing everywhere in space and supposed to be absolutely at rest. The ether frame thus is the internal frame which is at rest. All other frames move relative to this frame.

If an observer is moving relative to ether towards the beam of light, he will measure the speed of light smaller than 'C' and if he is moving away from the beam he will measure speed of light greater than 'C' by Galilean transformation. In order to verify this, Michelson and Morley performed an ingenious experiment. However they got a negative result i.e. they found that the velocity of light is always constant irrespective of the motion of the observer or the motion of the source of light. This negative result implied that there is no ether which is at rest and the speed of light is constant. Thus Maxwell's equations do not retain their form under Galilean transformation.

Von Voigt and others proposed new transformations known as Lorentz transformations for electrodynamics under which Maxwell's equation remains invariant. The situation thus was curious. The laws of mechanics were found to be invariant under only Galilean transformation while Maxwell's equation (laws of electromagnetism) were found to be invariant only under Lorentzian transformation.

In order to resolve this, three alternatives were propounded.

1) Galilean transformations were correct but something was wrong with Maxwell's equations.

2) Galilean transformations are applicable only to Newtonian mechanics.

3) Galilean transformations and the Newtonian principle of relativity based on this transformation were wrong.

Albert Einstein proposed that there is no flaw in Maxwell's equations or Lorentzian transformations. Instead laws of mechanics in the Newtonian form should be restated so that they become invariant under Lorentzian transformation.

Einstein made two postulates in order to resolve the issue.

1) The velocity of light in vacuum is constant irrespective of the motion of the source or observer.

2) The laws of Physics (mechanics and electrodynamics) are the same and retain their form in all inertial frames and they are invariant under Lorentzian transformations.

As an important consequence of this programme of rewriting the laws of mechanics one gets surprising results in a straightforward way .

If S_1 and S_2 are two frames of reference in relative motion, to an observer in S_1

1) the length appears contracted in frame S_2 .

2) time appears to move slowly in S_2 .

3) mass appears to increase in S_2 .

One also gets a surprising outcome in a straightforward way namely the eqⁿ $E = mc^2$ i.e. the proportionality between energy E and mass m and the proportionality constant is C^2 . Thus

even a tiny mass of 1kg can be converted into energy equal to $1 \times (3 \times 10^8)^2 \text{ J}$. A very huge amount of energy !!

All these predicted results were verified experimentally also, which undoubtedly proved that Einstein's principle of relativity is true and Newton's laws of mechanics can be derived from them as a special case, when velocities of bodies in motion are small compared to the velocity of light = $3 \times 10^8 \text{ m/sec}$. And for all practical purposes the velocities of bodies that we come across are very small compared to the velocity of light. Hence Newton's laws still can be used for all practical purposes.

The success story of electricity does not end here. Later after ten years Einstein developed a general theory of relativity to replace Newton's theory of gravitation.

During the total solar eclipse of 1919, the theory got experimental verification of bending of light while

passing near a massive object the sun. The special general theory of relativity changed the basic concepts regarding space and time radically. Space, time and mass are no longer absolute but depend on velocity. Space is curved because of mass distribution in space, and the 4th dimension namely 'time' is added to the three dimensional universe.

After the advent of the theory of relativity the entire picture of cosmology and astrophysics got a boost and many new discoveries and proposals emerged in this field.

The concept of the expanding universe, the black hole, the Big Bang Theory of the origin of the universe, of the string theory, the theory of everything etc., are a few developments that have taken place in the last 100 years.

We must pay our humble tribute to Prof. Albert Einstein who managed these developments.

The well-known Marathi writer G. A. Kulkarni tells a story of a man who wanted **two mongooses** from his friend. He was not sure of the plural. He was lazy but clever.

He wrote,

Dear friend,

Please send me one mongoose.

Thanks,

Yours sincerely,

XYZ.

PS - Please send me one more mongoose.

XYZ.

*Perhaps the longest word in the English language is -
pneumonoultramicroscopicsilicovolcanoconiosis.*

परशुरामीय संपादक मंडळ.

परशुरामीयतर्फे आयोजित 'काव्यवाचन' स्पर्धेत मा. डॉ. चंद्रशेखर बर्वे यांच्याकडून प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक स्वीकारताना तन्मय तगारे.

केशवसुत निबंधस्पर्धेनिमित्ताने प्रमुख पाहुणे डॉ. द. दि. पुंडे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

संस्कृत विभाग -
विद्यार्थ्यांचे
वार्षिक चर्चासत्र
'कालिदास :
एक अध्ययन'

प्रथम पारितोषिकप्राप्त
संस्कृत एकांकिका
'दीपदानम्' चा प्रयोग
आकाशवाणी पुणे केंद्राने
आपल्या नाट्यगृहात
आयोजित केला होता.

कै. डॉ. पु. ग. सहस्रबुद्धे
राज्यस्तरीय
वक्तृत्वस्पर्धा
बक्षिस समारंभ -
प्रमुख पाहुणे -
मा. बिंदुमाधव जोशी.

वादसभा वर्षारंभ : लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी - प्रमुख पाहुणे डॉ. नरेंद्र जाधव.
अध्यक्ष : मा. रघुनाथराव चितळे.

लो. टिळक पुण्यतिथी - विख्यात सुवर्ण व्यावसायिक व महाविद्यालयाचे हितचिंतक श्री. नीलकंठ बापू गोडबोले
यांचा त्यांच्या शतकपूर्तीनिमित्त सत्कार करताना मा. श्री. भाऊसाहेब चितळे.

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्यासनाच्या वतीने १४ एप्रिल, २००४ रोजी जयंती समारोह.
प्रमुख वक्ते - मा. भन्ते राजरतन, अध्यक्ष - मा. प्राचार्य डॉ. माधव पेंडसे.

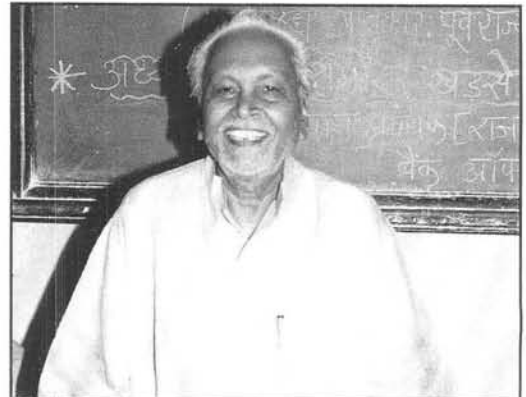

प्रसारमाध्यमे :
भविष्यातील संधी आणि आव्हाने या
विषयावर मौलिक मार्गदर्शन करताना
मा. बुद्धभूषण गायकवाड.

कलाशाखा दिनानिमित्त झालेल्या प्रदर्शनातील मराठी विभागाचे उत्साही विद्यार्थी.

लब्धप्रतिष्ठित कवि, पूर्व सांसद,
पूर्व राज्यमंत्री
श्री. बालकवि बैरागी
छात्रों को संबोधित करते हुए ।

One-day Seminar on Anton Chekhov - From the left - Dr. Prashant Sinha, Prin. Dr. M. A. Pendse, Dr. Chandrashekar Jahagirdar - HOD, English, Shivaji University and Prof. Shobha Pawar.

Inter-collegiate English Drama Competition - 1st Prize for Best Performance "The Man who lived in a Shell" - Winner Team - S.P. College.

राज्यशास्त्र विभागातर्फे अभिरूप संसद.

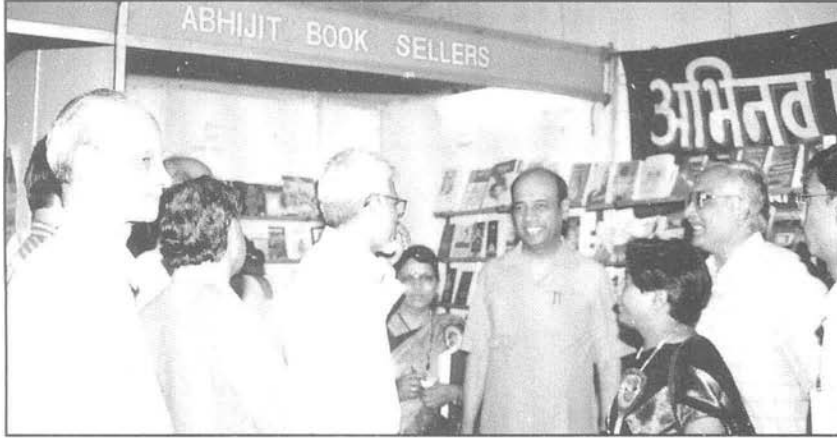
Principal
Dr. M.A. Pendse
felicitating
Dr. R. R. Ingle
on the occasion
of
Dr. T. R. Ingle
Inter-collegiate
Lecture
Competition.

पदव्युत्तर रसायनशास्त्र
विभागातर्फे
डॉ. टी. आर. इंगळे -
लेक्चर कॉम्पिटिशन
प्रथम पारितोषिक विजेती -
प्रिया साबणे -
हस्ते डॉ. मुरली शास्त्री.

Release of 'CALYX' -
students' magazine -
Mrs. Nilofer Kazmi -
Jt. Secretary, Western
Region, U.G.C.
and
Launching of
S.P. College Website by
IT wizard
Shri. Deepak Shikarpur.

'व्हिजन २००४'
प्रदर्शनाला
माननीयांची भेट -
डॉ. अरुण निगवेकर.

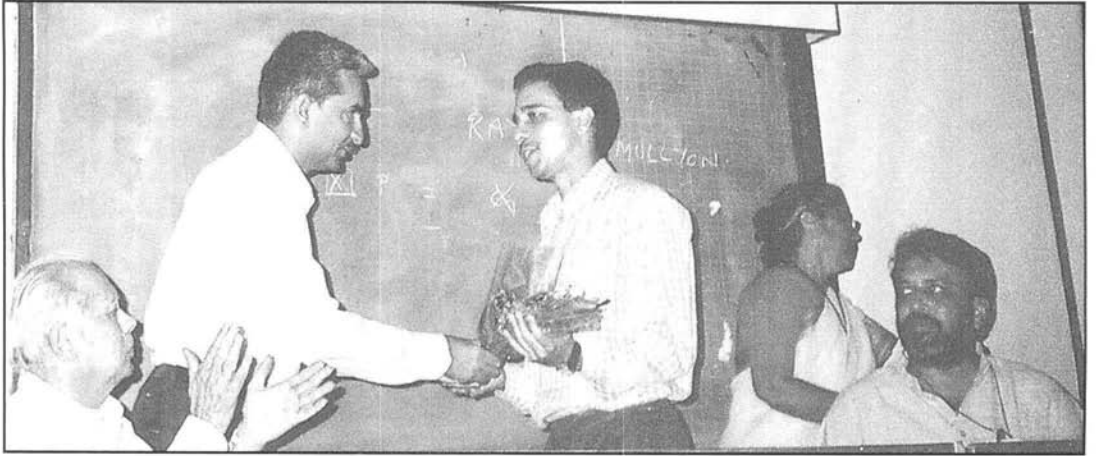

व्हिजन २००४ - विद्यार्थ्यांचा भरघोस प्रतिसाद.

अर्थशास्त्र विभागातर्फे नियोजन चर्चा मंडळाच्या कार्यक्रमात मा. श्री. जयंत कावळे (आय.ए.एस.) अध्यक्ष,
महाराष्ट्र राज्य विद्युत् मंडळ. व्याख्यानाचा विषय -
The Electricity Act 2003 and Its Impact on MSEB.

**Prof. L. N. Vaserstein -
Speaking in a Three - Day
Conference in Current
Trends in Mathematics.**

Discussion Meeting on Mathematical Logic : Mr. Mangesh Patwardhan, a resource person for this workshop, felicitated on this occasion. Others : Prin. S. V. Bokil, Prof. Pradeep Apte, Prof. Mrs. Gauri Bhagwat.

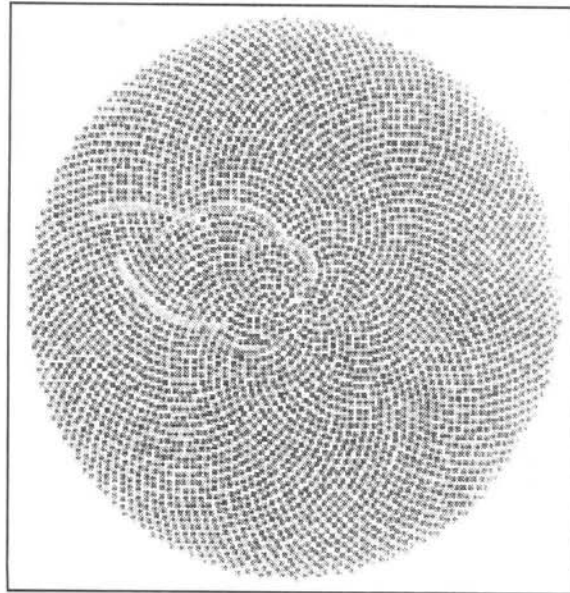
**वै. सोनोपंत दांडेकर अध्यासन
कै. गोडबोले स्मृती
व्याख्यानमाला.
वक्ते -
मा. श्री. हरी नरके
कौशिका द्राविडचा सत्कार
करताना.**

The Golden Number

Ruby Rama Praveen, T.Y.B.Sc. Mathematics

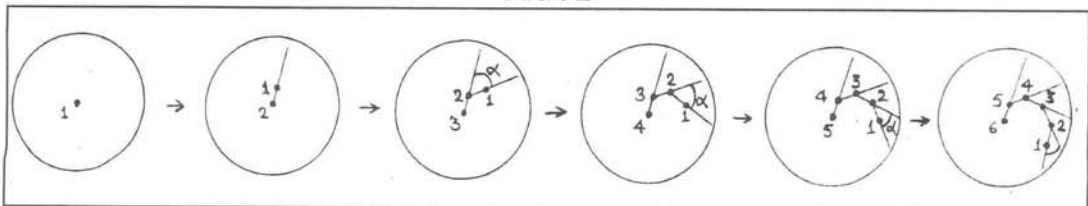
Ever observed a sunflower closely? Or the daisies or any flower for that matter? The central dark circular portion of the flower consists of tiny seed heads packed in a peculiar manner. The arrangement looks as shown in the diagram.

FIG : 1

Can you see the spirals in which the seed heads are packed? Actually each seed head is placed at an angle with the previous one. The seed heads are formed at the centre of the flower. Suppose that the very first seed head is just formed. Now, when the second seed head pops up, it pushes the first one away, not in a straight line but at an angle, and makes place for itself. Have a look at the following diagram so that the idea will be clear. Let us call the first-born seed head '1', the next one '2' and so on.

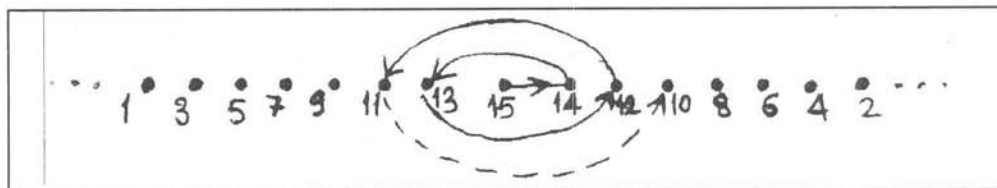
FIG : 2

Do you see the spiral taking shape? The important part of the process is that the same angle (α) works for all the seed heads. This angle turns out to be an irrational number, $(0.618\dots)$ of 360° . Thus every seed head is $(0.618\dots)$ of a turn away from the previous one.

Let us see why nature uses this particular number. What if we take 0.5? In that case each seed head would be 0.5 of a turn i.e 0.5 of 360° i.e 180° away from the previous one. So the arrangement would look like this:

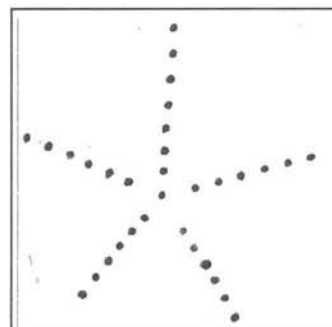
FIG : 3

So we get two arms, which, as you can see, is not a good arrangement since most of the circular space inside the flower is wasted. Now let us try for 0.6 and see what happens. If we actually draw a picture taking the angle equal to 0.6 of 360° i.e 216° as in the previous case, it would be:

FIG : 4

Since $0.5 = 1/2$, in the previous case we got 2 arms and seed placed alternately at each arm. Here, since $0.6 = 3/5$, we get 5 arms and seeds placed at each third arm. So it seems that any rational number or even an irrational number that can be best approximated as a rational number will not answer the question of optimal packing of objects that grow in number as well as in size. So (0.618...) turns out to be the best choice nature makes. What is more, the same angle is used in nature when it comes to arranging leaves around the stem of a plant or petals around a flower. Isn't this amazing?

The Fibonacci series starts with 1 and 1 and each next term is calculated by adding the previous two terms i.e 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, The sequence of the ratios of consecutive Fibonacci numbers converges to (0.618...). This number is called the golden number or the golden ratio or the golden proportion. Anything in the golden proportion looks pleasing as it remains in natural harmony. This is the reason why painters paint in golden rectangles (i.e rectangles with sides in the golden proportion), musicians use this golden proportion in their symphonies, architects design the structures using (0.618...) and so on. Take a better look at your everyday life - cauliflowers, cabbages, lemons, pineapples, petals around a flower, seashells, human body (and what not!) - and you will see the Fibonacci numbers everywhere. 'Fibonacci' is the name of the scientist who discovered and wrote about these numbers in 1202.

So now you know that the jewellery shops are not the only place to find gold. Real gold can be found right here, around you, in all beautiful things that you see, in nature, and thus in Mathematics.

Reference:

1. Vorobyov, N.N., *The Fibonacci Numbers* (D. C. Heath and Co, Boston), 1951.
2. <http://www.mcs.surrey.ac.uk>

FAITH AND REASON

Kaushika Draavid, F. Y. B. A.

The relations between faith and reason have a long and nuanced history, and the conflicts and alliances between the two are primarily philosophical in nature. The controversy between faith and reason as it emerged when Judaeo - Christianity began to interact with classical culture, represents a very important strand in the history of Western philosophy.

The debate between faith and reason, beginning in the Middle Ages, has continued until the present day, becoming more and more complex with the passage of time. The essay attempts to illustrate this growing complexity first by saying something about reason, and then about faith, and then about their various relations.

REASON

The narrowest sense of reason equates it with the rules of logical inference, both inductive and deductive. Reasoning in this sense starts, from a premise or premises and derives, either deductively or inductively, one or more conclusions. If the deduction is valid then the conclusion is true; if the induction is valid, the premises render the conclusion probable. Reason here can be seen as the cognitive strand in the wider domain of nationality, which is understood as the ability to discriminate between good and bad, just and unjust, beautiful and ugly, over and above valid and invalid.

The key to the use of inductive and deductive procedure lies in the premises. This throws up some crucial questions that are to be asked in

assessing the relation between faith and reason : What sort of premises are admissible as far as logical argument about matters of faith are concerned? And, can deductive or inductive reason be employed unlimitedly in such matters?

Secondly, reason may be used in a more substantive sense, referring to the accumulated wisdom of a tradition, like the classical one for example, and expressing itself in certain core belief, source attitudes and certain ethical and intellectual virtues. This sense is primarily epistemological. Revelation, and hence a faith based upon it, impugns this position by saying that human epistemic powers are adversely affected by sin; the mind needs renewing by divine grace before it begins to function as it ought to.

Reason, in this epistemological sense, can also be used in a more destructive and negative way. It can be argued, in sceptical fashion, that we can know nothing, or very little, and so reason, as a source of knowledge about the world, proves to be rather inadequate. Some people assert that only the claims of faith can fill the gap created by scepticism.

But a third possible appeal to reason is as an appeal to certain national principles which all men recognize and which must be employed in any responsible intellectual inquiry. In the twentieth century in particular, reason came to be equated to 'the scientific consensus'. The appeal to reason has thus been to a set of

empirical facts or empirical claims, and more particularly to the naturalistic methods that have led to the discovery of these facts. This is a weaker sort of appeal to reason as the facts may be disputed and findings may be overturned by later findings.

Reason has a practical as well as a theoretical sense. The uses we have glanced at may be called theoretical uses; they are concerned with understanding the universe and its divine origin, it has one, and with assessing rival claims to truth about such matters. Practical reason concerns with whatever is reasonable. One of the great water sheds in the tradition of the debate occurred when Immanuel Kant argued that theoretical reason was unable to acquire truths about God; nevertheless, its existence was necessary for the fulfilment of practical reason, the requirements of morality. This inability of reason, coupled with its fallibility, as disarmed previously, is seen as its drawback-factors that create a foothold for faith.

FAITH

In the discussion of the various senses of faith, the most obvious distinction is made between faith as an act of trust, or reliance, and the faith, the proposition or set of propositions believed. Faith in the religious sense implies belief in some propositions such as : *God created the universe; Jesus will come again to judge the world.* Where these claims are empirical, the task of reason simply becomes their careful, objective empirical investigation by appropriate methods.

Faith covers also the personal attitude of trust which may be evidence sensitive or evidence insensitive. In much of the mainstream of the Western

tradition, personal faith involves belief, and for faith to be reasonable it must be well-grounded either in reason or in revelation, which is understood as God's testimony to human beings.

In sharp contrast to the above are accounts in which the question of wellgroundedness of faith is regarded as irrelevant. It is an act of reliance upon God, and not open to investigation, either because it does not claim to be well-grounded, but is a gamble, or a leap into the unknown; or because it is believed to be well-grounded, but its grounds are not susceptible to human investigation. One might put the contrast between these two types of faith as a contrast between the intellect and the will.

RELATIONS BETWEEN FAITH AND REASON

The relations between faith and reason are complex. One prominent type of relation between the two is where it is held that the faith, or crucial parts of the faith, may be established by reason. On this view it is possible (or may be possible) to start from premises which are not theological, or which any rational person would agree about, and attempt to desire conclusions about God by logical arguments. To start from non-theology and to conclude with theology is the great ambition of the tradition of rational theology.

A second possible relation of faith and reason is the use of logic on the propositions of faith. Logic is thus, typically used to draw out implications of some theological proposition, or to show that it is consistent with some other, non-theological proposition, and that there is no incoherence or logical

fallacy in the faith at this point. This is the great tradition of faith seeking understanding.

A third relation between faith and reason is more negative, one of basic incompatibility or at least of deep suspicion. It is to complain that reason is unfit to explore some, or all, of the propositions of faith. Their meaning cannot be given in any human language. And if not, then of course logic cannot be employed in discussing them, since logic can only operate on a meaningful language.

These are the various ways in which faith and reason conflict and form alliances with one another.

CONCLUSION

Immanuel Kant once remarked that the central questions of philosophy can be summed up as : *What can I know ? What can I do ? And what may I hope for ?* In as much as human beings are acting and hoping as well as knowing agents, overemphasis on reason can be pernicious. While reason supplies a fairly firm ground for knowing in many cases, the acts of doing and hoping for the future remain contingent upon circumstances specialist to the individual case. We often act upon our knowledge of what we believe to be true

or good or just. As such, faith is as central to human life as reason is. What happens when one is deprived of it, and taught to stick to scientific facts alone, is well brought out by the growing modern phenomenon of the superstitions of the educated. The denial to faith of its legitimate place has resulted in people turning in increasing numbers to practices such as numerology and the proliferation of dubious Godmen and soothsayers.

On the other hand, a complete negation of the knowledge acquired by human reason under the sway of blind faith exhibits another extreme position. The concepts of faith and reason equally need to be understood and accepted in their open, non-dogmatic forms. Reason on the one hand, asks questions, assesses and tries in the process, to discuss newer ways of learning and understanding. As rational and critical beings, we make use of our imagination and creativity. Faith, on the hand, elevates and inspires. Our feelings for God connect us with the infinite, and make us amenable to the possibility of a sphere of knowledge and existence that lies beyond our present comprehension. Thus both faith and reason have a positive and constructive role to play in human life.

सत्त्वानुरूपा सर्वस्य श्रद्धा भवति भारत ।

श्रद्धामयोऽयं पुरुषो यो यच्छ्रद्धः स एव सः ॥

(भगवद्गीता अ. १७-२)

The faith of each individual corresponds to his temperament. A man consists of the faith that is in him. Whatever his faith is, he is.

WILL THEY FOLLOW THE FOOTSTEPS OF TENDULKAR?

Parashuramiya Team

Our college has a rich tradition of outstanding sportspersons. This tradition continues to this day. Games are all about adventure and youth. Excellence in sports is not a matter of fluke. It takes sweat and toil to make it really big.

How can PARASHURAMIYA, a magazine that mirrors the hopes and aspirations of 'SPians' ignore the Indian idols who send the young generation on a JOY RIDE ?

INDIA VROOMS WITH NARAIN

Narain Karthikeyan. The fastest Indian on wheels. The man who defies all laws of speed. The man whose is a story of resolve overcoming apathy and ridicule. The crazy man whose appearance doesn't reflect the flamboyance of his talent.

5th March, 2005. India joined the elite club of Formula 1 car racing. Narain Karthikeyan rubbing wheels on the F1 circuit with the greats like Michael Schumacher would have been a madman's overstretched burden on imagination. A sheer fancy having no roots in reality. But Narain has fulfilled that fancy of every 'mad' Indian carving it into reality. For a nation whose racing culture comprises a couple of madmen gunning cars on sporadic weekends, the presence of Narain on the F1

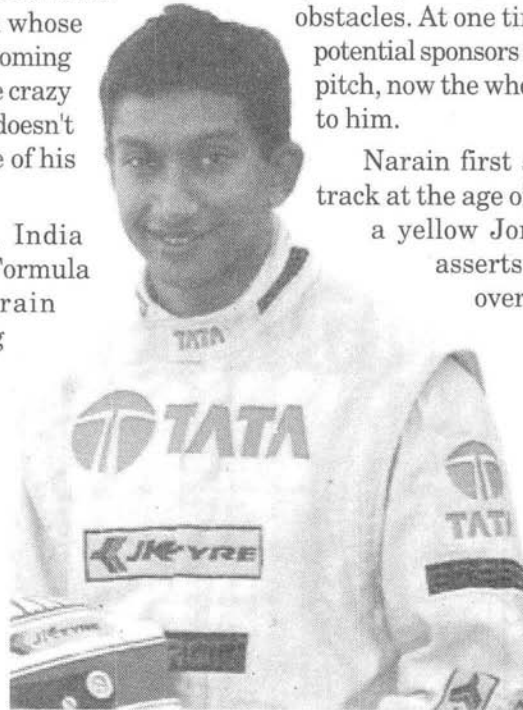
grid is an apt definition of what constitutes a miracle.

Narain's conquest is his presence amongst the 20 kings that rule the speedway. His ride to F1 has been full of obstacles. At one time it was so hard to get potential sponsors to even listen to Narain's pitch, now the whole world is queueing up to him.

Narain first stepped on to a racing track at the age of 18. His sitting snug in a yellow Jordan at the age of 28 asserts the triumph of belief over reason.

Sceptics wondered whether Narain would finish his first race in Melbourne. He made them bite their nails by finishing 15th on the grid. In Malasia he raised his performance by finishing 11th on the grid.

Let not the glamour overshadow the huge challenges an F1 race involves. Life on F1 circuit is not as smooth as the scenic track that appears to our eyes. The cars speeding at plus 310 kmph, track

temperatures rising to plus 55 °C, test the endurance and desire for sustenance of the drivers. A single lapse in concentration can cause you life and millions of rupees to the team.

And Narain is crazy. How else would you categorise someone who has spent till date Rs. 34 crores of sponsorship money on building a racing career ? With F1 nowhere on the immediate horizon, Narain had the confidence, or call it decided obstinacy, to keep persisting in what till now was purely fantasy.

What else does the madman expect from Narain ? A podium finish. Just that !

SANIA SERVES EUPHORIA

January 15, 2005. Sania Mirza. An eighteen year old bubbly girl. A time perfect for dreaming. A young innocent face with luminous eyes filled with improbable dreams. WTA ranking 166.

Given a wild card entry in the Australian Open Grand Slam. No one fancies her chances. Gives a wide stretch to everyone's expectation. Enters into round three for a mega clash with none else than the muscular Serena Williams. Goes down fighting but not before extracting accolades from Serena. The whole world witnesses the emergence of a new tennis star on the international scenario. An Indian to add that !

Sania Mirza. The first Indian to win a WTA championship at the Hyderabad Open. Breaks into top hundred in ATP singles rankings.

Sania Mirza. Once again awarded a wild card entry in the 'Dubai Open' where the top rankers make life difficult for the ones like Sania. But she is not the one to shy away from the tough challenges. Enters the Quarter Final stretching her dream run.

Sania Mirza. The highest ranked Tennis player in India has a forehand of ferocious intent, a service toss high enough to imperil low flying planes, and an incurable appetite for food that is distinctly Hyderabad.

Sania Mirza. The highest ranked Tennis player in India has a confidence more attractive than that second serve; is a player of constant emotion and charming expressiveness. Oh, and one more tiny additional detail. Perhaps for the first time since we became familiar with rankings the highest ranked Tennis player in India wears a nose ring.

In a cricket nation, in what is also predominantly a male chauvinistic nation, she is one more addition to a bevy of cool and charismatic, defiant and disciplined, wilful wise women, who have carved their own identity.

March 15, 2005. Sania Mirza. An eighteen year old bubbly girl. WTA ranking 77. A confident face with illuminating eyes assuring that dreams do come true.

MAJOR SHOOTS 'SILVER'

Majorsaab. That is how people call him. Simplicity. Determination. Concentration. And an eye of a hawk. The trigger clicks twice. The clay birds destroyed in the air with precision. A birth of a new India Idol!

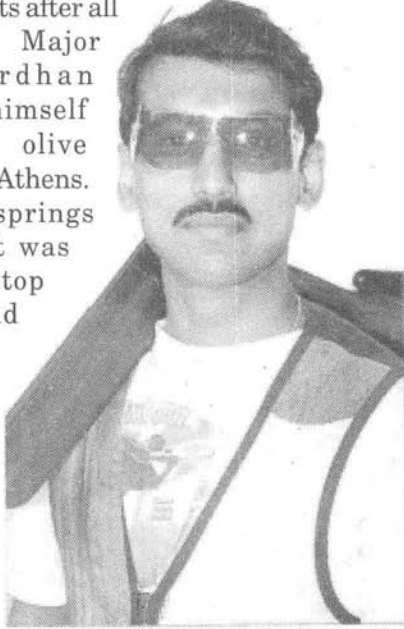
There was life in Indian sports after all as Major Rajyavardhan crowned himself with the olive wreath in Athens. Hope springs eternal. It was time to stop hoping and start winning.

A clear and bold message to the sports fraternity as Rathore

went about his task with clinical precision, keeping himself away from every possible distraction.

Rathore's winning the silver medal in double trap in Athens Olympics (2004) is a gift par excellence to the whole nation as it happens the only third individual Olympic medal of independent India.

'I am not happy that I won the medal. I am happy that India has won the medal'; that is how the lion-hearted major keeps himself rooted to the ground. Quite humble in success, Rathore has shown the way to a success starved nation, the need to channelise physical and mental energy in pursuit of Olympic glory.

There was the strong-belief, the willingness to work hard, the eagerness to learn the nuances of the sport from the very best in the business, the urge to learn from others' mistakes and more than anything else, the hunger for an Olympic medal.

KING OF THE WILLOW

Karthikeyan, Sania or Majorsaab are already high up on the sporting map. They undoubtedly show tremendous potential to make it really big in their respective sport. Master blaster Sachin Tendulkar is a nugget of gold. He has set and is setting standards of his own. **Ten, Ten** and well on his way to surpass the great Gavaskar's record of 34 Test hundreds and 38 One-Day tons to boot.

Let us now savour some beautiful quotations from some international cricketers and cricket pundits that beautifully capture the greatness of Sachin Ramesh Tendulkar.

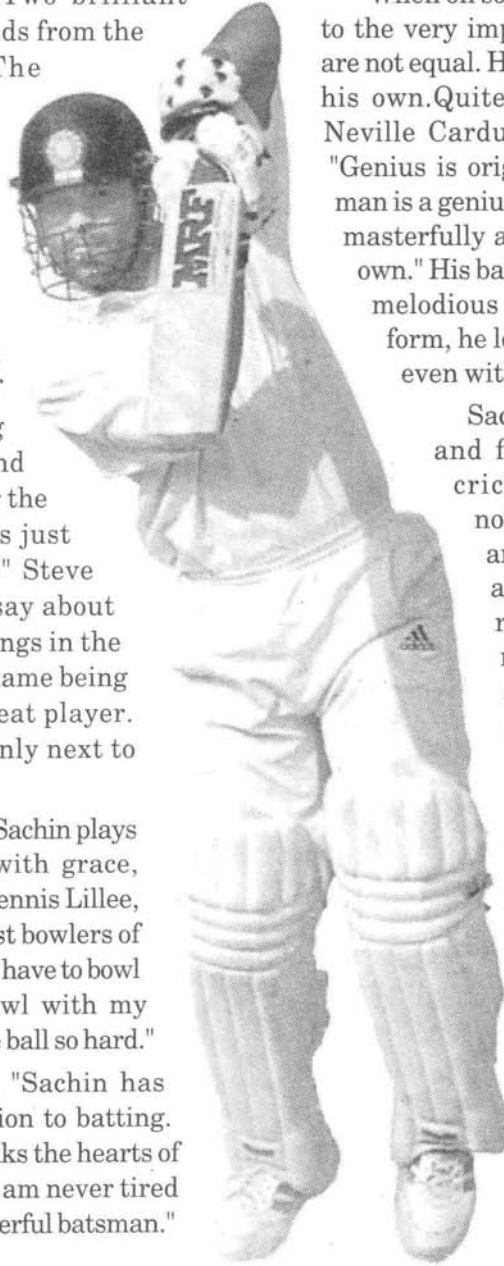
1990. Old Trafford, Manchester. India needed 408 on the last day. A seventeen year old played a dream innings of 119 not out. Christopher Martin Jenkins, well-known BBC commentator said, "Sachin was too young to have a driving licence but was old enough to save his country." His unbridled strokeplay brought smiles on the faces of the most villainous of beings. Even at this young age, he was a finished product like the great American novelist Ernest Hemingway. The man Hemingway was indistinguishable from the boy Hemingway.

Jeff Thomson, the great Aussie quickie says, "Sachin is an attacker. He has to be on top. That's the buzz about him." Ask the great leggie Shane Warne and we can very well appreciate this.

1998. Sharjah. Two brilliant back to back hundreds from the Little Master. The crowd was simply dazed and dumbfounded by the daring methods of the dashing batter. Says Warne, "I'll be going to bed having nightmares of Sachin running down the wicket and belting me back over the head for a six. He is just an amazing player." Steve Waugh had this to say about his skyscraping innings in the final. "There is no shame being beaten by such a great player. Sachin is perhaps only next to the Don."

We all know that Sachin plays the straight drive with grace, aplomb and power. Dennis Lillee, one of the greatest fast bowlers of all-time once said, "If I have to bowl to Sachin, I will bowl with my helmet on. He hits the ball so hard."

Asif Iqbal said, "Sachin has given a new dimension to batting. Such dominance breaks the hearts of the best of bowlers. I am never tired of watching this wonderful batsman."

When on song, Sachin is living witness to the very important truth that all men are not equal. He breaks all rules and forms his own. Quite beautifully, he answers Neville Cardus' definition of a genius. "Genius is originality and in cricket the man is a genius who does a thing superbly, masterfully and entirely in a way of his own." His batting sets a thrill within like melodious music. When in cracking form, he looks like getting a hundred even with a hockey stick.

Sachin has seen both success and failure. People for whom cricket is a passion are notoriously fickle bestowing and withdrawing devotion in a blink. Ten thousand or more runs means 2,20,000 yards of running, give or take those scored in fours or sixes. And yes, no engineer to fit new legs on to you ! Should we realise even this, we would have done some justice to such masters.

Sachin is indeed a role model. Fame sits very lightly on him. Failure does not unnerve him. He hasn't put a foot wrong as yet.

'Tendulkarine' is an adjective that awaits entry into all quality dictionaries soon.

The great Swedish tennis star Bjorn Borg once lost 6-0, 6-0 to an unfancied opponent in a certain tournament. The bewildered press reporters asked him just how the impossible had happened. The ice-cool Borg said, 'I lost because I am not God.'

निसर्गाचे रौद्ररूप : सुनामी लाटा !

सुनामीप्रस्तांना मदत...

शब्दांकन - शलाका शिंदे, अकरावी कला

सुनामीप्रस्तांना मदत करण्यासाठी आम्ही १०० विद्यार्थी चाणक्य मंडल परिवार संस्थेतर्फे दि. ४ जानेवारी ०५ ते दि. १३ जाने. ०५ पर्यंत तामिळनाडू राज्यातील नागापट्टणम् जिल्ह्यात गेले होते. हा जिल्हा भारतातील सर्वात जास्त मानवी बळी पडलेला जिल्हा आहे. आम्ही तेथे तरंगमवडी, वर्ईवल्ली, पुदुकुप्पम्, पुम्पुहार, वाणगिरी, अरकार, तुरई. इ. गावांमध्ये कामे केली. या ४ जाने. ते १३ जाने. कालावधीतील काही अनुभव येथे मांडले आहेत.

काही राहिलंय का ?

अखेर तो दिवस उगवला. तयारी चालली होतीच जोरात. अरे ! काही राहिलंय का ? विसरलंय ? होय तर ! राहिलंय. विसरलंय. बरंच काही इथेच सोडून आम्ही निघत होतो. परतीच्या प्रवासाला. या लोकांनी आम्हाला दिलेलं प्रेम, स्नेह आणि त्यांच्या आठवणी बांधून घेऊन आम्ही निघालो. तिथे घालवलेला प्रत्येक क्षण आजही पुन्हा हवाहवासा वाटतो. ते सारे क्षण भराभर समुद्राच्या रेतीसारखे निसटत कधी गेले अन् जाताना अनुभवांचे, आठवणीचे हजारो कण देऊन गेले, कळलेच नाही ! परतीच्या प्रवासात सारेच जरासे अबोल, अंतर्मुख झालेले. आठवत होता तो पहिला दिवस.....

आम्ही JCB

आम्ही होतो १०१ जण (४० मुली, ६० मुलं आणि सौ. पूर्णाताई धर्माधिकारी); पण जेव्हा पोहोचलो तेव्हा आमची ताकद होती हजारोंची. कारण संकट आल्याने ज्यांना नियतीने किंवा निसर्गाने म्हणा, मदतीसाठी हात पसरायला अथवा हातावर हात ठेवून बसून राहायला लावले तेच लोक आम्हाला मदत करत होते. म्हणून आम्ही tsunami affected झाले होते. स्वतःच

दुःख दूर ठेवून कामाच्या वेळेस यांनी आम्हाला प्रोत्साहन देणे किंवा मदत करणे आम्हाला उत्साहवर्धक ठरले. मग आम्हीही एखाद्या JCB हून कमी पडलो नाही.

आमची कामे होती - रस्त्यावर आलेला समुद्रातील कचरा, लोकांनी कंपाऊंड वॉल म्हणून वापरलेले बाभळीचे काटे व त्यांचे जागोजागी साचलेले ढीग गोळा करणे. पडलेली झाडं, कुजलेला कचरा, पडलेल्या घरांच्या झावळ्या व बांबू वेगळे करणे आणि असा हा सर्व कचरा एकत्र आणून जाळणे. तो जाळायचा यासाठी की तो समुद्राच्या खान्या पाण्याने कुजलेला असायचा व लोकांच्या आरोग्यासाठी तो जाळणे भाग होते. अशाच प्रकारे कचऱ्याने भरलेले समुद्रकिनारेही साफ केले.

ज्या लोकांची घरे पडली आहेत त्यामुळे त्यांना रस्त्यावर व झाडाखाली आश्रय घ्यावा लागत आहे, अशांना तंबू बांधून देणे हेही काम आम्ही केले. आम्ही झोपडीप्रमाणे दिसणारे त्रिकोणी तंबू बांधण्याचे काम 'तरंगमवडी' येथे केले आणि बांबूच्या सांगाड्यांवर कातडी पडदे ठोकून घराप्रमाणे दिसणारे तंबू वाणगिरी येथे आर्मीसोबत दोन दिवस काम करून बांधले.

बऱ्याचदा एखादी कचऱ्याचा बोळ वाटावा अशी जागा साफ केल्यावर तेथे अचानक रस्ता अवतरतो हा अनुभव आम्ही घेतला. पायातील बुटातूनही आत घुसणाऱ्या काट्यांची व चावणाऱ्या वेगवेगळ्या प्रकारच्या किडे-मुंगळ्यांची पर्वा न करता सर्वांनी काम केले.

त्यांनीही मदत केली

आश्चर्य म्हणजे तेथील लहान-लहान मुलं च आधी मदतीला आली. आम्हाला काम करताना पाहून ती ८-१० वर्षांची किंवा त्याहून लहान मुलं आमच्याजवळ

यायची. आम्ही 'पैरेत्रा ?' असं विचारायच्या आत स्वतःचं नाव सांगून लगेच मिळेल ती पिशाची, टोपले घेऊन त्यात कचरा भरू लागायची. मग ते पाहून मोठी माणसंही विनासंकोच कायती, खुरपे, खराटे, टोपल्या इ. घेऊन मदतीला आली. आम्ही काम करताना दमली असं वाटलं की ते लगेच 'तत्री' म्हणजे पाणी देत असत. त्यांच्या दृष्टीने आम्ही करतो त्या कामापेक्षाही लांबून येऊन मदत करण्याची भावना खूप महत्त्वाची होती.

भाषा येत नाही ? नो प्रॉब्लेम !

आम्हाला तेथे काम करताना भाषेची जाणवावी तितकी अडचण जाणवली नाही; परंतु लोकांशी एक प्रकारचं भावनिक नातं निर्माण झाल्याने खोल कुठेरी वाटायचं की, छे ! तमिळ येत नाही आपल्याला. नाहीतर खूप बोललो असतो यांच्याशी. आम्हाला खूप काही विचारायचं होतं त्यांना आणि कदाचित त्यांनाही बरंच काही बोलायचं असावं. आम्ही सगळे खूप प्रयत्न करत असू. त्यांचेही प्रयत्न चालू होते; पण आम्हाला अगदीच 'कुंजम कुंजम' (थोडं थोडंच) समजायचं. नंतर नंतर आम्हाला देहबोली, हातवारे, डोळे यांची मूक पण अतिशय बोलकी भाषा उत्तमपणे जमत होती. त्यांच्या वापरण्यातले बरेचसे शब्द आम्हाला व आमचे काही शब्द त्यांना येत होते. ते लोक जेव्हा आम्हाला आपण होऊन त्यांचं दुःख सांगायला, हलकं करायला येत असत, तेव्हा त्यांच्या भावना समजल्याने आमच्याही डोळ्यात पाणी येत असे. कधी कधी त्यांचे बोलणे अजिबात समजत नसे. मग आम्ही तमिळमध्ये म्हणत असू. 'तमीळ पुरियादि' म्हणजे 'तमीळ येत नाही.' हे ऐकून त्यांना मजा वाटायची आणि ते सर्वजण हसत असत. आम्ही साधारणतः ६ पर्यंत काम करत असू. मग संध्याकाळच्या जेवणापर्यंत आम्हाला मोकळा वेळ असे. आमच्या या नव्या भाषेत आम्ही मस्त तासन् तास बोलू शकत असू.

तसं पाहिलं तर काय संबंध आमचा आणि त्या लोकांचा ? कोण कुठले होतो आम्ही ? पण अवघ्या १०-१२ दिवसांत आमचं नातं अगदी घट्ट विणलं गेलं. हे नातं होतं माणुसकीचं ! या नात्यात जात, धर्म, पंथ अगदी प्रांतच काय, तर भाषासुद्धा आड येऊ शकली नाही.

संकटावरही संकट ?

आमचे दोन ठिकाणी बेस कॅम्प होते. पहिला मुख्य बेस कॅम्प तरंगमवडी येथे तर दुसरा 'वईवल्ली' येथे होता. आम्ही सर्वच्या सर्वजण आधी तरंगमवडीला गेलो. मग तिथे ग्रुप-३ राहिल. ग्रुप-४ हा अरकारतुरई गावात काही दिवसांसाठी गेला आणि ग्रुप - १ व २ वईवल्ली येथे राहात होते. पण आम्ही सगळे जेव्हा तरंगमवडी येथे पोहोचलो तेव्हा एक सुन्न करणारा, अनपेक्षित अनुभव आम्हाला आला. तसाच एक अनुभव वाणगिरी येथे आमींबरोबर काम करताना आला.

आम्ही रेल्वे, ट्रक, तमिळनाडूतील पब्लिक ट्रान्सपोर्ट असा प्रवास केला. या सर्व प्रवासात सर्व प्रकारच्या असुविधांची मजा चाखत आम्ही बेस कॅम्पच्या गावात पोहोचलो. सगळं गाव शांतपणे अंधाराच्या कुशीत झोपलं होतं. गावातल्या एकमेव मोठ्या रोडवरचे दिवे मान खाली घालून पहारा देत होते. गाव जरी शांत असलं तरी त्या गावातल्या प्रत्येक धडधडणाऱ्या जिवंत हृदयात दुःखाच्या किती सुनामी उसळत होत्या कोण जाणे ! वातावरणात पसरलेली भयाण शांतता, DDT च्या पावडरचा वास आणि अधूनमधून वाजणारी चर्चची घंटा यामुळे वातावरण अतिशय गंभीर झालं होतं.

आम्ही पोहोचलो तेव्हा आमच्या गाड्यांच्या आवाजाने व आमच्या किंचितशा गोंधळानेही बरेच गावकरी तेथे जमले. त्यातीलच एक स्त्री पुढे आली आणि तिने रडत रडत काही सांगण्यास सुरुवात केली. ती तमिळमध्ये बोलत असली तरी तिचे हावभाव व रडणे यावरून ती सुनामीबद्दल सांगत होती हे सहज समजले. खरं पाहिलं तर आम्हाला आधीच समजावले गेले होते की, लोकांना सुनामीबद्दलचं काही विचारले तरी त्यांना त्रास होत होतो. डोळ्यांत टचूकन पाणी येत असे, म्हणून आम्ही कोणाला काहीही विचारत नव्हतो. त्यामुळे त्या बाईने असे अनपेक्षितपणे पुढे येऊन रडत सांगणे आम्हाला नवीन होते. आम्ही सर्वजण शांत होतो; पण मग आमच्या लक्षात आले, की ती आम्हाला मिडियाची टीम समजत होती. मग लगेच इतर लोकांशी कसेबसे बोलून त्या

बाईला समजावले की, आम्ही येथे मदतकार्यासाठी आलो आहोत. तेव्हा ती शांत झाली.

पण त्यानंतर असे लक्षात आले की, या अशा छोट्या-छोट्या गावांमध्ये मिडियाची लोकं येऊन लोकांना खोदूनखोदून प्रश्न विचारतात. कसं, काय, केव्हा, कुठे अशा त्यांच्या 'क' कारांना (तमिळी 'क' कसे असतील माहीत नाही) उत्तर देण्याच्या कटकटीपासून वाचण्यासाठी म्हणून ती आधीपासूनच तयार होती. डोळ्यातले अश्रू वाहणं बंद झालं तरी ते नळासारखं चालू करतील असे ते प्रश्न असत.

आर्मी आणि जातपात ?

वाणगिरी येथे झालेल्या विनाशामध्ये अनेक कोळी लोक बेघर झाले होते. आश्रयासाठी रस्त्यावर यावे तर एवढ्या संकटातही उच्चवर्णीय कोळी त्यांना रस्त्याचाही आश्रय घेऊ देत नसत. त्यांना मदत करण्यासाठी आर्मीचे लोक एन.सी.सी.चे कॅडेट्स बरोबर घेऊन आले होते. त्यांच्याकडे बांबूची घरे बांधण्याचे सर्व सामान होते; परंतु माणुसबळ पुरेसे नव्हते. किंवा होतं तेवढ्या माणुसबळने काम केले तरी त्यांना वेळ लागणार होता. आम्ही सर्वजण आर्मीच्या हाताखाली काम करायला एकमताने तयार होतो. त्यांचं दहा दिवसांचं काम आम्ही दोन दिवसांत करून दिलं. त्यातील एका ऑफिसरला मराठी येत होतं. त्यांनी आम्हाला सांगितलं की, एवढं काम करूनही त्या सर्वांना एका गोष्टीचं दुःख वाटत होतं. ती म्हणजे, सध्या तामिळनाडूबाहेर अशी बातमी पसरवणं चालू होतं की, 'आर्मीवाले फक्त उच्चवर्णीयांना मदत करतात. दलित लोकांना त्यांनी साडीसारख्या कापडाचे तंबू बांधून दिले आहेत. खरी गोष्ट वेगळीच होती. आम्ही आणि आर्मी दलित व गरिबांना मदत करत होतो. एका रस्त्याच्या वळणाशेजारी जेव्हा तंबू बांधणं चालू झालं तेव्हा काही उच्चवर्णीय कोळी तेथे आले. त्यांनी सांगितलं की, 'हा आम्हा सर्व उच्चवर्णीयांचा शेताकडे जाण्याचा रस्ता आहे. तुम्ही दलितांसाठी बांधताय ती घरं रस्त्याच्या वळणावर येत आहेत. ती थोडी मागे घ्या.' आता काम करणं अधिक जरुरीचं होतं, म्हणून कशाला कोणाशी

वाद घालायचा असा विचार करून तंबू किंचित मागे सरकवले गेले आणि या राईचा पर्वताचे पर्यवसान आर्मीवरील आरोपात झाले.

इथे मिडियाची थोडीशी चूक झाली म्हणा, की त्यांच्या अंतर्गत स्पर्धेमुळे लोकांना त्रास होणे किंवा उलट-सुलट बातम्यांचे वादळ उठणे असे व्हायला नको होते. शेवटी मिडियाही संपूर्ण देशाची गरज आहे. प्रत्येक माणूस व जग जोडणारं साधन आहे. त्यांनी थोडीशी या बाबतीत खबरदारी घेतली असती तर....

सुशिक्षित स्त्रियांची अशिक्षित कहाणी

पुम्पुहार गावी काम करताना आम्ही सर्वचजण जरा थकलो. तिथले कामच तसे जिकिरीचे होते. जवळजवळ ४०-५० घरांचं ते छोटंसं गाव. खूप कमी लोकं उरली होती, तर त्या गावात आम्ही दुपारची विश्रांती घेण्यासाठी म्हणून रस्त्यावरच्या एका झाडाखाली टेकलो होतो. तेवढ्यात धुरळा उडवत एक गाडी येऊन आमच्याच इथे थांबली. कोण असावं याचा अंदाज आम्ही घेत होतो तोपर्यंत गाडीतून ७-८ बायका पटापट खाली उतरल्या. एवढ्या बायका एका गाडीत मावल्याच कशा ? याचं आश्चर्य आम्हाला वाटत होतं. तेवढ्यात त्यांच्यातली एक पुढे आली आणि आम्ही काय करतोय याची चौकशी करू लागली. त्या सर्व बायकांना तामिळ व इंग्लिश व्यवस्थित येत होतं. आम्ही त्यांना विचारलं की, 'तुम्ही इथे काय करताय ?' तेव्हा तिने सांगितले की, 'इथे एवढी हानी झाली आहे. यामध्ये खूप लोकांना प्राण गमवावे लागलेत. त्यांच्या घरच्यांसाठी आम्ही मदत करतो.' त्यांची मदत होती ती म्हणजे 'सामुदायिक श्राद्ध' करणे.

आता भरपूर दागिने, उंची कपडे घालून कोण हो श्राद्ध करणार ? आणि आम्ही तिथे काय करत होतो हे पाहून चेहऱ्यावर भयंकर तिरस्कारदर्शक भाव आणणाऱ्या या बायकांना लोकांना मदत करणं जमू शकलं असतं ? तिथली लोकं आता मानसिक आजारांना बळी पडण्याच्या मार्गावर आहेत. या बायका त्यांचे समुपदेशनही करू

शकत होत्या. त्यांना मानसिक आधार देऊ शकल्या असल्या. त्यांचे ते विचार आणि आचार पाहून आमच्या चेहेऱ्यांवर श्राद्धकळा पसरली. त्या सुशिक्षित स्त्रियांचे अशिक्षित विचार मनाला उदासपणा देऊन गेले.

नंदी (Thank You)

इटलीहून आलेल्या एका कंपनीने आम्हाला तंबू बांधण्याचे किट दिले. त्यातून आम्ही खूप लोकांना तंबू बांधून दिले. असेच एकदा एक तंबू बांधत होतो. तो तंबू एका बाईसाठी होता. चौकशी केल्यावर कळलं की त्या बाईचा मुलगा, नवरा असं कुटुंब सुनामीत मृत्युमुखी पडलं आणि ती आता एकटीच आहे. ती बाई बाजूला एकटीच शून्यात नजर हरवून बसली होती. ती त्या धक्क्यातून अजून बाहेर आली नव्हती. तिचा तंबू बांधून झाल्यावर आम्ही तिच्याशी बोललो, पण व्यर्थ ! ती तशीच बसली होती. मग आम्ही निघालो. दुसऱ्या दिवशी सकाळी त्याच तंबूसमोरून जाताना ती आमच्याकडे पाहून थोडीशी हसली; पण तिचे ते हसणे आणि तिच्या शून्य डोळ्यांमध्ये तरळणारे ओले भाव आम्हाला 'नंदी' सांगून गेले. खरंच ! माणसाच्या शब्दांपेक्षा डोळे बोलतात याची प्रचिती आली.

निरोप त्यांचा घेताना...

दररोज संध्याकाळी तिथल्या लोकांशी होणाऱ्या गप्पा आणि छोट्या मुलांशी खेळणं हे आमचे दिवसभरातले मनोरंजनाचे कार्यक्रम. तर तेथील समवयस्कांशी झालेल्या Matches draw मध्ये सोडवताना खूप आनंद व्हायचा. निरोप घ्यायची वेळ आली तेव्हा अतिशय द्विधा मनःस्थितीत सापडलो. यांचं प्रेम, स्नेह सोडवता सुटत नव्हते आणि घरची ओढ थांबू देत नव्हती अशा कात्रीत आम्ही सापडलो होतो.

अतिशय भावपूर्ण अशा त्या निरोपाचे थिजले-थिजले क्षण अजूनही डोळ्यांसमोर तरळतात. शेवटपर्यंत आमच्या बसच्या भोवती नाचणारी 'अक्का-आण्णा पोईवर्त' (ताई-दादा, टाटा, अच्छा) हे शब्द बोलत टाटा करणारी ती छोटी मुलं मन हेलवणारा निरोप देत होती.

पत्र आलं ?

तरंगम्वडीच्या बेस कॅम्पवर आमच्या सोबत राहणारा 'कलाईमणी' हा NYKS (नेहरू युवा केंद्र संघटन) संस्थेचा सदस्य आमचा दुभाष्या होता. त्याने आम्हाला पत्र पाठवले आहे. तो म्हणतो, 'लोकांना अजूनही वाटतं 'अरे, नऊ वाजून गेले. मुलं अजूनही कामाला आली नाहीत.' पण होस्टेलचं बंद गेट पाहून त्यांचे डोळे पाणावतात. तरीही त्यांच्या मनामध्ये मुलं आलेली असतात, तंबू बांधतात, काम करतात. त्यांचे हसू आम्हाला देताहेत अन् आमच्या लहानग्यांशी खेळताहेत असे विचार व दृश्ये थैमान घालतात ! हे वाचून असं वाटतं, की परत त्या घामट पण सुगंधी दिवसांचा अनुभव घ्यावा. कारण आम्हाला आमचीच नव्याने जाणीव करून देणारे, स्वतःकडे नव्या दृष्टीने पाहायला शिकवणारे ते दिवस होते.

सुनामीग्रस्तांच्या मदतकार्यासाठी

स. प. महाविद्यालयातून गेलेले विद्यार्थी

- १) नेहा घोडके (11th Arts)
- २) शलाका शिंदे (11th Arts)
- ३) मोरेश्वर कुलकर्णी (F.Y.B.A.)
- ४) मयुरी भारदे (F.Y.B.A.)
- ५) सुप्रिया देशमुख (F.Y.B.A.)
- ६) महेश जोशी (T.Y.B.A.)
- ७) सोनल सोनकवडे (S.Y.B.Sc.)

मातीचा इमला हा । कणकण हळू ढासळतो ।
अविरत नाद काळाचा । भवताली फेसाळतो ॥
लाटा उठती फुटती । भिंती पडती बुडती ।
अंती अवशेष नुरे । हीच असे का नियती ॥

- कुसुमाग्रज (जीवनलहरी)

लावणी - पोवाडे - भावणीत स्वभावतः स्वातंत्र्यवीर वि. द. सावरकर

प्रिया साबणे, एम्. एस्सी. भाग - २

ज्यांच्या रंधारंध्रात स्वातंत्र्याचा ध्यास होता, ज्यांच्या कृतीतून, ध्येयातून आणि प्रत्येक शासाशासातून स्वातंत्र्याचा भाव अविरतपणे वावरला, ज्यांनी अभिनव भारत चळवळीपासून ते काळ्या पाण्याच्या शिक्षेपर्यंत जे जे काही चढ-उतार त्यांच्या जीवनात आले त्यांना स्वप्रयत्नांनी तोंड देऊन स्वातंत्र्यप्राप्तीचं 'सतीचं वाण' यशापर्यंत नेण्याचा निर्धार केला ते स्वातंत्र्यवीर विनायक दामोदर सावरकर. मग अशा थोर सावरकरांचं काव्यप्रांतातलं योगदान काय ? असा प्रश्न कुणी विचारला तर 'जयोस्तुते श्री महन्मंगले' किंवा 'ने मजसी ने' इथवर येऊन सावरकर आणि त्यांचं काव्य हा विषय माझ्यापुरता संपायचा. जेव्हा सावरकरांच्या काव्याचा अभ्यास सुरू केला तेव्हा ह्या विषयात कुठंतरी खोल जावंसं वाटलं. सावरकरांची 'स्वातंत्र्यवीर' ही प्रतिमा जी डोळ्यांपुढे घट्ट उभी होती ती हळूहळू पुसट व्हायला लागली आणि अवतरली ती सावरकरांची 'महाकवी' ही प्रतिमा. लहानपणापासूनच प्रतिभावंत असणाऱ्या सावरकरांची प्रतिभा कारागृहाच्या काळ्या कोठडीत खुंटली नाही; तर ती हिऱ्यासारखी चमकली. पण अशा ह्या प्रतिभेला वाट करून द्यायला साधा कागदही सावरकरांकडे नव्हता. तेव्हा ज्ञानेश्वरांनंतर भिंत पुन्हा एकदा माध्यम बनली.

"दगडाची पार्थिव भिंत ती पुढे अकल्पित सरली
मी कागद झाले आहे चल लिही असे ती वदली."

...आणि मग सावरकरही बेभानपणे लिहू लागले. सावरकरांनी लावण्या लिहिल्या, फटके लिहिले, पोवाडे लिहिले, ओव्या-आरत्या-अभंग रचले, देशभक्तिपर, स्फूर्तिगीतं, भावगीतं रचली. एवढंच नव्हे, तर 'कमला', 'गोमंतक' यासारखी खंडकाव्ये लिहिली.

काव्याचाच एक प्रकार-ज्यात मुख्यत्वे रूपाचे आणि सौंदर्याचे वर्णन येते तो म्हणजे 'लावणी'. एका

तमासगीर फडास सावरकरांनी एक लावणी करून दिली. ती लावणी म्हणजे 'हा छंद नसे चांगला.' एका गणिकेच्या जाळ्यात अडकलेला पती आणि त्याला ह्या छंदापासून परावृत्त करू पाहणारी त्याची पत्नी ह्या दोघांमधले मोठे खुमासदार संवाद ह्या लावणीत आढळतात. त्या गणिकेचं कौतुक करताना पती म्हणतो....

"मम पद घेउनि हळूच चुरते मुदुहस्ते कोमला,
कशी ती ठकविल सुंदरि मला ?"

...पण ह्यावर त्याची चाणाक्ष पत्नी त्या गणिकेचं खरं रूप आपल्या पतीला पटवून देताना म्हणते....

"खायास मिळेल न कवडी तुज ह्या जगी पडशील
सडुनिया हसेल जग हे तयी
पदमर्दन ते दूरचि राहो पैशास्तव प्रियकरा
ओदिल बाजारी फराफरा"

पतीला त्याच्या प्रत्येक सुखदुःखात सदैव साथ देणारी त्याची पत्नी असते. हाच संदेश नकळतपणे ह्या लावणीतून दिला आहे.

'तनुवेल' ह्या आपल्या काव्यात एका सुंदर स्त्रीला फुलं खुडताना बघून मनात आलेले विचार सावरकर मांडतात -

"अशी सकाळी फुले तोडिता पाहिले मी तिला
फुलवेलीहुनही तनुवेलचि तव मोहक दिसली मला"

सावरकरांच्या लेखनशैलीत तरल-हळुवार भाव आहे; पण त्यात अशिललतेचा लवलेशही नाही.

लावणी, पोवाडे, भावगीतं, लोकगीतं ह्या माध्यमातून आपले विचार सावरकरांनी सामाजिक स्तरावर पोहोचवले आणि म्हणूनच ते आपले वाटतात. ह्या स्वातंत्र्यवीरामधला वीररस उफाळून वर यायचा तेव्हा त्याने वीरपूर्ण, तडफदार पोवाड्यांची निर्मिती केली. देशप्रेमाचा उल्लेख जेव्हा देशद्रोहात गणला जायचा तेव्हा त्याच काळात

मित्रमेळ्यासाठी सावरकरांनी 'सिंहगडाचा' आणि 'श्री बाजी देशपांड्यांचा' पोवाडा रचला. जनसामान्यांच्या निद्रिस्त देशभक्तीला जागृत करण्याचं काम ह्या पोवाड्यांनी केलं.

“धन्य शिवाजी तो रणगाजी

धन्यचि तानाजी

प्रेमे आजि

सिंहगडाचा पोवाडा गा जी ॥”

अशा सिंहगडाच्या पोवाड्याच्या सुरवातीनंतर सिंहगडावरचं ते समरनाट्य अशा काही खुबीनं सावरकरांनी रंगवलय, की ते ऐकणाऱ्यांच्या प्रत्येकाच्या मनात देशभक्तीची ज्योत भडकल्याशिवाय राहत नाही. सिंहगड लढवण्याचा शिवबांचा संदेश स्वतःच्या मुलाच्या लग्नाची अक्षता देताना तानाजीच्या हाती पडला आणि तरीही स्वामीची इच्छा- शिरसाबंध मानून तानाजीनं आधी कोंडाण्याचं लग्न लावलं....

‘शिवराय दूत पातले, हे लग्न राहु द्या भले
देशार्थ जनन आपुले, धर्मार्थ जनन आपुले
लहान-मोठा निघे मराठा, पुढती तानाजी
प्रेमे आजि सिंहगडाचा पोवाडा गा जी ॥’

आणि मग तानाजीही जिवाची बाजी लावतो.

“तानाजी चढू लागले, सद्भाग्य चढू लागले,
स्वातंत्र्य चढू लागले,
सांभाळी रे म्लेंच्छ आला, आला तानाजी”
असंच लढतालढता अखेर....”

“तानाजी खाली येतो, हा धैर्यमेरु उन्मळतो
शिवकरिचा भाला गळतो,
भूमातेच्या अंकावरती पहुडे तानाजी
प्रेमे आजि सिंहगडाचा पोवाडा गा जी.”

पण मरता मरता तानाजी गड मात्र सर करतो...

“गड आला परि सिंह हरपला.
आमुचा तानाजी प्रेमे आजि सिंहगडाचा पोवाडा गा जी”
असं म्हणताना शिवरायांनाही शोक अनावर होतो. सावरकरांचा हा पोवाडा इतिहासाला वर्तमानात आणून सोडतो. अशा प्रकारचं आणखी एक उदाहरण म्हणजे 'श्री बाजी देशपांड्यांचा' पोवाडा. बाजीप्रभू खिंड लढवता

लढवता मृत्यूला सामोरे जातात. स्वतःच्या रक्तानं आणि स्वामिनिष्ठेनं खिंड पावन करून जातात. अशा श्रीबाजीपुढं सावरकर नतमस्तक होतात.

“श्रीस्वतंत्रते भगवती आपुल्या रथी बाजीला घेती,
गंधर्व तनन ते करिती, दुंदुभी नभी दुमदुमती,
श्रीबाजी स्वर्गा जाती,
करी चराचर विश्व बाजिच्या जयजयकाराला.”

वयाच्या अवघ्या ११ व्या वर्षी सावरकरांनी लिहिलेला 'सवाई माधवराव' ह्यांच्यावरचा फटका, चाफेकर रानड्यांवरचा फटका-

‘आर्यबंधुनो, उठा उठा का मठासारखे नटा सदा.

तटा सोडुनी कटा करू या म्लेंच्छ पटा ना धरू कदा’

ह्यासारखा 'स्वदेशीचा फटका' सुद्धा सावरकरांच्या तडफदार लेखनशैलीचं उत्तम उदाहरण सांगता येतील.

पण देशभक्तीच्या वेडात वाहून जाताना, सावरकरांच्या मनावरचे भावनांचे बांधही कधीतरी फुटतच असतील ना ? त्याशिवाय का भावगीतं रचताना सावरकर इतके हळवे, इतके भावोत्कट बनतात ? 'प्रभाकर' हा त्यांचा मुलगा ४ थ्या वर्षी जग सोडून गेला, तेव्हा त्याच्या स्मरणार्थ सावरकरांमधल्या हळव्या पित्याने 'प्रभाकरास' हे भावगीत रचलं. ह्यातला शोकभाव डोळ्यात आसवं उभी करतो आणि त्या पिता-पुत्रांमधल्या नात्याचे रेशमी बंध आणखीनच दृढ होतात.

मातृभूमीच्या विरहातून सागरास हे भावगीत जन्मास आलं. प्रभाकरास आणि सागरास ह्या दोन्ही भावगीतांतून काव्यातला विलापिक भाव अगदी जवळून पहायला मिळतो.

कारागृहात असताना आपण घालतो ती बेडी आणि राहतो ती कोठडी घासून-पुसून स्वच्छ ठेवायची. ह्या व्यावहारिक विरोधाभासातून एक तात्त्विक विरोधाभास सावरकरांना जाणवला ! तो त्यांनी 'बेडी' आणि 'कोठडी' ह्या दोन भावगीतांतून मांडला...

“फोडुन तोडुन जी जाळावी तीच कशी उजळावी,
आपण आपण आपुलेचि रे बेडी”

असा प्रश्न सावरकरांना पडला.

‘सायंकाळी रानात चुकलेलं कोकरू’ ह्या भावगीतात सावरकरांनी विरह, औदास्य, कारुण्य, वात्सल्य, असे अनेक भाव योजले आहेत. एकदा रानात चुकलेलं एक कोकरू सावरकर घरी घेऊन येतात त्याला खाऊ-पिऊ घालतात, त्याला मायेची ऊब देतात; पण तरीही ते कोकरू त्याच्या आईच्या विरहामुळे उदासच असतं. ह्या कोकराला बघून सावरकरांना आपली आई आठवते आणि तिच्या मृत्यूचं कटू सत्य त्यांच्या मनात खोलवर रुतत जातं. दुसऱ्या दिवशी जेव्हा सावरकर त्या कोकराला पुन्हा रानात त्याच्या आईपाशी नेतात तेव्हा -

“हंबरडे ऐकू आले, आनंदसिंधु उसळले,
स्तनि शरासारखे चढे, किती त्वरे,
हे प्रभो हर्षविसी ह्यासी, परि मला रडत बसवीसी,
मम माता का लवविसि ? ... अजून रे”

असा प्रश्न सावरकर त्या परमेश्वरालाच विचारतात आणि त्या माय-लेकराचं मीलन पाहून सुखावतात.

मुंबईहून विलायतेला बॅरिस्टर बनायला चाललेल्या सावरकरांना बोटीच्या माथ्यावरून दिसलेलं, तारकांनी भरून गेलेलं आकाश मोहून टाकतं. ते चमचम करणारे तारे कधी सावरकरांना आगीचे लोळ भासतात, तर कधी अमृतबिंदू वाटतात, कधी रावणानं अपहरण करून घेऊन जाताना सीतेच्या डोळ्यातून धरंगळलेले अश्रू वाटतात, कधी फुलं, कधी मोती तर कधी चमकणारे काजवेही वाटतात.

“सुनील नभ हे, सुंदर नभ हे, नभ हो अतल अहा
सुनील सागर सुंदर सागर, सागर अतलचि हा,
नक्षत्रही तारांकित हे, नभ चमचम हासे, प्रतिबिंबाही तस
सागरही तारांकित भासे.”

आकाशातले हे तारे आणि जमिनीवरचा अथांग समुद्र ह्यांच्यात प्रेमभावना तर निर्माण झाल्या नसतील ? असा वेडा प्रश्न सावरकरांच्या मनाला स्पर्शून गेला आणि त्यांनी समुद्राला उद्देशून लिहिलं -

“तुझा तुझ्या चांदणीशी बघून प्रिय संगम साचा,
तव मत्सर ना, परी छळी त्या वियोग दयितांचा,
हे ताऱ्यांनो जाणताची, का कुठुन तुम्ही आला ?
कुठे चालला ? कवण हेतु ह्या असे प्रवासाला ?”

असा प्रश्न शेवटी सावरकर त्या ताऱ्यांना विचारतात. सावरकरांचं आणखी एक वेगळं भावगीत म्हणजे ‘माळ गुंफिताना’. कोण, कुणासाठी, कशाची माळ गुंफतं हे सांगणारं हे भावगीत

“उद्भवा घाली, घाली उद्भवाला, सृष्टी भूकंपाची माला,
मोत्यांची गुंफा रुचिराती, राणी राजासाठी.
विरहिणी तरी ती, प्रिय संगम काला, ओवीं अश्रूंचा
माला.”

‘कमला’ सारख्या महाकाव्यात सोनचाफा आणि चमेलीच्या प्रणयलीलेचं वर्णन करताना सावरकर म्हणतात,
“प्रियाचि सोनाचाफ्याची ही चमेली किती खुले
तो तिच्यावरी ती त्याच्यावरी उधळी फुले.”

सावरकरांच्या भावगीतांची संख्या खूप मोठी आहे. प्रत्येक भावगीतात निरनिराळा भावही आहे. भावगीत हा काव्याचा असा एक प्रकार आहे की ज्यात कवी आपल्या सगळ्या भावना ओततो. ह्या भावनांना असंख्य कंगोरेही असतात आणि मुख्य म्हणजे भावगीताला गेयता असते. हे सगळेच गुणधर्म सावरकरांच्या भावगीतात चपखल बसतात आणि म्हणूनच त्यांची भावगीतं मनाला भावतात. जी भावगीतं फक्त भावगीतं म्हणूनच माझ्या मनाला पटली, रुचली, भावली ती मी आपल्यापर्यंत पोहोचवली. ह्या शिवाय देशभक्तिपर ‘हिंद सुंदरा ती’, वडील भावाला शिक्षा झाल्यावर वहिनीचं सांत्वन करणारं ‘सांत्वन’ हे भावगीत, ‘मरणोन्मुख शय्येवर’, ‘परगावी जाताना’, ‘माझं मृत्युपत्र’, ‘जगन्नाथाचा रथोत्सव’, अस्मृश्यांना देवदर्शनासाठी वाटणारी तळमळ दाखवणारं ‘मला देवाचं दर्शन घेऊ द्या’ ह्या सगळ्या भावगीतांचा उल्लेख केल्याशिवाय राहवत नाही.

काव्यातल्या नवरसांपैकी नऊही रस सावरकरांच्या काव्यात आहेत. वीर, कारुण्य, शृंगार, वात्सल्य, विरह, विलाप, चिंतन असे कितीतरी भाव. पानापानागणिक वेगवेगळ्या भावना माझ्या भावनांशी गुंतत गेल्या. एकीकडे देशभक्तीचा जोश निर्माण करताना दुसरीकडे ते वाट चुकलेलं कोकरू रडायला लावतं, हेच तर असतं खरं काव्य आणि असाच सावरकरांसारखा एक महाकवी !

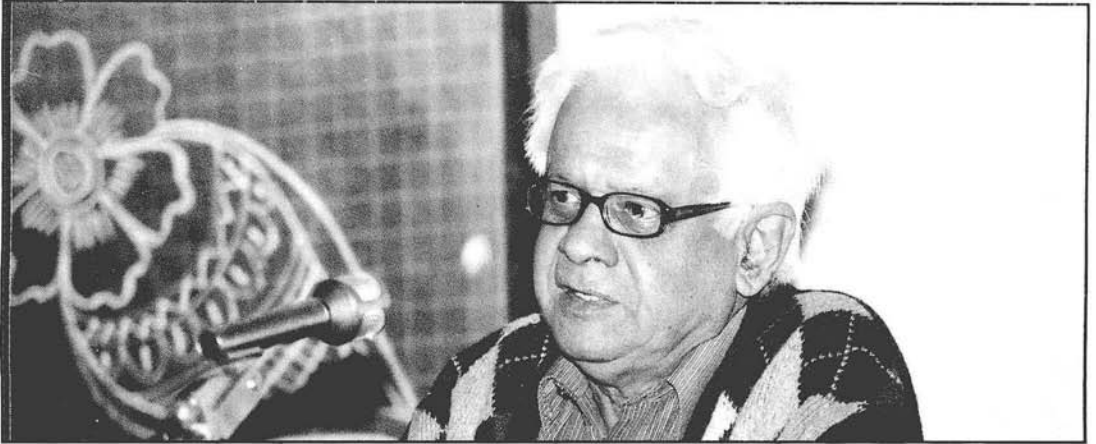

A workshop for teachers on clock-hour basis. Speaker : Dr. Suman Karandikar.

पालकसभेत मनोगत व्यक्त करताना प्रा. डॉ. नीलिमा गुंडी.

कलाशाखादिनांतर्गत 'चीन : एक उगवती महासत्ता' या विषयावर व्याख्यान देताना प्रा. गो. पु. देशपांडे.

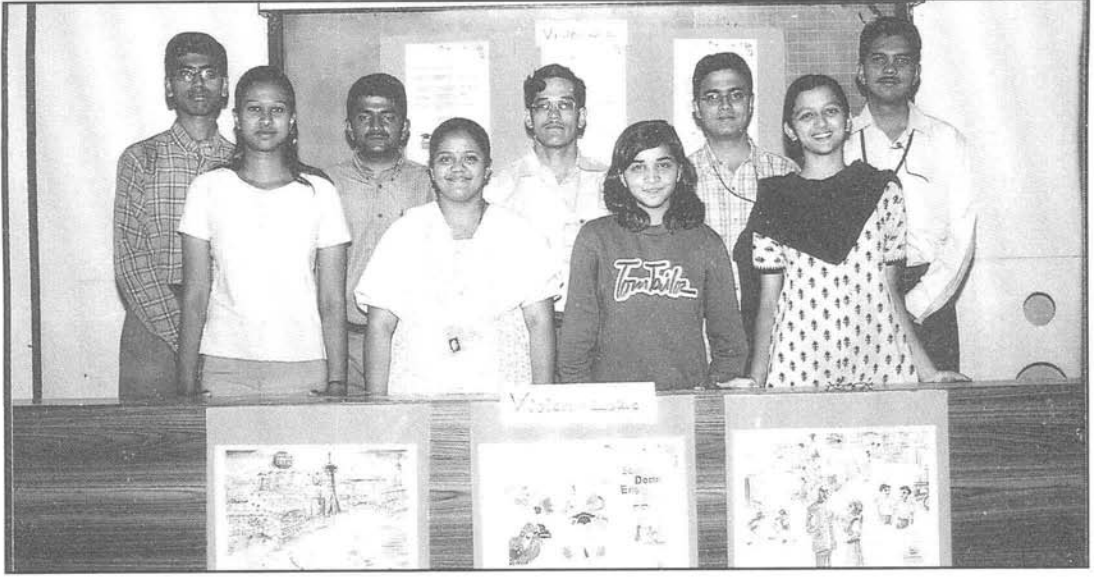
अक्षरोत्सव उद्घाटनप्रसंगी दीपप्रज्ज्वलन करताना कविवर्य मा. संदीप खरे, मा. प्रदीप निफाडकर (उपसंपादक-लोकमत), मा. उपप्राचार्य प्रा. किवळकर, म.सं.मं. प्रमुख - प्रा. सौ. स्वप्ना गाडगीळ.

Commerce Dept. - S.Y.B.Com., receiving Best Performance in Business Communication Trophy from the Chief Guest Dr. S. G. Bapat and Dr. G. K. Shirude, Secretary, S.P. Mandali.

जिमखाना पारितोषिक वितरण समारंभ - प्रतिभा जोगळेकर (कनिष्ठ महाविद्यालय) जलतरण राष्ट्रीय खेळाडू सौ. श्यामला राणे यांच्या हस्ते पारितोषिक स्वीकारताना.

'Project Vision 2020 Team' with Prof. Anil Vartak.

डॉ. प्र. रा. भुपटकर स्मृति - ग्रंथ प्रकाशन समारोह
अध्यक्ष श्री. हरिनारायण व्यास, प्रमुख अतिथि प्रा. माधव वझे एवं अन्य मान्यवर ।

यशस्वी उद्योजिकांचा विद्यार्थिनींशी संवाद.

यशाची परंपरा चालते - १२ वी परीक्षेतील गुणवंत मानकरी.

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष शिबिर - वनराई बंधारा बांधताना स्वयंसेवक. ठिकाण - दौंडज, ता. पुरंदर.

'संवादिनी' - विद्यार्थिनी मंच - 'रक्त आणि जीवन' प्रदर्शन - उद्घाटक : डॉ. पंडित विद्यासागर.

शिक्षणपद्धती आणि व्यक्तिमत्त्व विकास

- ओजस सु. वि. (T.Y.B.Sc.)

मागे एकदा एका नाटकात एक प्रसंग पाहिला होता. तो मला कायम आठवतो. खूप सारी मुलं एकत्र हुंदडत, गात, नाचत असतात. आपापल्या आवाजात, आपापल्या अभिव्यक्तितून स्वतःला सादर करत असतात. त्यांच्या डोक्यांवरून शाळेचं प्रतीक असलेला झेंडा फिरतो. आणि सगळे एका सुरात इस्वी केलेल्या चेहऱ्यांनी 'Ba ba black sheep...' म्हणत मेंदरांसारखे एका बाजूला जात राहतात.

व्यक्तिमत्त्व विकास म्हणजे सर्वांनी एका आदर्श व्यक्तिसारखं होणं नाही; तर 'व्यक्ती' म्हणून स्वतःच्या गुणधर्मांना (Characteristic) ओळखून त्यांचा अनेक क्षेत्रांमध्ये वापर करणं. प्रात्यक्षिकांमध्ये आम्ही स्लाईड्स नघार करतो. अख्खी स्लाईड काही एकावेळी मायक्रोस्कोपखाली दिसत नाही. मग ती 'स्कॅन' करावी लागते. म्हणजे त्यातला उत्कृष्ट भाग शोधून मायक्रोस्कोपचा लाईट अॅडजस्ट करून नंतर तिचा अभ्यास करायचा असतो. जसा स्लाईडचा चांगला भाग त्याच्यातच असतो, फक्त तो स्कॅन करणं जमावं लागतं. तसाच आपल्या स्वतःमधल्या चांगल्या भाग स्कॅन करता येणं आपल्याला स्वतःला जमावं अशी शिक्षणाकडून अपेक्षा असते. अर्थातच ती फार कमी वेळा, कमी लोकांना साधता येते हे स्पष्टच आहे. कारण, पुढे काय ? - केवळ 'स्कोप' म्हणून नाही, तर स्वतःला काय आवडतंय / जमतंय म्हणून ! हा प्रश्न १० वी, १२ वी, ग्रॅज्युएशन, पोस्ट-ग्रॅज्युएशन या सर्वच टप्प्यांवर पडतो.

विद्या, कौशल्य या गोष्टी शाळा-कॉलेजमधून क्वचितच मिळतात. ज्ञान मिळतं तेही 'माहिती' या स्वरूपात. ऑरिस्टॉटलनी अमुक एक थिअरी दिली, ती पाठ करायची ! पण 'का' असा प्रश्न विचारणे, थिअरीचे विश्लेषण करणे अशी मुभाच नाही. खरं तर विश्लेषण केल्यामुळेच शोध लागतात. थिअरी असत्य किंवा अधिक सत्य ठरते.

अनेक गोष्टी नुसत्याच माहितीच्या. त्या कशासाठी असतात, त्यांचा वापर कसा, कुठे करायचा याबाबत काही कल्पनाच नसते. त्यामुळेच या शिक्षणाचा जीवनाशी काय संबंध, हे कधीच कळत नाही. पुस्तकातून मिळालेल्या 'माहिती'चं ज्ञानात आणि ज्ञानाचं विद्येत रूपांतर कसं करावं हेच कळत नाही.

मानवाच्या उत्क्रांतीत आपल्या आधीच्या मानवाची (Cro-magnon man) डोक्याची क्षमता (Cranial capacity) पर्यायाने मेंदूची क्षमता आपल्याहून जास्त होती. पण तरीही तो मानव टिकू शकला नाही; कारण गुडघ्याच्या हाडाच्या रचनेमुळे त्याला पळता येत नव्हतं, संरक्षण करता येत नव्हतं आणि हाताचा अंगठा फारसा वळवता येत नसल्यामुळे हातात कौशल्ये नव्हती. या उदाहरणावरून नुसत्याच ज्ञानाचं काय होतं हे स्पष्ट आहे.

सध्या कोणतीही गोष्ट 'ग्लोबलायझेशन' शी जोडली की आपल्याला बरं वाटतं. या जागतिकीकरणाच्या रेट्यात आपल्याला टिकून रहायचं असेल आणि भारतालाही टिकवून ठेवायचं असेच, तर भारताची ताकद कशात आहे हे ओळखायला हवं. बलुतेदारीमुळे गावगाडा सुरळीत चालू होता. त्यात विषमता निश्चित होती; पण प्रत्येकाला स्वतःचं असं एक स्थान असायचं. त्या-त्या जमाती नसल्या तर गावगाडा अडायचा. आता सर्वांना एकजात 'बावू' बनवणारं, कारकून बनवणारं शिक्षण दिल्यामुळे बलुतेदारीतली जाती विषमता वाढली असून व्यवसायांना मात्र स्थानच नाही. आज आपल्याकडे वस्तूंची उपलब्धता आहे; पण विविधतेचा, कलात्मकतेचा मात्र दुष्काळ पडतो आहे. आंध्र प्रदेशात एक विशिष्ट प्रकारचं कापड हातमागावरच तयार होतं ज्यावर भरतकामासारखी नक्षी असते. हे कौशल्य येणारं केवळ एकच कुटुंब आता आंध्रात उरलं आहे. त्यांची मुलं शिकून शहरात मुशिक्षित बेरोजगार हा शिकका घेऊन वावरत आहेत. ते कुटुंब

संपलं की ती कलाच संपणार ! असं शिक्षणाचं एकसाचीकरण (mono culture) करून आपण काय साधणार ?

पुस्तकी शिक्षणाच्या वृत्तींची ही यादी मारुतीच्या शेपटीसारखी वाढतच जाणार. त्यामुळे त्या चक्रव्यूहात न अडकणंच बरं ! पाण्याला अडथळा निर्माण केला तरी कुडून ना कुडून ते आपली वाट शोधतंच. आपल्या या शिक्षणपद्धतीतही अशा वाटा आहेत. फक्त त्यांच्याकडे आपण काणाडोळा करतो. प्रबोधनपूर्व काळात युरोपात कोणतही ज्ञान स्वतंत्रपणे मिळवायला चर्चने बंदी केली होती. लिओनार्दो-दा-विंची या वेड्या शास्त्रज्ञांनी रात्री-अपरात्री स्मशानात जाऊन, जमीन उकरून पुरलेली प्रेतं बाहेर काढून मानवी शरीररचना (anatomy) सूत्रबद्ध (formulate) केली. अशा शास्त्रज्ञांमुळे जगात प्रबोधन (renaissance) झाले. जग आधुनिक ज्ञान आणि वैज्ञानिक दृष्टीने उजळून निघाले. या शिक्षणपद्धतीने तर आपल्याला काहीच बंधन घातलेलं नाही.

आपण मुळातच आळशी प्राणी असल्यामुळे 'परीक्षा' या गोष्टीला बंधन मानतो. 'परीक्षा' म्हणजे पेपरमध्ये विचारल्या जाणाऱ्या प्रश्नांएवढाच अभ्यास करा असं नसून तेवढा 'तरी' अभ्यास करा ! परीक्षेत विचारले जाणारे प्रश्न एकूण अभ्यासक्रमाच्या, पुस्तकांमधील ज्ञानाच्या ४०% ही नसतात. म्हणजे उरलेलं ६०% ज्ञान मिळवणं आपल्या हातात असतं. म्हणजे आता ज्ञानापासून वंचित राहण्यास शिक्षणपद्धती दोषी की आपणच दोषी ?

दुर्दैवाने ही ज्ञानवंचितता केवळ विद्यार्थ्यांपुरतीच राहत नाही, तर शिक्षकही 'पेपर'ला प्रमाण मानून शिकवत 'नोटस्' देत राहतात. 'Bioethics' हा विषय पेपरमध्ये ५ मार्कांचा येतो. त्याला पर्याय (Options) असतात म्हणून तो विषय एक पानी 'नोटस्' डिक्टेट करून गुंडाळायचा नसतो. सृष्टीच्या नियमात जेनेटिक्स, molecular biology, developmental biology, bio-technology अशा अनेक माध्यमांतून तुम्ही ढवळाढवळ करणार. अशा वेळी bioethics समजून घ्यायची आणि पाळण्याची जास्तच जबाबदारी आपल्यावर असते. ती 'option' ला टाकून मोकळं

होणं ही विनाशाकडे नेणारी पळवाट असते. हे उदाहरणादाखल लिहिलं; पण हे अनेक 'options' ला टाकलेल्या विषयांना लागू होतं.

आपल्या परीक्षेतल्या पेपरची पातळी खरंतर फारच सोपी असते. फक्त पेपरमध्ये लिहिण्याची 'नॅक' जमावी लागते (खरंतर १० वी - १२वी पर्यंत याचीही सवय झालेली असते !) १२ वी पर्यंत सखोल आणि सर्व संकल्पना समजून घेऊन, स्वतःच्या मेंदूत रुजवून घेतल्या तर, खोटं वाटेल पण F.Y., S.Y., T.Y., परीक्षेच्या आधी २०-२५ दिवस पुस्तक उघडूनही डिस्कटॉक्शन आरामात मिळवता येतं. (स्वानुभव !) त्यामुळे परीक्षेचं बंधन न बनता त्याला या व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या दृष्टीनं महत्त्वाच्या वर्षात (वयाची १६ ते २१ वर्ष) निव्वळ एक भाग मानून त्याकडे शांतपणे बघता येऊ शकतं. आपल्या विषयात सखोल किंवा इतर विषयांना स्पर्शून रुंद किंवा दोन्ही बनणं आपल्याच हातात असतं. 'याची गरज काय ?' असं, 'Master in one and jack of all' हे सूत्र असलेल्या आजच्या काळात कोणी विचारणारं नाहीच. फक्त भरपूर मार्क मिळालेल्या सर्टिफिकेटस् घेऊन गेलं तर कोणी दारातही उभं राहू देत नाही, हे काही नव्यानं सांगण्याची गरज नाही.

आपली शिक्षणपद्धती प्रत्यक्ष व्यक्तिमत्त्व विकास करत नसली तरी, 'आम्ही कपडे सांभाळतो, तुम्ही लढाई करा' या तालावर 'आम्ही तुम्हाला पास करून देतो, तुम्ही स्व-विकास करा' असं निश्चितच म्हणते.

परीक्षेसाठी आपल्याला एक महिना - सेमिस्टर सिस्टिममध्ये २ महिने - फारफार तर ४ महिने अभ्यास करावा लागतो. त्यासाठी आपल्याला १०-११ महिने मिळालेले असतात. उरलेले ६-७ महिने आपण काय करतो ? हे महिने ग्रॅज्युएशननंतर रडत बसावं लागू नये म्हणून आपला आवाका वाढवण्यासाठी दिलेले असतात. या काळात कट्टा, कॅन्टीन्स, सिनेमा हॉल, घरातली कॉट यांवर ब्रह्मानंदी टाळी न लावता - किंवा कमी वेळ लावून अनेक गोष्टी करता येतात. लायब्ररीत बसणे (आणि 'बसू'ही देणे, पुस्तके घेऊ-वाचू देणे), कलामंडळ, वादसभा, क्रीडांगण, सायन्स - आर्टस् - कॉमर्स

असोसिएशन यांमध्ये मुक्त विहार करणे, शिक्षकांशी वर्गात / वर्गाबाहेर त्या त्या विषयांवर चर्चा करून विषय अधिक रंगतदार बनवून घेणे, आपल्या आर्थिक-सामाजिक परीघाबाहेरच्या लोकांना भेटून स्वतःचा वैचारिक परीघ, समज वाढवणे, चौकटीबाहेरची चित्रे, चित्रपटे, कथा-काव्ये वाचून-पाहून अगम्य ते आकलनापर्यंत पोहोचणे या अशा कितीतरी छोट्याछोट्या, कर्मा वेळ मागणाऱ्या गोष्टी आपण करू शकतो.

“या शिक्षणपद्धतीमुळे आमचा व्यक्तिमत्त्व विकास होत नाहीSSS” असं किती दिवस भोकाड पमरणार ? लहान मूलही त्याला खायला घालायला कोणी नसलं तर सुरुवातीला अंगभर सांडवत का होईना, स्वतःचं स्वतः खायला लागतं. मग आपणच प्रत्येक वेळी घास चावून दिलेला चमचा आपल्या तोंडात येण्याची वाट कशाला पहायची ? आपल्याला हात आणि तोंड आहे हे काय कमी आहे !

G. H. Hardy (1887 - 1947) was an ace British mathematician who made significant contributions in diverse areas of pure mathematics. We know Hardy as one who introduced Srinivasa Ramanujan - mathematical genius of all times, to the world.

G. H. Hardy had varied interests and love for life as is evident from the following anecdotes.

Hardy had one ruling passion - mathematics. Apart from that his main interest was in ball-games, of which he was a skilled player and an expert critic. An illustration of some of his interests and antipathies is given by this list of “six New-Year wishes” which he sent on a postcard to a friend (in the 1920s) :

- 1) prove the Riemann hypothesis; (not proved as yet)
- 2) make 211 not out in the fourth innings of the last Test Match at the Oval;
- 3) find an argument for the non-existence of God which shall convince the general public;
- 4) be the first man at the top of Mount Everest;
- 5) be proclaimed the first president of the USSR of Great Britain and Germany;
- 6) murder Mussolini.

Helmut Hasse, another contemporary mathematician visited Hardy in his rooms in Trinity College in 1993. He saw three pictures on his mantelpiece, namely, one of Lenin, one of Jesus Christ, and one of Hobbs (the then star cricketer in England). Asked why there were exactly those three, Hardy said they were, in his opinion, the only important personalities who had achieved a hundred percent of what they wanted to achieve.

भारतीय लोकशाही आणि Indian Idol

- वैभव आबनावे, तृ. व. सा. (राज्यशास्त्र)

आज मी सांगणार आहे दोन मतांबद्दल. दोन निवडणुकांबद्दल एक दिलेल्या, पहिल्यांदाच दिलेल्या मताबद्दल, दुसऱ्या न दिलेल्या.

जे दिल्यावर बोटाला काळी शाई लागते. प्रथम दिलेल्या मताबद्दल - मतदानाचा हक्क मिळाल्यावर साहजिकच प्रश्न यायला हवा, 'मत कोणाला द्यायचं ?' पण त्या आधी एका प्रश्नाला पार करून जायला लागतं, ते म्हणजे 'मत द्यायचं का नाही ?'

मत का द्यायचं ? याचं उत्तर साधारण दोन मार्गांनी मिळवता येतं. एक म्हणजे मतदानाचं हक्क देणारं संविधान, हक्क आणि कर्तव्य या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू भारत एक लोकशाही राष्ट्र, लोकांच्या हाती सार्वभौम सत्ता इ. चाकोरीतल्या मुद्द्यांच्या मार्गाने. दुसरा मार्ग म्हणजे वरील सर्वमान्य, आदर्शवादी मुद्द्यांना बरोबर घेऊन आजच्या वास्तवावर घासून-तपासून त्यांची वैधता तपासायची, किमान त्यांचा आपल्यापुरता अर्थ लावायचा - स्वतःच्या विवेकाच्या आधारे. आजचं वास्तव म्हणजे ? ते आपण ज्यायोगे जाणून घेणार तो आपुला स्वानुभव (जो मध्यमवर्गीय, शहरी वातावरणात राहिल्याने तोकडा असणार) दुसरा आधार म्हणजे प्रसारमाध्यमं. ती ज्यांच्या मालकीची असतात ती एक सोईस्कर, 'घडवलेलं' वास्तव आपल्यासमोर ठेवतात ह्याचं भान एव्हाना अनेकांना येतं. परिणामी आजचं वास्तव समजावून घेताना दमछाक होते. मत का द्यायचं ? हे शोधणाऱ्यांची वाट बिकट बनते.

मत का नाही द्यायचं ? ह्याचं उत्तर देणाऱ्यांना लावायला अनेक आधार असतात. एक : गेल्या पन्नास वर्षांतली लोकशाहीची वाटचाल, वाढती लोकसंख्या, - परिणामी बेकारी, गरिबी इ. या सर्वांशी दोन हात करायला असमर्थ ठरलेल्या डझनांपेक्षा जास्त सरकारांची साक्ष

काढायची. आता भारतीय लोकशाहीच्या घोर अपयशाविषयीचा आपण करून घेतलेला जो stereotype गॅरसमज असतो. त्यातही सोईस्कर 'वास्तव' घडवणाऱ्या प्रसारमाध्यमांचाच प्रमुख हात असतो. मात्र 'मत का द्यायचं ?' ह्याचं उत्तर शोधताना - प्रसारमाध्यमांनी घडवलेल्या ज्या वास्तवामुळे आपली दमछाक झालेली असते, तेच 'वास्तव' आपण इथे सोईस्करपणे स्वीकारलेले असते. सोईस्करपणा, कायदेशीर त्रयस्थपणा हे 'मत का नाही द्यायचं ?' याचं समर्थन करणाऱ्यांचे प्रमुख गुण असतात. 'आपल्या एका मताने काय फरक पडणारय ?' 'आपली काय किंमत ?' इ. न्यूनगंडाची आवरणही सोईस्करपणे ही मंडळी पांघरतात. हा मार्ग simplistic असल्यानं popular असतो. परिणामी 'का नाही द्यायचं' वाल्यांची संख्या जास्त असते. आम्हाला राजकारणाशी काही देणं घेणं नाही - Politics is a dirty game हेच या वर्गाचं राजकारण असतं.

आता हाच 'का नाही द्यायचं ?' वाला बालवर्ग 'Indian Idol' सारख्या स्पर्धेत मात्र ढिगाने 'SMS' रूपां मतं देताना आढळतो. हे का ? असं शोधताना लक्षात येतं, की ह्यांना मतं देण्याचा म्हणजे खरं तर बाजू घेण्याचा कंटाळा नाहीये. उलट आपण निवडून दिलेल्या - आपल्यातलाच एक Idol हवाय. ज्याला डोक्यावर घेऊन नाचता येईल. या Idol च्या निवडीत आपलाही सहभाग होता याचं glamour हवंय. तो idol आपल्यातलाच म्हणजे आपल्या कर्तृत्वाविषयीचा खोटा दिलासा हवाय. पुन्हा हा idol मते मागणार तेही 'सुरांच्या' म्हणजे direct वैश्विक (global) भाषेत. म्हणजे 'कोई सरहद ना इन्हे रोके' अशा थाटात या global समुदायाचं नागरिकत्व हवंय. ते एकदा मिळालं की भारतातल्या सध्याच्या गरिबी, बेकारी इ. छोट्या-मोठ्या समस्यांकडे

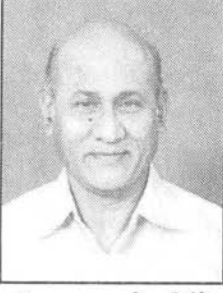
डोळेझाक करायला valid reason ही मिळतं. त्यांना हवीय एक Overnight popular झालेली figure... जिचं प्रसारमाध्यमांवर वर्चस्व आहे. त्यांना ह्या सर्वात एका overnight घडलेल्या transformation चा, जादूचा आभास होतोय - ज्याचं त्यांना साक्षीदार व्हायचंय. हे त्यांच्यासाठी एक sensational happening आहे. हा त्यांना त्या एका idol नावाच्या व्यक्तीचा नसून तर स्वतःचाच एक प्रकारचा विजय वाटतोय. अशा प्रकारे Pop-stars ना डोक्यावर घेऊन नाचण्याची प्रथा आपण पहिल्या जगातूनच आयात केलीये. ह्या आयात केलेल्या pop star culture आणि कशाचंही दैवतीकरण करण्याची भारतीयांची अफाट कुवत यांचा संगम ह्या Indian Idol च्या संकल्पनेत आहे. गेल्या काही दशकांत उफळत आलेली हिंदुत्वाची लाट, वाजपेयींचं India Shining, आता या Indian Idol ची जातकुळी एकच आहे. या सर्व लाटांचा समान धर्म म्हणजे जग जवळ येतंय, आपण प्रगत होतोय. एकविसाव्या शतकात 'भारत' ही एकमेव महासत्ता असेल इ. समजुतींच्या आधारे भारतातील तळागाळातल्या प्रखर वास्तवापासून आपली नाळ तोडायची. त्याकरता आणलेली ही एक प्रकारची Democratic गुंगी आहे. अशा प्रकारे तीनक कोटी SMS रूपां मतांच्या आधारे - स्वतःचा वेळ, पैसा पाण्यात घालून एखाद्याला 'Idol' करणं हे एक सामाजिक व्यसन आहे. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्याही दोन-अडीच दशकांपर्यंत राजकीय, सामाजिक, आर्थिक प्रश्न सोडवण्याची बांधिलकी दाखवणाऱ्या नेत्यांच्या पिढ्या गुंत्यानंतर प्रश्न सोडवण्याची आश्वासने का होईना, देणाऱ्या, identity politics च्या जोरावर मतपेट्या विभागणाऱ्या राजकारण्यांच्या पिढ्या या दोन्हीना नाकारून कुठलाही आर्थिक-सामाजिक-राजकीय agenda नसणारा, उलट दोन घटका या सर्वांचा विसर पडून एक आभासमय, स्वप्नवत वास्तव घडवणारा 'Idol' च आपल्याला हवाय. याचाच हा पुनरुच्चार आहे. वरवर पाहता 'लोकशाही' मार्गाने 'Idol' ची निवड केली गेली आहे, असं भासवलं जातंय. पण ही लोकशाहीची राजकीयदृष्ट्या फसवणूक

आहे. मुळात एखाद्याला Idol करणं हेच लोकशाहीत बसत नाही. एखाद्याला Idol करताना आपण त्याला Question करण्याचा आपला हक्क गहाण ठेवत असतो, याचं तारतम्यच राहत नाही. लोकशाहीत 'माणशी एक मत' - हे किमान समानतेचं तत्त्व निवडप्रक्रियेत अध्याहृत असतं. मात्र इथे एक माणूस स्वतःच्या आर्थिक कुवतीनुसार कितीही मतं, कितीही उमेदवारांना देऊ शकतो. म्हणजे ज्याच्या हाती आर्थिक सत्ता तोच टरवणार 'Indian Idol.' एकाच वेळी अनेक उमेदवारांना मत देणं म्हणजे एका अर्थी सर्वांनाच वैशिष्ट्यहीन, चेहराहीन करण्यासारखं आहे. अशा 'चेहराहीन' करण्याच्या प्रक्रियेत आपण स्वतःच्या विवेकाची, 'निवड-प्रक्रियेच्या sanctity' ची थट्टा करतोय हे देखील विसरायला होतं. आर्थिक सत्ता आणि Indian Idol यांचं समीकरण मांडून आपण - booth capturing मतपेट्या पळवणं इ. अवैध मार्गाना एकप्रकारे अधिकृत मान्यता (legitimacy) दिल्यासारखं होतं.

Cricketers, Filmstars, Models, बुवा-वाबा यांच्या पंक्तीत Pop-star ची, आणखी एका celebrity ची भर इतकं साधं हे नाहीय. लोकशाहीतल्या निवड-प्रक्रियेचा चेहराच बदलणारा ही घटना आहे. भारतीय लोकशाहीच्या भविष्याविषयी सुतोवाच करणारी ही घटना आहे. आता प्रसारमाध्यमं ताब्यात घेणारा, परिणामी popular - सगळी मूल्य-विचारसरणी वासनात बांधून ठेवणारा Idol - यापुढे लोकांकडून (म्हणजे धनदांड्यांकडून) निवडला जाणार. लोकशाही ही धनदांड्यांची एकाधिकारशाही असणार असा सरळ धोक्याचा इशारा यात आहे. ह्या धनदांड्यांचे संख्याबळ ज्याच्या पाठीशी तो Idol - त्याची सत्ता. पुढे प्रसार माध्यमांनी देऊ केलेली लोकप्रियता encash करत ही Idol मंडळी fashionable असं 'social work' करणार. नवश्रीमंतवर्गाचे हितसंबंध जोपासणारं fashionable राजकारण करणार. अशा fashionable तरुण राजकारण्यांची एक नवीन पिढीच भारताला सर्वात प्रगत, बलाढ्य असं 'लोकशाही' राष्ट्र बनवण्याचा चंग बांधणार. 'सब कुछ भुला दे' असंच आहे ना सगळं ?

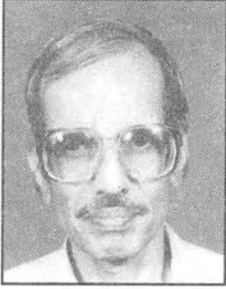

श्रद्धांजली

डॉ. एच. व्ही. शिंत्रे

Prof. Hari Vinayak Shintre was a self-made man with a varied career as school teacher, master of method and lecturer before joining S. P. College at a fairly senior age. His love for learning was matched by that for his students and junior colleagues alike. At a relatively later stage, he specialized in Language Teaching after successfully completing the Advanced Linguistics Course in Hyderabad. As a pioneer of Linguistics and Structure of Modern English in S.P. College, he worked assiduously for the development of the Audio-Visual Hall and the Language Laboratory. His Ph.D. at the advanced age of 58 on the stylistic aspects of Blake's "Songs of Innocence and Experience" was appreciated by international authorities.

प्रा. डॉ. द. अ. भागवत

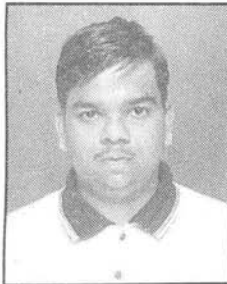
स.प. महाविद्यालयातील रसायनशास्त्र विभागात ३५ वर्षे सेवा करून निवृत्त झालेल्या प्रा. डॉ. द. अ. भागवत यांचे २६ फेब्रुवारी २००५ रोजी दुःखद निधन झाले. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीची कळकळ असणारे भागवत सर कठोर पण शांत स्वभावाचे व साधेपणासाठी प्रसिद्ध होते. वयाच्या अठ्ठावन्नव्या वर्षी त्यांनी सिक्कीम विद्यापीठाची एम.एस्सी. एन्व्हायरनमेंटल सायन्स ही पदवी उच्च श्रेणीत मिळविली. इंग्रजी, हिंदी, ऊर्दू, बंगाली भाषांचाही त्यांचा अभ्यास होता. गालीबच्या गझला, रवींद्रनाथ टागोरांची गीतांजली त्यांनी मराठीत भाषांतरित केली होती. नैसर्गिक आपत्तीच्या वेळेला पंतप्रधान निधीसाठी त्यांनी हजारो रुपयांचा सहयोग दिला. रसायनशास्त्र विभागाचे प्रमुखपद तसेच शास्त्र मंडळाचे अध्यक्षपद त्यांनी भूषविले होते. राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नियतकालिकांतून त्यांचे २० शोधनिबंध प्रकाशित झालेले आहेत. शिक्षकांसाठीच्या अनेक मार्गदर्शन शिबिरांमधून त्यांनी मार्गदर्शन केले. डॉ. द. अ. भागवत यांना विनम्र श्रद्धांजली.

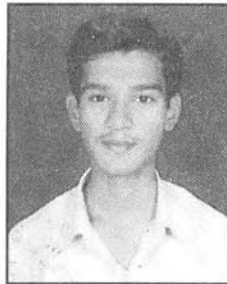
श्री. रा. गो. जोशी

श्री. रामचंद्र गोविंद जोशी यांस दि. २६ फेब्रुवारी २००५ रोजी देवाज्ञा झाली. ते ग्रंथालय विभागातून ३७ वर्षांच्या प्रदीर्घ सेवेनंतर ग्रंथपाल म्हणून निवृत्त झाले. (१९४७-८४).

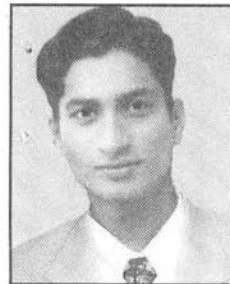
गत शैक्षणिक वर्षात ह्या गुणी, लोकप्रिय व होतकरू विद्यार्थ्यांचे अकाली दुर्दैवी निधन झाले.
महाविद्यालयातफे ह्या तिघांनाही श्रद्धांजली !

ऋषिकेश केशरे

पुंडलिक उमरे

रोहित मोरे

महाविद्यालयीन वार्ता

- कार्यालयीन अहवाल -

विद्यार्थीसंख्या

वरिष्ठ महाविद्यालय (पदवी व पदव्युत्तर)			कनिष्ठ महाविद्यालय -		
शाखा	विद्यार्थीसंख्या		शाखा	विद्यार्थीसंख्या	
साहित्य	-	१३१३	साहित्य	-	४६५
वाणिज्य	-	१४७६	वाणिज्य	-	१०९०
शास्त्र	-	११८५	शास्त्र	-	१६४४
बी.एस्सी. संगणकशास्त्र	-	२७०			
एकूण	-	४,२४४	एकूण	-	३,१९९

महाविद्यालयीन (उच्च माध्यामक व वारंष) परीक्षाचे निकाल

अ. क्र.	विषय	परीक्षेस बसलेले विद्यार्थी	उत्तीर्ण	टक्केवारी		प्रथम श्रेणीत उत्तीर्ण
				महाविद्यालयीन	विद्यापीठाची	
१.	साहित्य	३५६	२६०	७३.०३	५४	१३८
२.	विज्ञान	२९४	१९०	६४.६२	५३	१३३
३.	वाणिज्य	४१९	३७८	९०.२१	६७	१५८
४.	एम्. ए.	१६३	९३	५७.०५	५३	३७
५.	एम्. एस्सी.	२९	२०	६८.९६	४८	१७
६.	एम्. कॉम.	२५	०९	३६.००	४०	०१
७.	संगणक शास्त्र	६४	४५	७०.३१	५७	१९
८.	एम्. सी. एम्.	५२	४६	८८.४६	६४.९४	०७

कनिष्ठ महाविद्यालय

अ. क्र.	विषय	परीक्षेस बसलेले विद्यार्थी	उत्तीर्ण	टक्केवारी		प्रथम श्रेणीत उत्तीर्ण
				महाविद्यालयीन	बोर्डाची	
१.	कला शाखा	२३९	१९३	८०.७५	७२.६२	८४
२.	विज्ञान शाखा	८०९	७२३	८९.३६	८४.६४	५४७
३.	वाणिज्य शाखा	५०८	४६१	९०.७४	८२.५०	२५०

शिक्षक, शिक्षकेतर सेवक संख्या २००४-०५

प्राध्यापक (वरिष्ठ महाविद्यालय)	११	शिक्षकेतर सेवक :	
शिक्षक (कनिष्ठ महाविद्यालय)	६९	लेखनिक (वरिष्ठ महाविद्यालय)	३६
शिक्षणसेवक	०५	शिपाई (वरिष्ठ महाविद्यालय)	७६
विनाअनुदान तत्वावरील अभ्यासक्रम	०९	विनाअनुदान तत्वावरील अभ्यासक्रम :	
कनिष्ठ महाविद्यालय -		लेखनिक	०४
व्यावसायिक अभ्यासक्रम	१०	शिपाई	०३
(विनाअनुदानित अभ्यासक्रम)			

२००४-०५ या वर्षात सेवानिवृत्त झालेल्या सेवकांची नावे

१) श्री. नारायण गोविंद उत्तेकर
सेवानिवृत्त - ३१.५.२००४

२) श्री. नथू गोविंद ठाकूर
सेवानिवृत्त - ३१.५.२००४

३) श्रीमती शची मोहन पाटणकर
सेवानिवृत्त - ३०.९.२००४

४) प्रा. श्रीमती मृणालिनी मुहास जोशी
सेवानिवृत्त - ३०.४.२००४

५) प्रा. श्री. माधव रामचंद्र मोडक
सेवानिवृत्त - ३१.७.२००४ | ६) प्रा. श्रीमती विद्या रत्नाकर कुलकर्णी
सेवानिवृत्त - ३१.७.२००४

७) प्रा. श्री. शाम नरहर जोशी
सेवानिवृत्त - ३०.६.२००४

८) प्रा. श्रीमती विजया लक्ष्मण भावे
सेवानिवृत्त - ३१.७.२००४

९) प्रा. श्री. आनंद गोपाळ जोशी
सेवानिवृत्त - २८.२.२००५

१०) प्रा. श्री. पुरुषोत्तम श्रीधर घैसास
सेवानिवृत्त - ३१.३.२००५

११) प्रा. श्री. सी. एम. जोशी
सेवानिवृत्त - ३०.४.२००५ |
|---|--|

नवीन नेमणुका

अ.क्र.	नांव	पद	विभाग	कालावधी
१	प्रशांत भगवंत कुलकर्णी	पूर्णवेळ निदेशक	संगणकशास्त्र	०३.०१.२००५ ते ३०.०४.२००५
२	शिल्पा वैभव खाडिलकर	व्याख्याता	संगणकशास्त्र	०२.०८.२००४ ते ३०.०८.२००४
३	प्रदीप राजाराम वावीसकर	पूर्णवेळ निदेशक	संगणकशास्त्र	२७.०८.२००४ ते ३०.०४.२००५
४	रूपाली प्रभाकर नानकर	पूर्णवेळ निदेशक	संगणकशास्त्र	०७.०९.२००४ ते ३१.१२.२००४
५	पंकज अनिल ताम्हणकर	व्याख्याता	संगणकशास्त्र	३०.०८.२००४ ते ३०.०४.२००५
६	गारखेडकर विद्या मि.	अर्धवेळ शिक्षिका	तत्त्वज्ञान	

- विभाग प्रमुख -

प्राचार्य (प्रभारी) :	प्रा. डॉ. मा. अ. पेंडसे	व्यावसायिक अर्थशास्त्र :	प्रा. डॉ. गं. का. शिरुडे
उपप्राचार्य (वाणिज्य) :	प्रा. उ. नी. किवळकर	बिझिनेस प्रॅक्टिसेस :	प्रा. डॉ. सुधीर अलुरकर
उपप्राचार्य (शास्त्र) :	प्रा. डॉ. वि. मा. सोलापूरकर	व्यापारशास्त्र :	प्रा. डॉ. सुधाकर मावळणकर
उपप्राचार्य (कला) :	प्रा. सो. रा. शेंडे	अकौन्टन्सी,	प्रा. अरुण जोशी
उपप्राचार्या	प्रा. सौ. लता पिसाळ	व्यावसायिक गणित,	
(कनिष्ठ महाविद्यालय)		व्यावसायिक कायदा :	प्रा. अशोक मोरवाल
ग्रंथालयप्रमुख :	प्रा. डॉ. रवींद्र लोणकर	व करव्यवस्था	
कुलसचिव :	श्री. सुनील गाडगीळ	संगणकशास्त्र :	प्रा. प्रशांत भोसले
कार्यालय-अधीक्षक	सौ. उषा नरवणे	शारीरिक शिक्षण -	
लेखापाल :	सौ. मीना पुराणिक	जिमखाना विभाग :	प्रा. नीळकंठ गुरव
मुख्य लेखनिक	श्री. नंदकुमार कालेकर	वेळापत्रक समिती :	डॉ. दिलीप शेट
इंग्रजी :	प्रा. शोभा पवार	कॉमनरूम सेक्रेटरी :	प्रा. डॉ. सुधाकर मावळणकर
मराठी :	प्रा. डॉ. शशिकला कांबळे		प्रा. डॉ. पदमजा घोरपडे
संस्कृत :	प्रा. डॉ. कांचन मांडे		प्रा. डॉ. मीरा सुंदरराज
हिंदी :	प्रा. डॉ. पद्मजा घोरपडे	परशुरामीय - कार्यकारी:	प्रा. अरुण बेलसरे
जर्मन :	प्रा. दिलीप राजगुरु	संपादक	
अर्थशास्त्र :	प्रा. डॉ. मालती रॉय	वैद्यकीय तपासणी	
राज्यशास्त्र :	प्रा. सतीश धिवरे	संयोजक :	प्रा. राघव अष्टेकर
इतिहास :	प्रा. डॉ. रवींद्र लोणकर	प्री-मेडिकल टेस्ट प्रोग्रॅम:	प्रा. अ. रा. फडके
समाजशास्त्र :	प्रा. डॉ. सुधांशु गोरे	उद्यान विभाग :	प्रा. डॉ. म. वा. पाताळे
तर्कशास्त्र, तत्त्वज्ञान	प्रा. गौरी भागवत	परीक्षा विभाग :	प्रा. नीला सहस्रबुद्धे
व शिक्षणशास्त्र		विद्यार्थिनी	
भूगोल :	प्रा. डॉ. प्रवीण सप्तर्षि	वसतिगृहप्रमुख :	प्रा. आदिती अंतुरकर
गणित :	प्रा. डॉ. दि. ना. शेट	विद्यार्थी वसतिगृहप्रमुख :	प्रा. डॉ. दिलीप शेट
संख्याशास्त्र :	प्रा. नीला सहस्रबुद्धे	राष्ट्रीय सेवा योजना :	प्रा. एस. बी. थोरात
वास्तवशास्त्र :	प्रा. एस. एन. सदाकळे		प्रा. शालिनी गुलदेवकर
इलेक्ट्रॉनिक्स	प्रा. धनंजय मेहेदळे	एन.सी.सी. (पायदळ) :	कॅ. प्रा. दशरथ खुने
रसायनशास्त्र :	प्रा. डॉ. ज्योती साळवेकर	एन. सी. सी. (नौदल):	सब लेफ्ट. प्रा. यशवंत तांबे
वनस्पतिशास्त्र :	प्रा. डॉ. माधव पेंडसे	सायन्स असोसिएशन :	प्रा. विनय र. र.
प्राणिशास्त्र :	प्रा. पुरुषोत्तम घैसास	वादसभा :	प्रा. डॉ. वैजयंती वेलसरे
		कलामंडळ :	प्रा. डॉ. राजश्री कशाळकर

कर्निष्ठ महाविद्यालय विषयप्रमुख

इंग्रजी	: प्रा. तारा थोरत	समाजशास्त्र	: प्रा. सरलता गोखले
मराठी	: डॉ. नीलिमा गुंडी	गणित	: प्रा. मंजूषा दाते
हिंदी	: प्रा. एस. एम. निघोजकर	वाणिज्य	: डॉ. रश्मी हेबाळकर
जर्मन	: प्रा. गायत्री वडके	अर्थशास्त्र	: प्रा. प्रदीप दातार
संस्कृत	: प्रा. ज्योत्सना खरे	तत्वज्ञान व तर्कशास्त्र	: डॉ. प्रकाश सोमण
वास्तवशास्त्र	: प्रा. सुरेखा डांगे	मानसशास्त्र	: प्रा. व्ही. पी. जडे
रसायनशास्त्र	: प्रा. उर्मिला प्रभुमिराशी	राज्यशास्त्र	: प्रा. प्रमिला पाटील
वनस्पतिशास्त्र	: प्रा. शोभा पत्की	शारीरिक शिक्षण	: प्रा. उमा गुरव
प्राणिशास्त्र	: प्रा. अशोक फडके	इतिहास	: डॉ. रवींद्र लोणकर
भूगोल	: प्रा. रणजीत गायकवाड	व्यावसायिक अभ्यासक्रम:	प्रा. एस. डी. जोशी

□□□

स्टुडंटस् कौन्सिल

२००४-२००५

अ.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नांव	वर्ग	प्रवेश क्रमांक
१.	कु. राडकर केतकी सुभाष - सचिव	सांस्कृतिक कार्यक्रम (द्वितीय वर्ष साहित्य)	२११९
२.	कु. कुलकर्णी अमृता चंद्रशेखर	प्रथमवर्ष साहित्य	१८३१
३.	कु. हाजिरनीस दीप्ती राजीव	द्वितीय वर्ष साहित्य	२१५७
४.	कु. पवार अजिता संभाजी	तृतीय वर्ष साहित्य	२६२६
५.	कु. मनोहर श्रुती अनिल	एम.ए.	६००८
६.	कु. यादी तन्वी उदय	प्रथमवर्ष शास्त्र	४२३
७.	चि. सोमण अभय अनंत	द्वितीय वर्ष शास्त्र	६०९
८.	कु. सोनकवडे सोनल लक्ष्मीदास	तृतीय वर्ष शास्त्र	१३५८
९.	चि. अभ्यंकर शिरीष एस.	एम.एस्सी.	४८५१
१०.	कु. आहेर अमृता रमेश	प्रथमवर्ष वाणिज्य	३१६९
११.	चि. खरे रोहित रवींद्र	द्वितीय वर्ष वाणिज्य	३६४४
१२.	कु. वाळिंबे आरती विलास	तृतीय वर्ष वाणिज्य	४२४०
१३.	चि. यादव अमरकुमार आर.	एम.कॉम.	५३१२
१४.	चि. शंतनु श्रीरंग इनामदार	स्पोर्ट्स् (तृतीय वर्ष वाणिज्य)	४६८७
१५.	चि. रजपूत कुलदीप	एन.एस.एस.(तृतीय वर्ष साहित्य)	२८१२
१६.	चि. जगताप निर्तान उत्तम	एन.सी.सी. (तृतीय वर्ष साहित्य)	२९०५

March - 2004 H.S.C. Result

Sr. No.	Name	Gen. Merit	F. Merit	Subject	राज्य मंडळाची पारितोषिके
1.	Bhagwat Ameya Satish	Merit-12	Voc-11		
2.	Kanade Shashank Vivek	Merit-16	Voc-15		
3.	Kulkarni Ketki Nandkishor	Merit-16	Voc-15		
4.	Shah Jitesh Harshal	Merit-16	Voc-15	Maths -1 . Phy - 1	
5.	Shah Piyush Vijay	Merit-16	Voc-15		
6.	Kunjeer Mayuresh Prakash	Merit-17		Maths - 1	
7.	Sant Radhika Kailashnath	Merit-17	Sc-6		
8.	Kane Makarand Mukund		Sc-7	Sanskrit-1	संस्कृत विषय सर्वप्रथम, कॅ. वालचंद रामचंद्र कोठारी पारितोषिक रु. १००/- धर्मसिंधुकार बाबा पाध्ये पारितोषिक रु. २१००/-
9.	Patwardhan Rohan Prakash		Sc-7		
10.	Vartak Avanti Prakash		Sc-10		
11.	Date Dipu Prakash		Sc-14		
12.	Malpure Shweta Srikrishna		Sc-14		
13.	Date Shrushti Narendra		Sc-15	Maths-1	
14.	Aher Amruta Ramesh		Com-1		
15.	Sarada Shradha Kishor		Com-2	Eco-1	
16.	Ketkar Aniket Hemant		Com-7		

March - 2004 H.S.C. Result

Sr. No.	Name	Gen. Merit	F. Merit	Subject	राज्य मंडळाची पारितोषिके
17.	Mandke Aparna Suresh		Com-7		
18.	Shah Rucha Pankaj		Com-8		
19.	Pendse Priti Ashok		Com-14		राज्यमंडळ वाणिज्य शाखा प्रथम क्रमांक, पारितोषिक रु. ७५०/-, कै. चंडुलाल हिराचंद गांधी पारितोषिक प्रथम क्रमांक रु. ९००/-
20.	Peth Rajashri Sanjay			Maths-1	राज्यमंडळ वाणिज्य शाखा द्वितीय क्रमांक पारितोषिक रु. ७५०/-
21.	Sali Rohan Dinesh			Maths-1	
22.	Argade Nikhil Avinash			Maths-1	
23.	Phadke Charuta Vinod			Maths-1	
24.	Bharde Mayuri Vasant			Politics-1	
25.	Nanhe Aniket Madhukar			Phy - 1	
26.	Devpurkar Anand Rajendra			Phy - 1	
27.	Deshpande Ameya Sanjay			Phy - 1	
28.	Gokhale Ashwini Krishna			Bio-1	

State Level Seminar cum - workshop

o 'Quality Initiatives in Higher Education'

The college organised a State Level Seminar-cum- workshop on September 9 and 10, 2004, on "Quality Initiatives in Higher Education".

The coordinators were Dr. Malati Roy and Dr. Rashmi Hebalkar. 150 participants attended the seminar-cum-workshop. The seminar had six sessions followed by six workshops. Each session began with an introductory paper presented by a resource person from S. P. College. The seminar was inaugurated by the well-known sociologist Dr. D. N. Dhanagare. It was addressed by Dr. Arun Nigavekar, Chairman, U.G.C., Dr. A.B. Deshpande, Principal, BMCC, Dr. Uday Salunkhe, Director, Wellingkar Institute, Bombay, Advocate Sunil Radkar, Dr. R. H. Sarma Inst. of Bankers, Shri Ravi Savanal, Entheo's., Dr. Sharad Kanitkar, Bhaskaracharya Pratishthan, Prof. V. R. Shirgurkar, Educational Consultant, Dr. S. B. Mujumdar, Symbiosis Society, Dr. Rajas Parchure, NIA, Dr. S. G. Bapat, Management Consultant and Dr. S. Natesh, Dept. of Biotechnology.

During the workshops, six action plans were formulated by the participants for implementation in colleges on

- 1) Parameters for improved continuous assessment.
- 2) Possibilities of incorporating innovations in higher education abroad
- 3) Mobilities of resources for higher education.
- 4) Industry - education tie - ups.
- 5) Dos and Don'ts for student centred effective teaching.

6) Total Quality Management in Education : Various Quality Initiatives.

Many interesting themes and ideas were discussed at the seminar - cum - workshop such as ,

"Universities for Seamless Education"

Need to develop attitudes, structures of universities and rethink strategy.

Vision backed by action can change the world.

There is a need to tap various methods of fund raising.

Collaboration between banking and financial institutions and educational institutions is necessary.

There is a need to incubat business on college campuses and joint R & D programmes with overseas universities.

An independent agency should be appointed to review syllabi. The Government should concentrate on primary and secondary education and leave higher education to the private sector.

There is scope for introducing novel courses like Social Security, Pensions, Insurance, etc.

College Development Committee

1. The college organised a workshop for Teachers working on clock hours basis on 29th March 2004 in order to motivate them. The session conducted by Dr. Suman Karandikar - an eminent educationist was attended by 31 teachers from different Departments.
2. As a part of the new college policy of

inviting Faculty Members from reputed institutes to gain insights about the working of their institutes, the college invited Prof. Satish Deodhar, Faculty member, I.I.M. Ahmedabad and the meeting was attended by the Principal - Dr. M. A. Pendse, Vice Principals and other staff members.

The College Development Committee has been established for liasoning with the Government, UGC, Pune University authorities regarding various schemes for the college.

● **The Co-ordinators of the Committee are :**

1. Dr. Sudhir Alurkar
2. Dr. Sanjyot Apte

● **The members are :**

1. Prof. Arun Belsare
2. Prof. Leena Deodhar
3. Prof. Kishor Karandikar
4. Prof. C. J. Kulkarni
5. Prof. Madhuvanti Teje
6. Prof. Nilesh Wagholikar
7. Prof. Arundhati Nigudkar.

Vice Principal - Dr. V. M. Sholapurkar is an ex-officio member.

The following activities were conducted in the year 2004-05.

- 1) Submitted a proposal for, "Best College 'Award" for the Pune University Foundation Day Awards.
- 2) Submitted a proposal for "Colleges with Potential for Excellence" to the UGC.
- 3) Co-ordinated the activity of submitting Minor Research proposals and proposals for Teacher Fellowships to the University.
- 4) Launching of college website on March'05.

- 5) Working on setting up of a Networking Cell which would provide computer access to the Teaching and Non-teaching staff and Post Graduate students of the college.
- 6) Working on renovating Toilet Blocks in the college with the help of funds available to the college under the Xth Plan.

परीक्षा विभाग

सन २००४ - २००५ या शैक्षणिक वर्षासाठी परीक्षा विभागामध्ये खालील प्राध्यापकांनी काम केले. परीक्षा विभाग प्रमुख, प्रा. सौ. नीला सहस्त्रबुद्धे (संख्याशास्त्र).

परीक्षा समिती सदस्य -

- कलाशाखा** - प्रा. डॉ. हेमा मोरे (तत्त्वज्ञान विभाग)
प्रा. काकुळते (मानसशास्त्र विभाग)
प्रा. मीना रणपिसे (समाजशास्त्र विभाग)
- वाणिज्यशाखा** - प्रा. डॉ. मावळणकर, प्रा. करंदीकर,
प्रा. मोरवाल.
- शास्त्र शाखा** - प्रा. बोरसे (गणित विभाग)
प्रा. डॉ. दुसाने (वनस्पतिशास्त्र)
प्रा. सुनीता जाधव (प्राणिशास्त्र)
प्रा. वाघोलीकर (वास्तवशास्त्र)
प्रा. दिवटे (इलेक्ट्रॉनिक्स)
प्रा. सास्तुरकर रश्मी (रसायनशास्त्र)
प्रा. ढवळीकर मीना (भूगोल)
प्रा. माधुरी देशपांडे (संगणक)

कला आणि वाणिज्य शाखेकडे प्रथमवर्षासाठी सत्रान्त परीक्षा व द्वितीय आणि तृतीय वर्षासाठी सहामाही परीक्षा दि. १५।१०।०४ ते ५।११।०४ या कालावधीत घेण्यात आली.

शास्त्रशाखेकडे प्रथमवर्षासाठी दोन्ही सत्रांत प्रत्येकी एकेक (ऑक्टोबर आणि फेब्रुवारीमध्ये) अशी अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात आली. द्वितीय व तृतीय वर्षासाठी सत्रपद्धती असल्याने प्रत्येक सत्रात

दोन अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात आल्या. पहिल्या सत्रात ऑगस्ट व सप्टेंबरमध्ये व दुसऱ्या सत्रात फेब्रुवारी व मार्चमध्ये या परीक्षा घेण्यात आल्या.

महाविद्यालयातील या सर्व परीक्षा विद्यापीठ परीक्षेच्या नियमानुसार सुसूत्रपणे घेण्यात आल्या.

□□□

कार्यालयीन विशेष

निरोप

- सौ. उषा दत्तात्रय नरवणे यांनी 'कार्यालय अधीक्षक' या पदावरून दि. २/४/२००५ रोजी स्वेच्छानिवृत्ती घेतली. त्यांना पुढील वाटचालीसाठी हार्दिक शुभेच्छा !

स्वागत

- श्री. नंदकुमार अर्जुनराव कालेकर यांनी दि. ३/४/२००५ पासून 'कार्यालय अधीक्षक' या पदाचा कार्यभार स्वीकारला आहे.
- श्री. जगदीश विष्णू जोशी यांनी दि. ३/४/२००५ पासून 'मुख्य लिपिक' या पदाचा कार्यभार स्वीकारला आहे. पदोन्नतीबद्दल दोघांचे हार्दिक अभिनंदन !
- श्री. विनोद हत्तरगे यांना दि. ३/४/२००५ पासून वरिष्ठ लेखनिक म्हणून पदोन्नती देण्यात आली आहे. त्यांचेही हार्दिक अभिनंदन !

विशेष अभिनंदन

मेलबर्न येथे १ व २ ऑक्टोबर रोजी होणाऱ्या राष्ट्रकुल क्रीडास्पर्धेसाठी भारतीय संघ शिबिरात वेट लिफ्टिंग या खेळासाठी आपल्या महाविद्यालयाची कल्पना हिंगे हिची निवड. पुण्यातून निवड झालेली ती एकमेव खेळाडू.

परशुरामीय पारितोषिके

परशुरामीय २००३-२००४ मधील उत्कृष्ट साहित्यासाठी असलेली पारितोषिके खालील विद्यार्थ्यांना देण्यात आली.

१) कै. श्रीमती लक्ष्मी नारायण स्मृती पारितोषिक (सर्वोत्कृष्ट लेख) :

"नरोटीची उपासना" - स्नेहल नवघणे, प्र.व.सा.

२) कै. नारायण अनंत भणगे पारितोषिक (साहित्यातील उत्कृष्ट लेख) :

"The Bird" - कवयित्री - सीमा शहाणे, द्वि.व.सा.

३) कै. नारायण अनंत भणगे पारितोषिक (साहित्येतर उत्कृष्ट लेख) :

"प्रसारमाध्यमांची कार्यक्षमता" ; श्रद्धा वापट, तृ.व.सा.

परीक्षक म्हणून डॉ. छाया आबनावे, प्रा. अंजली दत्तात्रय कुलकर्णी व प्रा. त्रिशीला वसंत गायकवाड यांनी काम पाहिले.

विभागीय अहवाल

संस्कृत

• विभागीय कार्यक्रम -

- १) १३ सप्टेंबर २००४ रोजी डेक्कन कॉलेजच्या संस्कृत कोश विभागातील सहसंपादिका डॉ. आशा गुर्जर यांच्या अध्यक्षतेखाली 'संस्कृतदिन' साजरा केला. कार्यक्रमाच्या प्रमुख अतिथी संस्कृत-वाग्वर्धिनीच्या अध्यक्ष मा. सौ. शालिनी शेंड्ये होत्या. या वेळी अध्यक्षांच्या हस्ते 'सुमनाञ्जलिः' या संस्कृत हस्तलिखिताचे प्रकाशन झाले. 'संस्कृत नाटकांतील नानदी' हा नान्दीगायनाचा कार्यक्रम आणि नृत्यनाट्यादी विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम विद्यार्थ्यांनी संस्कृतमधून सादर केले.
- २) विभागातर्फे प्रतिवर्षाप्रमाणे पदवीपूर्व आणि पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांसाठी २१, २२ जाने. २००५ रोजी 'कालिदास : एक अध्ययन' या विषयावर चर्चासत्र झाले. यामध्ये एकूण ४५ विद्यार्थ्यांनी कालिदासाच्या वाङ्मयातील विविध पैलूवर प्रकाश टाकणारे शोधनिबंध सादर केले. यात मुंबई विद्यापीठ, रुईया महाविद्यालय, एच्. पी. टी. महाविद्यालय, नाशिक आणि स. प. व फर्ग्युसन महाविद्यालय, पुणे येथील विद्यार्थ्यांनी अभ्यासपूर्ण निबंध वाचून चर्चेतही भाग घेतला. उत्कृष्ट निबंधांना पारितोषिके देण्यात आली.
- ३) टि. म. वि., पुणे आयोजित संस्कृत वक्तृत्व-स्पर्धेत विभागातील द्वितीय वर्ष साहित्याच्या ४ विद्यार्थ्यांचा सहभाग. प्रथम आणि द्वितीय पारितोषिक.
- ४) विभागातर्फे २५ जाने. २००५ रोजी संपूर्ण नीतिशातक पाठांतर स्पर्धेचे आयोजन.
- ५) २८, २९ जाने. २००५ रोजी आयोजित कलाशाखादिन प्रदर्शनात 'निसर्ग आणि मानव' या विषयाचा विशेष पुरस्कार.
- ६) आकाशवाणी, पुणे यांच्यावतीने त्यांच्या नाट्यगृहामध्ये विभागाच्या 'दीपदानम्' या संस्कृत नाटकाचा जाहीर प्रयोग. (ऑक्टो. २००४)

७) राज्यस्तरीय संस्कृत एकपात्री अभिनय स्पर्धा, नाशिक येथे १३ फेब्रु. २००५ रोजी २ विद्यार्थ्यांना तृतीय व उत्तेजनार्थ पारितोषिक.

• विभागाला मिळालेले अर्थसहाय्य -

- १) ऋषिन्यास, पुणे या संस्थेकडून ग्रंथालयातील संस्कृतच्या दुर्मिळ पुस्तकांच्या पुनर्बांधणीसाठी (वाईडिंग) रु. ५०००/- देणगी.
 - २) पुणे विद्यापीठ, गुणवत्ता सुधार योजनेअंतर्गत २१, २२ जाने. २००५ या दोन दिवसांच्या चर्चासत्रासाठी रु. १०,०००/- चे अनुदान.
 - ३) संस्कृत प्रचारिणी सभा, पुणे या संस्थेतर्फे वार्षिक चर्चासत्रातील निबंधांना पारितोषिके देण्यासाठी रु. २००० ची देणगी आणि संस्कृत (विशेष) घेणाऱ्या द्वितीय आणि तृतीय वर्षाच्या सर्व विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती.
 - ४) श्री. घाटे यांच्याकडून शि. प्र. मंडळीला दिलेल्या रु. ५०,०००/- निधिनिष्ठ देणगीचे वार्षिक व्याज.
- ### • कनिष्ठ महाविद्यालय (संस्कृत विभाग)
- ### • प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :
- ### डॉ. कांचन मांडे -
- १) वेदशास्त्रोत्तेजक सभा, पुणे आयोजित वार्षिक संस्कृत चर्चासत्रात 'नंदिकेश्वरकारिका' या विषयावर संस्कृतमधून शोधनिबंधाचे वाचन. (ऑगस्ट २००४)
 - २) भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिरात लूझान विद्यापीठ, ऑस्ट्रिया येथून आलेल्या विद्यार्थ्यांना भगवद्गीता-अध्याय ३ चे अध्यापन (फेब्रु. २००५)
 - ३) विज्ञान भारती, बंगलोर आयोजित पहिल्या वैश्विक संमेलनात प्रतिनिधित्व. 'Modes of communications' या विषयावर इंग्रजीतून शोधनिबंध सादर (९-१३ ऑगस्ट २००४).
 - ४) अमेरिकन इन्स्टिट्यूट, पुणे आयोजित अमेरिकन विद्यार्थ्यांसाठीच्या संस्कृत प्रशिक्षण शिबिरात (Summer Language Programme 2004) संस्कृतचे अध्यापन. विषय - 'Indian Philosophy' (जून ते ऑगस्ट २००४).

- ५) आकाशवाणी पुणे केंद्रावरून डॉ. आशा गुर्जर यांच्यासमवेत 'उपनिषदांचा अभ्यास' या विषयावरील मालिकेचे १३ भागांत प्रसारण.
(जून ते ऑगस्ट ०४)
- ६) वैदिक संशोधन मंडळ आयोजित वैदिक व्याख्यानमालेत 'स्तोत्रवाङ्मय' या विषयावर व्याख्यान. (ऑक्टो. २००४).
- ७) संस्कृत विभाग, पुणे विद्यापीठ आयोजित एम्. फिल् अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सहभाग. (जुलै ०४)
- ८) कोल्हापूर येथील महाराष्ट्र (गोवा प्रांतासह) राज्यस्तरीय संस्कृत परिषदेत सहभाग. (डिसें. २००४).
- ९) संगमनेर महाविद्यालय, संगमनेर येथील संस्कृत पदवीपूर्व आणि पदव्युत्तर कार्यशाळेत सहभाग. (५, ६ फेब्रु. २००४).

डॉ. शैलजा कात्रे -

- १) संस्कृत विभाग, पुणे विद्यापीठ येथे एम्. ए. प्रथमवर्ष, द्वितीय वर्ष पाणिनि व्याकरणाचे अध्यापन.
- २) संस्कृत विभाग, पुणे विद्यापीठ आयोजित एम्. फिल् अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सहभाग (जुलै ०४).
- ३) टि. म. वि. मुक्तविद्या केंद्र, दूरशिक्षण विभागातील संस्कृत अभ्यासक्रम समिति सदस्य. दूरशिक्षणाच्या विशारद पदवी अभ्यासक्रमात संस्कृत विषयास प्रारंभ अध्यापनात सहभाग. मुक्त विद्या केंद्रातील विद्यार्थ्यांसाठी लेखन.
- ४) वारकरी शिक्षण संस्था, आळंदी येथे विद्यार्थ्यांना 'नीतिशतक' यावर मार्गदर्शन. (ऑक्टोबर २००४, १३ फेब्रु. २००४)
- ५) भांडारकर प्राच्यविद्या संशोधन मंदिर येथील 'हस्तलिखित संग्रहाच्या' कामामध्ये मार्गदर्शक म्हणून नियुक्ती.
- ६) वैदिक संशोधन मंडळ आयोजित 'शारदीय वैदिक व्याख्यानमालेत' 'जागर' या विषयावर व्याख्यान. (ऑक्टो. २००४)
- ७) विश्व हिंदू परिषद, फोंडा-गोवा शाखा आयोजित 'विविध धर्मप्रवर्तक' या व्याख्यानमालेत 'बसवेश्वर, आणि वीरशैवपंथ' यावर फोंडा येथे दोन व्याख्याने. (२७, २८ ऑक्टोबर २००४)

- ८) गीता संथा वर्ग, गीता धर्म मंडळ, पुणे आयोजित संपूर्ण गीता पाठांतर स्पष्टत परीक्षक (३० नोव्हेंबर, १ डिसेंबर २००४).
- ९) विविधा गीता खंड ४ आणि ५ चे काम चालू (खंड प्रकाशनाच्या मार्गावर).
- १०) संगमनेर महाविद्यालय, संगमनेर येथील पदवीपूर्व, पदव्युत्तर अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सहभाग. (५, ६ फेब्रु. २००५)
- ११) "अग्निपुराण", गीतादर्शन दिवाळी अंक २००४ पुराणपरिचय विशेषांक,
- १२) "श्रीकृष्णलहरी : एक अध्ययन," कल्याणी, टेंबेस्वामी विशेषांक २००४.
- १३) 'संस्कृत नाट्यसृष्टि का परिचय', डॉ. प्र. रा. भुपटकर स्मृतिग्रंथ खंड २, डिसेंबर २००४, पान क्र. ११५ - १२८.
- १४) आकाशवाणी, पुणे केंद्र प्रसारित 'अर्वाचीन दार्शनिक' या मालिकेत स्वामी रामानंदतीर्थ यांवर हिंदीतून भाषण. (प्रसारण २२ फेब्रु. २००५)
- १५) टि. म. वि. मुक्त विद्या 'माध्यम' या केसरीच्या विशेष अंकात 'स्वप्नवासवदत्ता' नाटकावर परीक्षणात्मक लेख. (२००४-२००५).

प्रा. ज्योत्स्ना खरे -

महाविद्यालयातील सहभाग -

- १) कनिष्ठ महाविद्यालय रौप्यमहोत्सव अहवाल लेखन समिती - सदस्य.
- २) सप्टें. मध्ये झालेल्या राज्यस्तरीय चर्चासत्राच्या संयोजनात सहभाग.
- ३) विद्यार्थिनी मंच आयोजित 'समायोजन' विषयक शिबिरात सहभाग.

० अन्य कार्य -

- १) ऑक्टो. २००४ मध्ये बारामती येथे 'शारदाबाई पवार महिला महाविद्यालयात' इ. १२ वी च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन.
- २) डिसें. ०४ मध्ये 'सिंहगड स्प्रिंगडेल' महाविद्यालयात इ. १२ वी च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन.

३) ऑक्टो. महिन्यात 'दै. लोकसत्ता'मध्ये 'देवीची रूपे' या विषयावर ९ दिवस स्फुट लेखन.

४) जाने. २००५ - आकाशवाणी, पुणे केंद्रासाठी 'राष्ट्रीयता के स्वर' या विषयावर भाषण.

० विद्यार्थ्यांचे नैपुण्य :

१) विभागातील माजी विद्यार्थिनी कु. भारती बालटे एम्. ए. (संस्कृत) मध्ये एकूणात दुसरी, वेदशास्त्रोत्तेजक सभा, पुणे आयोजित वार्षिक संस्कृत चर्चासत्रातील शोधनिबंधाला पारितोषिक.

२) बी. ए. (संस्कृत) पुणे विद्यापीठ एकूणात द्वितीय क्रमांक कु. श्रद्धा बापट.

३) फर्ग्युसन महाविद्यालय आयोजित संस्कृत एकांकिका स्पर्धेत सांघिक तृतीय पारितोषिक., स्त्री-अभिनेत्री द्वितीय पारितोषिक - कु. स्वरमुग्धा भागवत (११वी कला)

४) अमरकोश पाठांतर स्पर्धा, प्रथम पारितोषिक (महाविद्यालयीन गट) - मुक्ता भिडे (द्वि.व. साहित्य)

५) संगमनेर येथील संस्कृत विविध स्पर्धात स्तोत्रपठणाचे सांघिक द्वितीय पारितोषिक.

० पाणिनी व्याकरण स्पर्धा, संगमनेर महाविद्यालय आयोजित -

प्रथम क्रमांक - अनुजा करंदीकर (तृ.व.सा.)

तृतीय क्रमांक - रसिका कुलकर्णी (तृ.व.सा.)

उत्तेजनार्थ - पूर्वा सरदेशपांडे (द्वि.व.सा.)

० संस्कृत काव्यगायन स्पर्धा, संगमनेर.

प्रथम क्रमांक - तेजा काळे (तृ.व.सा.)

तृतीय क्रमांक - वृषाली वैद्य (प्र.व.सा.)

उत्तेजनार्थ - रेवती कुलकर्णी (द्वि.व.सा.)

० संस्कृत वक्तृत्वस्पर्धा, संगमनेर.

द्वितीय क्रमांक - स्नेहल नवघणे (द्वि.व.सा.)

पंचम क्रमांक - रेवती कुलकर्णी (द्वि.व.सा.)

६) टि. म. वि. आयोजित संस्कृत वक्तृत्व स्पर्धेत ५ विद्यार्थ्यांचा सहभाग.

तृतीय पारितोषिक -

स्नेहल नवघणे (नियोजित वक्तृत्व)

मुक्ता भिडे (तत्कालिक वक्तृत्व आशुभाषण)

७) श्यामकांत कुलकर्णी स्मृती राज्यस्तरीय संस्कृत एकपात्री अभिनय स्पर्धा, नाशिक (१७ फेब्रु. ०५)

तृतीय क्रमांक - पूर्वचित्ती साठे (द्वि.व.साहित्य)

उत्तेजनार्थ पारितोषिक - ज्ञानेश वैद्य (द्वि.व.शास्त्र)

मराठी

(मराठी विभागाचे सर्व कार्यक्रम 'मराठी साहित्य संवाद मंच' अंतर्गत सादर होतात. शैक्षणिक वर्ष २००४-२००५ मध्ये पुढील कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.

१) दि. २५ व २६ ऑगस्ट २००४ रोजी पूर्वार्ध व उत्तरार्ध अशा स्वरूपात 'ऐतिहासिक भाषाविज्ञान : भूमिका आणि स्वरूप' या विषयावर दोन व्याख्याने आयोजित करण्यात आली. वक्त्या होत्या, डॉ. विद्यागौरी टिळक, प्रपाठक, पुणे विद्यापीठ, तर अध्यक्षस्थान भूषवले उपप्राचार्य डॉ. सोलापूरकर यांनी. डॉ. शशिकला कांबळे यांनी प्रास्तविक तर डॉ. मीरा सुंदरराज यांनी पाहुण्यांचा व अध्यक्षीय परिचय करून दिला. प्रा. सुधा मेश्राम यांनी प्रास्तविक केले तर प्रा. राजशेखर शिंदे यांनी आभार मानले.

२) 'महानुभावीय वाङ्मयाचे स्वरूप आणि दृष्टान्तपाठाचे महत्त्व' या विषयावर दि. ३ व ४ सप्टेंबर २००४ रोजी पूर्वार्ध - उत्तरार्ध अशी दोन व्याख्याने आयोजित करण्यात आली. वक्ते होते, डॉ. अविनाश आवलगावकर, प्रपाठक, पुणे विद्यापीठ, तर अध्यक्ष होते, उपप्राचार्य डॉ. किंवळकर. पूर्वार्धात प्राजक्ता कसबेने सूत्रसंचालन केले. प्रास्तविक डॉ. शशिकला कांबळे यांनी केले. प्रा. कामिनी रणपिसे यांनी प्रास्तविक केले.

३) प्रसारमाध्यमांच्या क्षेत्रातील नवनवीन संधीची विद्यार्थ्यांना ओळख व्हावी, या हेतूने आयोजित केलेल्या व्याख्यानास विद्यार्थ्यांचा प्रचंड प्रतिसाद मिळाला. या कार्यक्रमासाठी 'दूरदर्शन'चे वृत्तनिवेदक मा. बुद्धभूषण गायकवाड हे वक्ते म्हणून लाभले. उपप्राचार्य डॉ. सोलापूरकर यांनी अध्यक्षस्थान भूषवले. दि. २ फेब्रुवारी २००५ रोजी झालेल्या या व्याख्यानाचे सूत्रसंचालन प्राजक्ता कसबेने केले.

प्रास्ताविक डॉ. शशिकला कांबळे यांनी केले. तर गौरी गोळेने आभार मानले.

‘मराठी साहित्य संवाद मंच’ च्या वतीने ‘आविष्कार’ हे मुखपत्र अनियतकालिकरूपात चालविण्यात येते.

‘आविष्कार’ -

विद्यार्थ्यांमधील सुप्त साहित्यिक गुणांना वाव मिळण्याच्या दृष्टीने मागच्या वर्षी सुरू झालेल्या ‘आविष्कार’ या अनियतकालिकाचे २००४-२००५ या शैक्षणिक वर्षात एकूण पाच अंक प्रकाशित झाले. प्राचार्य डॉ. पेंडसे आणि सर्व पदाधिकारी ‘आविष्कार’ चे मानद संपादक आहेत. मराठी विभागप्रमुख डॉ. शशिकला कांबळे संपादक आहेत, तर डॉ. मीरा सुंदरराज या कार्यकारी संपादक आहेत. संपादक मंडळाचे सदस्य प्रा. राजशेखर शिंदे, गौरी गोळे, भाग्यश्री भागवत, संदेश कुलकर्णी, वृषाली तिखे, श्रद्धा सायनेकर, रश्मी नायगांवकर व प्राजक्ता कसबे हे आहेत. रश्मी नायगांवकर, हेमंत पोटफोडे, भाग्यश्री भागवत, वृषाली तिखे व प्राजक्ता कसबे यांचे व्यवस्थापन असून हस्ताक्षर-मांडणी वृषाली तिखे, भाग्यश्री भागवत, श्रद्धा सायनेकर, रश्मी नायगांवकर व ओम कदम यांची आहे. संपादन सहाय्य प्रा. कामिनी रणपिसे, तनुजा पासलकर, वृषाली घाडगे, आरती देखणे, हेमंत पोटफोडे, विद्या वाडकर व दत्ता अवसरे यांनी केले.

कलाशाखादिनानिमित्त आयोजित कलाप्रदर्शन -

कलाशाखादिनानिमित्त आयोजित कलाप्रदर्शनात मराठी विभागाने ‘मराठी साहित्यातील निसर्गदर्शन आणि संस्कृतिदर्शन’ या विषयावर वैशिष्ट्यपूर्ण तक्ते मांडले. मराठीतील निसर्गकविता, म्हणी, सुविचार, पारंपरिक आणि आधुनिक उखाणे, मराठीतले वैशिष्ट्यपूर्ण ‘ख’कार, काव्यकोडी अशा विविध विषयांवर अत्यंत कल्पकतेने आणि मेहनतीने केलेल्या तक्त्यांना मराठी साहित्यप्रेमींची उत्तम दाद मिळाली. मराठी साहित्यातला निसर्ग, मराठी साहित्यातला विनोद आणि लोकसाहित्याची परंपरा यांची ही झलक विद्यार्थी उत्सुकतेने वघत होते, वाचत होते, स्वतःजवळ नोंद करून ठेवत होते, तिथे रेंगाळत

होते. मराठीची ओढ सर्वांच्या मनात आहे, याचा विश्वास या प्रदर्शनातून मिळाला. श्रद्धा सायनेकर हिच्या ‘नवा समाज नव्या म्हणी’ या वैशिष्ट्यपूर्ण तक्त्यास परीक्षकांनी उत्तेजनार्थ पारितोषिक देऊन गौरविले.

० या प्रदर्शनात सहभागी विद्यार्थी पुढीलप्रमाणे -

गौरी गोळे, भाग्यश्री भागवत, श्रद्धा सायनेकर, पल्लवी सातव, मनीषा सुरवसे, रश्मी नायगांवकर, ओम कदम, दत्ता अवसरे, प्राजक्ता कसबे, प्राची काशीकर, सारिका महामुने, चैत्राली गोसावी, नमिता काळे, आरती देखणे,

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

डॉ. शशिकला कांबळे - विभागप्रमुख

- १) ‘बायजा’ या स्त्रीविषयक नियतकालिकाची सहाय्यक संपादक.
- २) स्त्री मुक्ती आंदोलन संपर्क समिती-महाराष्ट्र यांच्या वतीने एस्. एन्. डी. टी. येथे १२ फेब्रु. ०५ रोजी सरकारचे लोकसंख्या धोरण, स्त्रियांवरील हिंसाचार इ. विषयांवर झालेल्या कार्यक्रमात ‘बायजा’ तर्फे सहसंपादक या नात्याने सहभाग.
- ३) श्री. ना. दा. ठाकरसी महिला विद्यापीठ, पुणे येथे १३ व १४ डिसेंबर २००४ रोजी झालेल्या ‘भाषांतर प्रक्रिया : स्वरूप, समस्या आणि स्वानुभव’ या विषयावरील चर्चासत्रास उपस्थित.
- ४) यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई आयोजित दि. १२ फेब्रुवारी २००५ रोजी झालेल्या ‘न्यायदान प्रक्रियेतील मराठीचा वापर : सद्यःस्थिती आणि उपाय’ या विषयावरील चर्चासत्रात सहभाग.
- ५) मराठी विभाग, मराठी साहित्य संवाद मंचच्या अंतर्गत ‘आविष्कार’ या हस्तलिखित अनियतकालिकाची मुख्य संपादक.
- ६) कुसुमताई चौधरी स्मृतिपुरस्कार प्रदान समारोह-प्रसंगी दि. १७/१२/००५ रोजी कुसुमताई चौधरी कलामहाविद्यालय (चेतना) बांद्रे (पूर्व) मुंबई येथे गौरवान्वित संस्था-बायजाला मिळालेल्या विशेष पुरस्कारासाठी स. संपादक या नात्याने उपस्थित.

- ७) निबंध, नाटक : समीक्षात्मक विवेचन और आधुनिक परिप्रेक्ष्यमें हिंदी - डॉ. प्र. रा. भुपटकर स्मृतिग्रंथात 'वर्तमान मराठी नाटक- रंगमंच' या लेखाचा समावेश.
- ८) उपाध्यक्ष - बहुजन शिक्षक - शिक्षकेतर कर्मचारी संघटना (रजि.) महाराष्ट्र राज्य.

प्रा. कामिनी रणपिसे -

- १) १७ डिसेंबर २००४ ते ६ जानेवारी २००५ या काळात पुणे विद्यापीठात रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण.
- २) महाविद्यालयात केल्या जाणाऱ्या, विद्यार्थ्यांच्या 'वैद्यकीय तपासणी' कार्यक्रमात सहभाग.

डॉ. मीरा सुंदरराज -

- १) 'विशाखा' दिवाळी अंक २००४ मध्ये 'तसलिमा नासरिन : एक अभ्यास' हा दीर्घ लेख प्रसिद्ध.
- २) नोव्हेंबर २००४ मध्ये 'ईशप्राण' हा काव्यसंग्रह प्रकाशित.
- ३) 'बंगाली साहित्यातील कणखर स्त्री व्यक्तिरेखा' या विषयावर २८ जुलै २००४ रोजी आकाशवाणी पुणे केंद्रावरून भाषण प्रसारित.
- ४) आकाशवाणी पुणे केंद्रावरून 'वेध बाईपणाचा' अंतर्गत व्याख्यान २५ मार्च २००५ रोजी प्रसारित.
- ५) 'मलयालम् साहित्य में राष्ट्रीयता के स्वर' या विषयावर पुणे आकाशवाणीसाठी ध्वनिमुद्रण.
- ६) शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य यांच्यासाठी कै. सावित्रीबाई फुले पुरस्कार पुस्तिकेचे पुनर्लेखन, संपादन, मुद्रितशोधन
- ७) 'शब्दवैभव साहित्यप्रेमी' संस्थेच्या 'चांदणे' विषयावरील काव्यसंमेलनात निवडक कवी या नात्याने 'वाकलेल्या फांदीच्या' या स्वरचित कवितेचे सादरीकरण.
- ८) साहित्य संघ (दक्षिण) आणि शब्दवैभव आयोजित 'शब्दबहर' या काव्यसंमेलनात निर्मंत्रित कवी म्हणून 'असंख्य दुवे' या स्वरचित कवितेचे सादरीकरण.
- ९) व्ही. आर्टस्, पुणे यांनी कवी केशवसुत स्मृतिशताब्दीनिमित्त आयोजित केलेल्या राज्यस्तरीय काव्यलेखन स्पर्धेत (२००५) विशेष पुरस्काराने सन्मानित. दि. २०।२।२००५ रोजी झालेल्या पारितोषिक वितरण समारंभात स्मृतिचिन्ह व प्रशस्तिपत्र आदि देऊन गौरव.

- १०) पेमराज सारडा कॉलेज, अहमदनगर येथे ३१ डिसेंबर २००४ रोजी एन्. एस्. एस्. च्या हिवाळी शिबिरात प्रमुख पाहुणे म्हणून निर्मंत्रित व 'श्रमांचे महत्त्व' या विषयावर व्याख्यान.
- ११) 'परशुरामीय २००४-०५' च्या वतीने घेतलेल्या काव्यवाचनस्पर्धेसाठी व निबंधस्पर्धेसाठी समन्वयक.
- १२) कै. प्र. रा. भुपटकर स्मृतिग्रंथाच्या दोन्ही खंडांच्या संपादक मंडळात सदस्य व खंड २ मध्ये 'कुसुंभी यादें भुपटकर सर की' हा लेख प्रसिद्ध.
- १३) मराठी विभाग, 'मराठी साहित्य संवाद मंच' अंतर्गत 'आविष्कार' या नियतकालिकासाठी कार्यकारी संपादक म्हणून काम.
- १४) कलामंडळ सुवर्णमहोत्सव समिती सदस्य या नात्याने सर्व कार्यक्रमात सक्रिय सहभागी.
- १५) 'संवादिनी विद्यार्थी मंच'च्या 'रक्त व जीवन' प्रदर्शनात महत्त्वाचा सहभाग. मंचाच्या सर्वच कार्यक्रमात समन्वय समिती सदस्य या भूमिकेतून संयोजन, सूत्रसंचालन इ. जबाबदाऱ्या पार पाडल्या. मंचाच्या भित्तिपत्रकासाठी संपादक. एकदिवसीय कौन्सिलिंग शिबिरात सहभागी व नंतर प्रत्यक्ष कौन्सिलिंगमध्ये पुढाकार.
- १६) निवडवेतनश्रेणीसाठी सेवांतर्गत प्रशिक्षण पूर्ण.
- १७) 'कॉमनरूम सेक्रेटरी' म्हणून कार्यरत.

प्रा. सुधा मेश्राम -

- १) मराठी विभाग आयोजित 'ऐतिहासिक भाषाविज्ञान - भूमिका आणि स्वरूप' कार्यक्रमात सक्रिय सहभाग.
- २) 'मराठी संस्कृती मंडळा'च्या वतीने घेण्यात आलेल्या कथास्पर्धा व काव्यवाचन स्पर्धांमध्ये संयोजनात हातभार.
- ३) 'परशुरामीय' आयोजित कवी केशवसुत स्मृतिशताब्दी काव्यवाचन स्पर्धेचे वृत्तांतलेखन.
- ४) 'मुक्तांगण' इंग्लिश मीडियम स्कूल येथे इयत्ता १२ वीच्या विद्यार्थ्यांना मराठी विषयासाठी मार्गदर्शनपर व्याख्यान.
- ५) 'आदिती भजनी मंडळ' ब्रिबवेवाडी येथे संतसाहित्यावर उद्बोधक विचार मांडणारे हितगूजपर व्याख्यान.

डॉ. नीलिमा गुंडी -

○ लेखन -

१. 'साप्ताहिक सकाळ' मधून 'नवी पुस्तके' या सदरात नियमितपणे अनेक पुस्तकांचे परीक्षण
२. मान्यवर नियतकालिकांतून कविता, कथा, परीक्षणे, भाषाविषयक लेखन प्रसिद्ध
३. 'मराठी भाषा : सद्यःस्थिती व आव्हाने' या विषयावरील डॉ. नागनाथ कोतापल्ले यांची विस्तृत मुलाखत 'आपला परममित्र' मे २००४ मध्ये प्रकाशित.
४. 'भाषा आणि जीवन' (त्रै.) संपादक मंडळात सहभाग.

○ काव्यवाचन -

१. नाशिक येथील अ. भा. मराठी साहित्य संमेलनात निमंत्रितांच्या कविसंमेलनात सहभाग.
२. अ. भा. बालकुमार साहित्य संमेलनात (कराड येथे) निमंत्रितांच्या कविसंमेलनात सहभाग.
३. चिंचवड येथील तिसऱ्या महिला संमेलनात काव्यवाचन.
४. पुणे विद्यापीठ-मराठी विभागातर्फे आयोजित कविसंमेलनात सहभाग.
५. आकाशवाणीवर दोन वेळा काव्यवाचन.

○ चर्चासत्रे, व्याख्याने इत्यादी -

१. सातारा येथील ज्ञानविकासमंडळाच्या वसंत व्याख्यानमालेत भाषण.
२. स. प. महाविद्यालय, समाजशास्त्र विभागातर्फे कार्यक्रमात 'स्त्रियांच्या साहित्यातील स्थित्यंतरे' - व्याख्यान.
३. आकाशवाणी, पुणे आयोजित 'प्रवेशपरीक्षा कशासाठी?' खुल्या चर्चेत निमंत्रित व सहभाग.
४. एस्. एन्. डी. टी. विद्यापीठातर्फे आयोजित 'भाषांतर' विषयक चर्चासत्रास उपस्थित व सहभाग.
५. 'मी व भाड्या बालकविता' या बालकुमार साहित्य संमेलन आयोजित चर्चासत्रात निबंधवाचन.
६. मराठी अभ्यास परिषदेची कार्यवाह या नात्याने विविध कार्यक्रमांचे संयोजन व त्यात सहभाग.
७. शि. प्र. मंडळीच्या शिशुशाळेच्या स्नेहसंमेलनाला प्रमुख पाहुणी या नात्याने भाषण.

८. 'शब्दमित्र' आयोजित 'बाईची कविता' - कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुणी म्हणून उपस्थित व भाषण.
९. विविध साहित्यिक कार्यक्रमांमध्ये परीक्षक, सूत्रसंचालक या नात्याने सहभाग.

○ ग्रंथरूप लेखन -

१. 'विसाव्या शतकातील मराठी समीक्षा' संपा. विलास खोले, प्रतिमा प्रकाशन - 'काव्यसमीक्षा' हा लेख - पृ. १ ते ३४.
२. 'समीक्षा विविधा' - संपा. विद्यागौरी टिळक, पद्मगंधा प्रकाशन, - 'आधुनिक काव्यातील ईश्वर' हा लेख. पृ. २७४-२८७.

- प्रशिक्षण - राज्य शिक्षणमंडळाने आयोजित केलेले निवडश्रेणीसाठीचे प्रशिक्षण पूर्ण.

प्रा. स्वप्ना गाडगीळ -

१. 'मधुरा' 'सकाळ' साठी 'बूचाचे फूल', 'माणुसकी' - दोन लेख प्रसिद्ध
२. राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या म. गांधी जयंतीनिमित्त वक्तृत्वस्पर्धेत परीक्षक म्हणून काम.
३. सिंहगड कॉलेज (कला, वाणिज्य, शास्त्र-कनिष्ठ महाविद्यालय) तिन्ही शाखांतील मराठीच्या विद्यार्थ्यांसाठी 'ग्रेस्ट लेक्चर' दिले.
४. 'स्नेहांकित असोसिएशन' अंदांसाठी काम करणाऱ्या संस्थेतर्फे कार्यक्रमात भाषण.
५. H. S. C बोर्डाच्या प्रशिक्षणवर्गासाठी समन्वयक म्हणून नियुक्ती / लेखन.
६. 'मराठी संस्कृतिमंडळ' या महाविद्यालयीन उपक्रमांतर्गत अनेक कार्यक्रमांचे आयोजन / प्रमुख म्हणून जबाबदारी.

○ विद्यार्थ्यांचे नैपुण्य :

१) राजू लक्ष्मण कोकरे -

- बी.ए.ला मराठी विशेष घेऊन पहिला आलेला हा विद्यार्थी पुढील ११ पारितोषिकांचा मानकरी ठरला.
१. गो. ज. विंझे पारितोषिक.
 २. स्वर्गीय गुरुतुल्य पिता श्री. म. माटे पारितोषिक.
 ३. प्रा. श्री. म. माटे पारितोषिक.

४. शिवपार्वती भावे, सौ. कमलाबाई भावे व वासुदेव भगीरथ गोखले पारितोषिक.
५. कै. रामचंद्र गोपाळ देव पारितोषिक.
६. कै. श्रीमती मुक्ताबाई दीक्षित पारितोषिक.
७. कै. गो. रा. बाळ पारितोषिक.
८. कै. सौ. शालिनी केशव जहागिरदार पारितोषिक.
९. श्री. रानडे पारितोषिक.
१०. कै. गोपाळराव कामतकर पारितोषिक.
११. कै. अनंत गणेश जोग पारितोषिक.
- २) सोनाली नेवसे - बी. ए. मराठी विशेष. द्वितीय क्रमांक कै. श्री. म. माटे पारितोषिक.
- ३) गौरी गोळे - द्वि. व. साहित्य. मराठी विशेष प्रथम क्रमांक, सुभद्रा दामोदर साधले पारितोषिक.
- ४) भाग्यश्री भागवत - तृ. व. साहित्य. नरहर बापूजी जोशी पारितोषिक. 'परशुरामीय' (२००४-०५) आयोजित काव्यवाचन स्पर्धेत स्वरचित कवितेस उत्तेजनार्थ पारितोषिक.
- ५) रश्मी नायगावकर - प्र. व. साहित्य. मराठी विषयात सर्वाधिक गुण म्हणून 'महाराष्ट्रीय कलोपासक दिवाकर पारितोषिक.
- ६) श्रद्धा सायनेकर - 'नवा समाज - नव्या म्हणी' या अतिशय कल्पकतेने केलेल्या तक्त्यास कलाप्रदर्शनात उत्तेजनार्थ पारितोषिक.
- ७) 'विद्यार्थी अभ्यास मंडळ' प्रकाशित 'कॅलिक्स' या पहिल्याच अंकात प्रिया तेंडुलकरच्या साहित्यावर 'पंचतारांकित प्रिया' ह्या लेखाचे गौरी गोळे आणि भाग्यश्री भागवत यांनी सहलेखन केले.
- ८) यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई आयोजित राज्यस्तरीय कथालेखन स्पर्धेत गौरी गोळे सहभागी.
- ९) पु. ल. देशपांडे यांच्या जन्मदिनानिमित्त 'पुलकित' संस्थेच्या वतीने घेतलेल्या राज्यस्तरीय निबंधलेखन स्पर्धेत भाग्यश्री भागवत सहभागी.
- १०) विद्यार्थी कल्याण मंडळ, पुणे विद्यापीठ आयोजित 'अण्णाभाऊ साठे : साहित्य व समाजप्रबोधन' या एकदिवसीय कृतिसत्रात महाविद्यालयाचे विद्यार्थी प्रतिनिधी म्हणून गौरी गोळे व संदेश कुलकर्णी यांचा सहभाग.

११) पुणे विद्यापीठ गुणवत्ता सुधार योजनेअंतर्गत महर्षी कर्वे स्त्री शिक्षण संस्थेच्या श्री सिद्धी विनायक कला-वाणिज्य महाविद्यालयात झालेल्या 'मराठी कथा-स्वरूप व वाटचाल' या एकदिवसीय चर्चासत्रात, महाविद्यालयाचे विद्यार्थी प्रतिनिधी म्हणून रश्मी नायगावकर आणि आरती देखणे यांचा सहभाग.

० मराठी विभागात विविध विषयांवर झालेल्या चर्चासत्रात पुढील विद्यार्थ्यांनी आपले निबंध सादर केले -

द्वितीय वर्ष साहित्य - २५ जानेवारी २००५

१) नमिता काळे - १. राम नगरकरांच्या 'रामनगरी' चे परीक्षण २. बखरवाड्मयाचे स्वरूप.

२) श्रद्धा सायनेकर -

१. दुर्गा भागवत यांच्या 'ऋतुचक्रा' ची वैशिष्ट्ये.
२. 'तुका झालासे कळस' ह्या उक्तीची सार्थकता.

३) रश्मी नायगावकर - १. ज्ञानदेवे रचिला पाया' ह्या उक्तीची सार्थकता., २. 'ध्रुपद' मधील कवितांचे स्वरूप.

४) विद्या वाडकर - १. पंडिती काव्याची प्रेरणा व महत्त्व

५) प्राजक्ता आबने - संत एकनाथांच्या ग्रंथकर्तृत्वाचा परिचय.

६) ओम कदम - महानुभाव संप्रदायातील गद्यवाड्मय

७) आरती देखणे - 'आध्यात्मिक लोकशाहीचा जन्म' संतमेळ्यांच्या अभंगरचनेचे विशेष.

तृतीयवर्ष साहित्य - ११ फेब्रुवारी २००५

१. गौरी गोळे - काव्यस्वरूप चर्चा

२. भाग्यश्री भागवत - रीतिविचार

३. वृषाली तिखे -

- १) अलंकार विचार
- २) रसविचार

हिंदी विभाग

० विभाग की गतिविधियाँ :

१) तुलसी-प्रेमचंद जयंती समारोह -

प्रमुख अतिथि - डॉ. केशव प्रथमवीर, प्रोफेसर एवं पूर्व विभागाध्यक्ष, पुणे विद्यापीठ, हिंदी विभाग. छात्रोद्वारा प्रेमचंद की लिखी 'अनाथ लड़की' का ध्वनि - रूपांतर प्रस्तुत.

२) 'हिंदी दिवस' समारोह -

प्रमुख अतिथि - डॉ. उमाशंकर उपाध्याय
प्रोफेसर एवं विभागाध्यक्ष, पुणे विद्यापीठ, हिंदी विभाग
हिंदी विभाग के छात्रों द्वारा भारतीय भाषाओं के
आपसी झगड़े एवं समाधान पर आधारित नुक्कड़
नाटक प्रस्तुत - 'अरी 5 5 री झगड़ो मत ।'
विशेष - इस नुक्कड़ नाटक के पाँच प्रयोग विभिन्न
स्कूलों - महाविद्यालयों में खेले गए ।

३) डॉ. भुपटकर - डॉ. साने अंतरमहाविद्यालयीन
सृजनात्मक लेखन प्रस्तुति प्रतियोगिता -

विषय - संक्रांति पर्व से जुड़े भारत के सांस्कृतिक पर्व
प्रतियोगिता का स्वरूप - उत्स्फूर्त वक्तृत्व प्रतियोगिता.
परीक्षक - १) श्री. ज. गं. फगरे, संचालक,
महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा प्रचार समिति, पुणे.

२) प्रा. म. य. गोडबोले, पूर्व उपप्राचार्य, तिलक
कॉलेज ऑफ एज्युकेशन.

३) श्री. उपाध्याय गजेंद्र देव.

प्रथम पुरस्कार - क्षिप्रा उपाध्याय, डेक्कन कॉलेज.
द्वितीय पुरस्कार - मधुबान्ना शर्मा, टिलक कॉलेज
ऑफ एज्युकेशन.

तृतीय पुरस्कार - गुरुबिंदर कौर, नौरोसजी वाडिया
वाणिज्य महाविद्यालय.

प्रोत्साहन पुरस्कार - १) सत्शील श्यांकत,
फर्ग्यसन महाविद्यालय.

२) निशा शर्मा, अहमदनगर कॉलेज, अहमदनगर.
प्रतियोगिता में कुल २८ महाविद्यालयों से प्रतिभागी
उपस्थित रहे ।

प्रमुख अतिथि - १) डॉ. आशुतोष भुपटकर,
निदेशक, आइ.एम.डॉ.आर., पुणे.

२) श्री. शेखर साने

विशेष उपस्थिति - श्रीमती ललिता साने.

४) बालकवि बैरागी जी का व्याख्यान और गीत
प्रस्तुति.

५) आठ दिवसीय शिबिर -

हिंदी साहित्य के इतिहास की ओर देखने का
दृष्टिकोण' तृतीय वर्ष साहित्य, हिंदी विशेष के
छात्रों के लिए ।

व्याख्याता - डॉ. केशव प्रथमवीर,
पूर्व हिंदी विभागाध्यक्ष, पुणे विद्यापीठ.

६) डॉ. भुपटकर स्मृति ग्रंथ, खंड - १, 'मेरी
आँखों का उत्सव' प्रकाशित ।

७) डॉ. भुपटकर स्मृति ग्रंथ, खंड - २, 'हिंदी
निबंध, नाटक : समीक्षात्मक अध्ययन एवं
प्रयोजनमूलक हिंदी' प्रकाशित.

अध्यक्ष - कविवर श्री. हरिनारायण व्यास
प्रमुख अतिथि - प्राध्यापक एवं अभिनेता श्री माधव
वझे.

० प्राध्यापकों का विशेष कार्य -

डॉ. पद्मजा घोरपडे -

- 'संवादों के आकाश' काव्य संग्रह प्रकाशित
- 'मेरी आँखों का उत्सव' - डॉ. भुपटकर
स्मृति-ग्रंथ खण्ड १ तथा निबंध, नाटक, समीक्षात्मक
अध्ययन एवं प्रयोजन मूलक हिंदी - खण्ड २ के
लिए कार्यकारी संपादक के रूप में कार्य.
- महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा प्रचार समिति, पुणे द्वारा आयोजित
निम्नलिखित कार्यक्रमों का संयोजन एवं सूत्र संचालन
अ) बालकवि बैरागी सम्मान काव्य गोष्ठी
ब) कवि रमेश दिविक एवं परेश सम्मान काव्य गोष्ठी
क) आनंद मिलिंद (पत्रकार, कवि, लेखक) सम्मान
गोष्ठी
ड) एक दिवसीय नाट्य प्रशिक्षण शिबिर
इ) 'हम भारतीय' गतिविधि
iv) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे द्वारा आयोजित पंडित
कक्षाओं के लिए व्याख्यानमाला में चार व्याख्यान.
v) डॉ. आनंद प्रकाश दीक्षित द्वारा स्थापित 'भारतीय
भाषा न्यास' की संगोष्ठी में प्रपत्र प्रस्तुत 'नई कविता
का अर्थापन : बिम्ब एवं प्रतीक के संदर्भ में.

डॉ. संतोष कालिया -

- 'महाकवि का मधुरतम स्वप्न' 'आलोक' में प्रकाशित
लेख.
- 'नाटक और प्रोक्तिपरक अध्ययन' विषय पर यू.
जी. सी. - लघु शोध परियोजना पूर्ण.

३) 'चरित्र का संकट और आम आदमी' विषय पर आकाशवाणी, पुणे से परिचर्चा प्रसारित.

४) पुणे विद्यापीठ के हिंदी विभाग द्वारा संचालित अनुवाद पदविका में व्याख्यान.

प्रा. वैशाली ढोरे - (C. H. B.)

१) यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ के द्वितीय वर्ष, साहित्य के छात्रों के लिए मार्गदर्शन पर व्याख्यान

२) एस्. एम्. जोशी जी पर प्रकाशित दो मराठी लेखों का हिंदी में अनुवाद प्रकाशित.

३) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा प्रचार समिति द्वारा आयोजित एकदिवसीय नाट्य प्रशिक्षण शिबिर में सक्रिय सहभाग.

प्रा. गोरख थोरात -

● **व्याख्यान -** १) २४ सितम्बर, २००४ को 'हिंदी पखवाडा' के उपलक्ष्य में IDBI बैंक में व्याख्यान विषय : हिंदी भाषा एवं बैंक व्यवहार.

● **संगोष्ठियों में सहभाग -**

१) ८ मार्च, २००४ को चां. ता. बोरा महाविद्यालय शिरूर में मराठी विभाग की ओर से आयोजित संगोष्ठी में चर्चक के रूप में सहभाग ।

विषय : लोकसाहित्याचे स्वरूप, मराठी लोकसाहित्य समीक्षा व लोकसाहित्य सादरीकरणातील वैविध्यपूर्ण नाट्य ।

२) १६ से १८ मार्च २००४ को पुणे में संपन्न 'हिंदी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग' के अधिवेशन में उपस्थित ।

३) ४,५ फरवरी, २००५ को गरवारे महाविद्यालय, पुणे में संपन्न द्विदिवसीय राष्ट्रीय संगोष्ठी में सहभाग विषय : व्यावसायिक क्षेत्रों में हिंदी का प्रयोग : स्थिति एवं संभावनाएँ ।

४) ६ फरवरी २००५ को डॉ. आनंदप्रकाश दीक्षित, भारतीय भाषा न्यास तथा अंग्रेजी विभाग, पुणे विद्यापीठ द्वारा आयोजित संगोष्ठी में सहभाग । विषय : कविता का अर्थान : समकालिन कविता के संदर्भ में ।

● **छात्रवृत्ति -**

यू. जी. सी. के टीचर फेलोशिप पर अप्रैल, २००४ से दो वर्ष के लिए शोधकार्यरत ।

प्रा. शशी निघोजकर -

१. महाराष्ट्र राज्य उच्च माध्यमिक मंडल द्वारा गिरगाँव, मुंबई में कनिष्ठ महाविद्यालयीन प्राध्यापकों हेतु आयोजित 'सेवांतर्गत प्रशिक्षण' में विषय विशेषज्ञ के रूप में आमंत्रित.

२. महाराष्ट्र राज्य उच्च माध्यमिक मंडल द्वारा निर्धारित की जा रही आगामी कक्षा XI की पाठ्यपुस्तक के संपादक मंडल के सदस्य के रूप में नियुक्ति ।

● **कनिष्ठ महाविद्यालय - हिंदी विभाग**

स. प. महाविद्यालय के अर्थशास्त्र विभाग द्वारा आयोजित 'उत्स्फूर्त वक्तृत्व प्रतियोगिता' में कक्षा XI विज्ञान की छात्रा सुश्री अक्षया सातपुते ने तृतीय पुरस्कार प्राप्त किया । सुश्री सातपुते को प्रा. शशी निघोजकर एवं प्रा. शरद तांदले ने मार्गदर्शन किया ।

● **छात्रों का विशेष कार्य -**

१) आबासाहेब गरवारे महाविद्यालय द्वारा आयोजित राज्यस्तरीय हिंदी कथा-कथन प्रतियोगिता में गौरवान्वित सफलता -

प्रथम पुरस्कार - प्रज्ञा खाड़े, प्र. व. सा.

तृतीय पुरस्कार - अपर्णा खुरपे, तृ. व. सा. हिंदी विशेष प्रोत्साहन पुरस्कार -

१) मोनाली भंडारे - प्र. व. सा.

२) राजू यादव - तृ. व. सा. हिंदी विशेष

सांघिक पुरस्कार - प्रज्ञा खाड़े एवं मोनाली भंडारे

२) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे द्वारा आयोजित अंतर महाविद्यालयीन एकांकी मंचन प्रतियोगिता में द्वितीय पुरस्कार प्राप्त - एकांकी - 'युवा'

३) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे द्वारा गुजरात - महाराष्ट्र वक्तृत्व प्रतियोगिता के लिए पुणे से द्वितीय क्रमांक से चुना गया छात्र - राजू यादव - तृ. व. सा. हिंदी विशेष. विषय- 'मोबाईल संस्कृति - क्या अच्छा क्या बुरा !' स.प. के मराठी संस्कृति मंडळ, 'अक्षरोत्सव' द्वारा

आयोजित मराठी कथा वाचन प्रतियोगिता में -
तृतीय पुरस्कार-अपर्णा खुरपे, तृ.व.सा., हिंदी विशेष.

- ४) अखिल भारतीय हिंदी साहित्य संमेलन, प्रयाग के
पुणे अधिवेशन में हिंदी के छात्रों का विशेष योगदान
कवि संमेलन में कविता पाठ करने वाले छात्र -
१) अपर्णा खुरपे २) राजू यादव
- ५) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा समिति द्वारा संचालित 'हम भारतीय'
गतिविधि में सक्रिय योगदान -
१) रूपाली शेंडगे २) तृप्ति शिंदेकर
- ६) महाराष्ट्र - गुजरात संयुक्त तत्त्वावधान में आयोजित
वक्तृत्व प्रतियोगिता में राजू यादव, तृ.व.सा.
द्वितीय पुरस्कार.

English

o Departmental Activities -

- 1) Organised one-day Seminar on -
'**Remembering Chekhov**' on the
occasion of the death centenary of
Anton Chekhov, the eminent Russian
playwright and short story writer on
23 Dec. 04. Dr. Chandrashekhkar
Jahagirdar, Head of the English
Department, Shivaji University
Kolhapur, delivered the key-note
address. Six papers on different aspects
of Chekhov's writings were presented
by teachers from various colleges in
Pune, Lonavala and Hyderabad.
- 2) As a part of the Centennial tribute to
Anton Chekhov, the Department of
English organised an **Inter-collegiate
English Drama Competition**, first of
its kind in Pune. Five well-known
colleges in Pune participated. The
novelty of this pioneering activity lay
in the double challenge for the
participants : a) Students prepared
their scripts based on Chekhov's short
stories. b) Students directed and
enacted the plays.

Prof. Mrs. Tara Thorat and
Mrs. Trisheela Gaikwad provided

valuable guidance to the student
in staging the play.

- 3) The Department organised an
'**English Language Quiz**' for the
students of Junior College on 16th
Sept. 2004. Forty four students
participated. This activity, first of its
kind, provided a platform to the
talented students from all the
faculties of the Junior College.
- 4) In continuation of the Remedial
English course started in the year,
2003-04, the Department conducted
a short basic course in
'**Conversational Skills and
Phonetics**' in February 2005, for
students weak in English. Prof.
Shobha Pawar and Ms. Mohini
Savedkar guided the students.
- 5) In the **Reading club**, for special
English students, works beyond the
syllabus were discussed. This year
students read and discussed one-act
plays of Chekhov. Prof. Shobha Pawar
conducted this activity.
- 6) One issue of '**Link Pins**' was
published. Ms. Gayatri More, T.Y.B.A.
worked as the secretary. Prof. Shobha
Pawar supervised the activity.

o Teachers' Profile -

Prof. Shobha Pawar -

- 1) Worked as a member of the organising
Committee and also participated
actively in the International seminar
on Shakespeare organised by the
Dept. of English, Pune University on
12-14 Aug. 2004.
- 2) Worked as a member of the organising
committee and also participated
actively in the State-Level seminar on
'Quality Initiatives in Higher
Education' organised by S.P. College,
Pune, on 9 to 10 Sept. 04.

- 3) Participated in a five-day workshop on selection of English books for Extra Reading at primary and secondary school level, organised by the Govt. of Maharashtra, on 5-9 July 04.
- 4) Delivered Extension Lectures on Modern Poetry : Yeats and Eliot to graduate students at Shahu College, Pune, October 2004.
- 5) Worked as a Subject Expert for Senior -Scale and Selection Grade Assessment of College teachers in the Assessment Workshop held at Ness Wadia College, Pune on 26 Dec. 04.

Dr. Subhash Khandagale -

- 1) Participated in three days "Golay Memorial International Seminar on Shakespeare" jointly organised by the Dept. of English, UoP, Shakespeare Society of India and British Council Division, held at the Dept. of English UoP from 12-8-2004 to 14-08-2004.
- 2) Attended and participated in a Seminar on bridging cultural, communal and regional differences through the Media held at Nowrosjee Wadia College, Dept. Of English, Pune 1 on 4th Feb. 2005.

Prof. Arun Belsare -

GUEST LECTURES -

- i) SYJC meritorious students of Marathwada College of Commerce on 'Enriching Competence in English'
- ii) Secondary Teachers in the Orientation programme at the Adivasi Research and Training Institute, Pune Camp on 'Teaching Techniques'.
- iii) 'Kahlil Gibran - The Man and his Mission' in the Staff Colloquium.
- iv) Invited as the Chief Guest to inaugurate the Orientation Programme for students at the Institute of Company Secretaries, Pune Chapter,

Mukundnagar. Spoke on 'Exploring Potentialities for a Richer Life.'

(II) NEWSPAPER WRITING -

Contributed 5 articles to date in the Education Times of India on several aspects of language.

Prof. Mrs. Tara P. Thorat -

1. Part of the team of language experts for HSC Board Work - April-May 04.
2. Passed MSCIT conducted by Maharashtra State Board of Technical Education - July 04.
3. Participated in State Level Seminar-cum-workshop in Quality Initiatives in Higher Education S.P.College - Sept. 04.
4. Participated in National Level Workshop in Life Skills Education conducted by Indian Institute of Education, Pune. Nov. 04.
5. Member of Vidyarthini Manch and Discipline Committee.

Prof. Prasanna Bhide -

1. 10 guidance lectures for Std. XII students at S.P. Mandali's Eng. Med. School and 'Jr. College, Chiplun. Assessed papers and provided feedback.
2. One article for XII Std. students in daily "Lokmat."
3. Worked as judge for inter-school elocution competition (Higher Secondary Section) at N.M.V. Girl's High school and Jr. College, Pune.
4. Guidance lecture for students and parents' at "Snehvardhini Mahilamandal Bharatiya Vidyabhavan, Pune Kendra."

Prof. Mrs. Trisheela Gaikwad -

1. Worked as judge for inter-school elocution competition (Higher Secondary Section) at N.M.V. Girl's High school and Jr. College, Pune.
2. Delivered two lectures in the Refresher Course for Primary and Secondary

teachers at Adivasi Training and Research Institute, Pune Camp.

3. Delivered a guidance lecture to XII Std. students of Mukhtangan English Medium School and NMV Girls' High School in Dec. 04.
4. Distributed prizes to students passing X and XII Std. Board Examinations from the Southern Haveli Taluka (Pune Division) and also Vocational guidance given to the same students at Uttamnagar, Buddha Vihar, NDA Road, Pune 23.
5. Working as one of the trustees and also as a chief counsellor at Yashas Educational Centre, Bhimnagar, Pune 23.

• Students' Achievements :

- (I) Inter-collegiate English Drama Competition organised by the Dept. of English, S.P. College -
 - 1) 1st Prize for the 'Best Play' 'The Man who lived in a Shell' - S.P. College.
 - 2) 1st Prize - for the Best Director - Akshaya Sant - S.Y.B.A. 'The Man who lived in a Shell'
 - 3) 1st Prize - for the Best Female Character - Ms. Teja Deokar - S.Y.B.A.
 - 4) Consolation Prize for 'Male Character' Pranav Kanitkar - F.Y.B.A.
- (II) Inter-collegiate Poetry Reading and Recitation competition organised by St. Mira's College for Girls, Pune. Ms. Kaushika Draavid - 2 nd prize. Ms. Teja Deokar was specially invited to recite a passage from 'Macbeth' in the International Seminar on Shakespeare organised by the Dept. of English, Pune University.
- (III) Arts Day Exhibition - 2005
1st prize - Priya Yeravdekar, T.Y.B.A. for her exhibit - 'Paradise Regained, a collage.'

जर्मन

• विभागीय अहवाल :

दि. २७ फेब्रुवारी २००५ रोजी विभागातर्फे 'जर्मन डे' साजरा करण्यात आला. विद्यार्थ्यांनी लिहिलेली व स्वतः बसवलेली छोटीछोटी जर्मन नाटुकली, गाणी आणि नृत्य यांमुळे कार्यक्रम उत्तरोत्तर रंगत गेला.

दि. १० मार्च २००५ रोजी मॅक्समुल्लर भवन पुणे यांनी आयोजित केलेल्या 'Creative Translation', या चर्चासत्रात व कार्यशाळेत विभागप्रमुख प्रा. दिलीप राजगुरु, प्रा. अनुराधा मोहिते, प्रा. गायत्री वडके आणि प्रा. वैशाली दाबके यांचा सहभाग.

• प्राध्यपकांचे विशेष कार्य :

प्रा. दिलीप राजगुरु - विभागप्रमुख

- १) मॅक्समुल्लर भवनतर्फे घेतल्या गेलेल्या Translation Course घेतला गेला. त्याचा एक भाग पुणे येथे झाला व त्याचा दुसरा भाग जर्मनीत झाला. या कोर्ससंदर्भात संयोजन व आखणीविषयक चर्चा करण्यासाठी Mainz University चे आमंत्रण.
- २) जोधपूर येथे DACHL-INP तर्फे झालेल्या जर्मन भाषेच्या सेमिनारमध्ये सहभाग व काही नाटिकांचे सादरीकरण.

प्रा. अनुराधा मोहिते -

- १) स. प. महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या Quality Initiatives in Higher Education सेमिनारमध्ये सहभागी.
- २) पुणे विद्यापीठ व स. प. महाविद्यालयाच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित केलेल्या 'मल्लखांबविषयक' राज्यस्तरीय चर्चासत्र व क्रीडापरिषदेत सहभागी.
- ३) १८ एप्रिल ते १५ मे २००४ या काळात मानहाईम व ड्रेस्टेन, जर्मनी येथील जर्मन भाषेच्या अध्यापकांसाठीचा अभ्यासक्रम पूर्ण केला.

प्रा. गायत्री वडके -

- १) मॅक्समुल्लर भवनने पन्हाळा येथे आयोजित केलेल्या "Orientation Programme for Teachers

of German" (१० डिसेंबर; २००४ ते १२ डिसेंबर २००४) मध्ये सहभागी.

- २) जोधपूर येथे झालेल्या DACHL-IN ने दि. २५ जाने. २००५ ते २९ जानेवारी २००५ या काळात आयोजित केलेल्या सेमिनारमध्ये सहभाग.
- ३) DACHL-IN (Association of Teachers of German) च्या पश्चिम विभागाच्या कार्यकारी समितीवर निवड. (या पश्चिम विभागात महाराष्ट्र, गुजरात, मध्यप्रदेश व राजस्थान या राज्यांचा समावेश आहे)

प्रा. वैशाली दाबके -

- १) स. प. महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या Quality Initiatives in Higher Education या राज्यस्तरीय सेमिनार मध्ये Opportunities of Higher Education Abroad" ह्या प्रा. दिलीप राजगुरु ह्यांनी लिहिलेल्या निबंधाचे वाचन तसेच गटप्रमुख ह्या नात्याने Quality Initiatives in Higher Education वर झालेल्या चर्चेतील मुद्द्यांचे सेमिनारमध्ये सादरीकरण.
- २) Jawaharlal Nehru University, Delhi, Delhi University आणि DAAD ह्यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित अखिल भारतीय चर्चासत्रामध्ये सहभागी - Teaching of German In Junior Colleges in Pune : Problems and Perspectives ह्या निबंधाचे वाचन.
- ३) एप्रिल २००५च्या 'भाषा आणि जीवन' या त्रैमासिकात शि. द. फडणीस ह्यांच्या शोधनिबंधाचा मराठीमध्ये अनुवाद प्रकाशित.

ECONOMICS

• **PLANNING FORUM** conducted the following programmes during the academic year 2004-05.

On August 13, 2004, we inaugurated the activities of the Planning Forum with a guest lecture by Shri Jayant Kawale, Chairman, M.S.E.B., on "The Electricity Act 2003 and its impact on M.S.E.B., and the options available to

it." Kapil Chandrayan, M. A. (First Year) Economics, also presented a student paper on "Critical Analysis of the impact of the Electricity Act 2003 on State Electricity Boards."

The Late Chandrashekhar Gopalrao Olkar Memorial Elocution Competition was held on January 24, 2004 for Junior and Senior College. The subjects for the competition were:-

"Economic Offences Paralyzing Indian Economy."

- "Free Power to Farmers- Justifiable or Unjustifiable?"

- "Cell Phone - Boon or Bane."

- "Professional Ethics and Ground Realities."

The judges of the competition were Dr. G. K. Shirude, Head, Dept. of Business Economics and Banking, Dr. Vaijayanti Belsare, Dept. of Philosophy, and Shri Vinay R.R. of the Dept of Chemistry.

The prize winners in the Olkar Memorial Competition were -

First Prize - Sneha Mundada, F.Y.J.C. Commerce.

Second prize - Swapna Kelkar, F.Y.J.C. Commerce.

Third prize - Akshay Vilas Satpute, F.Y.J.C. Science and Ashwini Nanaware, F.Y.B.A.

On January 24, 2005, we also had a guest lecture, by Shri Vijay Chavan, S. P., Railways, on "Economic Offences and their Financial Implications. Shri Chavan also gave away the prizes.

In January 2005, The Late Shri Vinayak Raghunath Thakar Vakil Essay Competition was held for students of M.A. Economics, on the subject, "Infrastructure and the Indian Economy." The essays were judged by Prof. Pravin Ransure of the Dept. of Economics. Three prizes were awarded.

First Prize : Rita M. Shetiya, M.A. 1st Year.

Second Prize : Vanita M. Shinde, M. A.
2nd Year.

Third Prize : Shobha J. Gaikwad, M.A.
1st Year.

During the year 2004-05, a special project, "Vision 2020" has been taken up by students of S.Y., T.Y., and M.A. Economics. The project is based on the idea of a Developed India by President A.P.J. Abdul Kalam. Students have so far made a presentation of this project in three colleges and intend to make seven more presentations during this academic year. Their presentations were genuinely appreciated. The Dept. of Economics also took part in the Arts Faculty Day Celebrations on January 28-29, 2005. 18 charts were prepared for the exhibition held on this occasion. Two students, Asmita Ramtirthakar and Prashant Kale (T.Y.B.A. Eco. Special) received prizes in the essay competition on "Understanding China."

• Senior College : Teachers' Activities

Dr. Malati Roy -

- Co-coordinator of the State level Seminar-cum-workshop on "Quality Initiatives in Higher Education" held on Sept. 9-10, 2004 at S. P. College.
- Member of the Arts Faculty Day Committee 2004-05.
- Participated in the Seminar on Research Methodology held on Sept. 15, 2004 at Prof. Ramkrishna More Arts, Commerce and Science College, Akurdi, Pune 44.
- Wrote a paper on "Indian Industry: A look at its Future" in the souvenir on the occasion of the Diamond Jubilee of Gokhale Institute of Politics and Economics.

Prof. Anil Vartak -

- Faculty in charge of the students Project "Vision 2020".
- Secretary, Schizophrenia Association.

(c) Presented a paper on "Self Esteem" in WFSAD Conference at Chennai, Nov. 2004.

(d) Presented a paper on "Psychiatric Rehabilitation" organised by Nimhans and WHO on January 6-7 2005.

(e) Attended a workshop on "Post Graduate Course - Revised Syllabus 2004-05" held on July 21, 2004 at the Dept. of Economics, Sangamner College.

(f) Received the award, "संघर्ष पुरस्कार"

(g) Coordinator of "Vision 2020" - "मुक्तांगण मित्र."

Prof. Pravin Ransure -

(a) Completed an Orientation Course at the University of Pune.

Junior College :

Prof. Pradeep Datar -

- Received the Best Teacher Award "Vidyashree" awarded by Vidya Sahakari Bank, Pune, 2004-2005.
- Chief Conductor for HSC. exams 2005.
- Member of Administrative Board, and Member of the Governing Council, S.P. Mandali.
- Arranged a Personal Contact Programme (PCP) and Workshop at St. Xavier's Institute of Management in Mumbai for Managerial Economics students of Symbiosis and Mumbai University students.

Prof. Anuja Rajmachikar -

- Guidance lectures delivered to students of XII Commerce at S.P. Mandali's English Medium School, Chiplun.
- Offered guidance to school children on 'Personality Development' under the auspices of Gita Pariwar, Pune.
- Lecture on "Role of Women in Today's Media" delivered under the auspices

of Rashtra Sevika Samiti, Shaniwar Peth, Pune.

(d) Participated in the workshop- "Counselling - Skills and Techniques." conducted by Samvadini Vidyarthini Manch.

Prof. Ramesh Naiknaware -

a) Worked as the Question Paper Conductor for HSC Examination.

राज्यशास्त्र

- १) विषय : स्पर्धा परीक्षेबद्दल मार्गदर्शन वक्ते - श्री सुजीत बांगर, प्रशासकीय अधिकारी.
- २) विषय : महाराष्ट्रातील निवडणुका वक्ते - डॉ. सुहास पळशीकर २७ ऑगस्ट ०४.
- ३) विषय : पंचायती राजमधील स्त्रियांचे सक्षमीकरण वक्ते - डॉ. मेधा कोतवाल ४ ऑक्टोबर ०४.
- ४) विषय :- बॅ. सावरकरांचा राष्ट्रवाद. वक्ते - डॉ. अभिराम दीक्षित १८ जानेवारी ०५.
- ५) अभ्यास - सहल : २ फेब्रुवारी ०५ रोजी शिंदेवाडी ग्रामपंचायत येथे.
- ६) विषय :- "अभिरूप संसद" विद्यार्थी सहभाग ४ जानेवारी ०५.

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

प्रा. सतीश धिवरे, राज्यशास्त्र विभागप्रमुख -

- १) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद येथील राज्यशास्त्र विभागातर्फे घेण्यात आलेला - "राज्यशास्त्र व जोडप्रशासन" या विषयावरील रिक्रेशर कोर्स पूर्ण केला.
- २) विवेकानंद महाविद्यालय, औरंगाबाद येथे "Good Governance" या नॅशनल सेमिनारमध्ये सक्रिय सहभाग.
- ३) आबासाहेब गरवारे महाविद्यालय, पुणे येथील राज्यशास्त्र विभागातर्फे घेण्यात आलेल्या

"Relevance of Gandhism in the Present Context" या विषयावरील राज्यस्तरीय सेमिनारमध्ये सक्रिय सहभाग.

- ४) "बॅ. सावरकरांचा राष्ट्रवाद" या विषयावरील व्याख्यानाचे संयोजन.
- ५) उरळीकांचन येथील शिंदेवाडी ग्रामपंचायत, पुणे. या ग्रामपंचायत अभ्यास सहलीचे संयोजन.

डॉ. संज्योत आपटे -

- १) व्याख्यान : भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्क - ११ ऑग. ०४, मामासाहेब मोहोळ महाविद्यालय, पुणे.
- २) व्याख्यान : "राज्यशास्त्र" १३ ऑगस्ट २००४, Distance Learning Centre, Fergusson College.
- ३) व्याख्यान : Introductory Remarks in the Session on "Challenges before Policy Makers" 10 th Sept. 2004 in the state level seminar on " Quality Initiatives in Higher Education" - organised by S. P. College.
- ४) व्याख्यान : "भारताची राजकीय व्यवस्था" - १ ऑक्टोबर, RBI, Pune.
- ५) व्याख्यान : Resource Person at the Refresher Course - conducted by Ahmednagar College on 'Recent Developments in Social Sciences' 29th Oct. 2004.

प्रा. मंजिरी कारेकर -

पुणे विद्यापीठाची पीएच.डी. पदवी प्राप्त.

०४-०५ समाजशास्त्र विभाग

० विविध कार्यक्रम :

- १) व्याख्यान - व्याख्याता - डॉ. नीलिमा गुंडी (जुलै २००४) विषय - "मराठी साहित्यातील स्त्री-दर्शन" व्याख्याता - डॉ. सुमन करंदीकर (१८/८/२००४) विषय - "सर्वेक्षण पद्धती - तात्त्विक व व्यावहारिक"
- २) 'आपणच' या स्वयंसेवी संस्थेच्या 'शिक्षा' या प्रकल्पासाठी प्रश्नावली भरून दिल्या.

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

डॉ. सु. दा. गोरे -

- १) हैदराबाद येथे दि. १६ व १७ जुलै २००४ रोजी 'वार्धक्याविषयीच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये निबंधवाचन."
- २) सेंट मीरा म. वि. पदव्युत्तर वर्गासाठी अभ्यागत प्राध्यापक (भाग १ व २)
- ३) श्री. ना. दा. ठा. होम सायन्स म. वि. मध्ये अभ्यागत प्राध्यापक (१ सत्र)
- ४) आबेदा इनामदार महाविद्यालयात द्वितीय वर्ष अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सहभागी.
- ५) शिवाजी विद्यापीठ येथे २१ व २२ मार्च २००५- 'टिकाऊ विकास' संदर्भात राष्ट्रीय चर्चासत्रात निबंध वाचन केले.

प्रा. विद्या जोशी -

- १) अखिल भारतीय समाजशास्त्र परिषदेमध्ये गोरखपूर येथे शोधनिबंध सादर केला.
दिनांक : २७ ते २९ डिसें. २००४.
विषय : 'पर्यावरण जाणीव व जागृतीमध्ये स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका'
- २) 'चाणक्य' व 'ज्ञान प्रबोधिनी' या संस्थांमध्ये स्पर्धा परीक्षांसाठी मार्गदर्शन.
- ३) सेंट मीरा महाविद्यालयामध्ये पदव्युत्तर विभागासाठी अभ्यागत व्याख्याता म्हणून मार्गदर्शन (सत्र १ व २).
- ४) पुणे विद्यापीठाच्यावतीने आबेदा इनामदार महाविद्यालयामध्ये द्वितीय वर्ष अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सहभागी.
- ५) पुणे विद्यापीठामध्ये विद्यावर्धिनी मंच समन्वयकांच्या कार्यशाळेत सहभागी.
- ६) पुणे विद्यापीठ समाजशास्त्र विभाग कार्यशाळेत सहभागी.

सौ. मीना रणपिसे -

- १) सेंट मीराज महाविद्यालयात पदव्युत्तर वर्गासाठी अभ्यागत अध्यापक.
- २) मॅडिकल चेकअप प्रोग्राममध्ये समन्वयक म्हणून सहभाग.
- ३) परीक्षा समिती सदस्य म्हणून निवड.

तत्त्वज्ञान विभाग

० विविध कार्यक्रम :

१ जुलै ०४ विभागाचा कार्यारंभ : वै प्राचार्य सोनोपंत दांडेकर पुण्यस्मरण.

प्रमुख पाहुणे : अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाध्यक्ष-समीक्षक प्रा. रा. रा. जाधव
विषय : संतविचारांची समकालीन प्रस्तुतता
प्रकाशन : मुक्ता गरसोळे-कुलकर्णी लिखित गुरुवर्ष दांडेकर यांच्या चरित्राचे प्रकाशन.

० पुढील विद्यार्थ्यांना वै. प्राचार्य सोनोपंत दांडेकर अध्यासनातर्फे शिष्यवृत्ती -

- १) योगिता काळे - तृ.व.साहित्य २५००/-
श्रद्धा कुलकर्णी - तृ.व.साहित्य १०००/-
- २) पूजा शिंदे - द्वि.व.साहित्य १०००/-
प्रियांका देशपांडे - द्वि.व.साहित्य १०००/-
- ३) मानसी जोशी - प्र.व.साहित्य ७५०/-
कौशिका द्राविड - प्रथमवर्ष साहित्य ७५०/-
- ४) सदानंद जन्तू - ११वी साहित्य ५००/-
अवंती करमरकर - ११वी साहित्य ५००/-

० निवेदिता काळे - तृ.व.सा. तत्त्वज्ञान (विशेष) विषयाच्या विद्यार्थ्यांमध्ये पुणे विद्यापीठात विशेष नैपुण्यासह सर्वप्रथम (२००३-०४).

० तत्त्वज्ञान मंडळाची सभा :

१० ऑगस्ट २००४ : निबंधवाचन व चर्चा - मृत्युदंडाची शिक्षा द्यावी का ?
सहभागी विद्यार्थिनी- योगिता काळे : तृ.व.साहित्य
क्रांतिगीता भोसले : द्वि.व.साहित्य
पूजा शिंदे : द्वि.व.साहित्य
प्रियांका देशपांडे : द्वि.व.साहित्य
प्रमुख पाहुण्या : श्रीमती आसावरी काकडे

कलादिनी 'Understanding China' विषयावरील निबंध सादरीकरण स्पर्धेत 'कन्फुशियसचे तत्त्वज्ञान' या निबंधास योगिता काळे (तृ. व. सा.) उत्तेजनार्थ पारितोषिक. तत्त्वज्ञान विभाग आणि वै. प्रा. सो. दां. अध्यासन संयुक्त विद्यमाने 'धर्माचे

तत्त्वज्ञान' या विषयावरील पुण्यातील तत्त्वज्ञान व तर्कशास्त्राच्या कनिष्ठ, वरिष्ठ महाविद्यालयीन व विद्यापीठीय विद्यार्थ्यांसाठी आंतरमहाविद्यालयीन निबंध सादरीकरण स्पर्धा (सहभागी विद्यार्थी २४)

विषय : ईश्वराची संकल्पना

नीती आणि धर्म : परस्पर संबंध

धर्मनिरपेक्षतावाद आणि मूलतत्त्ववाद

धर्माच्या क्षेत्रातील श्रद्धा आणि विवेक यांचे स्थान

- पारितोषिक वितरण समारंभ : हस्ते : डॉ. सदानंद मोरे, तत्त्वज्ञान विभाग प्रमुख, पुणे विद्यापीठ.

पारितोषिके: १) निखिल वाळकीकर, स.प.म. ५०० रु.

२) श्रीयश सकोजी, आबासाहेब गरवारे महाविद्यालय- ३०० रु.

३) विभागून - १) नम्रता ठोसर, (स.प.म.)

२) सुनील सूर्यवंशी (स.प.म.)

४) उत्तेजनार्थ - श्रीराम टेकाडे - १००रु.

परीक्षक : डॉ. कलिका उत्तुरकर, श्रीमती सुषमा कर्वे, श्रीमती आसावरी काकडे.

- ३१ जानेवारी २००५ - कै. डॉ. श्री. र. कावळे स्मृतिदिन,

प्रमुख पाहुण्या - डॉ. स्वाती गोळे (भूगोल विभाग)

विषय - 'पर्यावरणीय चळवळीची वाटचाल'

निबंधस्पर्धा - १) कै. विसुभाऊ साळवेकर पारितोषिक विभागून - १. वीणा डाळवाले (प्र. व. सा.)

२. धनश्री खाडे (द्वि. वर्ष साहित्य)

- २) वै. प्राचार्य सोनोपंत दांडेकर पारितोषिक -

रजनी चिल्लाळ (प्र. व. सा.)

- ३) कै. डॉ. पु. ग. सहस्त्रबुद्धे पारितोषिक -

विभागून - १. क्रांतिगीता भोसले (द्वि.व.सा.)

२. तेजश्री भोसले (प्र.व.सा.)

- प्राध्यापकांचे कार्य :

प्रा. गौरी भागवत -

- इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ एज्युकेशन (IIE) पुणे आयोजित अखिल भारतीय पातळीवरील महाविद्यालयीन प्राचार्यांसाठी ओरिएंटेशन कोर्सेसमध्ये मूल्यशिक्षणावर व्याख्याने.

- महाराष्ट्र तत्त्वज्ञान परिषदेच्या कार्यकारिणीमध्ये कार्याध्यक्ष म्हणून निवड (२००४-२००८ साठी)

- पुणे विद्यापीठ तत्त्वज्ञान विभागातर्फे आयोजित DSA योजनेअंतर्गत Environment, Medicine & Business : Recent Ethical Perspectives या आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग (१७,१८,१९ जानेवारी २००५). सदर चर्चासत्रात डॉ. वैजयंती बेलसरे, डॉ. हेमा मोरे आणि डॉ. प्रकाश सोमणही सहभागी.

- आबासाहेब गरवारे महाविद्यालय, पुणे आयोजित Some Problems in Applied Ethics या विषयावरील पुणे विद्यापीठाच्या गुणवत्ता सुधार कार्यक्रमांतर्गत कार्यशाळेत सहभाग (१४,१५ जानेवारी २००५). सदर चर्चासत्रात डॉ. वैजयंती बेलसरे, डॉ. हेमा मोरे यांचेसह सहभागी.

- शिवळे येथे भरलेल्या महाराष्ट्र तत्त्वज्ञान परिषदेच्या २१व्या वार्षिक अधिवेशनात 'गेल्या अर्धशतकातील भारतीय विचारवंत' या परिसंवादात 'प्रा. के. जे. शहा यांचे विचार' या विषयावरील, डॉ. औसे परंपील यांच्या लेखाचा व प्रा. के. जे. शहा यांच्या मूळ लेखाचा संक्षिप्त अनुवाद सादर.

- वै. प्रा. सोनोपंत दांडेकर अध्यासन आयोजित नागरिकांसाठी सायंकालीन तत्त्वज्ञान परिचय वर्गात अध्यापन.'

सदर वर्गात डॉ. वैजयंती बेलसरे, डॉ. हेमा मोरे, डॉ. प्रकाश सोमण आणि प्रा. विजय कारेकर यांचेही अध्यापनाचे कार्य.

डॉ. वैजयंती बेलसरे -

- डॉ. संज्योत आपटे (राज्यशास्त्र विभाग) यांच्यासमवेत 'Neo - Hinduism in Maharashtra' या विषयावरील आंतरविद्याशाखीय संशोधन प्रकल्प पूर्ण.

डॉ. हेमा मोरे -

- शिक्षणशास्त्र विषयाच्या अभ्यासक्रमाच्या पुनर्रचनेसाठी पुणे विद्यापीठाच्या शिक्षणशास्त्र अभ्यास-मंडळाने आयोजित केलेल्या सभेत सहभाग.

डॉ. प्रकाश सोमण -

- २१/४/०४ - अहमदनगर येथे संतदर्शन व्याख्यानमालेत 'वै. पांडुरंगशास्त्री आठवले - जीवन व कार्य' यावर व्याख्यान.
- २०/५/०४ - सातारा येथे संतसाहित्य संमेलनात 'गणेश संप्रदाय' व्याख्यान.
- वै. प्रा. सोनोपंत दांडेकर अध्यासनाचा समन्वयक म्हणून दि. १/४/०४ पासून ५ वर्षांसाठी नियुक्ती.
- महाराष्ट्र तत्त्वज्ञान परिषदेच्या खजिनदारपदी २००४-२००८ या काळासाठी नियुक्ती.

प्रा. विद्या गारखेडकर -

- ब्रेल लिपीमध्ये अभ्यास साहित्य उपलब्ध करण्यात सहभाग आणि विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन.

वै. प्राचार्य सोनोपंत दांडेकर अध्यासन अहवाल एप्रिल ०४ ते मार्च ०५ अखेर

- एप्रिल २००४ पासून डॉ. प्रकाश सोमण यांच्या अध्यासनाचे 'समन्वयक' म्हणून पुढील पाच वर्षांसाठी नियुक्ती.
- ८ एप्रिल रोजी माजी प्राचार्य कै. डॉ. ह. श्री. साने यांच्या पुण्यतिथीनिमित्त डॉ. अशोक कामत, प्रमुख-नामदेव अध्यासन, पुणे विद्यापीठ, यांचे "महात्मा कबीर" या विषयावर व्याख्यान झाले. सदर कार्यक्रम हिंदी विभागाच्या सहकार्याने करण्यात आला.
- १५ मे रोजी आळंदी येथील वारकरी शिक्षणसंस्थेस, तत्त्वज्ञान विभागातील सर्व शिक्षक सहकारी व मा. प्राचार्य यांनी भेट दिली. या प्रसंगी, तत्त्वज्ञान विषयाकडे विद्यार्थी यावेत या हेतूने, शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना आर्थिक सहाय्यही केले.
- १२ जून रोजी, श्री. संत ज्ञानेश्वर व संत तुकाराम यांच्या पालख्या पुणे मुक्ताई असताना, मुक्ताई महाराज बेलवलकर (सूस) यांच्या टिंडीचा प्रतिवर्षीप्रमाणे याही वर्षी महाविद्यालयातील वै. सोनूमांकांच्या पुतळ्यासमोर भजनाचा कार्यक्रम झाला.

- २१ जून रोजी आषाढी एकादशीचे निमित्त साधून, कै. सोनोपंतांच्या पुतळ्याखाली त्यांच्या नावाचा संगमरवरी फलक बसविण्यात आला.
- १ जुलै रोजी वै. सोनोपंतांच्या पुण्यतिथीनिमित्त (आषाढ शु. १४) महाविद्यालयाची भाजी विद्यार्थिनी अन्नपूर्णा काळे हिचे कीर्तन झाले.
- ९ जुलै रोजी वै. दांडेकर पुण्यतिथीनिमित्ताने प्रा. रा. ग. जाधव यांचे "संतविचारांची समकालीन प्रस्तुतता" या विषयावर व्याख्यान झाले. याच वेळी अध्यासनातर्फे मुक्ता गरसोळे - कुलकर्णी लिखित वै. सोनोपंतांचे संक्षिप्त चरित्र या पुस्तकाचे प्रकाशनही झाले. तसेच परिचयवर्गाचा १६ व्या तुकडीचा व दर्शनसभेच्या सातव्या तुकडीचा शुभारंभही झाला.
- १५ जुलै रोजी पुणे विद्यापीठातील नामदेव अध्यासनाच्या सहकार्याने, श्री. वासुदेव जोशी यांचे 'ज्योतिष विज्ञान आणि कर्मयोग' या विषयावर व्याख्यान झाले.
- संतसाहित्याचे अभ्यासक, भा. पं. बहिरट यांचे हे जन्मशताब्दी वर्ष आहे. त्या निमित्ताने, ५ सप्टें. ०४ रोजी, तत्त्वज्ञानविभाग व संत ज्ञानदेव अध्यासन यांच्या सहकार्याने "अनुभवामृताचे अंतरंग" या विषयावर एकदिवसाचे चर्चासत्र घेण्यात आले.
- प्रतिवर्षीप्रमाणे याहीवर्षी कै. रामचंद्र गोडबोले व्याख्यानमाला आयोजिण्यात आली होती. दि. १५ जानेवारी ०५ रोजी मा. श्री. हरी नरके यांचे 'महाराष्ट्रातील समाज सुधारणा चळवळीची फलश्रुती' या विषयावर व्याख्यान झाले. याच दिवशी परिचयवर्गाच्या १७ व्या तुकडीचा व दर्शनसभेच्या आठव्या तुकडीचा शुभारंभही झाला. ('गोडबोले' शिष्यवृत्ती यावर्षी देवव्रत भातखंडे या विद्यार्थ्यांस देण्यात आली.)
- दि. २ फेब्रु. ०५ रोजी तत्त्वज्ञान विभागाच्या सहकार्याने आंतरमहाविद्यालयीन निबंध सादरीकरण स्पर्धा घेण्यात आली.
- १८ जानेवारी ०५ रोजी, हिंदी विभाग व कलामंडळ यांच्या सहकार्याने, पं. सत्यशील देशपांडे यांचा

'कबीर दर्शन' हा निरूपणासहित गायनाचा कार्यक्रम संपन्न झाला.

अध्यासन - कार्य :

डॉ. प्रकाश सोमण, समन्वयक म्हणून ५ वर्षासाठी नियुक्ती.

१. अध्यासन लोगो तयार केला.
२. दि. २५ जून - तज्ञांची अभ्यासक्रम आखणी बैठक घेऊन अभ्यासक्रम (संदर्भग्रंथ - सूचीसह) तयार केले.
३. ग्रंथदान आवाहन.

Psychology

- 1) Dr. Mohan Agashe, a well-known psychiatrist and actor delivered a speech on 'Arts and Mental Health' on 7th August 2004 to pay tribute to Late Dr. Madhavi Sinha Ray, H.O.D. Dept. of Psychology S.P. College.
- 2) Mr. Deepak Muchrikar, H.R. Manager and Consultant (N.M.V.) and General Manager (M.D.S.) at Jalgaon delivered a lecture on 'Vipassana' a special kind of meditation on 21st Oct. 2004.
- 3) The batch of post-graduate students, doing specialization in Industrial Psychology paid a field visit to 'Electronica, Pune on 24th September 2004.'
- 4) A visit to 'Kaiwalya Dhama Yogasana' centre at Lonawala by the post-graduate students who offered Clinical Psychology as their special subject on 30th Sept 2004.
- 5) A second visit paid by the batch of Clinical Psychology to 'Christian Counselling Centre' at Vellore and NIMHANS at Bangalore (1st Jan- 11th Jan 2005)
- 6) To celebrate Tilgul Function on 22nd January 2005, a cultural programme was organised to provide opportunities for students to exhibit

their talents in diverse fields like music, dance, drama, poetry reading, poetry writing and other extra curricular activities.

- 7) A team of undergraduate (S.Y.B.A.) students led by Prof. Kakulte visited 'Yerawada Mental Hospital' Pune on 24th January 2005.
- 8) A talk on 'Career Guidance' was given by Dr. C.M. Chitale, H.O.D. Department of Management Sciences, at the University of Pune on 1st February 2005.
- 9) Industrial Psychology students from the post-graduate wing paid a second field visit to Cummins India Ltd. Kothrud, Pune on 14th Feb. 2005.
- 10) A workshop on Total Quality Management organized by the Department would be conducted by Dr. Vinod Nayak and his team in the 1st week of March, 2005.

• Teachers' Activities -

Dr. Deo A. K. -

- i) Attended a State-Level Seminar on Quality Initiatives in Higher Education, organized by S.P.College on 9th and 10th September 2004.
- ii) Actively participated in the International Seminar on 'Managing Stress For Well being' organized by Dept. of Psychology, University of Pune from 3rd to 5th January 2005.
- iii) Participated in the workshop organised by Dept. of Psychology, University of Pune on 'Adlerian Psychology : 'Its theory and Application', conducted by Prof. Eva Dreikurs Fergusson.
- iv) Wrote an article on the Film 'Deorai' in 'Loksatta', 29th Sept. 2004.
- v) Worked as the In-charge for the 'Counselling session' 'Apayashatun Yashakade' (अपयशातून यशाकडे) organised by 'Vyaktitwa Vikas

Prabodhini' and 'Sakal' for 10th standard students.

- 2) Prof. Patil, Prof Kakulte and Prof. Kolekar attended the State-Level Seminar on 'Quality Initiatives in Higher Education' organised by S.P.College on 9th and 10th Sept. 04.

Prof. V. P. Jade -

- i) Presented a paper on 'Study of Academic Stress in relation to Health and Academic Achievement' at Research Students' Seminar conducted by the Dept. of Psychology, University of Pune.

o Students' Activities -

- 1) Madhavi Sinha-Ray Smruti Paritoshik (Kept in memory of Late Dr. Madhavi Sinha-Ray, H.O.D.) was awarded to Madhura Date who stood first in Psychology scoring 76.77% (total marks) at graduate level and Namrata Wagle at post-graduate level (75.87 %)

- 2) Mrs. Ghatpande Paritoshik was awarded to Shreelekha Abhyankar who scored maximum marks (79 %) in all the Psychology papers prescribed at the graduate level.

- 3) Dhanashri Deshmukh (M.A.II) stood first in the Post-Graduate Diploma in Business Management organised by M.I.T. School of Management, Pune.

- 4) Sheetal Wayakar (T.Y.B.A.) received 'Adarsha Vidyarthini Puraskar' presented by Rashtriya Seva Yojana on 4/1/05

She also won the 'Best Acting Prize' awarded by Rashtriya Seva Yojana.

- 5) Dhanashree Veerkar (T.Y.B.A.) was awarded :

i) Second Prize in the Debating Competition on the Topic 'Mahatma Gandhi' on the occasion of the birth anniversary of Mahatma Gandhi 2/10/05.

ii) First Prize in 'Poem Reading Competition' organised on 'Yuva Saptaha' (युवा सप्ताह) on the occasion of Swami Vivekananda Birth Anniversary on 13/1/05.

iii) Won the 'Utkarsha Shramadana Paritoshik' (उत्कर्ष श्रमदान पारितोषिक) awarded by Rashtriya Seva Yojana.

- 6) Sayali Gunjal (T.Y.B.A.) is working as a volunteer in the organization entitled 'Navakshitija' which works for the betterment of Mentally Challenged Children.

- 7) Sonal Mahendrakar (T.Y.B.A.) has been volunteering in the organization 'Aranyeshwar Pratishthan Sanstha', active in the field of Rural Development.

- 8) Dhanashree Joshi and Sayali Sohoni (T.Y.B.A.) worked as coordinators in the Counselling Session 'Apayashatun Yashakade' (अपयशातून यशाकडे) organised by Vyaktitwa Vikas Prabodhini and 'Sakal'.

- 9) Nitin Bansode (T.Y.B.A.) and Dhanashree Veerkar (T.Y.B.A.) participated in the N.S.S. Camp and won two awards in the competitions conducted in the camp.

- 10) Ajita Pawar (T.Y.B.A.) and Parmeeta Bhagat (T.Y.B.A.) participated in the Essay Competition on the Topic 'Adolescence: An Important Stage of Life' (organised by Garware College and Vyaktitwa Vikas Prabodhini)

- 11) Renuka Joshi, Bhagyashree Nair, Prajkta Walame and Shamika Bapat (T.Y.B.A.) worked on a project on 'Blood and Life' organised by 'Vidyarthini Manch', S.P. College.

- 12) Dhanashree Joshi actively participated as the member of the opposition party in the Mock Parliament organised by the Politics Dept. of S.P. College on 5th Feb. 2005. She spoke on 'Reservation Policy in the Private Sector'.

- 13) Manasi Vaidya and Sanhita Bhide (T.Y.B.A students) in German Drama Competition i.e. 'Februar Fest' organised by Ranade Institute.
- 14) Kaustubh Yadav and Ketki Pandit (from MA.II) presented a 'Research Paper' in the Research Journal published by S.P. College.
- 15) A workshop on Scientific training in Creativity conducted by Dr. Nalini Gujarathi was organised by the Dept. from 5th and 9th Oct, 2004. for Post-Graduate students.

इतिहास विभाग

प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

प्रा. रवींद्र लोणकर -

संयोजक

व्याख्यानाचा विषय

१) 'दातार' महाविद्यालय इतिहास विभाग, चिपळूण	"भारतीय राष्ट्रवादाचे स्वरूप"
२) पुणे नगर वाचन मंदिर : लोकहितवादी स्मृतिदिनानिमित्त	"महाराष्ट्रात ब्रिटिशांनी लागू केलेल्या आधुनिक शिक्षणपद्धतीचे स्वरूप"
३) सी. टी. बोरा कॉलेज (शिरूर), इतिहास विभागद्वारा आयोजित 'इतिहास लेखनशाखावरील' चर्चासत्र	"लिओपॉल्ड फॉन रॉके-आधुनिक इतिहासलेखन पद्धतीचा जनक"
४) श्री छत्रपती शिवाजी श्रमराठा संस्थेचे समाजभूषण आप्पासाहेब जेधे (पुणे) महाविद्यालयातील इतिहास विभाग	"गौतम बुद्ध आणि वर्धमान महावीर यांचे सामाजिक तत्त्वज्ञान"

- ५) कै. द. वि. आपटे स्मृतिदिन टि. म. विद्यापीठ, पुणे 'आधुनिक काळातील इतिहास जाणिवेची प्रक्रिया'

प्रा. सोपान शेंडे -

१) मराठवाडा इतिहास परिषद, २४ वे अधिवेशन, अंबेजोगाई	"मलकोजी बुवाचा पोवाडा : एक चिंतन"
२) नूतन मराठी विद्यालय (मुलींचे), पुणे	"छत्रपती शाहू महाराज: माणूस घडविणारा राजा"
३) गीताधर्म मंडळ, पुणे	"नेताजी सुभाषचंद्र बोस : देवभक्त व देशभक्त"
४) श्री संत गंगागिरी महाविद्यालय, कोपरगाव	"इतिहासाची तोंडओळख आणि इतिहासलेखनातील नवे प्रवाह"

● पुणे विद्यापीठ इतिहास विभाग द्वारा आयोजित - 'मध्ययुगीन भारताचा इतिहास' या राष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग - रवींद्र लोणकर, सोपान शेंडे

● विभागातील कार्यक्रम :

प्रा. अनिल भिडे - "माझा चिनी भाषेचा अभ्यास"

● विद्यार्थ्यांचे नैपुण्य :

कोमल मंत्री (द्वि. व. सा.) -

● मॉडर्न महाविद्यालय, गणेशखिंड, पुणे द्वारा आयोजित 'इतिहास' विषय शोधनिबंध स्पर्धेत - 'ई. एच्. कार यांचे इतिहास लेखनातील योगदान' या शोध निबंधास द्वितीय क्रमांकाचे पारितोषिक.

भूगोल

● विभागाच्या अभ्याससहली -

- १) द्वितीय वर्ष साहित्य - या वर्गाची श्रीवर्धन, हरिहरेश्वर, दापोली कृषी विद्यापीठ, वेळणेश्वर, हेदवी या ठिकाणी चार दिवसांची सहल (सहलसंयोजक प्रा. शालिनी गुलदेवकर आणि प्रा. अविनाश कांदेकर).

२) द्वितीय, तृतीय वर्ष शास्त्र - या वर्गाची श्रीवर्धन, हरिहरेश्वर, दापोली कृषी विद्यापीठ, वेळणेश्वर, हेदवी या ठिकाणी चार दिवसांची सहल.

(सहलसंयोजक - डॉ. सुनील गायकवाड,
प्रा. अविनाश शेलार, प्रा. सुमित्रा शिंदे)

३) तृतीय वर्ष साहित्य - या वर्गाची हिमाचल प्रदेश येथे १० दिवसांची सहल.

(संयोजक - डॉ. प्रवीण सप्तर्षि)

४) एकदिवसीय सहली - उर्वरित सर्व वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी बेगडेवाडी येथे सहलीचे आयोजन करण्यात आले. (संयोजक: डॉ. प्रवीण सप्तर्षि, डॉ. देवधर, डॉ. अविनाश कदम, प्रा. अविनाश शेलार, प्रा. सुमित्रा शिंदे, प्रा. स्वाती कलवडे, प्रा. वीणा विश्वनाथ)

० विभागाने आयोजित केलेले कार्यक्रम :

१) करिअर डेव्हलपमेंट कोर्सचे आयोजन - M.A./ MSc. उतीर्ण झालेल्या व तरुण प्राध्यापकांसाठी SET/NET/Personality Development व स्पर्धा परीक्षेसाठी मे २००४ मध्ये वरील कोर्सचे शि. प्र. मंडळीच्या विद्यमाने आयोजन करण्यात आले.

संयोजक : १) डॉ. प्रवीण सप्तर्षि,

२) डॉ. सुनील गायकवाड

२) रिक्रेशर कोर्स - डिसेंबर २००४ मध्ये 'भौगोलिक माहिती प्रणाली व सुदूर संवेदन आणि पर्यावरण व्यवस्थापन' या विषयावर विद्यापीठ अनुदान मंडळाच्या Academic Staff College मार्फत आयोजन करण्यात आले. या कोर्ससाठी आपल्या महाविद्यालयातील Kalyani Ventures संगणकशास्त्र विभाग, IIT पवई, DRDO (New Delhi) या संस्थांचे विशेष सहकार्य लाभले.

या कोर्सचे उद्घाटन डॉ. पेशवा यांनी केले आणि समारोप डॉ. श्रीधर गुप्ते, माजी कुलगुरू, पुणे विद्यापीठ यांच्या हस्ते झाले. या कोर्ससाठी डॉ. डी. एन. पाटील यांचे बहुमोल सहकार्य लाभले.

संयोजक : डॉ. प्रवीण सप्तर्षि.

३) **Traffic Survey** - केंद्रशासनाच्या 'Golden Quadrangle' या योजनेसाठी पुणे शहराजवळील नव्याने तयार करण्यात येणाऱ्या रस्त्यांचे सर्वेक्षण करण्यात भूगोल विभागाने मदत केली. त्यात प्रा. देवधर, डॉ. कदम आणि T.Y.B.A, M.A., F.Y.B.Sc., T.Y.B.Sc. चे विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

४) **Consultancy** - दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी विभागाने मृदाविश्लेषण आणि पर्यावरणीय परिणाम या विषयावर किलोस्कर कन्सलटंट-बरोबर काम केले यात T.Y.B.Sc., M.A./M.Sc. च्या विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष कामाचा अनुभव मिळाला. याचे डॉ. सुनील गायकवाड यांनी संयोजन केले.

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य -

Dr. P. G. Saptarshi -

1. **Books Published -**

Human Geography - Translated in Marathi.

2. **Conferences** attended as a Resource person

i) National Conference of Geography - 14-16 Jan, 2005 at Baramati.

ii) Workshop on GIS & R. S. under QIP at Akluj.

iii) Workshop on GIS & R. S. under QIP at Akole.

3. Lectures delivered in other colleges : 20

4. **Best Teacher Award** - 2005 by University of Pune.

5. Papers published in the Research Journal : 3.

Dr. S. N. Karlekar -

० **Books Published -**

1. Physical Geography (In Marathi) Murlidhar Prakashan, Pune, July 04.

० **Conferences and Seminars -**

1. One day seminar on "Environmental Awareness" arranged by S.V.College Karvenagar, Pune, 11 October 2004.

2. IGI, Indian Institute of Geomorphologists, National Conference

29-30 Nov. and 1 Dec. 2004, University of Pune, Pune.

3. Refresher course in earth sciences (RS, GIS & environmental sciences) Department of Geography, S. P. College) Pune. Resource Person for the unit on Remote Sensing.
4. Two days state level conference in Social Sciences (Interdisciplinary) on 'Regional Development Scenario by 2020 Problems, issues & challenges'
Topic - Coastal Environment-Management 27 & 28 March 04, Ratnagiri.
5. Two days state level workshop for MPSC Students arranged by MBP and Tilak Maharashtra Vidyapeeth
Topic - Interior of the earth Wegener's Continental drift 13 & 14 September 2004, Pune.

o **Lectures -**

- 1) Huzurpaga Girls' High School, Pune - August 21, 2004, **Topic** - Origin of the Himalayas.
- 2) Science Association, S. P. College, Pune - Sept. 25, 2004, **Topic** - Career in Geography.
- 3) 'WILD' Pune - October 8, 2004, **Topic** - Sagar Shilpe (A slide show)
- 4) Garware College of Commerce, Pune -January 12, 2005, **Topic** - Field work in Environment Studies.
- 5) Tilak College of Education, January 14, 2005, **Topic** - Technique of Remote Sensing.
- 6) New Arts & Science College, Ahmednagar, January 21, 2005, **Topic** - Field work in Environmental Studies.

o **Research Papers Published - (2004)**

Holocence fossil sedimentary feature of beach and dune origin on Varavade beach Konkan, Maharashtra. in Ind.Jr. of Geomorphology 8 (1&2) Academic and Law Serials, New Delhi pp 129 - 134 [2003].

o **Research Project Sanctioned : (2004)**

The focal studies on the estuaries of Maharashtra coast, sanctioned by UGC, December 2004.

o **All India Radio Pune, 29 and 30 Dec. 2004 -**

Broadcast of 2 lectures on tsunami waves, under the programme 'Nate Nisargashi'.

Dr. Veena Joshi -

- 1) Published an article in an International Journal.
- 2) "Role of Local Base Level in the Development of Andmalous sinudcity in an ephemeral stream, Indrayani river, Maharashtra." - 2005, Jan., Japan.
- 3) Elected as a member of "Executive Council" for the Academic body "Institute of Indian Geomorphologists." Allahabad. (IGI)

o **Resource person -**

- 1) Net & Set workshop, Geog. Dept., S.P.College, Delivered 3 lectures, May 2004.
- 2) Refresher course in Earth Sciences. Delivered 1 lecture, Dec. 04.
- 3) Jagannath Rathi Institute of Vocational Guidance, Pune. Delivered 1 lecture, Oct. 04.
- 4) Presented a research paper during the National Conference of IGI in Pune Univ. Geog. Dept. Nov., 2004.
- 5) Editor of the Special issue of the Journal of Geological Society of India.
The focal theme is "Progress in Palaeohydrology, Focus on Monsoonal areas". This journal has International circulation. (Oct. 2004)
- 6) A research paper has been published in the Journal of Geological society of India, October 2004 issue, titled '**Palaeohydrological Reconstructions**

Based on Analysis of a Palaeochannel and Toba-Ash Associated Sediments in Deccan Trap Region, India.

- 7) A book review in the July 2004 issue of the Journal, 'Deccan Geographer'. The title of the book is 'Himalaya, Emergence and Evolution', by K. S. Valdia.

Prof. Shalini Guldeokar -

- 1) Set-Net workshop conducted by Department of Geography, S. P. College, Pune -30. Delivered lectures during this workshop.
- 2) Participated in a two day workshop at NIC Pune on DISNIC - PLAN If Micro Level planning 10-11 July 04.
- 3) Participated in a three day workshop on "Motivation & Personality Development" organised by Students Welfare Association May 3 to 5 - 04.
- 4) उच्च तंत्रशिक्षण विभाग, राष्ट्रीय सेवा योजना व पुणे विद्यापीठ आयोजित "आपत्ती व्यवस्थापन" राज्यस्तरीय अधिवेशन, बारामती येथे सहभाग २९-३१ जानेवारी २००५.

Dr. Sunil W. Gaikwad -

o Worked as a Resource person & Guest lectures delivered -

- 1) Modern College, Pune. Lecture delivered on 'Interlinking of Rivers' Aug.04.
- 2) Chandrakant Dangat College Vadgaon Bk. Lecture delivered on 'Coastal landscapes' August 2004.
- 3) State level workshop, lecture delivered on "Fluvial and landscapes" organised by Maharashtra Bhoogol-shastra Parishad and Tilak Maharashtra Vidyapeeth, September 2004.
- 4) Geoinformatics Centre, Symbiosis, Pune - lecture delivered on 'Application of GIS And Remote Sensing in land resource management' September 2004.

- 5) Geoinformatics Centre, Symbiosis, Pune - lecture delivered on 'Delineation of watershed and interpretation of FCC satellite image' Sept.04.
 - 6) S.P. College, Pune, Department of Geography, Refresher course-lecture delivered on Image Interpretation (2-22 Dec. 2004)
 - 7) S.P. College, Pune, Department of Geography, Refresher course-lecture delivered on 'Ground truthing and field verification of image data' (2-22 Dec. 2004)
 - 8) S.P. College, Pune, Department of Geography, Refresher course - lecture delivered on 'Land use land cover change detection' (2-22 Dec.2004)
 - 9) S.P. College, Pune, Department of Geography, Refresher course - lecture delivered on 'Wave dynamics and landform development interpretation' (2-22 Dec 2004.)
 - 9) Takali Dhokeshwar College, Tal. Parner, Dist. Ahmednagar-lecture delivered on 'Tsunami Disaster' January 2005.
 - 10) Shrigonda College, Dist. Ahmednagar, lecture delivered on 'Tsunami Disaster viewing through the satellite images' January 2005.
 - 11) Padmashree Vikhe Patil College Pravaranagar (Loni) Dist. Ahmednagar - delivered two guest lectures on 18th February 2005.
 - a) "Application of Remote Sensing in Land Resource Management"
 - b) "Tsunami- The Killer wave"
- o Aligarh University, invited lectures on "Wasteland Management" (5-6 March 2005) Participation and presentation in national/international conference**
- 1) Research paper presented in XVII

IGI conference (29 nov. to 1st Dec. 04.) titled 'Land use/land cover change detection and potential of land resources.' A case study of Khadakwasala Lake catchment, Western Maharashtra at Department of Geography, University of Pune.

- 2) Research paper presented in II international conference held at Marcela (Goa) (27th January to 29th January 2005) titled 'Slope wise variation in infiltration capacity of soils - 'A case study of Khadakwasala lake catchment, Western Maharashtra" at Department of Geography, Marcel organised by Goa Geographers Association (GAG)
- 3) Research paper presented in II international conference held at Marcela (Goa) (27th January to 29th January 2005) titled " A Potential of Agro Forestry in Natural At Department of Geography, Marcel organised by Goa Geographers Association (GAG). (joint paper with Professor Avinash Kandekar and Avinash Shelar)
- 4) Research paper presented in II international conference held at Marcela (Goa) (27th January to 29th January 2005) titled "Problems and prospects of Pimpri - Chinchwad Municipal Corporation - A study of Punawale village, Pune district, Maharashtra. At Department of Geography, Marcel organised by Goa Geographers Association (GAG). (Joint paper with Supriya Koppa, Mrunal Navale, Sushma Thawal and Ram Payal)

o **Research Papers Published -**

- a) "Soil degradation in sugarcane producing area-An environmental problem based on the study of village Hingangaon, Tal - Haveli, Dist. Pune." Published in Maharashtra Bhoogol-shastra Parishad Vol XVI, No.1, Jan-Jun 2002 Volume published in March 2004.

b) "Geomorphic Analysis of land facets for Conservation planning using remote sensing techniques" Published in Maharashtra Bhoogolshastra Parishad Vol : XVI, No. 2, July-Dec. 2002. Volume published in March 2004.

o **Research project sanctioned-1 (Minor Research project)**

- 1) Title : Estimation of Surface Runoff and Soil Loss Using Soil Survey Data, 'remote Sensing and GIS techniques- A study of Panshet Catchment Western Maharashtra." funded by University Grants Commission, sanctioned in January 2005.
- 2) Worked as a Coordinator of Career Development Programme in May 04.
- 3) Worked as In charge of Science Association (Department of Geography) 2004-2005. Worked as a subject expert for Kirloskar Consultant 2003-2004.

ग्रा. अविनाश कांदेकर -

- 1) Passed Set-Net exam in March 2004.
- 2) Presented a research paper title : Potential of Agroforestry for Sustainable Development of Natural Resources - A Study of Ranjame - Khamgaon Valley Catchment, Pune District, Western Maharashtra." in IInd International Conference, organised by Goa Geographers Association (GAG) in Jan. 2005 (Joint paper with Avinash Shelar & Dr. Sunil Gaikwad).

डॉ. अविनाश कदम -

- १) महाराष्ट्र भूगोलशास्त्र परिषदेच्या २१ व्या राष्ट्रीय चर्चासत्राचे नियोजन, सहभाग व शोधनिबंध वाचन. (जाने. २००५)
- २) Refresher Course - "Earth Science" स. प. महाविद्यालय, पुणे येथे "विषयतज्ञ" म्हणून काम केले. (डिसें. २००४)

- ३) कोहसिप अंतर्गत योजनेत "अकलूज" येथे GIS या विषयावर व्याख्यान दिले (जाने. २००५)
- ४) "हेदवी व वेळणेश्वर" येथील Refresher Course" साठीच्या सहलीचे आयोजन (डिसे. ०४)
- ५) तृतीय वर्ष कला - भूगोला च्या विद्यार्थ्यांसाठी "सुदूर संवेदन" व "भौगोलिक माहिती प्रणाली" या तंत्रांसाठी विशेष व्याख्याने. (जाने. २००५)
- ६) संशोधन पत्रिकांमध्ये २ शोधनिबंध प्रसिद्ध.

० विद्यार्थ्यांचे नैपुण्य :

- १) कु. जनाबाई चोरघे : शै. व. २००३-२००४मध्ये M. A. भूगोल सर्वप्रथम, डॉ. दि. मु. वाघ पारितोषिक
- २) कु. औताडे सुमंत : शै. व. २००३-२००४ मध्ये Dissertation मध्ये प्रथम क्रमांक व प्रा. डॉ. करमरकर पारितोषिकविजेता.
- ३) प्रसाद जाधव (T.Y.B.A. Special Geography) N.C.C. मध्ये प्राविण्यपदकविजेता.
- ४) अमृतपाल सिंग (T.Y.B.Sc. Geography उत्तीर्ण) IMA मध्ये निवड.
- ५) पुष्कराज हिरवे व चेतन महाडिक (S.Y.B.Sc. Geography) N.C.C. मध्ये प्राविण्यपदकविजेते.
- ६) विक्रम गराडे (तृतीय वर्ष शास्त्र) शै. व. २००३-०४ मध्ये सर्वप्रथम.
- ७) International Conference मध्ये सहभागी विद्यार्थी / विद्यार्थिनी - गोवा येथे दुसऱ्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेमध्ये भूगोल विभागाच्या पुढील विद्यार्थ्यांनी शोधनिबंध सादर केला. (जाने. २००५) - सुप्रिया कोप्पा, मृणाल नवले, सुषमा थवळ, राम पायाळ.
- ८) Science Day Exhibition मध्ये पुढील विद्यार्थ्यांना पारितोषिक मिळाले.
 - १) T.Y.B.Sc. योगेश देशपांडे प्रथमक्रमांक
 - २) S.Y.B.Sc. Ideal Village द्वितीय क्रमांक
 - ३) M.A.-I. नद्याजोडप्रकल्प प्रथमक्रमांक
सुनामी संयुक्तपणे
हे दोन्ही प्रकल्प GMRT (Khodad) येथील प्रदर्शनात ठेवण्यासाठी निवडण्यात आले. त्यासाठी

प्रतिनिधी म्हणून रितेश वांगवाड, अजिंक्य खोत, अमोल पारिख आणि प्रविण आरुडे यांची निवड करण्यात आली.

- ९) अलिगढ येथील National Conference मध्ये अजिंक्य खोत व रितेश वांगवाड M.A.-I. भूगोल या विद्यार्थ्यांचा सहभाग (मार्च २००५)

स.प. महाविद्यालयाचे भरघोस यश -

दि. २८ व २९ जानेवारी २००५, आपल्या स. प. महाविद्यालयातील विज्ञानदिनानिमित्त भूगोल विभागातर्फे 'सुनामी' व राष्ट्रीय नद्याजोड प्रकल्प' हे दोन प्रकल्प सादर केले होते. सुनामीच्या प्रकल्पात प्रतिकृती, वृत्तपत्र कात्रणसंग्रह, तक्ते, रांगोळी, अहवाल, पॉवर पॉईंट प्रेझेन्टेशन इ. मार्गांनी सादरीकरण करण्यात आले. सुनामीविषयी संपूर्ण शास्त्रीय माहिती मांडण्याचा प्रयत्न केला. त्यात पृथ्वीच्या भूगर्भाची रचना, सागरतळाची रचना, लाटांची रचना व निर्मिती, भूकंपलहरींचे मापन, जगातील इतर सुनामीची माहिती, जगातील भूकंप केंद्रे व इतर शास्त्रीय बाजू मांडण्याचा आटोकाट प्रयत्न केला. नद्याजोड प्रकल्पाबाबतही योजनेचा आराखडा, त्यावर अभ्यास करणारे डॉ. के. एल. राव, कै. दस्तूर यांचे आराखडे, नद्याजोडणीची रचना, फायदे, तोटे, अडचणी, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय भूमिका-आक्षेप, नद्यांचा सर्वांगीण अभ्यास इतर अनेक गोष्टी मांडण्याचा प्रयत्न केला. भूगोल विभागांतर्गत झालेल्या विज्ञान प्रदर्शनात या दोन्ही प्रकल्पांना प्रथम क्रमांक मिळाला: या प्रदर्शनाला दोन्ही दिवशी प्रचंड प्रतिसाद लाभला. 'द टाइम्स ऑफ इंडिया' व 'प्रभात' या वर्तमानपत्रांनी प्रसिद्धी दिल्यामुळे या प्रकल्पांना एन.सी.आर.ए.कडून जी.एम.आर.टी. (खोडद, नारायणगाव) येथे प्रदर्शनात सहभागी होण्यासाठी स.प. महाविद्यालयाला निमंत्रण मिळाले. त्यानुसार महाविद्यालयाच्या भूगोल विभागातील एम.ए., एम.एस्सी भाग १ च्या अजिंक्य खोत, रितेश वांगवाड, अमोल परीट, प्रवीण आरुडे, किरण आबनावे या विद्यार्थ्यांच्या संघाने प्रा. डॉ. वीणा जोशी यांच्या मार्गदर्शनाने जी.एम.आर.टी. खोडद, नारायणगाव येथील

विज्ञानदिनानिमित्त आयोजित प्रदर्शनात महाविद्यालयाचे नेतृत्व केले. त्यातील सर्वात महत्वाचे गर्दीखेच आकर्षण म्हणजे प्रा. डॉ. वीणा जोशी यांनी तयार केलेले 'पॉवर पॉइंट प्रेझेंटेशन' हे होते. त्यात थायलंड या देशातील सुनामी आपत्तीचे लाईव्ह शूटिंग पाहण्यास प्रचंड गर्दी होती.

या प्रदर्शनात प्रा. डॉ. वीणा जोशी यांना उद्घाटन सभारंभात दीपप्रज्ज्वालनाचा व प्रदर्शनातील प्रयोगांचे परीक्षण करून निकाल देण्याचा मान मिळाला.

या प्रदर्शनात आपल्या महाविद्यालयाच्या संघाला इस्त्रो, जी.एम.आर.टी., एन.सी.आर.ए., आयुका, पुणे विद्यापीठ भूगोल विभाग, आकाश मंडळ, होमी भाभा विज्ञान मंडळ या दिग्गज विज्ञानसंस्थांबरोबर सहभागी होण्याचा मान मिळाला व त्यात आपल्या संघाला 'उत्कृष्ट संघ' म्हणून गौरविण्यात आले.

Mathematics

- **Departmental Activities :**
- **Workshops and Conferences organised by the Department -**

1. Discussion Meeting on Mathematical Logic: (12-15 April, 04)

The proofs of Godels' theorem and its consequences in Mathematics and Philosophy were discussed. The meeting was jointly organised with the Department of Philosophy. Mr. Mangesh Patwardhan, Principal S. V. Bokil and Dr. V. M. Sholapurkar worked as resource persons. Dr. Sholapurkar also worked as a coordinator. About forty teachers of Mathematics and Philosophy participated in the workshop.

2. A Three-Day Conference on Current Trends in Mathematics :

A conference on 'Current Trends in Mathematics' from 29 to 31 July 2004. The event was sponsored by Hardikar Memorial Trust and National Board of Higher Mathematics (NBHM). Prof. L. N.

Vaserstein, Pennsylvania State University, USA, Prof. Ravi A. Rao, T. I. F. R., Mumbai, Prof. Sharad Kanetkar, Bhaskaracharya Pratishthana, Pune, Prof. D. N. Verma, T. I. F. R., Mumbai and Dr. D. N. Sheth worked as resource persons. Forty eight research students and teachers from various colleges participated in the conference. Dr. D. N. Sheth worked as the coordinator.

3. Workshop on Probability and Applications :

An Interdisciplinary workshop for teachers in Mathematics and Statistics was organized from 7 to 10 December 2005. Prof. Rajarshree, Prof. Naik-Nimbalkar, Prof. Prayag, Prof. Deshmukh, Prof. Pradeep Apte and Dr. Sholapurkar worked as resource persons. Dr. Sholapurkar also worked as a coordinator. About twenty five teachers of Mathematics and Statistics participated.

◦ Prof. T. B. Hardikar Memorial Lecture and Prize Distribution Function :

This year, Hardikar Memorial lecture was delivered by Prof. S. Kumar (Head, Dept. of Mathematics, Mumbai University) on 28th August, 2004 on "An Introduction to Differentiation in Several Variables". On this occasion, the following students were awarded Hardikar Memorial Prizes :

- *Dheeraj Kulkarni (Topper in T.Y.B.Sc.)
- *Sonal Sonkavade (Topper in S.Y.B.Sc.)
- * **Shreerang Sahasrabudhe** : A blind student securing a job in INFOSYS participated in the exhibition at Singapore.
- * **Vaidehi Thatte** : Stood 2nd in the Indian National Mathematical Olympiad.

◦ **Prof. M. R. Railkar felicitation -**

Prof. M. R. Railkar, a renowned retired teacher of the Department turned 75 this year. A mathematics symposium in his honour was organised on Sunday 27th February 2005 by distinguished mathematicians and eminent past students of the college.

Prof. Ravi Kulkarni (Director, HRI, Allahabad) was the chief guest. Prof. Ravi Kulkarni, Prof. Sharad Sane, Prof. Shashikant Katre, Prof. M. R. Railkar, Dr. D. N. Sheth delivered lectures in the symposium. During his career, Prof. Railkar solved many challenging problems from journals like American Mathematical Monthly and CRUX MATHE-MATICORUM. A booklet containing these problems and their solutions was released in this ceremony at the hands of Prof. Bhagwanrao Joshi. Dr. M. R. Modak worked as the editor of the booklet. More than 100 past students of the Department were present for the function. Railkar Gaurav Nidhi, founded on this occasion received a generous response.

◦ **Dr. D. W. Kerkar Memorial Lecture:** Priyavrat Deshpande delivered a lecture on Visual Complex Analysis on 20/1/2005.

◦ **Mathematics Club :** Problems in "Mathematics Magazine" were given to the students. Question papers for IIT, SET, NET, and GATE were made available to the students and solutions were discussed.

◦ **Special Mention :** National Board for Higher Mathematics (NBHM) has sanctioned a grant of Rs. 40,000/- for the departmental library. Prof. M. R. Railkar donated a sum of Rs. 3000/- in memory of his parents.

◦ **Mathematics Exhibition :** Students prepared mathematical models and charts for the Science Exhibition (organised on 28-29 January '05). Prof. R. R. Sinha, Dept. of Mathematics IIT Powai inaugurated the exhibition and worked as an examiner for the projects competition.

◦ **Career Guidance :** On behalf of the Science Association, Mr. Mahesh Sheth delivered a lecture on 'Career in Mathematics' on 12 Sept. 2004.

◦ **Activities of Staff Members -** The following staff members worked as resource persons for the Foundation Course On Mathematics, Statistics and Accountancy for Economics : Dr. D. N. Sheth, Geetanjali Pathak and Aparna Naidu.

Prof. D. N. Sheth -

1. Visited TIFR, Mumbai on several occasions between 7th May 2004 and 30 April 2005.
2. Participated in the 92nd Session of Indian Science Congress Association held at Nirma University of Science and Technology, Ahmedabad and presented a research paper entitled Solving Linear System via Pfaffians and Applications.
3. Elected as a member of the sectional committee of the section of Mathematical Sciences for the year 2005-06.
4. Participated in the 'Discussion Meeting on Mathematical Logic', organised jointly by Departments of Mathematics and Philosophy.
5. Participated in workshops on T.Y.B.Sc. (Mathematics) Syllabus at Wadia College.
6. Worked as a coordinator of a 3-day conference in currents in Mathematics and presented a research paper entitled 'Warings problem for Matrices' held at S.P. College.

7. Appointed as the Head of the Department of Mathematics since 3rd August 2004.
8. Participated in the 'Workshop on Probability', organised jointly by Departments of Mathematics and Statistics.
9. Worked as a Co-ordinator of a Symposium in Mathematics and presented a research paper entitled 'Goldbach Problem for Matrices' held at S. P. College.
10. Working as a member of the Building Committee (2004) of our college.
11. Working as a member of the Time-Table Committee (2004) of our college.
12. Worked as an organiser of **Yuva Adhyatma Kendra** for the college students and staff, as a part of value education.
13. Worked as an organiser of **Dhyan and Satsang** for the college students and staff, as a part of value education.

Prof. V. M. Sholapurkar -

1. Research paper (jointly written with Athavale and Ranjekar) published in International Journal : 'On a Class of Alternatingly Hyperexpensive Subnormal Weighted Shifts, Irish Mathematical Society Bulletin, 53 (2004), 35-52
2. Worked as a coordinator and delivered 2 lectures in the 'Discussion Meeting on Mathematical Logic', organised jointly by the Departments of Mathematics and Philosophy (12-15 April, 2004).
3. Delivered a lecture on 'Mathematics in Nature' in the Orientation Camp for Biology Teachers. (27th May, 2004).
4. Worked as a core faculty member and delivered 18 lectures on 'Real Analysis' in Mathematics Training and Talent Search Programme

- (Organised by National Board of Higher Mathematics) held at Regional Education Institute, Mysore. (31st May - 12 June, 2004)
5. Delivered 8 lectures on 'Algebra' in the workshop for teachers of Mathematics in the schools governed by S. P. Mandali. (14-19 June, 2004)
 6. Delivered a lecture on 'History of Geometry' in the Staff Colloquium of the College. (23rd July, 2004)
 7. Presented a paper on 'Challenges Before Teachers' in the State Level Seminar-cum-Workshop on Quality Initiatives in Higher Education, held at S. P. College. (9-10 Sept., 2004)
 8. Participated in the International Conference on Geometry, Combinatorics and Algebraic groups and worked on a research project at the Institute For Advanced Studies in Mathematics at Princeton, New Jersey, U.S.A. (5th Oct.-7th Nov., 2004)
 9. Worked as a coordinator and delivered 2 lectures in the 'Workshop on Probability', organised jointly by Departments of Mathematics and Statistics. (7-10 December 2004)
 10. Delivered an 'Invited Talk' on 'Harmonic Analysis on Semigroups and Operator Theory 'at the 70th Annual conference of Indian Mathematical Society held at Jodhpur. (28-31 December, 2004)
 11. Delivered 3 lectures in the training camp for Indian National Mathematical Olympiad at Bhaskaracharya Pratishthana, Pune.
 12. Delivered a lecture on 'Algorithms' in the workshop for PG students in Computer Science, held at Abasaheb Garware College, Pune. (8th January 2005)
 13. Worked as a coordinator and delivered 3 lectures on 'Pigeonhole Principle' in the 'Problem Coordinators Camp' held at Goa University, Goa. (24-26 Jan., 2005)

14. Delivered lectures on 'Optimization' for the students on Research Projects at T. I. F. R., Pune Centre.
15. Working as a Regional Coordinator for Regional and National Olympiads for Maharashtra and Goa Region.

Prof. Y. M. Borse -

1. Participated in a workshop on *Discrete Mathematics* at University of Pune during 21-24 March 2004.
2. Participated in workshops on *T.Y.B.Sc. (Mathematics) Syllabus* at Wadia College on 24-25 July 2004 and 15-16 Jan. 2005.
3. Successfully completed the *Orientation Programme* at University of Pune from 17th Aug. to 13 Sept. 2004.
4. Participated in workshop on *Qualitative Theory of Differential Equations* at the University of Pune, from 21-24 March 2004.
5. Working as a member of the College Examination Committee.
6. Submitted M. Phil Dissertation : *Removable Circuits in Graphs and Binary Matroids*.
7. Delivered several lectures on *Lebesgue Integration and Complex Analysis* at Abeda Inamdar College, Pune.

Prof. Nishi Kelkar -

Participated in workshops on *T.Y.B.Sc. (Mathematics) Syllabus* at Wadia College, on 24-25 July 2004.

Prof. Asawari Abhyankar -

Worked as a member of the Science Association and organised inter-class Science Quiz.

Prof. Geetanjali Phatak -

Participated actively in a workshop on 'Analysis of revised syllabus of F.Y. B.Com, H. V. Desai College, Pune, on 9,10 August, Mathematics & Statistics.

Prof. Priyavrat Deshpande -

Participated actively in workshops on *T.Y.B.Sc. (Mathematics) Syllabus* at Wadia College, on 15-16 Jan. 2005.

Prof. Manjusha Date -

- 1) Participated in the workshop on Up gradation.
- 2) Worked as a member of the college Mathematics Olympiad Committee.

Prof. Aparna Naidu -

1. Completed MSCIT in June 2004.
2. Wrote an article for Std-XII students in *Baravi Mitra*.
3. Participated in the State Level Seminar cum Workshop on 'Quality Initiatives in Higher Education' organised by S. P. College (9-10 September 2004).
4. Participated in a three day seminar on *Life-Skills in Education*, conducted by the Indian Institute of Education, Pune in November 2004
5. Delivered lectures for Std. XII (Science) students of Marathwada Mitramandal's College of Science (Jr. College) in February-2005.

Pradyna Kashikar -

Completed MSCIT in June 2004.

Prof. Rama Saptarshi -

1. Completed MSCIT in June 2004.
2. Worked as a team leader for the team participating in the Mathematics Olympiad organised by Infosys, Pune.
3. Worked as a member of the Science Association.

Prof. Bharati Ranpise -

Worked as a member of the college Mathematics Olympiad Committee.

Prof. A.S. Jadhav -

Participation in the Test-Series Activity for XIIth Standard Students. Participation as an Examiner for the National Open School, New Delhi.

o Students' Activities :

In the national level programme MTTs (Mathematics Training and Talent Search) held at Mysore the following students were selected :

i) Pradnya Kulkarni ii) Smita Powar. Dheeraj Kulkarni was selected for integrated Ph. D. programme at HRI Allahabad.

Rupali Khedekar received NBHM scholarship for M. Sc. (Mathematics).

o Students' Seminar -

- Ruby Pravin (T.Y.B.Sc.) - Fibonacci numbers.
- Deepali Bhosale (T.Y.B.Sc.) - Cantor set
- Yogita Tagunde (T.Y.B.Sc.) - A non-measurable set.
- Bhakti Takale (T.Y.B.Sc.) - Matrix tree theorem.
- Roopa Vijapur (T.Y.B.Sc.) - Convex Functions.
- Uday Bhosale (S.Y.B.Sc.) - A criterion for monotonicity.
- Abhay Soman (S.Y.B.Sc.) - A mean value theorem.
- Sanketa Salunke (S.Y.B.Sc.) - Mathematics in nature.
- Kulkarni Pallavi Harihar (S.Y.B.Sc.) - Pythagorean Triple.
- Gayatri Bartakke (S.Y.B.Sc.) - Decimal Representation.
- Yogita Sukale (S.Y.B.Sc.) - Morley's Miracle.

o International Mathematics Olympiad (IMO 2004)

Out of 6 members of the Indian Team, 3 were from S.P. College - A Phenomenal Success !! All these students bagged Silver Medals at the International Olympiad held at Greece. All budding Mathematicians were selected in the world's prestigious institutions :

- Anand Deopurkar : MIT, USA
- Kshipra Bhawalkar : North Carolina, USA
- Rohit Joshi : IIT Kanpur.

- o Following students were successful in the Regional Mathematical Olympiad, December 2004 (Maharashtra and Goa Region.). They were selected to participate in the Indian International Mathematical Olympiad, held in February 2005.

Regional Mathematical Olympiad, December 2004 :

Sahil Mhaskar	XI	Rank 5
Sahil Deo	XI	Rank 12
Amit Gujar	XI	Rank 13
Swapnil Kulkarni	XI	Rank 13
Mihir Patwardhan	XI	Rank 15

o Indian National Mathematics Olympiad -

The following students were successful in the Indian National Mathematics Olympiad - 2005 (Maharashtra and Goa region). They were selected to participate in the Training Camp to be held at BARC, Mumbai. A six member Indian team will be selected on the basis of the performances in the camp.

Sahil Mhaskar	XI	Rank I
Vaidehi Thatte	XII	
Varun Jog	XII	

- o Lecture Competition - In the lecture competition organised by Science Association, Ruby Rama Pravin delivered a lecture on Fibonacci Numbers and won the first prize.

- o Quiz Competition - In the Quiz Competition organised by Science Association, Ruby Rama Pravin and Rupa Vijapur were members of the team that won the First Prize.

संख्याशास्त्र विभाग

o विविध कार्यक्रम :

- १) मार्च २००४ मध्ये पुणे विद्यापीठाने घेतलेल्या तृतीय वर्ष संख्याशास्त्र विषयाच्या परीक्षेमध्ये उत्तम यश मिळवणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा कौतुक समारंभ

दि. २४.६.०४ रोजी विभागात आयोजित केला होता. याच वेळी तृतीय वर्षासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी स्वागत समारंभ साजरा करण्यात आला.

२) प्रा. डॉ. शैला देशमुख यांचे Feasibility of Insurance Business या विषयावर दि. २८-८-२००४ रोजी व्याख्यान झाले.

३) Probability and Applications या विषयावरची कार्यशाळा संख्याशास्त्र व गणित विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ७-१२-२००४ ते दि. १०-१२-२००४ दरम्यान आयोजित करण्यात आली.

या कार्यशाळेचा पुणे विद्यापीठ अंतर्गत असलेल्या विविध महाविद्यालयांच्या गणित व संख्याशास्त्र विभागाच्या अनेक प्राध्यापकांनी लाभ घेतला. या कार्यशाळेला संख्याशास्त्र विभाग, पुणे विद्यापीठ येथील विभागप्रमुख प्रा. राजर्षी, प्रा. देशमुख व प्रा. नाईक निंबाळकर तसेच प्रा. प्रयाग व प्रा. प्रदीप आपटे यांचे मार्गदर्शन लाभले.

४) विभागातर्फे दरवर्षी Late Prof. R. A. Fisher ह्यांचा जन्मदिवस (१७ फेब्रुवारी) साजरा करण्यात येतो. या निमित्ताने बुधवार दि. २ मार्च रोजी आपल्या महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थिनी आंतरराष्ट्रीय कीर्तीच्या संख्याशास्त्रज्ञ, प्रेसिडेंट ऑफ रॉयल सोसायटी ऑफ स्टॅटिस्टिक्स USA, San Diego डॉ. शैला तळवलकर यांनी विभागास भेट दिली. त्यांनी Biostatistics, Clinical trials या विषयावर व्याख्यान दिले व विद्यार्थ्यांच्या विविध प्रश्नांना उत्तरे दिली.

○ PUSA तर्फे आयोजित केलेल्या उपक्रमातील सहभाग -

१) द्वितीय वर्ष संख्याशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी दि. ८-१०-२००४ रोजी प्रश्नमंजूषा आयोजित करण्यात आली. या स्पर्धेत पूना कॉलेजमधील विद्यार्थी सहभागी झाले होते. या स्पर्धेच्या वेळी प्रा. प्रभू यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.

२) 'Leadership and Personality Development for Careers in Statistics या विषयीचे शिबिर दि. १६.१२.२००४ ते १८.१२.२००४ दरम्यान आयोजित करण्यात आले होते. त्यात कु. यशश्री देशपांडे, कु. हर्षदा ताम्हनकर, कु. ऋतुजा देसाई, श्रद्धा रोधे या तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थिनी व द्वितीय वर्षाचे चि. अगरवाल व धवल बापट हे सहभागी झाले होते. यांचेबरोबर प्रा. शालिनी टेके व प्रा. अभय जोशी हे प्राध्यापक विभागातर्फे सहभागी झाले होते.

३) तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केलेल्या Project Competition मध्ये ५ गट सहभागी झाले.

○ विज्ञान प्रदर्शन -

२८, २९ जानेवारी २००५ रोजी विभागात विज्ञान दिन साजरा करण्यात आला. या दिवशी एकूण १७ प्रकल्प सादर करण्यात आले. या वेळी गरवारे महाविद्यालयाचे प्रा. पावगी यांनी परीक्षक म्हणून काम पाहिले. महाविद्यालयातर्फे देण्यात येणारे प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी केलेल्या दोन गटांना देण्यात आले. प्रथम क्रमांक मिळविणारे प्रकल्प व विद्यार्थी खालीलप्रमाणे :

१) A Survey : "Use of Internet" - कु. केतकी गद्रे, पूनम कुलकर्णी, मनाली माईणकर.

२) "Customer - Satisfaction regarding their bikes" - १) अभिलेष चव्हाण, अनंत कोडे, मार्टंड घोगले, प्रदीप नारायण

द्वितीय क्रमांकाचे पारितोषिक खालील दोन प्रकल्पांना विभागून देण्यात आले.

१) "Statistical Analysis of sales of two wheelers in Pune City" :- कु. ऋतुजा देसाई, शमा पाठारे, यशश्री देशपांडे व हर्षदा ताम्हणकर.

२) "Do you know, Seasons have no effect on Pollution?" :- १) पूनम मिश्रा, सायली साळुंके, याच प्रकल्पाची कै. डॉ. संदीप

लोढे यांचे स्मरणार्थ देण्यात येणाऱ्या पारितोषिकासाठी प्रथम क्रमांकाने निवड करण्यात आली. हा प्रकल्प द्वितीय वर्ष शास्त्र विद्यार्थ्यांनी केला होता.

दुसरे पारितोषिक विभागून देण्यात आले. त्या प्रकल्पांची नावे व सहभागी विद्यार्थी खालीलप्रमाणे -

- १) "Information on Blood groups" : शमा पोतदार, प्रतीक्षा सहाणे.
- २) "An Application of Baye's Theorem" : कविता गायकवाड, मनोहर यादव, कृष्णा पठारे, पूनम अंबिके. विभागातर्फे खालील दोन प्रकल्पांना उत्तेजनार्थ पारितोषिके देण्यात आली.
- १) "Survey on Use of Cell Phone and its facility acquaintance with its Users" : पूजा सिन्हा, श्रद्धा अग्रिहोत्री.
- २) "Percentage of Haemoglobin in blood of males and females" प्रीती बिरादार, स्वप्नाली थोरात.

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य -

प्रा. सौ. नीला सहस्रबुद्धे -

- १) महाविद्यालयाच्या परीक्षा विभागाच्या प्रमुख.
- २) UGC ने दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वानुसार प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्ष शास्त्र, कला, संख्याशास्त्र विषयाच्या अभ्यासक्रम पुनर्रचनेसाठी करण्यात आलेल्या समितीच्या सदस्य.
- ३) २२, २३ जून २००४ रोजी H.P.T. Arts आणि R.Y.K. Science College, Nasik यांनी आयोजित केलेल्या Actuarial Statistics या विषयावरील कार्यशाळेमध्ये सहभाग. कार्यशाळेमध्ये प्रा. सौ. नीला सहस्रबुद्धे, प्रा. माधुरी गानू आणि प्रा. सौ. मीनल सावळे सहभागी झाल्या होत्या.
- ४) ४ ऑगस्ट २००४ रोजी विद्यार्थिनी मंचाने महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या 'समुपदेशनाची कौशल्ये व तंत्र' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग.

प्रा. सौ. माधुरी गानू -

- १) ४ ऑगस्ट २००४ रोजी विद्यार्थिनी मंचाने महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या 'समुपदेशनाची कौशल्ये व तंत्र' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग. १३ फेब्रुवारी २००५ रोजी PUSA तर्फे S.Y. B.Sc. च्या विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केलेल्या Stat-Quiz च्या दुसऱ्या फेरीमध्ये T.C. College, Baramati येथे परीक्षक म्हणून काम केले.

प्रा. सौ. मीनल सावळे -

- १) कला मंडळ व शास्त्र मंडळ सदस्य.
 - २) ४ ऑगस्ट २००४ रोजी विद्यार्थिनी मंचाने आयोजित केलेल्या 'समुपदेशनाची कौशल्ये व तंत्र' या विषयाच्या कार्यशाळेत सहभाग. या कार्यशाळेत प्रा. नीला सहस्रबुद्धे ही सहभागी झाल्या होत्या.
 - ३) ८ ऑक्टोबर २००४ रोजी PUSA S.Y.B.Sc. च्या विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केलेल्या Stat Quiz च्या पहिल्या फेरीमध्ये D. Y. Patil College of Science, Pimpri येथे परीक्षक म्हणून काम केले. यावेळी 'Avenues in Statistics after B.Sc.' या विषयावर व्याख्यान दिले.
 - ४) ४-१२-२००४ रोजी T.C. College Baramati यांनी 'C++ Programming' या विषयावर आयोजित केलेल्या कार्यशाळेमध्ये सहभाग.
- ० 'Use of R Software in Statistics' या विषयावर १६ मे ते २० मे या कालावधीमध्ये, गरवारे कॉलेज, पुणे यांनी आयोजित केलेल्या कार्यशाळेमध्ये प्रा. सौ. मीनल सावळे आणि प्रा. सौ. शालिनी टेके सहभागी.

प्रा. सौ. शालिनी टेके -

- १) महाविद्यालयातील गणित विभागाने २९-३१ जुलै, २००४ रोजी आयोजिलेल्या कॉन्फरन्समध्ये सहभाग.
- २) दि. ९ सप्टेंबर व १० सप्टेंबर रोजी 'Quality Initiatives in Higher Education' या कार्यशाळेमध्ये सहभाग.

३) पुणे विद्यापीठाच्या संलग्न महाविद्यालयांतील तृतीय वर्ष संख्याशास्त्र विषयाच्या निवडक विद्यार्थ्यांसाठी गोळेवाडी, सिंहगड पायथ्या येथे 'Personality Improvement Camp' मध्ये दि. १८ व १९ डिसेंबर, २००४ रोजी सक्रिय सहभाग.

प्रा. सौ. अंजली मोटे -

विविध कार्यशाळांमध्ये सहभागी झाल्या होत्या, त्याचा तपशील खालीलप्रमाणे-

1. One day workshop in KEM Hospital on 'Ethics in Clinical Practice' Conducted by 'Academy for Clinical Excellence', Bombay College of Pharmacy, on 22-8-04.
2. One day workshop on SPSS 12.0 conducted by SPSS at Bombay, on 28-7-04.
3. Three days International workshop on 'Developmental Origins of Health & Adult Disease', conducted by Medical Research Council (U.K.) from 20.1.05 to 22.1.05.
4. Statistical analysis of research paper on 'Biology versus environment in development of cognition factors in Pune children' is done for Indian Paediatrics journal.

• **विद्यार्थ्यांचे विशेष नैपुण्य :**

१. तृतीय वर्ष संख्याशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी PUSA तर्फे घेण्यात येणाऱ्या Project Competition मध्ये श्री. सारंग दीक्षित या विभागातील विद्यार्थ्यांनी प्रथम क्रमांकाचे रु. १०००/- चे पारितोषिक मिळविले. त्याने 'Comparative Study of Electricity Consumption in Pune' या विषयावर प्रबंध सादर केला. त्याला प्रा. सौ. माधुरी गानू यांनी मार्गदर्शन केले व तांत्रिक बाबींसाठीचे मार्गदर्शन प्रा. अभय जोशी यांनी केले.
२. प्रथम वर्ष शास्त्र विद्यार्थ्यांसाठी घेण्यात येणाऱ्या संख्याशास्त्र विषयाच्या प्रश्नमंजूषा स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या केंद्रामध्ये कु. रश्मी काकतकर ही प्रथम आली.

३. S.Y.B.Sc. च्या विद्यार्थ्यांसाठी PUSA तर्फे घेण्यात आलेल्या Stat Quiz च्या पहिल्या फेरीमध्ये कु. राधिका चिपाडे हिने सर्व विद्यार्थ्यांमध्ये प्रथम क्रमांक मिळविला.

४. तृतीय वर्ष शास्त्र या वर्गातील कु. यशश्री देशपांडे हिने कै. नूतन भिडे, गरुड स्मृती पुरस्कार मिळविला.

वास्तवशास्त्र

Departmental Activities :

Late Prof B. G. Lagoo Memorial Lecture was arranged on 20th September 2004. Prof. S. N. Joshi delivered a lecture on "Experimental Verification of the General Theory of Relativity."

Late Prof. B. G. Lagoo Memorial Prizes were awarded to the following Students

- 1) Tejaswini Dalvi : 1st Prize
- 2) Raosaheb Salunke : 2nd Prize

On 28th and 29th January 2005, a Project Exhibition was held in the Department. Prof. K. C. Sinharay (Retd. Director, IMD and Visiting faculty, Department of Atmospheric and Space Sciences, University of Pune) inaugurated the exhibition and examined the projects done by F. Y., S. Y., T. Y. B.Sc. (Physics) students. About 30 student projects were exhibited.

Special guidance lectures for IIT, IISc, M. Sc. entrance examination were arranged for interested students from S.Y. and T. Y. B. Sc.

Prof. S. N. Joshi, a senior lecturer in the department retired from service on 1st July 2004. He served in the Physics Department for 35 years and was very popular among students.

Prof. S. R. Darekar, lecturer in the Department has joined as lecturer at the National Defence Academy, Khadakwasala from October 2004.

o Teachers' Profile :

Prof. S. N. Sadakale -

Published two research papers in International Journals.

- i) "Growth and properties of Pulsed Laser Deposited $\text{La}_{0.7}\text{Ca}_{0.3}\text{MnO}_3$ Fe_3O_4 bilayers" S. N. Sadakale et. al. Accepted for publication in the "Journal of Magnetism and Magnetic Materials."
- ii) "Phase separation scenario in $\text{La}_{1-x}\text{Ba}_x\text{MnO}_3$ " S. N. Sadakale et. al. Accepted for publication in Physika Solidi Part C.
- iii) One minor research project entitled "Synthesis and Characterization of CMR materials" is sanctioned by UGC.

Prof. (Ms.) Ekata Ghate -

Delivered a lecture on "Dhruviya Pradeshatil Usha" at Tilak Smarak Mandir on 20th January 2005. This lecture was organized by the Marathi Vidnyan Parishad.

रसायनशास्त्र

o विविध कार्यक्रम :

१) पुणे विद्यापीठ, केमिस्ट्री डिपार्टमेंट आयोजित Chemiad २००३-२००४ परीक्षेत स. प. महाविद्यालयाचे ३९ विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले. त्यातील पहिल्या ५ विद्यार्थ्यांना रोख बक्षिसे मिळाली.

- (१) कु. स्नेहा सापकर (रु. १५०/-)
- (२) कु. अनघा काळे (रु. १५०/-)
- (३) कु. चैताली जोशी (रु. १५०/-)
- (४) कु. मनोषा माटेगावकर (रु. १००/-)
- (५) कु. श्रद्धा पट्टनी (रु. १००/-)

ह्या वर्षी स.प.म.चे ६५ विद्यार्थी Chemiad परीक्षेस बसले आहेत.

२) रसायनशास्त्र विभागात झालेल्या शास्त्र प्रदर्शनात १०० च्या वर विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. प्रदर्शनात २५ प्रयोग मांडण्यात आले होते.

डॉ. प्रकाश तुपे ह्यांनी परीक्षक म्हणून काम पाहिले. खालील विद्यार्थ्यांच्या प्रयोगांना बक्षीस मिळाले.

पहिले बक्षिस : Natural Indicators-ज्योती दिघे, स्नेहल भोसले, कीर्ती शितोळे (T.Y.B.Sc.)

दुसरे बक्षिस :- Breath Analyser - दिव्या शेड्डी, रेणुका ओस्वाल (S.Y.B.Sc.)

पदव्युत्तर विभागात - बाबर भट, अमित नाडगवंडी, योगिता काळे, मनोषा पाटणकर, अभिजीत यादव, सुमालता व विद्या भणगे ह्यांना बक्षिसे मिळाली. (Nanotechnology).

३) Dr. T. R. Ingle Lecture Competition for post graduate students -2003-2004 रसायन विभागाने वरील Lecture Competition 20th Feb. 2004 रोजी आयोजित केली. खालील विद्यार्थ्यांना बक्षिसे मिळाली.

पहिले बक्षिस : कु. प्रिया साबणे - विषय - Fire extinguishers

दुसरे बक्षिस : कु. चंदा चौधरामणी - विषय - Applications of Magnetic Materials

तिसरे बक्षिस : अभिलाष उदयभानू - विषय - Chiral Auxiliaries.

परीक्षकाचे काम डॉ. सौ. ज्योती साळवेकर, डॉ. एम्. एम्. अवचट व डॉ. सौ. राजश्री कशाळकर यांनी पाहिले.

४) "विश्वकर्मा डे" निमित्त रसायन विभाग, स. प. महाविद्यालय व विज्ञानभारती, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने १६ सप्टेंबर २००४ रोजी डॉ. मुरली शास्त्री, विभागप्रमुख, Nanotechnology division NCL, यांचे व्याख्यान आयोजित केले.

डॉ. मुरली शास्त्री ह्यांच्या हस्ते Dr. T. R. Ingle, Lecture Competition मधील विजेत्यांना बक्षिसे देण्यात आली.

५) पुणे विद्यापीठ केमिस्ट्री डिपार्टमेंट आयोजित डॉ. H. J. Arnkar Lecture Competition 2003-04 मध्ये - स. प. महाविद्यालयातील रसायनशास्त्र विभागातील कु. प्रिया साबणे M. Sc.-I हीस उत्तेजनार्थ बक्षीस मिळाले.

६) आबासाहेब गरवारे महाविद्यालय आयोजित Lecture Competition मध्ये स. प. म. च्या रसायनशास्त्र विभागातील पदव्युत्तर वर्गातील विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला.

७) प्रथम वर्ष शास्त्र, द्वितीय व तृतीय वर्ष शास्त्र वर्गासाठी रसायनशास्त्र विभागाने ३१ जानेवारी २००५ रोजी Lecture Competition आयोजित केली.

खालील विद्यार्थ्यांना बक्षिसे जाहीर झाली आहेत -

१) कविता गायकवाड (प्रथम वर्ष शास्त्र)

२) संकेत साळुंके (द्वितीय वर्ष शास्त्र)

३) प्रेरणा साहू (तृतीय वर्ष रसायनशास्त्र)

८) तृतीय वर्ष शास्त्र रसायनशास्त्र विभागातील खालील दोन विद्यार्थ्यांची 'Pandey Award' २००४-२००५ साठी निवड झाली आहे.

१) परदेशी चेतन व्ही. (2nd Prize Rs. 3000/-)

२) शेटे संग्राम (3rd Prize Rs. 2000/-)

९) खालील सहा एम्. एस्सी. ऑर्गॅनिक च्या विद्यार्थ्यांचे IPCA Laboratory कांदीवली (पूर्व) मुंबई येथे Research and Development विभागात Chemist म्हणून Selection झाले.

१) भरत शिंपुकडे २) गणेश चौरे

३) दिलीप जाधव ४) दीपक पानमंद

५) बाबासो दळवी ६) बी. जी. जाधव

रसायन विभागातील तृतीय वर्ष शास्त्रच्या विद्यार्थ्यांसाठी Campus Interview, IPCA Laboratory ने घेतले. त्यात दोन विद्यार्थ्यांची निवड झाली.

१०) पाठ्यपुस्तक लेखन :

खालील प्राध्यापकांनी एस्. वाय. बी. एस्सी. व टी. वाय. बी. एस्सी. साठी पाठ्यपुस्तके लिहिली -

१) डॉ. एस्. जी. दाते, २) डॉ. सौ. ज्योती साळवेकर, ३) डॉ. एम्. एम्. अवचट, ४) ए. एस. जोशी, ५) प्रा. सौ. विद्या अवसरे ६) डॉ. सौ. राजश्री कशाळकर.

११) सन २००४-२००५ या शैक्षणिक वर्षासाठी डॉ. शरद केशव पंडित या पारितोषिकानुसार निर्धनिष्ट शिष्यवृत्ती प्रा. ए. एस्. जोशी यांना देण्यात आली.

● प्राध्यापकांचे विशेष कार्य -

रसायनशास्त्र विषयात प्रा. डॉ. एम्. एम्. अवचट यांना रसायनशास्त्र विषयात पीएच. डी. करता मार्गदर्शक म्हणून पुणे विद्यापीठाची मान्यता मिळाली आहे.

प्रा. नि. व. गांजवे यांनी, मे २००४ मध्ये यवतमाळ येथे, विदर्भातील आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केलेल्या MH-CET मार्गदर्शन वर्गामध्ये सुमारे शंभर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. सदर वर्गाना महाराष्ट्र शासनाच्या आदिवासी कल्याण विभागाने अनुदान दिले होते. प्रा. विनोद रणपिसे व प्रा. देवानंद साठे यांनी, डिसें. २००४ मध्ये, पुणे विद्यापीठ व स. प. महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय स्तरावरील रायफल शूटिंग स्पर्धेच्या आयोजनात सक्रिय सहभाग घेतला.

● Prof. Dr. R. V. Kashalkar -

1) Presented a paper entitled "Characterization and Standardization of Bhasmas - A case study." and participated as a panel member in Panel discussion at the National Seminar and workshop on Rasashastra "Rasa- sadhana - 2005, organised by Ayurved Medical College, Belgaum. 19th to 20th January 2005.

2) Worked as a member of Organising Committee and Reporter for the Workshop on Education Industry ties-ups at the State Level Seminar cum workshop organised by S. P. College on "Quality Initiatives in Higher Education," 9th - 10th sept. 2004.

3) Worked as chairperson for one session in the State Level Seminar on "मल्लखांब - काल आज आणि उद्या" (5 -6 Feb. 2005)

4) Publication "Removal of Methylene Blue and Malachite green by Agricultural waste Materials - Stalks of *Cajanus Caran*" Madhavi R. Deshmukh, Sapna Shah, Sushama Katade, A. A. Belhekar, R. V. Kashalkar & N. R. Deshpande. Asian J. T. chem. vol. 16 (Nov. 3-4-2004, 1863.)

o **Report of the Research work carried out in the T. R. Ingle Laboratory during the year 2003 - 2004 -**

(A)The First Student of the T. R. Ingle Research Laboratory Mrs. Rohini Chaubal has submitted her Ph. D. thesis to the University of Pune.

(B)The following papers were published during the year 2003-04

1. Comparative study of *Cocus Nucifera* for fertility - Mrs. J. P. Salvekar, M. R. Deshmukh, N. R. Deshpande. Poster Presentation no 12, Pg.21 National Symposium on Recent Advances in Management of Plant Diseases, Technology Development and Applications. (Dec. - 20-21, 2003). Organised by Indian Phytopathological Society, New Delhi, Western Zone, Maharashtra, Pune.
2. Analysis of carbohydrates from *Ficus Bengalensis* (Linn) - Madhavi Deshmukh, Sapna Shah, Sushma Katade, N. R. Deshpande. Asian Journal of Chemistry Vol. 16 No. 3/4 (2004) Pg. No. s. 1937 - 1938.
3. Mineral Elements of Seeds Leaves and Kernel in *Sterculia Guttata* (KoKurs)- Madhavi Deshmukh, Sapna Shah, Sushma Katade, N. R. Deshpande. Asian Journal of Chemistry Vol 16 No. 3/4 (2004 pg. No. s. 1475 - 1478.)

4. Rich sources of Stimulating Nutrients such as Potassium of Phosphorus *Ficus Bengalensis* (L). Madhavi Deshmukh, Sapna Shah, Sushma Katade, N. R. Deshpande. Int. J. Chem. Sci. 2(4) 2004, Pg. No.s, 622-626.

o **विद्यार्थ्यांसाठीचे उपक्रम :**

I. यंदाची (२००४-०५) डॉ. टी. आर. इंगळे आंतरमहाविद्यालयीन लेक्चर कॉम्पिटिशन सोमवार दि. २१/२/०५ रोजी आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यक्रमास त्यांचे भाऊ डॉ. आर. आर. इंगळे तसेच प्राचार्य डॉ. पेंडसे उपस्थित होते. परीक्षक म्हणून पुणे विद्यापीठ रसायन विभागातील डॉ. शोभना भिडे व डॉ. श्रीधर गेज्जी यांनी काम पाहिले. खालील विद्यार्थ्यांना बक्षिसे व Certificates देण्यात आली.

प्रथम - कु. अनिता रॉस ॲन्टनी

(आबेदा इनामदार कॉलेज फॉर गर्ल्स)

द्वितीय (विभागून) - १) अरविंद जगन्नाथन

(रसायन शास्त्र विभाग, पुणे विद्यापीठ)

२) विनोद होनमुटे (स. प. महाविद्यालय, पुणे.)

तृतीय - योगिता काळे (स.प. महाविद्यालय, पुणे)

II. १) २००४-०५ या सत्रात रसायन विभाग, पुणे विद्यापीठ आयोजित Chemiad परीक्षेत स. प. महाविद्यालयाची विद्यार्थिनी कु. दीपशिखा चॅटर्जी ही ७१% गुण मिळवून प्रथम आली व प्रथम पारितोषिक (रु. ५००/-) ची मानकरी ठरली.

२) प्रधान नंद यास २००/- रु. चे पारितोषिक.

३) अटकरे संभाजी यास १००/-रु. चे पारितोषिक.

४) बोयरा सारिका १००/- रु. चे पारितोषिक.

III.दि. १/१/०५ रोजी विभागाचे माजी विद्यार्थी व सध्या Department of Bioengineering, Clemson South Carolina, येथे प्रोफेसर म्हणून कार्यरत असलेले डॉ. नरेन व्यवहारे यांचे "Biomedical Polymers for Drug Delivery या विषयावर व्याख्यान झाले.

IV.२३ व २४ फेब्रु. ०५ या दिवशी National Chemical Laboratory, Pashan या संस्थेतील सर्व अद्ययावत उपकरणे व त्यांचे कार्य समजावून घेण्यासाठी M.Sc. I, II च्या सर्व विद्यार्थ्यांची संस्थेला भेट आयोजित करण्यात आली होती. ही भेट आयोजित करण्यात प्रा. डॉ. एम. एम. अवचट व प्रा. गांजवे यांनी पुढाकार घेतला. दि. १ मार्च २००५ रोजी "Vision 2020" या Economics विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या Project चे Presentation व कपिल चंद्रायन याचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले.

प्राणिशास्त्र

० विविध कार्यक्रम :
अभ्याससहली -

Bio-diversity अभ्यासासाठी प्रथमवर्ष शास्त्रशाखेचे विद्यार्थी वरसगावजवळ 'सूर्यशिबिर' येथे गेले होते. त्यांना प्रा. डॉ. सौ. जाधव, प्रा. सौ. जोशी, प्रा. डोंगरे, प्रा. सौ. वीरकर, प्रा. सौ. राजवाडे आणि प्रा. सौ. गोडबोले यांनी मार्गदर्शन केले.

द्वितीय वर्ष शास्त्रशाखेचे विद्यार्थी कुक्कुटपालन, रेशीम उत्पादन, मत्स्यशेती या अभ्यासासाठी उरळीकांचन येथे जाऊन आले. प्रा. डोंगरे, प्रा. सौ. वीरकर, प्रा. गुळवणी आणि प्रा. सौ. राजवाडे यांनी त्यांना मार्गदर्शन केले.

तृतीय वर्ष शास्त्रशाखेचे विद्यार्थी सागरीय प्राणीजीवनाचा अभ्यास करण्यासाठी रत्नागिरी, रामेश्वर, म्दुराई, त्रिवेंद्रम, कन्याकुमारी, कोडाईकॅनॉल येथे गेले होते. प्रा. सौ. जाधव, प्रा. अंबलडगे व प्रा. डोंगरे यांनी मार्गदर्शन केले.

० कार्यशाळा आयोजन -

Moving Academy of Medicines and Biomedicines तर्फे प्राध्यापकांसाठी 'Elements of Protein Biotechnology' ही कार्यशाळा प्राणिशास्त्र विभागात आयोजित केली गेली.

० विज्ञानदिन -

२८ व २९ जानेवारी २००५ रोजी विज्ञानदिनामित शास्त्रशाखेतील विविध Projects ची स्पर्धा आयोजित केली गेली. त्यात २९ Projects प्रदर्शित केले गेले. एकूण ११६ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. प्रथमक्रमांक "Apheresis and cell separator" या Projectला मिळाला. दुसरा क्रमांक 'Banned drugs' या Projectला मिळाला. Junior college च्या 'Nation resources' आणि 'Water Harvesting' या दोन Projectsना तृतीय क्रमांकाचे बक्षिस विभागून मिळाले.

० पुरस्कार -

राजेश्वर पांडे प्रथम पुरस्कार ओजस सु. वि. तृतीय वर्ष (प्राणिशास्त्र) या विद्यार्थिनीस मिळाला.

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

प्रा. पु. श्री. घैसास -

- १) "Quality Initiatives in Higher Education" या राज्यस्तरीय कार्यशाळेत सहभाग.
- २) फर्ग्युसन आणि गरवारे महाविद्यालय येथील 'तृतीय वर्ष प्राणिशास्त्राचा नवीन अभ्यासक्रम' कार्यशाळेत मार्गदर्शन.
- ३) आवासाहेब गरवारे कॉलेजमध्ये सुरू केलेल्या 'Ornithology' या अभ्यासक्रमांतर्गत व्याख्याने आणि प्रात्यक्षिके.

प्रा. डॉ. सौ. अनुराधा साठे -

- १) 'Elements of Biotechnology' या कार्यशाळेत सहभाग.
- २) 'Quality Initiatives in Higher Education' या राज्यस्तरीय कार्यशाळेत सहभाग.
- ३) संवादिनी मंचातर्फे आयोजित केलेल्या 'समुपदेशनाचे तंत्र व कौशल्य' या कार्यशाळेत सहभाग.

प्रा. डॉ. सौ. सुनीता जाधव -

- १) फर्ग्युसन महाविद्यालय, पुणे येथील तृतीय वर्ष शास्त्रशाखेच्या (प्राणिशास्त्र) नवीन अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सहभाग.
- २) भारतीय जैन संघटना कॉलेज, वाघोली येथे आयोजित केलेल्या 'Doctors Perspective about diseases under Medical Zoology' या एकदिवसीय सेमिनारमध्ये सहभाग.
- ३) 'Biological diversity and its consequences' हा शोधनिबंध National Magazine of Environment - Environ friend (2004) मध्ये प्रसिद्ध झाला.
- ४) विद्या प्रतिष्ठान कॉलेज, बारामती येथे आयोजित केलेल्या वक्तृत्वस्पर्धेसाठी तीन विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या तीन विद्यार्थ्यांना प्रथम, तृतीय व उत्तेजनार्थ पुरस्कार मिळाले.

प्रा. सौ. सविता दातार -

यू. जी. सी. च्या टीचर फेलोशिपवर एन.सी.सी.एस. या संशोधन संस्थेत पी.एच.डी.साठी गेल्या आहेत.

प्रा. प्राजक्ता डोंगरे -

'Elements of Protein Biotechnology' या कार्यशाळेत सहभाग.

वनस्पतीशास्त्र

F.Y.B.Sc. ला २५० विद्यार्थ्यांनी, S.Y.B.Sc. साठी १७५, तर T.Y.B.Sc. साठी ३९ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला.

विभागातर्फे सायन्स असोसिएशनचा एक भाग म्हणून विद्यार्थ्यांसाठी प्रा. रितेश खुन्याकारी यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. तसेच सायन्स असो. तर्फे आयोजित केलेल्या Lecture Competition, Quiz Competition, Science Exhibition या सर्वांमध्ये विद्यार्थ्यांनी उत्साहाने भाग घेतला. Science Day 28/02/05 व 29/02/05 रोजी साजरा करण्यात आला. त्यामध्ये एकूण २२ प्रोजेक्ट्स मांडण्यात

आले. त्यात प्रथम, द्वितीय, तृतीय क्रमांकांची बक्षिसे व उत्तेजनार्थ बक्षिस देण्यात आले. प्रोजेक्टसचे मूल्यमापन डॉ. मुजुमदार (M.A.C.S) यांनी केले.

दरवर्षी तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांकडून प्रोजेक्ट्स करून घेतली जातात. यंदाही तृतीय वर्ष विद्यार्थ्यांकडून औषधी वनस्पती, त्यांचे विश्लेषण, टिश्यू कल्चर इ. प्रोजेक्ट्स करून घेण्यात आले.

दरवर्षीप्रमाणे अभ्याससहली नेण्यात आल्या. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांची ताम्हणी, डोंगरवाडी, द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांची महाबलेश्वर येथे तर तृतीय वर्ष विद्यार्थ्यांची सहल कन्याकुमारी, कोडाई कनाल, मदुराई येथे नेण्यात आली होती. या सहलींबरोबर विभागाचे सर्व शिक्षक गेले होते.

७ व ८ जानेवारी ०५ रोजी विभागातर्फे T.Y.B.Sc. Syllabus वर एका वर्कशॉपचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यात सुमारे ५० शिक्षक सहभागी झाले होते.

या वर्षी श्री. श्रीनाथ कवडे, कु. श्वेता अधिकारी व सौ. रजनी सोहोनी यांच्या नेमणुका करण्यात आल्या.

दि. ७/८ जानेवारी ०५ रोजी विभागातर्फे T. Y. B.Sc. Syllabus restructuring वर workshop आयोजित करण्यात आले होते. त्यात महाराष्ट्रातील सुमारे ४५ शिक्षक सहभागी झाले होते.

प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :-

- १) प्रा. डॉ. माधव पेंडसे - T.Y.B.Sc. Botany Syllabus वरील Workshop चे आयोजन व सहभाग.
- २) प्रा. सौ. सुमन चिरपुटकर - T. Y. B.Sc. Syllabus च्या वर्कशॉपमध्ये Resource Person म्हणून काम केले.
- ३) प्रा. सौ. लता वाडदेकर - फर्ग्युसन कॉलेजमध्ये झालेल्या Botany Retrospect & prospect एकदिवसीय सेमिनारमध्ये सहभाग. T.Y.B.Sc. Syllabus वर झालेल्या वर्कशॉपमध्ये रिसोर्स पर्सन म्हणून काम केले.

४) डॉ. म. वा. पाताळे - T.Y.B.Sc. Syllabus वर झालेल्या वर्कशॉपमध्ये सहभाग, टिळक स्मारकमध्ये Rose Show मध्ये सहभाग

५) डॉ. अ. वि. दुसाने - २/५/०३ पासून Reader हे पदनाम देण्यात आले. T.Y.B.Sc. Syllabus वर झालेल्या वर्कशॉपचे Co-ordinator व resource person म्हणून काम केले.

Inter-collegiate Consortium चे Co-ordinator म्हणून काम केले. Moving Academy of Medicine & Biomedicine ने आयोजित केलेल्या २ दिवसीय वर्कशॉपला उपस्थिती, तसेच Moving Academy ने विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केलेल्या वर्कशॉपला उपस्थिती.

Pharmacognostic studies and finger printing of चतुर्बीज & its constituents हा प्रोजेक्ट UGC ने Sanction केला.

६) प्रा. सौ. अनुराधा कुलकर्णी - फर्ग्युसन कॉलेज येथे आयोजित केलेल्या Retrospect & Prospect of Botany या एकदिवसीय seminar मध्ये सहभाग, T.Y.B.Sc. syllabus वर आयोजित केलेल्या वर्कशॉपमध्ये resource person म्हणून सहभाग, Moving Academy of Medicine & Biomedicine यांनी आयोजित केलेल्या Fundamentals of Protein Biotechnology या वर्कशॉपमध्ये सहभाग. तसेच Moving Academy ने विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केलेल्या २ दिवसीय वर्कशॉपमध्ये सहभाग व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन.

७) श्री. श्रीनाथ कवडे - Current Science मध्ये Report on Crinum Woodrowi hierto not collected in this century वर पेपर प्रसिद्ध झाला.

Computer Science

1) Participation in Inter-Collegiate Competition -

The following students of T.Y.B.Sc. (Comp. Sc.) participated in project competition as mentioned below :-

I) At Abasaheb Garware College, Pune

Topic : Messenger

Names of Students : Sameer Shirke, Bhavana Belsare, Sharvari Latkar

II) At Fergusson College, Pune

Topic : Algorithm to Flowchart

Names of Students : Snehal Wale, Shabari Laxmeswar, Amey Kaisare

2) Technical Workshop -

1) Paradigm of System Programme, for T.Y.B.Sc., Speakers - Mr. Modi & Smt. Anuradha Laxminarayan, Comp. Sc. Dept., University of Pune.

2) System Software, for F.Y.B.Sc. & M.Sc., Speakers - Mr. Davis K. T., Director, Pioneer, Microsoft system.

3) Smart Card, for F.Y.B.Sc. & M.Sc., Speakers - Mr. Ashutosh Bhosale, Director & CEO, Trycath Solution PVT. LTD.

4) Communication Skills & Interview Techniques, for F.Y.B.Sc. & M.Sc., Speakers - Prof. Arun Belsare, Faculty, Dept. of English, S. P. College, Pune 30.

5) Linux Installation, for T.Y.B.Sc., Speakers- Mr. Amit Karpe, Member, PLUG, Pune.

Computer Science Faculty -

Teachers' Activities -

I) Shri. P. P. Bhosale -

- Resource person for refresher course in IT conducted by Ramkrishna More College, Akurdi.

- Participated in the workshop on Embedded System conducted by Baburao Gholap College, Pune.

II) Smt. M. S. Teje -

- Resource person for Refresher Course in Earth Science.
- Participation in the workshop for :
- PHP & Postgres training held at N. Wadia College, Pune.
- New syllabus for T.Y.B.Sc. at Modern college, Ganeshkhind, Pune.
- Participated in workshop - Java Training & F.Y./S.Y./T.Y. practical examination.

III) Smt. M. M. Deshpande -

- Resource person for Refresher course on Earth Science.
- Participated in workshop - Java Training & F.Y./S.Y./T.Y. practical examination.
- New syllabus for T.Y. at Modern College, Ganeshkhind Pune.
- PHP & Postgres training held at N. Wadia College.

IV) Smt. S. V. Khadilkar -

- Resource person for Refresher course in Earth Science.
- Participated in workshop - Java Training & F.Y./S.Y./T.Y. practical examination.

V) Shri. P. A. Tamhankar -

- Resource person for Refresher course in Earth science.
- Participated in workshop - Java Training & F.Y./S.Y./T.Y. practical examination.
- Attended the Education & Research Conference by Sun Microsystems.

• Electronics Faculty

VI) Shri. S. M. Railkar -

- Participant in the workshop on embedded system.
- Attended the Education & Research Conference By Sun Microsystems, Statistics.

VII) Dr. M. M. Kale -

- Research Fellowship by University of Pune, Centre for Advanced studies

in Statistics to do collaborative Research with a faculty member of the said centre.

- Resource person for Refresher course in IT. conducted by Ramkrishna More College, Akurdi.

• Science Exhibition -

Following students were awarded -

1. (a) Folder protecting utility -
(i) Apte Vikas (ii) Badgujar Nikhil
(b) Algorithm to flowchart -
(i) Wale Snehal (ii) Laxmeshwar Shabari, (iii) Amey Kaisare.
2. Hamming Code -
(i) Khare Vrushali (ii) Kunte Geetika
(iii) Tanwar Nitushree
3. Visitor counter -
(i) Bhosale Santosh (ii) Teke Sumeet
(iii) Gollapelli Tirupati

• Consolation Prizes -

- (a) Grepc - (i) Shah Poonam
(ii) Ingale Sunita
- (b) Arithmeticlogic Circuit and light activator -
(i) Saurav Mohanty
(ii) Chinmay Sahasrabuddhe

Mr. Anand Abhyankar - (Group Manager) from Zensar Technology worked as the Judge for the said competition.

इलेक्ट्रॉनिक्स

१. दरवर्षीप्रमाणे या वर्षीही विभागाने विद्यार्थ्यांच्या प्रोजेक्टसूचे प्रदर्शन आयोजित केले होते. प्रदर्शनाचे उद्घाटन डॉ. उत्तम, डायरेक्टर, आय.एस.आर.ओ., पुणे डिव्हिजन यांचे शुभहस्ते करण्यात आले. यावर्षी परीक्षक म्हणून प्रा. ए. जी. दाते, वास्तवशास्त्र विभाग यांनी काम केले व सायन्स असोसिएशनच्या पारितोषिकासाठी व प्रा. कृ. रा. कुलकर्णी पारितोषिकासाठी निवड केली. यंदा दोन दिवस

- प्रदर्शन ठेवण्यात आले. त्याचा लाभ अनेक महाविद्यालये व शाळांमधील विद्यार्थ्यांनी घेतला.
२. यावर्षी हॉबी वर्कशॉप हा नवीन उपक्रम विभागात सुरू करण्यात आला आहे. यामध्ये २२ विद्यार्थी काम करीत आहेत. विद्यार्थ्यांकडून छोटेछोटे प्रोजेक्ट्स करून घेणे हा या उपक्रमाचा उद्देश आहे. प्रा. दिवटे हे सदर उपक्रमाचे कामकाज बघत आहेत.
३. ग्रॅज्युएशननंतर प्लेसमेंटसाठी विभागातील २० विद्यार्थ्यांनी एम.बी.टी., पटणी व एच.पी. कॉम्प्युटर्सने आयोजित केलेल्या एन्ट्रन्स टेस्टमध्ये सहभाग.

० प्राध्यापकांचे कार्य :

प्रा. डी. एस. दिवटे -

- १) एम. फिल. डिग्री - विषय : इलेक्ट्रॉनिक्स
पुणे विद्यापीठाची एम. फिल. इन इलेक्ट्रॉनिक्स ही पदवी संपादन केली. "डेव्हलपमेंट ऑफ ऑप्टिकल पॉवर कंबाइनियर विथ प्लास्टिक फायबर अॅन्ड इट्स यूज फॉर सरफेस कलर अॅनालिसिस"
- २) फर्ग्युसन कॉलेजतर्फे आयोजित केलेल्या दोन दिवसांच्या कार्यशाळेत सहभाग. विषय - टी. वाय. बी. एस्सी. इलेक्ट्रॉनिक्स प्रॅक्टिकल कोर्स.

Dr. Kalpana Joshi -

- a) Patent Prototyping project sanctioned by ISRO-DRDO Cell, Pune University for complex permitting measurement for 12 months.
- b) Presented two papers at Asian microwave conference 2004 at New Delhi entitled 'Time Domain microwave aquametry for FMCG products, and 'Non destructive complex permitting measurement using microtrip resonater'
- c) Two papers accepted for ISEMAOS at Weimor, Germany for presentation in 29th may to 1st June 2005. Entitled 'Moisture Measurement in Crude Oil,' and 'Time Doman Moisture measurement'
- d) Participation in T.Y.B.Sc. Practical workshop at Fergusson College.

- E) Project guidance for third year EC / TC Students at MIT, Pune on Microwave Integrated Circuits.
- F) Consultancy project for moisture measurement in Food materials.

Science Association

Science association has a role different from that of the regular departmental activities. It lays greater stress on inter-disciplinary activities. It also deals with subjects which are not dealt with in the syllabi of the science subjects. This extra-curricular activity benefits students not only from the Science stream but also from the Arts and Commerce streams. The central theme of 2004-05 activities was "**Science for Everyone.**"

Mr. Vinay R. R. is the teacher-in-charge of the Science Association.

Teacher representatives from all the nine Science departments have formed a committee to share responsibility. The committee comprises the following teacher representatives : **Botany** - Prof. Anuradha Kulkarni, Prof. Pratibha Kulkarni; **Chemistry** - Prof. Vandana Arbale, Prof. Pradnya Deshpande; **Computer Science** - Prof. Chandanshive; **Electronics** - Prof. Sanjeevani Kulkarni; **Geography** - Prof. Dr. Sunil Gaikwad, Prof. Ranjit Gaikwad; **Mathematics** - Prof. Aasawari Abhyankar, Prof. Rama Saptarshi; **Physics** - Prof. N. M. Waghlikar, Prof. Ekata Ghate, Prof. Anjali Kulkarni, Prof. Atul Phadke; **Statistics** - Prof. Meenal Sawale, Prof. Madhuri Ganu and **Zoology** - Prof. Jadhav S. M., Prof. Ware B. S.

० Departmental Activities :

- 1) Film Show - "**Stop Snake Massacre**" - Vilas Kane, 18th August 2004. Organiser - Prof. Vinay R.R.
- 2) Felicitation of "**Budding Scientists from SPC**" - Karishma Palande,

- Sachin Punekar, Anand Deopurkar, 18th August 2004, Organiser - Prof. Sholapurkar.
- 3) **Water - Its Science and Life** - Dr. Pratibha Padhye, 7th Oct. 2004, Organiser - Prof. Dr. Pradnya Deshpande.
 - 4) **The World of Intelligent Materials** - Dr. K. Vijaymohan (NCL Day), 24th Sept. 04, Organiser - Prof. Vinay R.R.
 5. **Earthquakes and Tsunamis** - Dr. Arun Bapat, 17th Jan. 05, Organiser - Prof. Dr. S. N. Karlekar.
 6. **Science and Society** - Dr. Milind Watve, 29th Jan. 05, Organiser - Prof. Vinay R.R.
 7. **Dhruviya Pradeshatil Usha** - Lecture of Marathi Vidnyan Parishad - Prof. Ekata Ghate, 20th Jan 05, Organiser - Prof. Vinay R.R.
 8. **Science Bulletin** : Fortnightly Current topics, 1st and 15th of a month, Organiser - Prof. Ekata Ghate.
- o **Science Chat** : Subject for the next chat announced at the end of every chat. 23 meetings took place in the year 2004-05. Organiser - Prof. Vinay R.R., Prof. Ekata Ghate, Prof. Atul Phadke.
 - o **Science Excursions** - Tamhini and Dongarwadi - Prof. Patale and Prof. Shrikant Kavde, 12th Sept., 2004. Organiser - Prof. Ekata Ghate.
 - o **Science Exhibition** - "Science for Everyone" - around 510 students and science teachers, participated, 28th and 29th Jan., 05. Organiser - Prof. Vinay R. R., Prof. Ekata Ghate.
 - o **Science Quiz** - Round 1 - Written test : 7th Jan. for Science stream students. Round 2 - Inter-class Quiz. 1) F.Y. Vs. S.Y., 2) T.Y. Vs. 1st round winner. 8th Jan., 05. Organiser - Prof. Asawari Abhyankar, Prof. Ekata Ghate, Prof. Vinay R.R.
- o **Competitions** -
 - 1) **Lecture** - Inter-collegiate, 20th Dec., 2004. Organiser - Prof. Meenal Sawale.
 - 2) **Project** - Frontiers of Science - Department wise, 28th and 29th Jan. 05. Organiser - Prof. Vinay R.R.
 - 3) **Essay** - Inter-collegiate, 25th Jan. 05. Organiser - Prof. Ekata Ghate.
 - 4) **From external agencies** -
 - a) **Marathi Vidnyan Parishad Poster Exhibition** - "Stop Noise Pollution !" Our team won 3rd prize, 20th Sept. 2004. Organiser - Prof. Vinay R.R.
 - b) **Rotaract Club** - Model making; Our team won 1st prize, 18th Sept. 04. Organiser - Prof. Vinay R.R.
 - c) **Indian Physics Teachers' Association** - National Selection Examination in Physics / Chemistry / Biology (Olympiad). 207 students participated, 21st Nov. 2004. Organiser - Prof. Anjali Kulkarni, Prof. Meena Barve, Prof. Aditi Anturkar.
 - d) **Indian Institute of Metallurgy** - Quiz on Material Science. Our team won 1st Prize. (This is the third consecutive year our team is in the first position), 20th Sept. 2004 in Pune and 26th October 2004 in Hyderabad. Organiser - Prof. Pradnya Deshpande.
 - o **Rajeshwar Pandey Award for excellence in Science T.Y.B.Sc. students** - First Round - Selection of students (42), 15th Dec. 2004. Second Round - Written examination, 22 Dec. 2004. Final round - Interviews (11), 24th Dec. 2004. Declaration of results, 26th Dec. 2004. Organiser - Head of Departments, Prof. N. K. Wagholikar, Dr. Karlekar, Dr. Chirputkar, Prof. D. P. Mehendale.

• **Information Series** -

"Opportunities in Science Subjects"
- Every science dept. was asked to collect information about opportunities in their subject and submit summary.

- 1) **Botany** - Prof. Anuradha Kulkarni, 7th Oct. 2004, Organiser - Prof. Anuradha Kulkarni.
- 2) **Mathematics** -Dr. Sheth, 11th Sept. 2004, Organiser - Prof. Dr. D. N. Sheth.
- 3) **Electronics** - Prof. Dr. Shaligram, 4th Sept. 2004, Organiser - Prof. D. P. Mehendale.
- 4) **Geography** - Dr. S. N. Karlekar, 25th Sept. 2004, Prof. Dr. Gaikwad.

Awardees and prize winners of various competitions held by the Association, 2004-05.

• **Rajeshwar Pandey Award for Excellence in Science :**

- 1) Ojas S. V., 2) Chetan Pardeshi, 3) Sangram Shete.

• **Lecture Competition** - 1) Ruby Rama-Praveen, 2) Saket Joshi, 3) Medhavi Mishra.

Consolation prizes - Akash Goyal, Sanket Salunke, Sudhir Gaikwad.

• **Science Quiz** - Winner - T.Y.B.Sc. - Rahul Gunda, Ruby R.P., Kavita Sharma, Roopa Vijapur.

Runner-up team : S.Y.B.Sc. - Uday Bhosale, Sanket Salunke, Jyoti Kumari, Sonali Mahajan.

• **Project Competition** -

Department	1st Prize	2nd Prize	Junior col/3rd Prize
Botany	Chaitanya Javdekar	Preeti Virkar	Leena Thorat
Chemistry	Babar Bhat	Jyoti Dighe	Divya Shetty
Computer Science	A) Vikas Apte B) Snehal Wale	A) Vrushali Khare	Sumeet Teke
Electronics	A) Suyog Bhalgat B) Sourabh Gandhi	A) Santosh Tokone B) Amina Shaikh	---
Geography	Rupesh	Yogesh Deshpande	Arundhati Naniwadekar
Mathematics	A) Sayed Rizwana B) Neelam Chavan	A) Atre Saniya B) Bartakke Gayatri	---
Physics	Monal Shiraskar	A) Rupali Sonawane B) Padmashri Dekhane	---
Statistics	A) Ketaki Gadre B) Abhilesh Chavan	A) Rituja Desai B) Poonam Mishra	---
Zoology	Snehal Deshmane	A) Ashish Joshi B) Rajkunvar Kadam	A) Ameya Joshi B) Priyanka Dashputre

Special Mention - "Tsunami" and "River linking" - these models and projects were specially invited for Science Day Exhibition on 28/2/05 at GMRT, Narayangaon, Dist. Pune.

वाणिज्य

१. शनिवार दि. ३/४/०४ रोजी एम्. कॉम्. भाग - १ च्या विद्यार्थ्यांनी एम्. कॉम्. भाग - २ च्या विद्यार्थ्यांसाठी निरोपसमारंभ आयोजित केला होता. हा कार्यक्रम देवी रमाबाई सभागृहात झाला. या प्रसंगी मा. प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे तसेच संबंधित सर्व शिक्षक उपस्थित होते.
२. कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी डॉ. रश्मी हेबाळकर यांनी ऑगस्ट २००४ मध्ये निबंधस्पर्धा आयोजित केली होती. विषय : 'Commerce in 2050' असा होता. या निबंधस्पर्धेत ९ विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. त्यांच्या निबंधांचे मूल्यमापन डॉ. छाया आबनावे यांनी केले. पहिल्या तीन निबंधांना रोख पारितोषिके देण्यात आली.
३. सोमवार दि. ६/९/०४ रोजी एम्.कॉम्.च्या विद्यार्थ्यांनी शिक्षकदिनाचा कार्यक्रम आयोजित केला होता.
४. सोमवार दि. ६/९/०४ रोजी तृतीय वर्ष वाणिज्य 'बी' मधील दोन विद्यार्थिनी - कु. मानसी खळदकर व कु. सुचित्रा निपुणगे यांनी अभिनव पध्दतीने शिक्षकदिन साजरा केला. या दोघींनी द्वितीय वर्ष वाणिज्य 'बी' च्या विद्यार्थ्यांना एक-एक तास अध्यापन केले. त्यांचे विषय अनुक्रमे Optional Costing I व Compulsory Costing असे होते. यावेळी डॉ. मावळणकर, डॉ. अलुरकर व प्रा. किवळकर हे त्यांचे शिक्षक उपस्थित होते. या दोन विद्यार्थिनींनी अतिशय तळमळीने शिकविले.
५. गुरुवार दिनांक २०/१/०५ रोजी स्थानिक कार्यकारी समितीची निवडणूक घेण्यात आली. या निवडणुकीत डॉ. छाया अबनावे व डॉ. सरोज हिरेमठ या शिक्षक प्रतिनिधी म्हणून बिनविरोध निवडून आल्या. या निमित्ताने महिला प्राध्यापकांना स्था. का. समितीवर प्रथमच प्रतिनिधित्व करण्याची संधी मिळाली. ही निवड २००५-२०१० या पंचवार्षिक कालावधीसाठी आहे.
६. शनिवार दिनांक २२/१/०५ रोजी एम्. कॉम्. च्या विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयाचे आवारात चॅकलेट्स्ची

विक्री करून सुनामी आपद्ग्रस्तांसाठी निधी गोळा केला. जमा झालेला निधी रु. १५०१/- (रुपये एक हजार पाचशे एक मात्र) त्यांनी सकाळ रिलिफ फंडाकडे सुपूर्द केला.

७. शुक्रवार दिनांक २८/१/०५ व शनिवार दि. २९/१/०५ असे दोन दिवस महाविद्यालयात वाणिज्य शाखा दिन साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने विद्यार्थी सभागृहात एक भव्य प्रदर्शन भरविण्यात आले होते. हे प्रदर्शन पुढील तीन विषयांवर होते.

- i) Business Communication
- ii) Marketing & Salesmanship
- iii) Consumer Protection & Business Ethics.

या प्रदर्शनाचे उद्घाटन पुणे ग्राहक मंचाच्या अध्यक्ष मा. सौ. संध्या कुलकर्णी यांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. वरील तीन विषयांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांनी मांडलेल्या विविध Stalls चे परीक्षण करण्यात आले. परीक्षक म्हणून सौ. संध्या कुलकर्णी, श्री. सूर्यकांत पाठक, सौ. जयश्री फडणवीस व श्री. विक्रांत पवार यांनी काम पाहिले. प्रदर्शनाला समाजाच्या विविध स्तरातून उत्तम प्रतिसाद मिळाला. विशेष म्हणजे या प्रदर्शनाला ग्राहक पंचायतीचे अध्यक्ष ग्राहकतीर्थ बिंदुमाधव जोशी यांनी आवर्जून भेट दिली व विद्यार्थ्यांचे कौतुक केले.

या प्रदर्शनासाठी डॉ. छाया आबनावे व डॉ. सरोज हिरेमठ यांनी प्रचंड मेहनत केली. विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देण्याचे काम या दोघींनी केले. त्यामुळे प्रदर्शनास अपेक्षित यश मिळाले.

८. सोमवार दि. ३१/१/०५ रोजी डॉ. रश्मी हेबाळकर यांनी 'Entrepreneurship Quiz' आयोजित केली होती. यामध्ये इयत्ता ११वी वाणिज्यच्या ३७ व एम्. कॉम्. च्या ८ विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. विशेष म्हणजे पहिली तिन्ही बक्षिसे इयत्ता ११ वीच्या विद्यार्थ्यांनी पटकावली. या Quiz साठी डॉ. हेबाळकर यांना प्रा. अनुजा राजमाचीकर व प्रा. मंजिरी दात्ये यांनी बहुमोल सहकार्य केले.

९. व्यावसायिक अर्थशास्त्र व बँकींग या विषयाचे विभागप्रमुख डॉ. गं. का. शिरूडे यांची मंगळवार दि. १/२/०५ पासून शि. प्र. मंडळीच्या चिटणीसपदी नियुक्ती झाली. वाणिज्य शाखेला हा बहुमान मिळाल्याने विशेष आनंद वाटतो.

१०. शुक्रवार दि. ४/२/०५ रोजी ज्ञानेश्वर सभागृहात वाणिज्य शाखेचा पारितोषिक वितरण समारंभ संपन्न झाला. यावेळी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. श्री. ग. बापट उपस्थित होते. अध्यक्षस्थानी डॉ. गं. का. शिरूडे, चिटणीस, शि. प्र. मंडळी हे होते. डॉ. बापट यांनी विद्यार्थ्यांना, 'व्यक्तिमत्त्व विकासात संज्ञापनाचे महत्त्व' या विषयावर मार्गदर्शन केले. या प्रसंगी द्वितीय वर्ष वाणिज्य 'सी' या वर्गाला 'Best performance in Business Communication' ची ट्रॉफी प्रदान करण्यात आली.

तसेच मार्च, २००४ मध्ये पुणे विद्यापीठाच्या परीक्षेत Business Communication या विषयात प्रथम आलेल्या कु. रश्मी ललित बोधरा या विद्यार्थिनीस 'Award for Excellence in Business Communication' हा पुरस्कार (रु. २५१/- रोख) देण्यात आला. हा पुरस्कार श्री. अनुकूल जोशी व श्री. चंद्रकांत पाठारे या दोन माजी विद्यार्थ्यांनी देण्याचे ठरविले आहे. पुरस्काराचे हे पहिलेच वर्ष !

११. मंगळवार दि. २२/२/०५ रोजी डॉ. गं. का. शिरूडे यांचा सत्कार समारंभ वर्ग क्र. २१ मध्ये आयोजित करण्यात आला होता. या प्रसंगी वाणिज्य शाखेच्या वरिष्ठ महाविद्यालयातील सर्व शिक्षक उपस्थित होते. मा. प्राचार्य डॉ. मा. अ. पेंडसे तसेच मा. उपप्राचार्यद्वय डॉ. वि. मा. सोलापूरकर व प्रा. सो. रा. शेंडे विशेष निमंत्रित म्हणून उपस्थित होते. यावेळी बोलताना प्राचार्य डॉ. पेंडसे व उपप्राचार्य प्रा. कि.वळकर यांनी डॉ. शिरूडे यांचे, चिटणीसपदी नियुक्ती झाल्याबद्दल सर्वांच्या वतीने अभिनंदन केले.

१२. पुणे विद्यापीठाच्या आवारातील Educational Media Research Centre (EMRC) या संस्थेने वाणिज्य शाखेकडील महत्त्वाच्या विषयांची सर्वाना माहिती होण्याच्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांच्या Quiz चे चित्रीकरण करण्याचे ठरविले. व Accountancy, Costing, Business Administration व Economics या चार विषयांवर प्रामुख्याने या Quiz आधारित होत्या. यातील Accountancy या विषयाच्या Quiz चे सूत्रसंचालन करण्याचा बहुमान डॉ. सु. श्री. अलूरकर यांना मिळाला. या Quiz चे संपूर्ण script तयार करण्याची व त्याच्या सादरीकरणाची महत्त्वपूर्ण भूमिका त्यांनी बजावली.

१३. मंगळवार दि. १५/३/०५ रोजी, जागतिक ग्राहक-दिनाच्या निमित्ताने प्रथमवर्ष वाणिज्य मधील Consumer Protection and Business Ethics या विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी पुणे जिल्हा ग्राहक तक्रार निराकरण मंचाला, नागरिकांसाठी उपयुक्त दोन तक्ते भेट म्हणून दिले. हे तक्ते १) तक्रारअर्जाचा नमुना व २) प्रतिज्ञापत्राचा नमुना या संदर्भात होते. विशेष म्हणजे हे तक्ते महाराष्ट्र शासनाने, जागतिक ग्राहक दिनानिमित्त आयोजित केलेल्या समारंभात प्रदान करण्याचा बहुमान मिळाला. हे तक्ते तयार करण्यात कु. अनुजा दाभाडे, कु. प्रज्ञा ढवळे, कु. मोहिनी पवार व कु. केतकी देशमुख या चार विद्यार्थिनींचा प्रमुख सहभाग होता. त्यांना डॉ. छाया आबनावे यांनी मार्गदर्शन केले.

१४. मंगळवार दि. १५/३/०५ रोजी, जागतिक ग्राहक-दिनानिमित्त भारतीय मानक ब्युरो व अखिल भारतीय ग्राहक पंचायत यांच्या संयुक्त विद्यमाने ग्राहक-जागृतीसाठी एक विशेष कार्यक्रम आयोजित केला होता. या कार्यक्रमाला प्रथमवर्ष वाणिज्यमधील Consumer Protection and Business Ethics च्या विद्यार्थ्यांना विशेष रूपाने आमंत्रित करण्यात आला होते. या समारंभास या विषयाचे २५ विद्यार्थी व विषयशिक्षक डॉ. छाया आबनावे उपस्थित होते. या समारंभात विद्यार्थ्यांच्या वतीने

व्यक्त करण्यात आलेल्या उत्स्फूर्त प्रतिक्रियांमध्ये वरुण देशमुख या विद्यार्थ्यांची प्रतिक्रिया उल्लेखनीय ठरली. अखिल भारतीय ग्राहक पंचायतीचे अध्यक्ष श्री. बिंदुमाधव जोशी यांनी वरुणची विशेष प्रशंसा केली.

१५. सन २००४-०५ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयात Placement Cell तयार करण्यात आला. मा. प्राचार्यांनी याची संपूर्ण जबाबदारी डॉ. सु. गो. मावळणकर यांच्यावर सोपविली.

१६. द्वितीय वर्ष वाणिज्य 'अ' मधील विद्यार्थिनी कु. प्राची फराटे हिला तिच्या रोलर स्केटिंगमधील कामगिरीबद्दल क्रीडाक्षेत्रात अत्यंत मानाचा समजला जाणारा 'श्री शिवछत्रपती पुरस्कार' मिळाला. सदर पुरस्कार शनिवार दि. १९/२/२००५ (शिवजयंती) या दिवशी मुंबई येथे मा. मुख्यमंत्री श्री. विलासराव देशमुख यांच्या शुभहस्ते प्रदान करण्यात आला.

१७. दि. १३-३-०५ रोजी झालेल्या 'मिस पुणे' स्पर्धेत कु. रीना वळसंगकरला 'मिस पुणे २००५' चा 'बेस्ट स्माईल' व 'मिस पुणे' हा किताब मिळाला.

० प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

डॉ. छाया आबनावे (वाणिज्य विभाग)

१. ९ व १० सप्टेंबर रोजी महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या Quality Initiatives in Higher Education' या राज्यस्तरीय चर्चासत्राच्या संयोजनात सहभाग.

२. दि. ६ व ७ डिसे. ०४ रोजी बृहन्महाराष्ट्र वाणिज्य महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या NAAC Sponsored National Seminar GATS-Impact India (Focus on Education Sector) या चर्चासत्रास उपस्थिती.

३. २८ व २९ जाने. ०५ रोजी महाविद्यालयात 'वाणिज्यदिनाच्या निमित्ताने भरवलेल्या 'ग्राहक संरक्षण'- विषयक प्रदर्शनात प्रथमवर्षाच्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन व प्रदर्शन समन्वयक म्हणून काम.

४. २० जाने. ०५ रोजी महाविद्यालयाच्या स्थानिक व्यवस्थापन समितीवर २००५-२०१० या कालावधीसाठी शिक्षक प्रतिनिधी म्हणून बिनविरोध निवड.

५. ७ मार्च २००५ रोजी महात्मा फुले अध्यासन, पुणे विद्यापीठ व महात्मा फुले केंद्र, टिकाराम जगन्नाथ महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'प्रागतिक विचार मंथन' या विषयावरील विशेष चर्चासत्रास उपस्थित राहण्यासाठी पुणे विद्यापीठातर्फे निवड.

६. दि. १५ मार्च ०५ रोजी जागतिक 'ग्राहकदिना-निमित्त' शासनातर्फे आयोजित केलेल्या दोन कार्यक्रमांना महाविद्यालयातर्फे उपस्थिती.

अ) पुणे जिल्हा ग्राहक तक्रार निराकरण मंच नागरिकांसाठी उपयुक्त आयोजित कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन.

ब) भारतीय मानक ब्युरो व अखिल भारतीय ग्राहक पंचायत यांच्या वतीने आयोजित केलेल्या - ग्राहक-जागृती कार्यक्रमास विद्यार्थ्यांसह उपस्थिती

डॉ. रश्मी हेबाळकर -

लेखन - पुस्तके -

१. 'घ्या भरारी' - व्यक्तिमत्त्व विकासाचा मार्गदर्शक
२. 'पारदर्शी वादळ' - हिंदी कवितासंग्रहाचा (डॉ. पद्मजा घोरपडे) मराठी अनुवाद.

० लेख -

1. WTO and Quality Initiatives in Higher Education - Times of India
2. SWOT Analysis of Educational Scenario of India - Times of India.
3. Background paper for 'State Level Seminar, on Quality Initiatives in Higher Education - S. P. College.
४. 'व्यवस्थापनाची भाषा- हिंदी भाषेत प्रकाशित झालेल्या 'निबंध, नाटक : समीक्षात्मक विवेचन और आधुनिक परिप्रेक्ष्यमें हिंदी' या पुस्तकामध्ये लेख.

० व्याख्यान कार्यशाळा -

1. 'Empowerment & Quality Circles' - Tilak Maharashtra Vidyapeeth
2. Knowing Self - Naralkar Institute
3. Training the Trainers - various methods of Training - Cooper Foundry Pvt. Ltd., Satara.

4. 'Personality Development' - Walchand Industries - Walchandnagar.
5. 'Positive Attitude & Quality Circles' - RCF - Alibagh.
6. 'Quality Circles' - for Chartered Accountants - School of Professional Studies.
7. How to score maximum marks in Secretarial Practice - Sinhadgad College (Junior).
8. 'Personality Development' - for class monitors of Renuka Swaroop.
9. 'How to build confidence' for workers - arranged by Kamgar Kalyan Kendra - Maharashtra.
10. Participated as senior resource person at 'Yashada'. for its 'Jagruti Project' (Training of class IV employees of Maharashtra Government in collaboration with UNDP)
11. Conducted 'Satisfaction Survey' for a chartered accountants' firm.

• इतर -

- Coordinator of State level Seminar on 'Quality Initiatives in Higher Education.
- Actively participated in National seminar on Post Accreditation Initiatives : Best Practices in Higher Education - Somaya College, Mumbai.
- Actively Participated in Sharu Rangnekar's Management Programmes on 'Climbing the Pyramid' and 'Managing in Tough Times.
- Participation in the 'Panel of Judges' at Quality Circle Forum of India's Pune Chapter Annual convention (QC, Kaizen & TQM project competition.)
- Invited as referee at Commerce lab. competition at BMCC.
- Associate editor of Maharatta Industrial Annual.

- Participated in Programme on 'Counselling Skills' organised by 'Vidyarthini Manch'

कलामंडळ

• विविध कार्यक्रम -

कलामंडळाचे कामकाज यंदा १६ जुलै रोजी विद्यार्थ्यांच्या विविध गुणदर्शनाच्या कार्यक्रमाने सुरू झाले. स. प. म.च्या माजी विद्यार्थिनी व पं. जसराज यांच्या शिष्या सौ. शोभा अभ्यंकर कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुण्या म्हणून उपस्थित होत्या.

१८ ऑगस्ट २००४ रोजी चिन्मय मिशन, पुणे चे प्रमुख ब्र. शैलेन्द्रजी यांचे 'The Art of Concentration' या विषयावर व्याख्यान झाले. विद्यार्थ्यांनी या कार्यक्रमाला उत्तम प्रतिसाद दिला.

सुमित्रा भावे व सुनील सुकथनकर दिग्दर्शित 'देवराई' या चित्रपटावर आधारित एका स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. चित्रपट पाहून त्यावर आपली प्रतिक्रिया विद्यार्थ्यांनी सर्वासामोर मांडायची हा स्पर्धेचा एक भाग होता. विद्यार्थी उत्साहाने ह्या स्पर्धेत सहभागी झाले होते. डॉ. वैजयंती बेलसरे, डॉ. घोरपडे व प्रा. मीनल सावळे यांनी परीक्षक म्हणून काम पाहिले.

याच कार्यक्रमाचा दुसरा भाग म्हणजे "देवराई" वर चर्चा आणि या चर्चेत सहभागी झाले होते - सुमित्रा भावे, सुनील सुकथनकर, देविका दफतरदार, मानसोपचारतज्ज्ञ, डॉ. मोहन आगाशे व Schizophrenia Awareness Association या संस्थेचे अध्यक्ष.

चित्रपटाच्या संहितेपासून निर्मितीपर्यंत सर्व बाबींवर दिग्दर्शक व कलाकारांशी विद्यार्थ्यांनी संवाद साधला. याचा परिणाम म्हणजे कार्यक्रम झाल्यानंतर सुमारे १५ दिवसांनी महाविद्यालयातील विद्यार्थी-विद्यार्थिनींच्या एका गटाने SSA च्या संस्थेत जाऊन तिथले मनोरुग्ण व त्यांच्या पालकांसोबत मनमोकळ्या गप्पा मारल्या. सर्वांनाच ही भेट एक वेगळा अनुभव देऊन गेली.

सुवर्णमहोत्सवीवर्षानिमित्त, १४ ते १७ डिसेंबर या कालावधीत कलामंडळाने International

Peoples' Theatre Association (Mah.) या संस्थेच्या समवेत एक सांस्कृतिक महोत्सव आयोजित केला होता. या महोत्सवाअंतर्गत १५ व १७ डिसेंबरला "कॉम्रेड रमेश टिळेकर" आंतरमहाविद्यालयीन पथनाट्यस्पर्धा, १६ डिसेंबरला, ज्योती सुभाष व अमृता सुभाष यांनी सादर केलेला "काळोखाच्या लेकींकडून हा दीर्घाक व त्यावर चर्चा, स.प.म. च्या प्रांगणात व IPTA (मुंबई) च्या कलाकारांनी सादर केलेली "रात" (१४ डिसें.) व ताजमहाल का टेन्डर (१६ डिसें.), १७ डिसेंबरला पथनाट्यस्पर्धेचा बक्षीस समारंभ हे कार्यक्रम यशवंतराव चव्हाण नाट्यगृहात झाले. पथनाट्य स्पर्धेचा बक्षीस समारंभ सुप्रसिद्ध चरित्रअभिनेते मा. श्री. ए. के. हंगल यांच्या हस्ते झाला. या कार्यक्रमाला पुण्याचे जिल्हाधिकारी श्री. प्रभाकररावजी देशमुख अध्यक्ष म्हणून उपस्थित होते. या सांस्कृतिक महोत्सवास चित्रपट-सृष्टीतील मान्यवर जावेद सिद्दिकी, अंजन श्रीवास्तव, रakesh बेदी व IPTA चे सर्व पदाधिकारी उपस्थित होते.

IPTA, महाराष्ट्रचे पदाधिकारी, तसेच All India IPTA चे सर्व पदाधिकारी या सर्वांनीच या कार्यक्रमाला सर्वतोपरी सहाय्य केले.

कलामंडळ, हिंदी विभाग व वै. सोनोपंत दांडेकर अध्यासन यांच्या संयुक्त विद्यमाने कबीरांच्या रचना व त्यातले मर्म उकलून सांगणारा एक वेगळा कार्यक्रम १८ जानेवारी रोजी आयोजित करण्यात आला. आजच्या पिढीतले सर्जनशील गायक व पं. कुमारगंधर्व यांचे शिष्य पं. सत्यशील देशपांडे व डॉ. पद्मजा घोरपडे यांनी हा कार्यक्रम सादर केला.

० विद्यार्थ्यांचे नैपुण्य -

विविध आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धांमध्ये यंदाही सपम च्या विद्यार्थ्यांनी अनेक पारितोषिके पटकावली.

प्रबोधनकार ठाकरे करंडक स्पर्धा - सांघिक द्वितीय पारितोषिक नचिकेत देवस्थळी - वैयक्तिक प्रथम (अभिनय)

कॉ. रमेश टिळेकर पथनाट्य स्पर्धा - सांघिक तृतीय,

Mood - Indigo या (IIT पवई) राष्ट्रीय पातळीवर

स्पर्धेत आपल्या संघाला खालील पारितोषिके मिळाली -

नचिकेत देवस्थळी	monoacting
	मराठी - प्रथम
Mime Play	सांघिक तृतीय
Radio Play	सांघिक तृतीय

Youth in synch या स्पर्धेत Orchestra ला प्रथम पारितोषिक व समूहनृत्याला द्वितीय पारितोषिक मिळाले. **यंदाचा कल्याणी करंडक** आपल्या महाविद्यालयाला मिळाला. स्पर्धेतील इतर बक्षिसे

Orchestra	- प्रथम
Solo singing	- द्वितीय व तृतीय (दोन्ही)
Group dance	- द्वितीय

फिरोदिया करंडक स्पर्धा - जसराज जोशी, पूनम पंचवाघ व हृषिकेश दातार यांना वैयक्तिक पारितोषिके मिळाली.

प्रसंगनाट्यदर्शन - सांघिक प्रथम. अभिनय प्रथम, पुष्कर खरे.

०४.०५ कलाशाखादिन

दिनांक २८ आणि २९ जानेवारी ०५ या दिवशी कलाशाखादिनाचे कार्यक्रम झाले. या कार्यक्रमात सर्व सामाजिक शास्त्रे, भाषा विभाग आणि शारीरिक शिक्षण विभाग सहभागी झाले होते.

दिनांक २८ जानेवारीस प्रदर्शनाचे उद्घाटन महाविद्यालयाचे माजी प्राचार्य प्रा. मा. शं. सोमण यांच्या हस्ते झाले. प्रदर्शन कार्यक्रमाच्या संयोजनासाठी खालील समिती नेमलेली होती.

प्रदर्शन समिती - डॉ. शशिकला कांबळे
(प्रमुख, मराठी विभाग)

डॉ. पद्मजा घोरपडे (प्रमुख, हिन्दी विभाग)

डॉ. मालती रॉय (अर्थशास्त्र विभाग)

प्रा. मीना चौहान - रणपिसे (समाजशास्त्र विभाग)

प्रदर्शनातील कलाकृतींमधून पहिल्या तीन उत्तम कलाकृती ठरविण्यासाठी एक परीक्षक समिती नेमण्यात आली.

• प्रदर्शन परीक्षक समिती -

- १) डॉ. श्री. मा. भावे (गणित विभाग, वाडिया महाविद्यालय, निवृत्त).
- २) डॉ. धनमंजरी साठे (अर्थशास्त्र विभाग, पुणे विद्यापीठ).
- ३) श्री. संजय संगवई (मुक्त पत्रकार)
या समितीने प्रदर्शनातील कलाकृतींची उत्तम कलाकृती म्हणून खालील वस्तूंची निवड केली.

१) प्रथम क्रमांक - प्रिया येरवडेकर, तृ.व.सा., इंग्रजी विभाग (A College 'Paradise Regained.')

२) द्वितीय क्रमांक - अविनाश आढाव (प्र.व.सा. इतिहास विभाग).

आणि वर्षा शिंदे, अश्विनी ननावरे, प्रीती अलकोंडा, सुनंदा पाटील, सुहास जगताप, सचिन पोळ, सौरभ रासकर, आमोद सोलापूरकर आणि गुरुप्रसाद आसगेकर सर्व प्र. व. सा. (शिवतीर्थ दुर्गदर्शन)

३) तृतीय क्रमांक - पौर्णिमा आटोळे, द्वि.व.सा., समाजशास्त्र विभाग आणि विद्या ओसवाल, प्रीतम पाटील, प्रियांका वाघ (सर्व द्वि.व.सा.)
(गांडुळखत बनवणे).

४) उत्तेजनार्थ - श्रद्धा सायनेकर (द्वि.व.सा., मराठी विभाग.) "नवा समाज, नव्या म्हणी".
प्रदर्शनातील 'निसर्ग व मानव' या विभागामध्ये, संस्कृत विभागास "संस्कृत व पर्यावरण" या विषयांतर्गत "औषधी वनस्पती व त्यांचे उपयोग" या विषयावरील उपक्रमास विशेष पारितोषिक देण्यात आले.

या उपक्रमातील सहभागी विद्यार्थिनी -

१) गायत्री नगरकर	२) वैशाली जोगळेकर
३) अमृता आगटे	४) यश:श्री विजापुरे
५) रेणुका पंचपोर	६) अनुजा काळे
७) अनुपा कोकणे	(सर्व प्र. व. साहित्य).

दिनांक २९ जानेवारी रोजी "चीनविषयीचे आकलन" या विषयावर निबंध (सादरीकरण) स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. एकूण १२ निबंध सादर झाले.

• निबंधस्पर्धेचे आयोजन करणारी समिती-

- १) प्रा. शोभा पवार (प्रमुख, इंग्रजी विभाग)
- २) डॉ. हेमा मोरे (तत्त्वज्ञान विभाग)
- ३) प्रा. अनिल वर्तक (अर्थशास्त्र विभाग)
- ४) प्रा. विद्या जोशी (समाजशास्त्र विभाग)

"चीनविषयीचे आकलन" या स्पर्धेसाठी नेमलेली

• परीक्षक समिती -

- १) प्रा. अनिल भिडे, चिनी भाषेचे प्राध्यापक,
- २) सौ. वसुधा गोडबोले, चीनवरील पुस्तकाचे लेखक
- ३) श्री. संजय संगवई, मुक्त पत्रकार.

• वरील परीक्षक समितीने खालील निबंधांची निवड केली -

१. दीप्ती हजिरनीस, (द्वि.व.सा., राज्यशास्त्र),
प्रथम क्रमांक.

२. केदार केसकर (द्वि.व.सा., राज्यशास्त्र),
द्वितीय क्रमांक.

३) अस्मिता रामतीर्थकार, (तृ.व.सा., अर्थशास्त्र),
तृतीय क्रमांक.

४) योगिता काळे, (तृ.व.सा., तत्त्वज्ञान)

५) प्रशांत काळे (तृ.व.सा. अर्थशास्त्र)

प्रो. गो. पु. देशपांडे (निवृत्त) जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठ, चीनविषयीचे प्रोफेसर) यांच्या हस्ते विद्यार्थ्यांना या निबंध स्पर्धेची पारितोषिके देण्यात आली. त्यावेळी प्रोफेसर देशपांडे यांचे "चीन : एक उगवती महासत्ता" या विषयावर व्याख्यान झाले.

वादसभा

१ ऑगस्ट - लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी. प्राचार्यांच्या हस्ते लोकमान्य टिळकांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करण्यात आला.

२ ऑगस्ट - लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी आणि वादसभेच्या वार्षिक कामकाजाचे उद्घाटन.

वक्ते - ज्येष्ठ अर्थतज्ज्ञ डॉ. नरेंद्र जाधव.

● भाषणाचा विषय -

भारताचे अर्थकारण : लो. टिळक आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर. भाषणानंतर वादसभेच्या विद्यार्थ्यांशी प्रश्नोत्तरातून त्यांनी संवाद साधला.

६ सप्टेंबर - अभिरूप महाचर्चा

‘सपट परिवार महाचर्चा’ या दूरदर्शनवरील चर्चात्मक कार्यक्रमावर आधारित ‘अभिरूप महाचर्चा’ घेण्यात आली. महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या उच्चशिक्षणाशी संबंधित प्रश्नांची चर्चा करण्यात आली. वादसभा सदस्यांनी यातील विविध पात्रे साकारली. यामध्ये खाजगी शिक्षणसंचालक, उच्च शिक्षणमंत्री, पत्रकार, शैक्षणिक समुपदेशक, विद्यार्थी प्रतिनिधी, पालक यांचा समावेश होता.

‘सपट परिवार महाचर्चा’ या दूरदर्शनवरच्या कार्यक्रमाच्या निवेदिका आणि महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थिनी डॉ. उज्ज्वला बर्वे यांचे मार्गदर्शन लाभले.

सव्वा तास सादर झालेल्या या कार्यक्रमात शेवटी विद्यार्थ्यांनी तयार केलेला उच्च शिक्षणाचा जाहीरनामा वाचून दाखविण्यात आला.

● कै. डॉ. पु. ग. सहस्रबुद्धे राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा -

२००४-२००५ हे या स्पर्धेचे द्वितीय वर्ष. भोर, अहमदनगर, मुंबई, पुणे येथून स्पर्धक आले होते. स्पर्धेचा पारितोषिक वितरण सभारंभ ग्राहक संरक्षण मंचाचे अध्यक्ष श्री. बिंदुमाधव जोशी यांच्या हस्ते करण्यात आला. स्पर्धेसाठी परीक्षक म्हणून श्री सतीश कामत (संपादक : दै. प्रभात) प्रा. सुनंदा महाजन (प्राध्यापक, जर्मन, पदव्युत्तर विभाग) श्रीमती मृणालिनी चितळे (प्रसिद्ध लेखिका) यांनी काम पाहिले.

विद्यार्थ्यांचे सुयज्ञ :

संदीप बर्वे (तृतीय वर्ष साहित्य) -

१. कॉॅंग्रेड एकनाथराव भागवत वादविवाद स्पर्धा - सांघिक प्रथम - वैयक्तिक द्वितीय.
२. खासदार सदाशिवराव मंडलिक वक्तृत्व स्पर्धा, कोल्हापूर - तृतीय.

३. कै. डॉ. अरविंद तेलंग स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा - सांघिक तृतीय.

रूपाली सोनोने (तृतीय वर्ष शास्त्र) -

१. कै. डॉ. अरविंद तेलंग स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा - सांघिक तृतीय.
२. सर विश्वेश्वरय्या स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा - उत्तेजनार्थ.
३. डॉ. गोवर्धन पारीख वक्तृत्व स्पर्धा - उत्तेजनार्थ.

पूजा बवले (तृतीय वर्ष साहित्य) -

गुरुवर्य रा. प. सबनीस राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा - विशेष पारितोषिक.

निखिल वाळकीकर (द्वितीय वर्ष साहित्य) -

१. कविवर्य मोरोपंत स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा, बारामती - तृतीय - विषयामध्ये पहिला.
२. के. के. वाघ अभियांत्रिकी महाविद्यालय, नाशिक आयोजित वक्तृत्व स्पर्धा - उत्तेजनार्थ.

प्राजक्ता कडू-पाटील (द्वितीय वर्ष साहित्य) -

कॉॅंग्रेड एकनाथराव भागवत वादविवाद स्पर्धा - सांघिक प्रथम - वैयक्तिक तृतीय.

नम्रता ठोसर (प्रथमवर्ष साहित्य)

१. द. मा. मिरासदार कथाकथन स्पर्धा - द्वितीय.
२. कविवर्य मोरोपंत स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा - विषयामध्ये द्वितीय.
३. एम. आय. टी. आयोजित अभिव्यक्ती नियोजित वक्तृत्व स्पर्धा - उत्तेजनार्थ.
४. कै. म. भा. केळकर कथाकथन स्पर्धा - उत्तेजनार्थ.

वरदा संभूस (१२ वी साहित्य)

कविवर्य मोरोपंत स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा - विषयामध्ये प्रथम.

नेहा फडके (११ वी साहित्य)

नी. गो. पंडितराव वक्तृत्व स्पर्धा, ठाणे - प्रथम क्रमांक.

श्रद्धा केळकर (११ वी साहित्य)

कै. नंदा पातकर स्मृती वक्तृत्व स्पर्धा, मुंबई - प्रथम क्रमांक.

प्रिया साबणे आणि संदीप बर्वे - दूरदर्शन सह्याद्री वाहिनीवर सादर होणाऱ्या ‘सपट परिवार महाचर्चा’ या कार्यक्रमात सहभागी.

ग्रंथालय विभाग

- १) ग्रंथालयप्रमुख प्रा. डॉ. एस्. आर. गोगावले हे दि. २८.२. २००४ रोजी सेवानिवृत्त झाले. त्यांचा कार्यभार डॉ. रवींद्र एल. लोणकर यांनी स्वीकारला.
- २) मार्च २००४ अखेर ग्रंथसंख्या

ग्रंथ नियतकालिके

वरिष्ठ महाविद्यालय	१,३४,५४३	६२
कनिष्ठ महाविद्यालय	९,४६७	-
३. संगणकामध्ये नोंदी झालेल्या ग्रंथांची संख्या - २५,७६१. (दि. २८. २. २००५ पावेतो)
 ४. विजयादशमीनिमित्त, गुरुवार दि. २१.१०.२००४ रोजी श्री. एकनाथ बागूल यांचे "ग्रंथ आणि जीवन" या विषयावर व्याख्यान झाले.
 ५. श्री संजीव लोहार - महाराष्ट्र शासनाची एम्. एस्. सी. आय. टी. ही संगणक परीक्षा उत्तीर्ण.
 ६. श्री. प्रदीप गडदे -
 - अ) अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनातील सहभागी असणाऱ्या कार्याध्यक्षांच्या मुलाखती 'अबोली २००५' या पुणे मराठी ग्रंथालयाच्या दिवाळी अंकासाठी घेतल्या.
 - ब) दै. लोकमतने घेतलेल्या 'रक्षाबंधन घोषवाक्य' या स्पर्धेमध्ये विशेष पारितोषिक.

जिमखाना

वरिष्ठ महाविद्यालय

० उल्लेखनीय कामगिरी -

- १) जिज्ञासा व्यास - महाराष्ट्र पॉवर लिफ्टिंग संघात निवड. - अखिलभारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेत
- २) कल्पना हिंगे - महाराष्ट्र राज्य पॉवर लिफ्टिंग संघात निवड.
- ३) मिहिरा कामथ - अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ स्पर्धेत पुणे विद्यापीठ प्रतिनिधित्व, महाराष्ट्र वरिष्ठ संघात निवड व आय.सी.एस.आर. (विमेन्स).
- ४) केतकी फाटक - अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेत पुणे विद्यापीठ प्रतिनिधित्व, महाराष्ट्र राज्य वरिष्ठ संघात निवड.

- ५) क्षितीज शिंदे - महाराष्ट्र राज्य रणजी ट्रॉफी संघात निवड.
 - ६) मानसिंग निगडे - क्रिकेट महाराष्ट्र राज्य कनिष्ठ संघात निवड.
 - ७) शंतनु इनामदार - महाराष्ट्र राज्य वरिष्ठ खो-खो संघात निवड. सतत ३ वर्षे पुणे विद्यापीठ संघात प्रतिनिधित्व.
 - ८) स्वप्ना खडकीकर - वरिष्ठ सॉफ्टबॉल संघात निवड - पुणे विद्यापीठ संघास रजत पदक मिळवून देण्यात महत्वाचा सहभाग.
 - ९) योगेश जागडे - वरिष्ठ सॉफ्टबॉल संघात निवड व आय.सी.एस.आर. (मेन्स).
 - १०) योगेश ताकवले - २२ वर्षाखालील महाराष्ट्र राज्य क्रिकेट संघाचा उप-कर्णधार.
 - ११) पल्लवी कुलकर्णी, सायली राजपाठक - वेटलिफ्टिंग.
 - १२) बास्केटबॉल - श्वेता शितोळे, सायली देवळे, कल्याणी जोशी, ऋचा शहा.
 - १३) क्रिकेट - अमित कदम.
 - १४) कबड्डी - सलमा शेख, रेशमा मुलाणी, पंकज ताथडे.
 - १५) व्हॉलीबॉल - गायत्री केदारी.
 - १६) खो-खो - अमोल देशमुख, प्रदीप उतेकर, आदित्य सणस, प्रियांका मटाले, सायली मराठे, प्राची इंगवले, अमृता जोशी, प्राजक्ता जाधव.
 - १७) बॉक्सिंग - निखिल अवघडे.
 - १८) ज्युदो - वर्षा बांबे, आरती काळभोर.
 - १९) सॉफ्टबॉल - सचिन खेडेकर, अनुजा भोपटकर, मानसी मोडक, कीर्ती इनामदार, कोमल काळे.
 - २०) जिम्नॅस्टिक्स - द्रविड ओंकार, अमोल नगरकर
- #### ० वरिष्ठ महाविद्यालय विभागीय उल्लेखनीय
- १) सिद्धार्थ भोसले - क्रिकेट
 - २) विवेक सडेकर - फूटबॉल
 - ३) प्रविण माने - हॉकी
 - ४) विशाल शहा - सॉफ्टबॉल
 - ५) तन्मय वैद्य - सॉफ्टबॉल

- ६) अमोल साळसकर - सॉफ्टबॉल
 ७) मंजिरी आहरे - सॉफ्टबॉल
 ८) शलाका मनोहर - व्हॉलीबॉल
 ९) मुग्धा लिमये - व्हॉलीबॉल
 १०) पोर्णिमा आरोळे - व्हॉलीबॉल
 ११) अश्विनी जगदाळे - हॅण्डबॉल
 १२) स्वप्ना कुलकर्णी - हॅण्डबॉल
 १३) राधिका सहस्रबुद्धे - वेटलिफ्टिंग
 १४) मंदार माने - पॉवर लिफ्टिंग
 १५) चैतन्य जावडेकर - वेटलिफ्टिंग
 १६) मयुरेश जोशी - शरीरसौष्ठव
 १७) कस्तुरी साने - जलतरण
 १८) सुखदेव जानकर - बॉक्सिंग
 १९) प्रसाद ठाकूर - बॉक्सिंग
 २०) दत्तात्रेय काटे - ज्युदो
 २१) अजिंक्य पंडित - जिम्नॉस्टिक्स
 २२) अश्विनी लडकत - क्रॉस कंट्री
 २३) समीर शिर्के - वॉटरपोलो
 २४) जगदीश वदें - क्रिकेट
 २५) दत्ता अवसरे - कराटे - ब्लॅक बेल्ट

● कनिष्ठ महाविद्यालय -

- १) नेहा पंडित - शालेय राष्ट्रीय बॅडमिंटन स्पर्धेत महाराष्ट्र राज्य संघात निवड खुल्या राष्ट्रीय स्पर्धेत महाराष्ट्राचे प्रतिनिधित्व.
 २) गौरी पाटील - भारतीय व्हॉलीबॉल संघाच्या चाचणीसाठी निवड.
 ३) मीनल परदेशी - भारतीय व्हॉलीबॉल संघाच्या चाचणीसाठी निवड.
 ४) सायली क्षीरसागर - अखिल भारतीय शालेय बास्केटबॉल संघात निवड.
 ५) आरती शिंदीकर - खुल्या बास्केटबॉल स्पर्धेत महाराष्ट्र राज्य संघात निवड.
 ६) शिल्पा निकम - अखिल भारतीय शालेय खो-खो - महाराष्ट्र संघात निवड.
 ७) नेहा बोरसे - नेमबाजी स्पर्धेत सुवर्णपदक.
 ८) निकिता गुरव - महाराष्ट्र राज्य हॉकी संघात निवड.
 ९) सुवर्णा टकले - रोप मल्लखांब.

- १०) अपूर्वा भागवत - रोप मल्लखांब.
 ११) इंद्रायणी भोसले - क्रिकेट - राष्ट्रीय खेळाडू.
 १२) स्नेहा जाधव - १७ वर्षाखालील मुलीच्या संघाची कर्णधार - महाराष्ट्र.
 १३) हर्षद खडीवाले - सी. के. नायडू व २२ वर्षाखालील महाराष्ट्र राज्य क्रिकेट संघात निवड.
 १४) रोहित काकडे - सी. के. नायडू व २२ वर्षाखालील महाराष्ट्र राज्य क्रिकेट संघात निवड.
 १५) निखिल पराडकर - १९ वर्षाखालील महाराष्ट्र राज्य क्रिकेट संघात निवड.
 १६) अनिरुद्ध देशपांडे - शालेय बुद्धिबळ स्पर्धेत - महाराष्ट्र राज्य संघात निवड.
 १९ वर्षाखालील - महाराष्ट्र संघात निवड - इम्रान अकबर नदाफ, राहुल सतीश साठे, तुषार प्रदीप वायंगणकर, पुष्कराज सुधीर जाधव.

● कनिष्ठ महाविद्यालय - राज्य पातळीखेळाडू

- १) केतकर ऐश्वर्या रमेश - जलतरण
 २) भट मानसी श्रीधर - जलतरण
 ३) देशपांडे ऋचा माधव - जलतरण
 ४) मोरे नीलिमा कैलास - खो-खो
 ५) कुंटे राजश्री विद्याधर - खो-खो
 ६) शेलार वृषाली मनोहर - खो-खो
 ७) कदम रेश्मा दीपक - खो-खो
 ८) परांजपे अपूर्वा दिलीप - खो-खो
 ९) गवते अमृता विठ्ठल - खो-खो
 १०) कात्रे विभावरी शशिकांत - खो-खो
 ११) गायकवाड धनश्री बाळू - खो-खो
 १२) भावसर गायत्री प्रफुल्ल - खो-खो
 १३) अरेकर कोमल कौंडिबा - खो-खो
 १४) ढवळे कोमल नितिन - बास्केटबॉल
 १५) निकम पूजा सोमनाथ - बास्केटबॉल
 १६) लोकर ईश्वरी रमेश - बास्केटबॉल
 १७) लाळे अनुराधा चंद्रशेखर - बास्केटबॉल
 १८) शिरसाट श्वेता प्रदीप - बास्केटबॉल
 १९) राव ऐश्वर्या निरंजन - बास्केटबॉल
 २०) सूर्यवंशी अनुश्री - बास्केटबॉल

- २१) आमडेकर अपूर्वा - बास्केटबॉल
 २२) साने अक्षय - बुद्धिबळ
 २३) देशपांडे - बुद्धिबळ

● **क्रिकेट - राज्यपातळी खेळाडू**

- १) विक्रम भोसले, २) प्रेम आहेर, ३) अनुप नांद्रेकर,
 ४) रोहन माताळे, ५) शंखर क्षीरसागर, ६) विराज
 दुमके, ७) वैभव खिस्ती, ८) कुणाल गुप्ता, ९) मयुरेश
 देशपांडे, १०) कपिल गुप्ता.

● **अजिंक्यपदे - मुली (कनिष्ठ महाविद्यालय)**

- बास्केटबॉल - राज्यपातळी
 खो-खो - राज्यपातळी
 क्रिकेट - विभागीय पातळी
 जलतरण - राज्यपातळी
 हॉकी - उपविजयी
 हॉकी व क्रिकेट - मुलींचा संघ प्रथमच सहभागी झाला.

● **अजिंक्यपदे - मुले (कनिष्ठ महाविद्यालय)**

- क्रिकेट - राज्यपातळी
 बुद्धिबळ - विभागीय
 खो-खो - उपविजयी

● **स्पर्धा आयोजन (वरिष्ठ महाविद्यालय)**

पुणे विद्यापीठ अंतर्गत विभागीय क्रीडास्पर्धा

- १) सॉफ्टबॉल - मुली,
 २) खो-खो - (मुले)
 ३) बास्केटबॉल - मुली

● **आंतर-महाविद्यालयीन क्रीडास्पर्धा**

- १) हॉकी, २) क्रिकेट

● **अजिंक्यपदे**

- १) क्रिकेट (मुली) २) बास्केटबॉल (मुली)
 ३) खो-खो (मुली) ४) सॉफ्टबॉल (मुले-मुली)

उपविजेते -

- १) खो-खो (मुले), २) व्हॉलीबॉल (मुली) ३) कब्बडी
 (मुली)

आंतरवर्गीय बुद्धिबळ स्पर्धांचे आयोजन - एकूण
 १०० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला - प्रा. अशोक फडके
 यांनी मार्गदर्शन केले.

● **विजयी खेळाडू (वरिष्ठ) (कनिष्ठ)**

- १) वैशाली माजगावकर १) इंद्रजित वनवे
 २) आकाश मते २) स्वप्नील कुलकर्णी
 ३) सिद्धार्थ ताकपेरे ३) तेजस धारिया

● **परशुरामीय श्री -**

परशुरामीय श्री शरीरसौष्ठव स्पर्धा - आंतर-
 महाविद्यालयीन स्तरावर दि. २४।१।०५ रोजी घेण्यात
 आली. - ४५ महाविद्यालयांच्या १५० पेक्षा जास्त
 खेळाडूंनी सहभाग घेतला. विद्यार्थी श्री प्रेम शेलार,
 प्रा. प्रवीण रणसुरे यांनी परिश्रम घेतले.

● **जिमखाना बक्षिस समारंभ -**

जिमखाना पारितोषिक वितरण समारंभ
 महाविद्यालयाचे माजी राष्ट्रीय खेळाडू श्री. शिरीष राणे
 (खो-खो), सौ श्यामला राणे (बास्केटबॉल) यांच्या
 हस्ते करण्यात आला. कार्यक्रमास विद्यापीठ क्रीडा
 मंडळाचे सदस्य प्रा. विनायक बोराटे उपस्थित होते.
 कार्यक्रमात महाविद्यालयाच्या विजयी - उपविजयी
 संघाबरोबर राष्ट्रीय, राज्य, आंतरविद्यापीठ, प्रतिनिधित्व
 केलेल्या २५० खेळाडूंचा सत्कार करण्यात आला -
 उप-प्राचार्य प्रा. सोपान शेंडे, डॉ. विनायक सोलापूरकर
 यांनी खेळाडूंना मार्गदर्शन केले - प्राचार्य डॉ. माधव
 पेंडसे यांनी अध्यक्षस्थान भूषविले.

उत्कृष्ट खेळाडू - वर्ष २००४-०५

- १) स्वप्ना खडकीकर - सॉफ्टबॉल
 २) योगेश जागडे - सॉफ्टबॉल

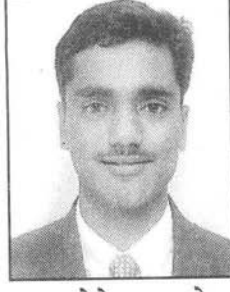
● **राष्ट्रीय क्रीडादिन -**

मेजर ध्यानचंद राष्ट्रीय क्रीडादिन २९ ऑगस्ट २००४
 रोजी साजरा केला. ख्यातनाम क्रिकेटपटू पद्मभूषण श्री
 चंदू बोर्डे व महाराष्ट्र शासनाचे प्रथम श्री शिवछत्रपती
 पुरस्कारविजेते डॉ. मधुसूदन झंवर यांच्या शुभहस्ते
 उत्कृष्ट क्रीडासंघटक, शिक्षक, खेळाडू यांचा सत्कार
 करण्यात आला. - सदरचा कार्यक्रम महाविद्यालयाचे
 माजी विद्यार्थी श्री. संदेश जाधव, श्री. योगेन आशर,
 श्री. राजेंद्र मिसाळ, रूपाली पाटील, आनंद कुलकर्णी
 यांनी पुरस्कृत केला.

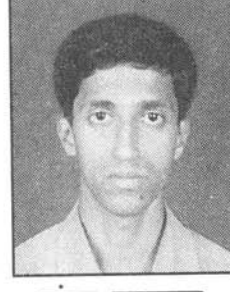
पुणे विद्यापीठ राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा पातळीवर खेळलेले खेळाडू

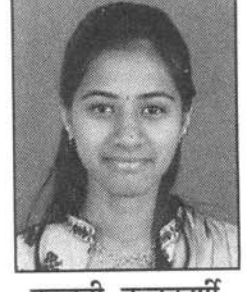
मिहिरा कामथ
I.C.S.R. क्रिकेट-विद्यापीठ

योगेश जागडे
I.C.S.R. सॉफ्टबॉल-विद्यापीठ

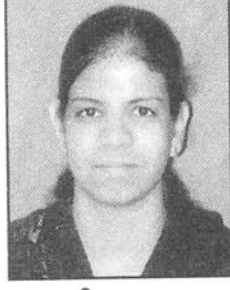
शंतनु इनामदार
खो-खो-विद्यापीठ

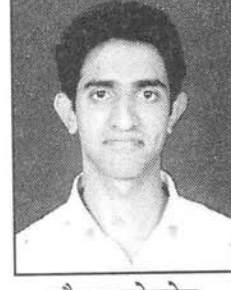
पल्लवी कुलकर्णी
वेट लिफ्टिंग-विद्यापीठ

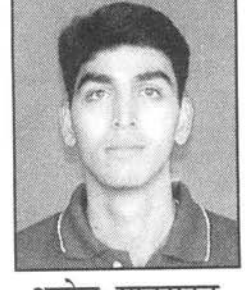
जिज्ञासा व्यास
वेट लिफ्टिंग-विद्यापीठ

सायली राजपाठक
वेट लिफ्टिंग-विद्यापीठ

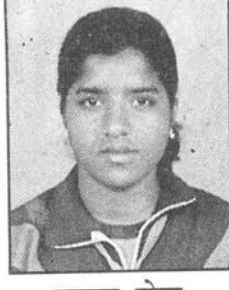
गौरव जोगदेव
(सॉफ्टबॉल)

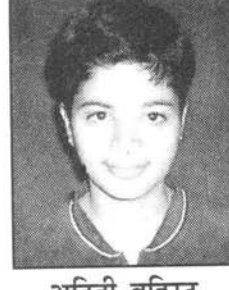
अमोल साळसकर
(सॉफ्टबॉल)

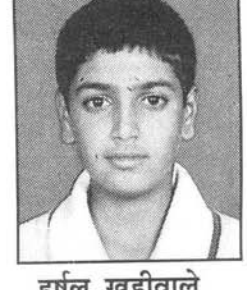
प्रियांका मटाले
खो-खो विद्यापीठ

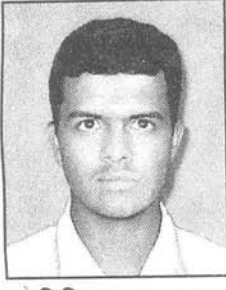
सलमा शेख
(कबड्डी) विद्यापीठ

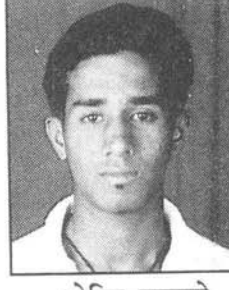
अदिती बहिरट
(क्रिकेट, हॉकी, कबड्डी)

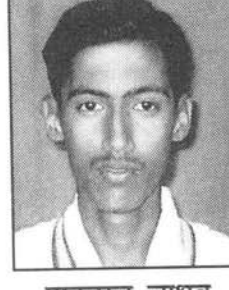
हर्षल खडीवाले
(क्रिकेट) रणजी एकदिवसीय

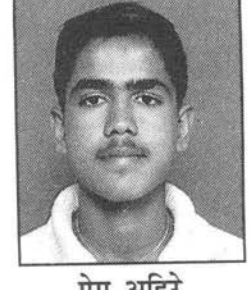
निखिल पराडकर
(क्रिकेट) रणजी एकदिवसीय

रोहित काकडे
(क्रिकेट) रणजी एकदिवसीय

पुष्कराज जाधव
महाराष्ट्र U-15 (क्रिकेट)

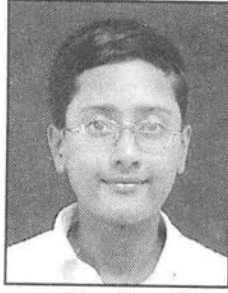

प्रेम अहिरे
(क्रिकेट)

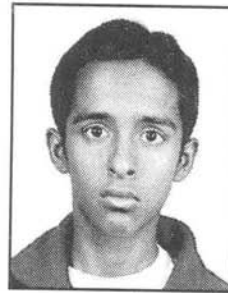
पुणे विद्यापीठ राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा पातळीवर खेळलेले खेळाडू

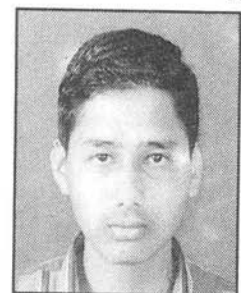
इम्रान नदाफ
(क्रिकेट) राष्ट्रीय पातळी

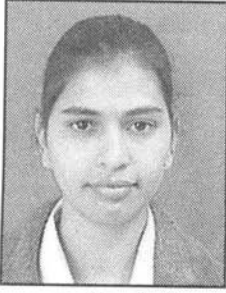
मयुरेश देशपांडे
(क्रिकेट)

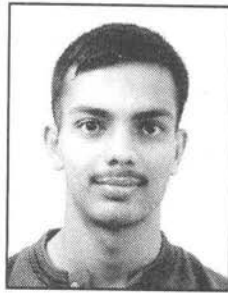
तुषार वायंगणकर
(क्रिकेट)

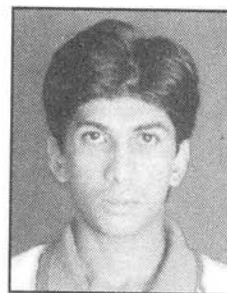
धनंजय चिंचणीकर
(क्रिकेट)

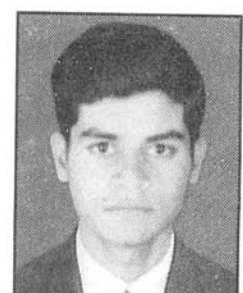
मानसी जोशी
(क्रिकेट, कबड्डी)

आशिष भुजबळ
(बुद्धिबळ, पिस्तोल शूटिंग)

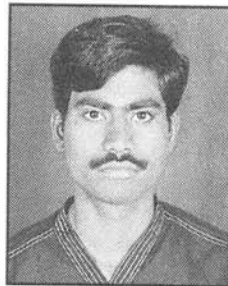
समीर दुमके
(क्रिकेट)

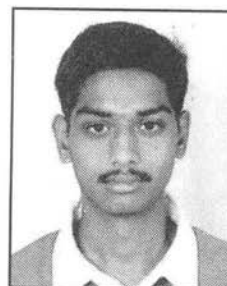
युवराज धावडे
(क्रिकेट)

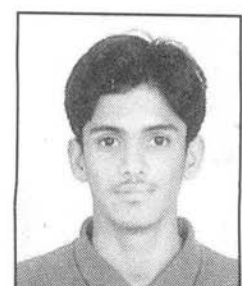
साकेत जोशी
(बुद्धिबळ)

दत्ता अवसरे
(कराटे)

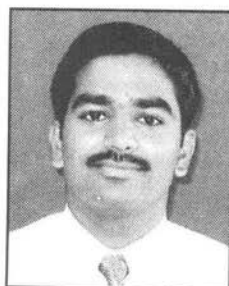
मंदार राजे
(बुद्धिबळ)

विराज दुमके
(क्रिकेट)

कोमल काळे
(सॉफ्टबॉल)

विवेक सडेकर
(फूटबॉल-विद्यापीठ)

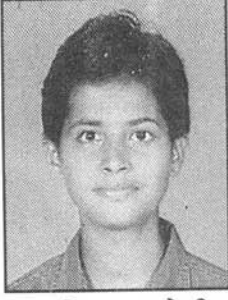
ऋचा देशपांडे
(जलतरण राज्यपातळी)

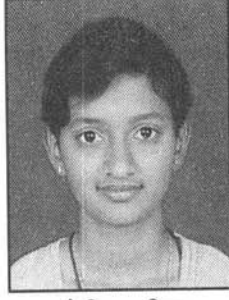
गायत्री भावसार
(खो-खो राज्यपातळी)

(परशुरामीय २००५ / ❖ १५१)

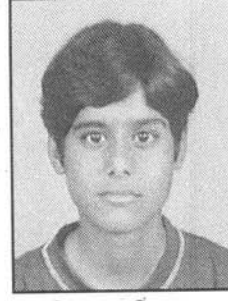
पुणे विद्यापीठ राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा पातळीवर खेळलेले खेळाडू

मिनल परदेशी
(व्हॉलीबॉल राष्ट्रीय इंडिया कॅंप)

गौरी पाटील
(व्हॉलीबॉल राष्ट्रीय)

शिल्पा निकम
(खो-खो-राष्ट्रीय)

प्रतिभा जोगळेकर
(जलतरण-राष्ट्रीय सुवर्णपदक)

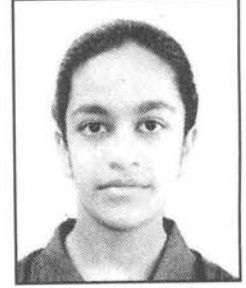
आरती शिंदिकर
(बास्केटबॉल-राष्ट्रीय)

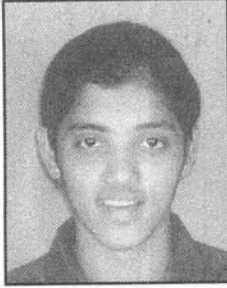
सायली क्षीरसागर
(बास्केटबॉल-राष्ट्रीय)

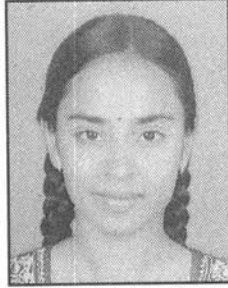
स्नेहा बोरसे
(रायफल शूटिंग-राष्ट्रीय)

अपूर्वा परांजपे
(खो-खो-राज्यपातळी)

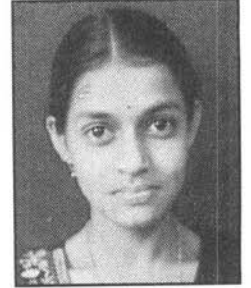
वृषाली शेलार
(खो-खो-राज्यपातळी)

विभावरी कात्रे
(खो-खो-राज्यपातळी)

मयूरी ओतारी
(खो-खो-राज्यपातळी)

राजश्री कुंटे
(खो-खो-राज्यपातळी)

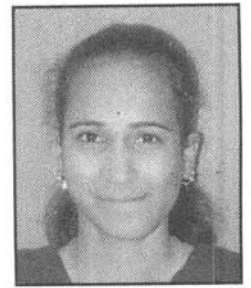
प्राची इंगवले
(खो-खो-विद्यापीठ)

सायली मराठे
(खो-खो-विद्यापीठ)

प्राजवता जाधव
(खो-खो-विद्यापीठ)

कल्पना हिंगे
(वेटलिफ्टिंग-विद्यापीठ)

युणे विद्यापीठ राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा पातळीवर खेळलेले खेळाडू

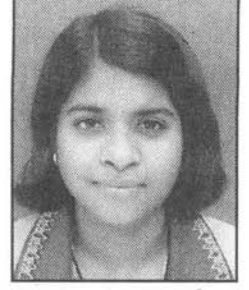
गायत्री केदारी
(व्हॉलीबॉल-विद्यापीठ)

शलाका मनोहर
(व्हॉलीबॉल-विभागीय)

पौर्णिमा आरोळे
(व्हॉलीबॉल-विभागीय)

अश्विनी जगदाळे
(हॅण्डबॉल-विभागीय)

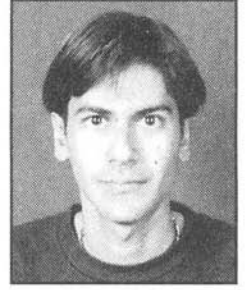
कल्याणी जोशी
(बास्केटबॉल-विद्यापीठ)

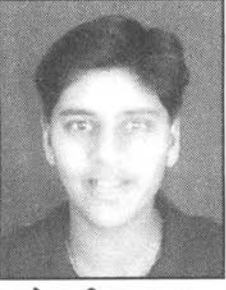
श्रेता शितोळे
(बास्केटबॉल-विद्यापीठ)

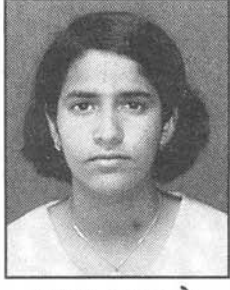
अनुपा कोकणे
(बास्केटबॉल)

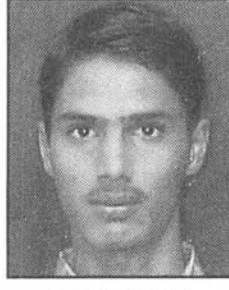
सचिन खेडेकर
(सॉफ्टबॉल-विद्यापीठ)

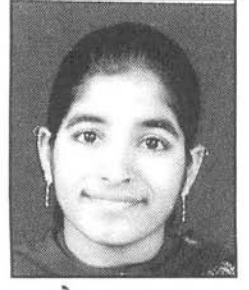
केतकी फाटक
(क्रिकेट)

मधुरा आठवले
(क्रिकेट-विभागीय)

प्रसाद ठाकूर
(बॉक्सिंग-विभागीय)

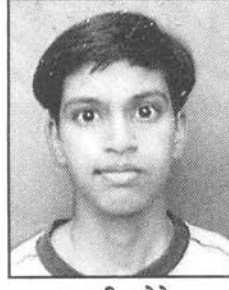
रेश्मा कदम
(खो-खो-राज्यपातळी)

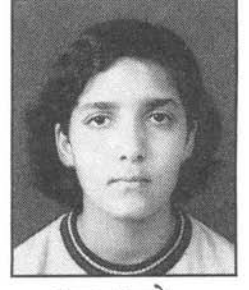
कोमल आरेकर
(खो-खो-राज्यपातळी)

नीलिमा मोरे
(खो-खो-राज्यपातळी)

रश्मी मोरे
(क्रिकेट-हॉकी)

अमृता दाते
(बास्केटबॉल-राज्यपातळी)

(परशुरामीय २००५ / ❖ १५३)

युगे विद्यापीठ राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा पातळीवर खेळलेले खेळाडू

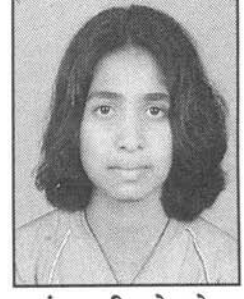
पूजा निकम
(बास्केटबॉल-राज्यपातळी)

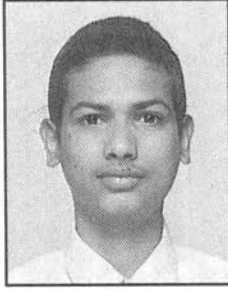
कोमल ढवळे
(बास्केटबॉल-राज्यपातळी)

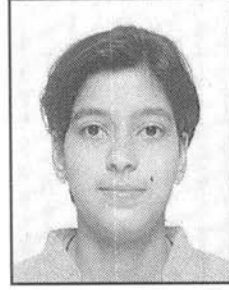
अपूर्वा आमडेकर
(बास्केटबॉल-राज्यपातळी)

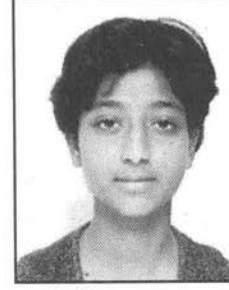
इंद्रायणी भोसले
(क्रिकेट-राज्यपातळी)

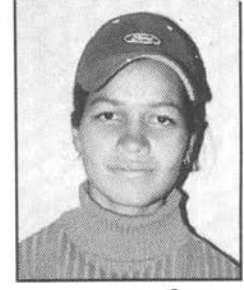
प्रतीक जाधव
(बास्केटबॉल-विभागीय)

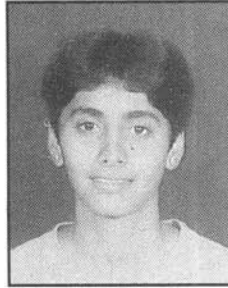
प्राजक्ता कुलकर्णी
(व्हॉलीबॉल-क्रिकेट)

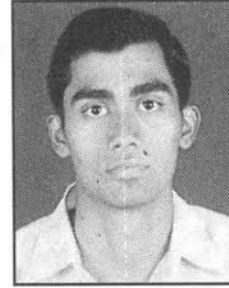
निकिता गुरव
(हॉकी-क्रिकेट-राष्ट्रीय)

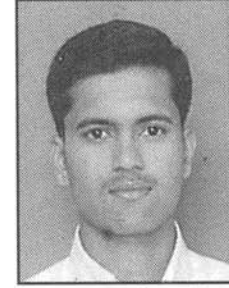
स्वप्ना खडकीकर
(सॉफ्टबॉल-विद्यापीठ)

सायली देवळे
(बास्केटबॉल-विद्यापीठ)

अमोल देशमुख
(खो-खो-विद्यापीठ)

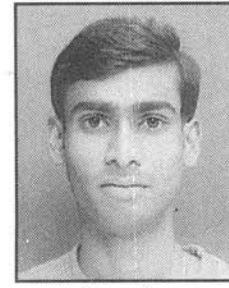
अनिल चिकणे
(रायफल शूटिंग-विद्यापीठ)

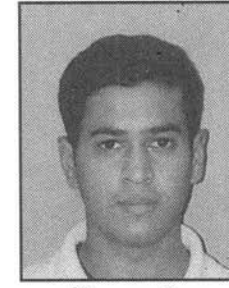
अनुजा भोपटकर
(सॉफ्टबॉल-विद्यापीठ)

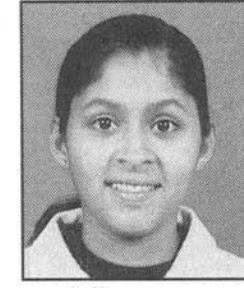
अमृता जोशी
(अॅथलेटिक्स-विद्यापीठ)

प्रदीप उत्तेकर
(खो-खो-विद्यापीठ)

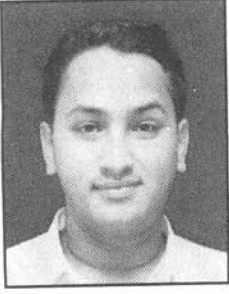

ओंकार द्रविड
(जिम्नॉस्टिक्स-विद्यापीठ)

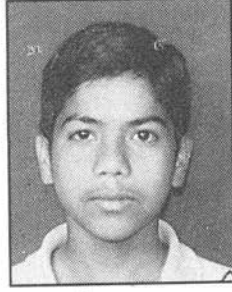

कीर्ती इनामदार
(सॉफ्टबॉल-विद्यापीठ)

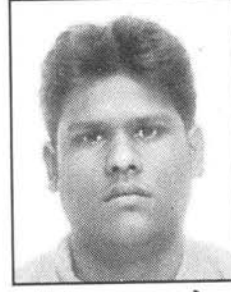
(परशुरामीय २००५ / ❖ १५४)

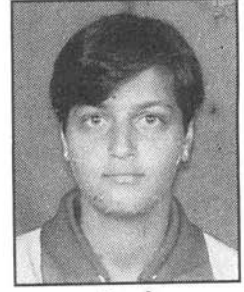
निखिल बडगुजर
(अॅथलेटिक्स)

आदित्य सणस
(खो-खो-विद्यापीठ)

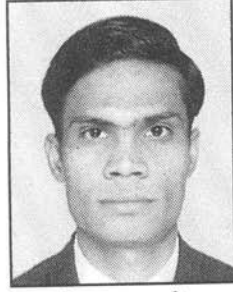
निखिल अवघडे
(बॉक्सिंग-विद्यापीठ)

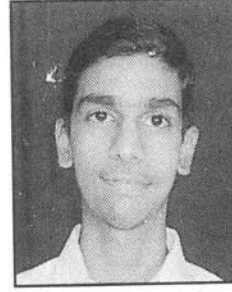
मानसी मोडक
(सॉफ्टबॉल-विद्यापीठ)

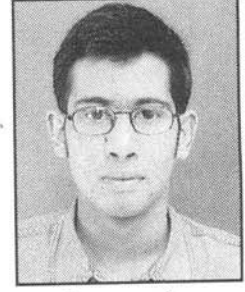
अश्विनी लडकत
(अॅथलेटिक्स)

पंकज तायडे
(कबड्डी-विद्यापीठ)

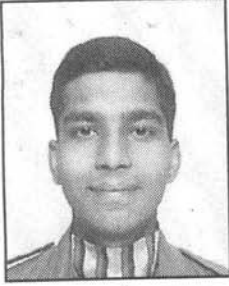

अनिरुद्ध देशपांडे
(बुद्धिबळ-आंतरराष्ट्रीय मानांकन)

सोहन फडके

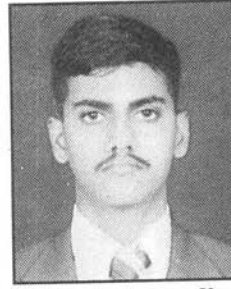
विशेष प्राविण्य मिळविणारे एन.सी.सी.चे विद्यार्थी

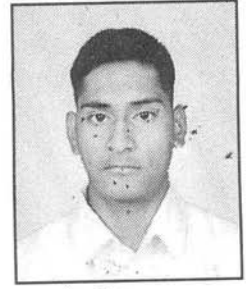
राहूल अंबास्कर
(पी.एम. रॅली)

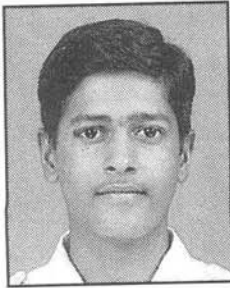
भूषण आपटे
(एअर अटॅचमेंट)

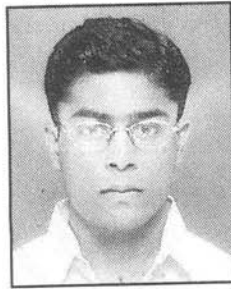
चेतन कुलकर्णी
(एन.सी.सी.)

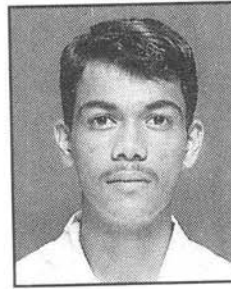
व्यंकटेश यादव
(एन.सी.सी.)

पुष्कराज हिरवे
(कडेट कॅप्टन एन.सी.सी.)
(यूथ एक्सचेंज प्रोग्रॅम)

रोहन देशपांडे
(एन.सी.सी.)

चेतन महाडिक
(एन.सी.सी.)

नितीन सोनावणे
(एन.सी.सी. आर्मी)
(बेस्ट ड्रिल)

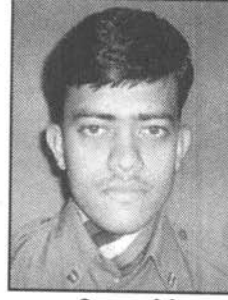
(परशुरामीय २००५ / ❖ १५५)

दीपककुमार
(एन.सी.सी. आर्मी)

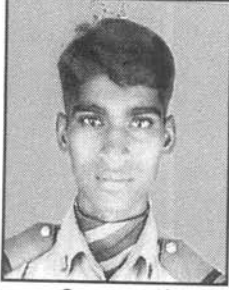
मेदिनी चौहान
(एन.सी.सी. आर्मी)

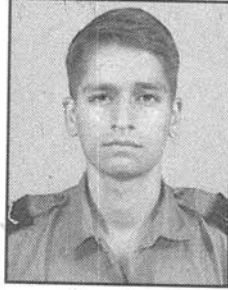
स्वप्निल पोटे
(एन.सी.सी. आर्मी - बेस्ट शूटर)

विद्या रानडे
(एन.सी.सी. आर्मी)

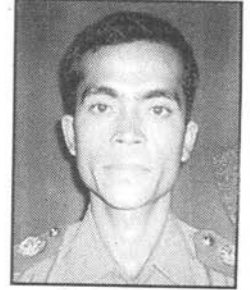
अमित साळुंके
(एन.सी.सी. आर्मी)

प्रवीण निकम
(अॅरो मॉडेलिंग)

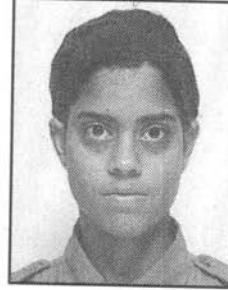
नेहा वैद्य
(राजपथ)

सोमनाथ भुते
(गोल्ड मेडल)

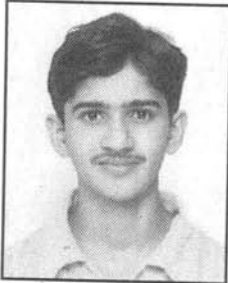

स्वानंदी तुपे (गोल्ड मेडल)

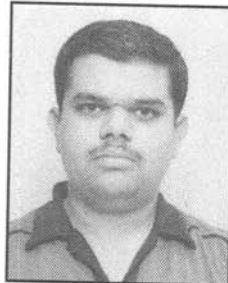

दिनाह बावीकर (गोल्ड मेडल)

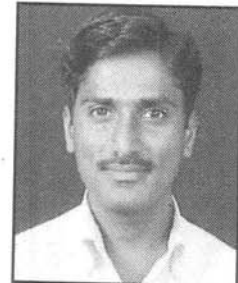
विशेष अभिनंदनीय

साहिल म्हसकर
गणित ऑलिंपियाडमध्ये
राष्ट्रीय स्तरावर प्रथम

सारंग दीक्षित
संख्याशास्त्रीय प्रकल्प
स्पर्धेत प्रथम पुरस्कार

राजू कोकरे
बी.ए. मराठी पुणे विद्यापीठात सर्वप्रथम
एकूण ११ पारितोषिक विजेता

LG. Cup - Cricket - स्पर्धा -

IIMM संस्थेने आयोजित केलेल्या आंतर-महाविद्यालयीन क्रिकेट स्पर्धेत स.प.महाविद्यालयाने नेस वाडिया महाविद्यालयाचा पराभव करून अजिंक्यपद संपादन केले - ३०,००० रु. बक्षिसाच्या स्पर्धेत अपूर्व साने यांस उत्कृष्ट खेळाडूचा मान मिळाला.

अखिलभारतीय - आंतर-विद्यापीठ नेमबाजी स्पर्धा

स. प. महाविद्यालयाने स्थापनेपासून प्रथमच आंतरविद्यापीठ स्पर्धा आयोजित केल्या. पुणे विद्यापीठाच्या वतीने या स्पर्धा दि. १६ डिसेंबर ते १९ डिसेंबर २००४ मध्ये स्पर्धा आयोजित केल्या - १९ विद्यापीठांच्या १४७ खेळाडूंनी सहभाग घेतला. स्पर्धेसाठी राष्ट्रीय दर्जाची १२ रेंजची शूटिंग रेंज तयार केली. अतिशय देखण्या पद्धतीने झालेल्या उद्घाटन समारंभासाठी मा. बिक्रम बोके उपस्थित होते. नूमवि प्रशालेच्या विद्यार्थिनींनी सुंदर समूहनृत्य सादर केले. ४ दिवस चाललेल्या या स्पर्धेच्या समारोपासाठी पुणे विद्यापीठाचे कुलगुरु मा. डॉ. अशोक कोळस्कर उपस्थित होते. स्पर्धेच्या तयारीसाठी व यशस्वितेसाठी त्यांनी महाविद्यालयाचे कौतुक केले. अखिल भारतीय निरीक्षक त्रिगेडीयर डंगवाल व मा. आमदार विनायक निम्हण यांनी शुभेच्छा दिल्या. स्पर्धा यशस्वी करण्यासाठी पुणे विद्यापीठ क्रीडा मंडळ सचिव डॉ. संजीव सोनावणे यांनी बहुमोल सहकार्य केले. मा. प्राचार्य डॉ. माधव पेंडसे यांच्या प्राचार्यपदाच्या काळात आयोजित झालेल्या या स्पर्धेची पुणे विद्यापीठ अंतर्गत शारीरिक शिक्षण शिक्षक, प्राध्यापक, विद्यार्थी, संघव्यवस्थापक आंतरविद्यापीठ खेळाडू यांनी प्रशंसा केली. स्पर्धा यशस्वी करण्यासाठी रुईया महाविद्यालयाचे प्रा. राजेंद्र पाटील व त्यांच्या विद्यार्थ्यांनी बहुमोल सहकार्य केले. स्पर्धेला स. प. महाविद्यालयाच्या श्री. भरत देसरडा, श्री. प्रकाश शिंदे, श्री. यशोवर्धन पवार, प्रा. चैसास, श्री. आशुतोष आगाशे, श्री. गरवारे (गरवारे वॉलगेप्स) श्री. आशर या माजी विद्यार्थ्यांसह इतरांनी सहकार्य केले. विद्यापीठ क्रीडा मंडळाचे सदस्य प्रा. विनायक बोराटे यांनी मोलाचे सहकार्य केले.

शारीरिक शिक्षण

या वर्षीचे प्रमुख वैशिष्ट्य म्हणजे विभागातील विद्यार्थ्यांनी मल्लखांब राज्यस्तरीय चर्चासत्र व क्रीडापरिषदेचे भव्य आयोजन केले. तसेच मानव आणि निसर्ग या विषयावर क्रीडाक्षेत्राशी संबंधित मानवाचा निसर्गाशी संबंध दाखवणारे प्रदर्शन आयोजित केले होते.

डॉ. पंडितराव पारितोषिक संपादन करणाऱ्यांमध्ये तृतीय वर्षाला नितीन जगताप, प्रथम वर्षाला कु. जिज्ञासा व्यास यांनी आपापल्या वर्गांमध्ये प्रथम क्रमांक मिळवला. विभागाच्या विशेष कार्यक्रमात आंतरमहाविद्यालयीन जलतरण व वॉटर पोलो व डायकिंग या क्रीडाप्रकारांचे आयोजन केले. डॉ. दिलीप देवधर यांचे 'आरोग्य आणि व्यायाम' या विषयावर व्याख्यान झाले. २६ जानेवारी २००५ रोजी ध्वजवंदन कार्यक्रमानंतर आजी-माजी विद्यार्थ्यांचा मेळावा आयोजित केला होता. त्याला एकूण ८७ विद्यार्थी उपस्थित होते. या निमित्ताने 'माजी विद्यार्थी संघ' निर्माण करण्याचा संकल्प झाला. माजी विद्यार्थी मंडळाचा प्रमुख म्हणून श्री मनोज चव्हाण याची नियुक्ती करण्यात आली असे प्रा. राघव अष्टेकर यांनी जाहीर केले.

• प्राध्यापकांचे विशेष कार्य :

प्रा. राघव पंडितराव अष्टेकर -

विभागप्रमुख, शारीरिक शिक्षण विभाग स. प. म.

- 'नॅशनल असोसिएशन ऑफ फिजिकल एज्युकेशन' या देशव्यापी संस्थेच्या नियामक मंडळावर वर्ष २००४-२००७ करिता नियुक्ती.
- पुणे शहर आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडासमितीच्या सहसचिवपदावर नियुक्ती वर्ष २००४-०५ करिता.
- नॅशनल कॉन्फरन्स ऑफ फिजिकल एज्युकेशन महाराष्ट्रीय परिषदेसाठी सत्रअध्यक्ष व अॅकॅडमिक. - संयोजन समिती सदस्य, स्पोर्ट्स क्लब, सांगली ८ ते ११ जुलै २००४.
- स.गा.म. कॉलेज, कराडच्या क्रीडा पारितोषिक समारंभास प्रमुख पाहुणे, २८ जुलै, २००४.

- आंतरमहाविद्यालयीन पोहणे व वॉटरपोलो स्पर्धा संयोजनसचिव, १, २, ३ ऑगस्ट २००४.
- विद्यार्थिनी मंच स.प.म. तर्फे आयोजित चर्चासत्रात सहभाग ५ ऑगस्ट २००४.
- पुणे शहर क्रीडा समिती, निवड समितीवर नियुक्ती. १) पोहणे, २) वॉटरपोलो ३) ड्रायव्हिंग, ४) खोखो, ५) रोईंग, ६) हॅण्डबॉल.
- १५ ऑगस्ट २००४ 'स्वातंत्र्यदिन' समारोहाचे संयोजन.
- 'पुणे सायकल असो.' तर्फे सायकल रॅली आयोजन.
- 'वैद्यकीय तपासणी' तर्फे डॉ. प्रदीप सेठिया यांचे, 'आरोग्य तपासणीचे महत्त्व' व्याख्यानाचे आयोजन.
- मकरसंक्रमण, तिळगूळ समारंभ १८ जाने. ०५.
- अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ एअररायफल शूटिंग स्पर्धा संयोजनात पत्रकार व्यवस्थाप्रमुख. १५ ते १७ डिसेंबर २००४.
- पुणे विद्यापीठ व EMRC च्या सौजन्याने संकल्पित मल्लखांब फिल्म निर्मिती (C.D.) रिसोर्स पर्सन व संयोजक.
- महाराष्ट्र राज्य मल्लखांब स्पर्धेसाठी विशेष निमंत्रित, मिरज - २४ ते २८ डिसेंबर २००४. गणतंत्र दिवसाच्या समारोहाचे संयोजन. २६ जाने २००४.
- महाराष्ट्र राज्य मल्लखांब चर्चासत्र व क्रीडा परिषदेचे (स.प.म.तर्फे) ऑर्गनायझिंग सेक्रेटरी ५, ६ फेब्रुवारी २००५.
- श्री शिवछत्रपती पुरस्कृत खेळाडू 'दांगट व फराटे' यांचा सत्कार - १४/२/२००५.
- माजी विद्यार्थी मेळावा (१९९७ ते २००४) २६ जानेवारी २००५ संयोजन.
- 'रामदेवजी बाबा' योग आरोग्यशिविराचे आयोजनामध्ये प्रमुख संयोजक म्हणून सामाजिक कार्य. (मानव सेवा संघ आणि कॉसमॉस बँक).
- स. प. च्या तलावाच्या वाढदिवसाविषयक लेख : लोकसत्ता १२ मार्च, ०५.
- छात्रप्रबोधनच्या इंग्रजी अंकासाठी लेख 'Mantra for good life.'

शारीरिक शिक्षण विभागातर्फे मल्लखांबविषयक राज्यस्तरीय चर्चासत्र व क्रीडापरिषद ५,६ फेब्रुवारी २००५

मल्लखांब : काल - आज - उद्या

महाराष्ट्र राज्य स्तरावरील मल्लखांबविषयक चर्चासत्र व क्रीडापरिषदेचे आयोजन स.प. महाविद्यालयाच्या शारीरिक शिक्षण विभागातर्फे स.प. महाविद्यालयात करण्यात आले. या क्रीडापरिषदेमध्ये निबंध, वाचन, चर्चासत्रे, प्रात्याक्षिके आणि प्रदर्शन अशा विविध स्वरूपात मल्लखांबावर प्रकाशझोत टाकण्यात आला. महाराष्ट्र राज्यातील १८ जिल्ह्यांमधील १०० गावांमधून २३८ सभासद या चर्चासत्रात सहभागी झाले. उद्घाटन समारंभासाठी पुण्यातील ज्येष्ठ सुवर्ण व्यावसायिक मा. श्री. दाजीकाका गाडगीळ आणि अध्यक्षस्थानी मा. श्री. भाऊसाहेब चितळे (अध्यक्ष, नियामक मंडळ, शि.प्र. मंडळी) हे होते.

या चर्चासत्राची भूमिका मांडताना संयोजन सचिव प्रा. राघव अष्टेकर म्हणाले, "मल्लखांब या भारतीय क्रीडाप्रकाराला समाजामध्ये आदराचे स्थान निर्माण करून देण्यासाठी या परिषदेचे आयोजन करण्यात आले आहे. कुमार अवस्थेपासून मल्लखांबासारखी बाब सरावाला मिळणे ही आरोग्य व स्वास्थ्याकरिता महत्त्वाची गोष्ट आहे आणि ती सामान्यांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी ही क्रीडा परिषद आयोजित करण्यात आली आहे." या प्रसंगी डॉ. संजीव सोनावणे, अधिष्ठाता, शिक्षणशास्त्र शाखा, पुणे विद्यापीठ म्हणाले, "पुणे विद्यापीठ मल्लखांबासारख्या क्रीडाप्रकारात गेली १७ वर्षे अखिल भारतीय पातळीवर अजिंक्यपद टिकवून आहे. पुणे विद्यापीठाच्या मल्लखांब संघात स.प. महाविद्यालयाच्या खेळाडूंची संख्या मोठ्या प्रमाणावर असते. राज्यपातळीवरील एकाच खेळाचे चर्चासत्र व क्रीडापरिषद आयोजित करून एक महत्त्वाचा उपक्रम सुरू झाला आहे. प्रा. राघव अष्टेकर आणि स.प. महाविद्यालय यांची कार्यक्षमता लक्षात घेऊन त्यांच्यावर विविध भारतीय खेळांच्या चित्रफीत निर्मितीची जबाबदारी पुणे विद्यापीठ देत आहे."

प्रमुख पाहुणे मा. श्री. दाजीकाका गाडगीळ यांनी स्वतःच्या नव्वदीतील उत्तम प्रकृतीचे श्रेय बालपणी सांगलीत ३३कृष्णा नदीच्या काठावर केलेल्या मल्लखांबाच्या कसरतीला आहे असे स्पष्ट केले. याचवेळी ज्येष्ठ क्रीडा मानसतज्ज्ञ डॉ. वि. धुं. बापट यांच्या हस्ते (क्रीडा संवाद) या मल्लखांबविषयक लेखसंग्रहाचे प्रकाशन झाले आणि पुणे जिल्हा मल्लखांब संघटनेचे उपाध्यक्ष आणि ज्येष्ठ बांधकाम व्यावसायिक श्री. विनायक बापट यांच्या हस्ते मल्लखांबावरील प्रदर्शनाचे उद्घाटन झाले. प्रदर्शनामध्ये पू. बाळभट्टदादा देवधर 'आद्यजनक' यांचे कार्य, महाराष्ट्र व देशातील मल्लखांब विषयक कार्य, मल्लखांबाचे ग्रंथ, मॉडेल इ. साहित्य आकर्षकरीत्या मांडले होते.

बीजभाषणात 'मल्लखांब काल, आज आणि उद्या' या विषयावर बोलताना प्रा. अमरेंद्र भट (व्यवस्थापक, एस.के.एफ.) यांनी मल्लखांबाचा कै. बाळभट्टदादा देवधर यांच्यापासून आधुनिक काळापर्यंत आढावा घेतला. हा परिंवादा उद्याच्या मल्लखांबासाठी खेळाडू, पालक व क्रीडा रसिकांना या क्रीडाप्रकाराकडे आकर्षित करील अशी आशा व्यक्त केली.

सत्र १) मल्लखांबाचा इतिहास-(मल्लखांब - काल)

ज्येष्ठ क्रीडा मार्गदर्शक श्री. मोरेश्वर गुर्जर यांनी पूज्य बाळभट्टदादा देवधर यांच्या मल्लखांब पुनरुज्जीवन कार्याचा आढावा घेऊन आदर व्यक्त केला. सध्याच्या युगात ज्युदो, कुस्ती इ. कॉन्टॅक्ट गेम्स मध्ये खेळाडूच्या आकारमान आणि वजनाशी साम्य असलेल्या डमीचा वापर केला जातो. याच आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर २०० वर्षापूर्वी मल्लखांबासारख्या क्रीडा प्रकारात दिसून येतो असे त्यांनी उपस्थितांच्या लक्षात आणून दिले.

चर्चासत्राचे संयोजन सचिव प्रा. राघव अष्टेकर यांनी 'मल्लखांब - विकासाची पर्वणी' या विषयावरील निबंधात गेल्या ६५ वर्षात मल्लखांबाबाबत कोणतेही लिखाण, साहित्य, ग्रंथ यांची निर्मिती आदर्श प्रमाणात झालेली दिसून येत नाही अशी खंत व्यक्त केली. याच सत्रात प्रा. जितेंद्र गुर्जर, मा. गुरुशांत हिरेमठ, मा. उत्तम पवार, प्रा. भाऊसाहेब थोरात, प्रा. गाडेकर आणि अमृता कुलकर्णी यांनी आपले निबंध सादर केले.

सत्र २ - मल्लखांब - आज

दुपारच्या सत्रामध्ये पुण्यातील ज्येष्ठ अस्थितज्ज्ञ डॉ. मिलिंद मोडक यांचे मल्लखांबातील अपघात टाळण्याचे उपाय याविषयावर सदीप व्याख्यान झाले.

दुपारच्या दुसऱ्या सत्रामध्ये 'मल्लखांब आज' या विषयावर पुण्यातील ज्येष्ठ पत्रकार श्री. हेमंत जोगदेव यांनी मल्लखांबाच्या प्रचार, प्रसारासाठी वृत्तपत्र क्षेत्रातून योग्य प्रसिद्ध देणे आणि या विषयासाठी सरकार दरबारीसुद्धा योग्य स्थान निर्माण करणे आवश्यक आहे असे प्रतिपादन केले. त्याचबरोबर श्री. हनुमंत गाडगीळ, श्री. सुजित शेडगे, सौ. नीता ताटके, श्री. दिनेश सरोदे, श्री. अनिरुद्ध कुमठेकर इत्यादींनी आपले निबंध सादर केले.

प्रात्यक्षिकांचे सादरीकरण - सायंकाळी १०००

प्रेक्षकांच्या उपस्थितीत नेत्रदीपक प्रात्यक्षिकांच्या सादरीकरणाचा उपक्रम झाला. यामध्ये महाराष्ट्रीय मंडळ आणि अकॅडमी ऑफ फिजिकल एज्युकेशन या संस्थेतर्फे प्रात्यक्षिके सादर झाली. याचे नेतृत्व व मार्गदर्शन श्री. अभिजित भोसले व शामली जाजू यांनी केले.

सत्र ३ - मल्लखांब उद्या : मल्लखांबाची भविष्यकालीन वाटचाल व संशोधन -

संगीत, चित्रकला, शिल्पकला आणि नृत्यकला यांचा मल्लखांबाशी सहसंबंध याविषयावरील विशेष सत्राचे सूत्रसंचालन प्रा. डॉ. राजश्री कशाळकर यांनी केले. पंडित डॉ. विकास कशाळकर हे संगीत व मल्लखांब या विषयावर बोलताना म्हणाले, "खऱ्या अर्थाने संगीत व मल्लखांब यांच्यातील संबंध कलात्मक दृष्टीने पाहताना या व्यायामप्रकारात संगीत हे अदृश्य स्वरूपात आहे असे जाणवते. मल्लखांबाची प्रात्याक्षिके सुबक पद्धतीने व जोशपूर्ण करावयाची असतील तर त्यामध्ये संगीताची जोड असली पाहिजे." सुप्रसिद्ध गायक पं. ओंकारनाथ ठाकूर हे स्वतः मल्लखांब करीत असत. मल्लखांब केल्याने आवाज सुरेल होतो असे त्यांनी त्यांच्या पुस्तकात म्हटले आहे. श्वासोच्छ्वासाच्या नियंत्रणासाठी मल्लखांब उपयुक्त आहे त्याचप्रमाणे श्वास नियंत्रण संगीतालाही आवश्यक आहे."

श्री. मिलिंद आपटे हे चित्रकला व मल्लखांब या विषयावर बोलताना म्हणाले की मल्लखांबात मुख्यतः रचना, लवचिकता आणि तेल यांचा जास्त उपयोग दिसून येतो.

पुण्यातील पहिला कॉमन मॅनचा पुतळा तयार करणारे युवा शिल्पकार श्री. विवेक खटावकर यांनी शिल्पकला, मूर्तिकला व मल्लखांब यावर बोलताना शिल्पनिर्मितीच्या पहिल्या टप्प्यात प्रारंभी विविध क्रीडाप्रकारातील शिल्पे निर्माण केली गेली असे लक्षात आणून दिले.

आंतरराष्ट्रीय ख्यातीच्या ज्येष्ठ नृत्यांगना आणि मार्गदर्शिका डॉ. सुचेता भिडे-चापेकर यांनी नृत्यकला आणि मल्लखांब याविषयावर बोलताना संगीताबरोबर चित्र, शिल्प इत्यादी सर्व कलांना आपल्या कवेत घेणारी कला म्हणजे नृत्य कला आहे असे सांगून नृत्यामध्ये शरीराच्या माध्यमातून निर्माण केलेल्या कलाकृतीतून काही वेगळे सांगाथचे असते; पण खेळत तसे काही नसते असा या दोहोमधला फरकही स्पष्ट केला. प्रात्यक्षिके पाहतांना नर्तकांना मल्लखांबाचा उपयोग होईल आणि नवनृत्यात अशा प्रकारच्या खेळाचा उपयोग होऊ शकेल असे मत त्यांनी मांडले. उलटपक्षी चित्र शिल्पाची सिमेट्री, रिपिटिशन आणि नवीन प्रकारचे बंध हेही मल्लखांबावर करणे शक्य आहे काय याबद्दल प्रयोग करण्याची गरज आहे असे मत मांडले.

समारोप -

चर्चासत्राच्या समारोप समारंभासाठी महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठाचे कुलगुरु डॉ. वि. वि. उपासनी प्रमुख पाहुणे म्हणून आणि अध्यक्ष म्हणून अॅड. सुनील राडकर, उपाध्यक्ष नियामक मंडळ शि.प्र. मंडळी हे उपस्थित होते. मा. प्राचार्य डॉ. माधव पेंडसे यांनी प्रास्ताविकात मल्लखांबाच्या कार्यासाठी स.प.महाविद्यालय कटिबद्ध आहे असे सांगितले. यानंतर महाराष्ट्रातील सर्व आजी-माजी मल्लखांबातील श्री शिवछत्रपती पुरस्कार विजेत्या खेळाडूंचा सत्कार करण्यात आला. तसेच पूज्य बाळभट्टदादा देवधर पुरस्कार संपादित सर्व मल्लखांब प्रशिक्षकांचा सत्कार करण्यात आला. मा. कुलगुरु डॉ. वि. वि. उपासनी हे म्हणाले, "आयुर्वेदानुसार आजच्या जीवनात दिनचर्ये

ऐवजी लाईफस्टाईल म्हणतात. त्यात व्यायामाचे महत्त्व आहे. आयुर्वेदानुसार व्यायामामुळे कोणकोणते लाभ होतात याचेही विवेचन त्यांनी केले. मल्लखांबाच्या संशोधनासाठी आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ सर्व सहकार्य करेल असे आश्वासन पूज्य बाळभट्ट दादांनी दिले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष अॅड. सुनील राडकर यांनी अशा प्रकारचे चर्चासत्र व क्रीडापरिषद आयोजित करून प्राचार्य डॉ. पेंडसे आणि प्रा. राघव अष्टेकर यांनी एक मोठे धाडस करून ते यशस्वी केले याबद्दल उभयतांचे अभिनंदन केले.

वैद्यकीय तपासणी अहवाल

पुणे विद्यापीठ आरोग्य तपासणी कार्यक्रमातर्फे स. प. महाविद्यालयातील प्रथम वर्षाच्या सर्व विद्यार्थ्यांची वैद्यकीय तपासणी दिनांक १ सप्टेंबर २००४ ते ८ सप्टेंबर २००४ या काळात आयोजित केली होती. या कार्यक्रमासाठी ७५३ मुली व ५५० मुले अशी एकूण १३०३ विद्यार्थ्यांची वेगवेगळी तपासणीची योजना केली होती. डॉ. निगुडकर यांनी मुले व मुलांचे वसतिगृह यांच्यासाठी वैद्यकीय अधिकारी म्हणून विशेष काम केले. या तपासणीमध्ये डोळे, दात व शारीरिक तपासणी करण्यात आली.

पुणे विद्यापीठातर्फे या योजनेसाठी डॉ. शशांक सामक यांचे 'तारुण्याच्या उंबरठ्यावर' (युवक व युवतींना लैंगिक आरोग्याची जाणीव) माहितीपर व्याख्यान झाले या कार्यक्रमाला १६०० विद्यार्थी-विद्यार्थिनी उपस्थित होते. या कार्यक्रमासाठी डॉ. फाल्गुने यांची विशेष उपस्थिती होती.

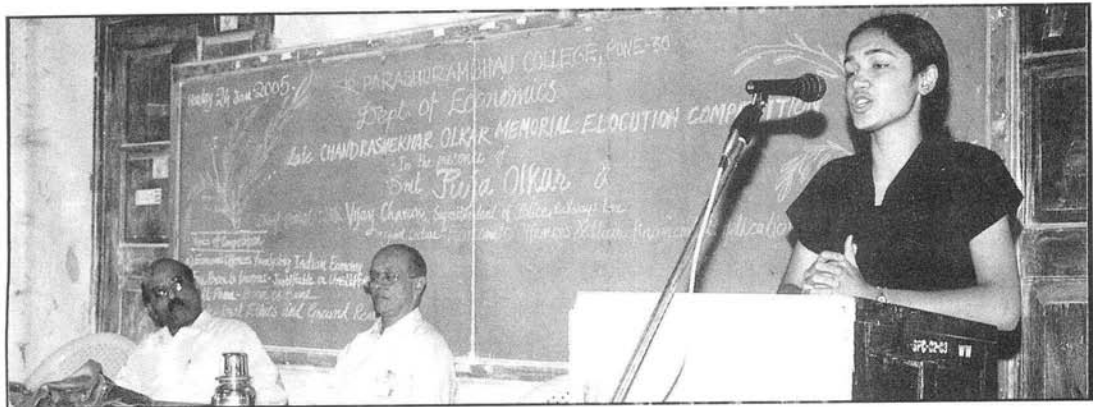
डॉ. प्रदीप सेठिया यांचे वैद्यकीय तपासणीचे महत्त्व व आरोग्यविषयक व्याख्यान झाले. या कार्यक्रमासाठी १००० विद्यार्थी उपस्थित होते. वरील दोन्ही कार्यक्रमांच्या व्याख्यानाकरिता विद्यापीठाकडून अनुदान मिळाले. या कार्यक्रमासाठी प्रा. राघव अष्टेकर यांनी संयोजक म्हणून काम पाहिले.

अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ नेमबाजी स्पर्धा - स्पर्धेचे उद्घाटन - हस्ते मा. विक्रम बोके (आय.पी.एस.).

मा. कुलगुरु डॉ. अशोक कोळस्कर - नेमबाजी स्पर्धेच्या सभारोपप्रसंगी नेमबाजी करताना.

Late Chandrashekhari Olkar Memorial Elocution Competition - Shri. Vijay Chavan, S.P., Principal Dr. Pendse and Sneha Mundada, XI B (Commerce), winner of the first prize in the competition.

'हिंदी दिवस' के अवसरपर हिंदी विभागद्वारा प्रस्तुत नुक्कड़ नाटक 'अरी SS री SS री झगड़ो मत' ।

राज्यस्तरीय चर्चासत्र -
मल्लखांब खेळाडू
प्रात्यक्षिक सादर करताना.

दोरीचा मल्लखांब.

राष्ट्रीय छात्र सेना

AIR WING

The Air Wing, NCC has been encouraging and motivating cadets to become future aviators in the Indian Air Force for long time. The No. 3 Maharashtra Air Squadron is an active NCC unit conducting, along with basic drill training, various activities like microlite flying, gliding, rifle shooting, aeromodelling, parasailing, paragliding, mountaineering and various camps. Cadets learn about aerodynamics, air traffic regulations and gain useful knowledge in aviation and flying, through intensive lectures and practical demonstrations. Exposure to military life helps develop confidence and officer-like qualities among school and college students.

Students from the college are presently enrolled as cadets of the NO. 3 (MAH) AIR SQN and have participated in all the activities of the NCC.

SPECIAL ACHIEVEMENTS :

1) Cdt. Neha Vaidya : Rajpath, Maharashtra Best Cadet, Selected for Youth Exchange Programme. Won the Best Directorate Banner.

NAVAL WING

40 cadets enrolled during this academic year. The first parade was taken on 28th July, 04.

Rank holders for this year are :-

- 1) Cdt Capt Pushkaraj Hirve
- 2) PO Cdt Chetan Mahadik
- 3) PO Cdt Ajay Thusoo
- 4) PO Cdt Chetan Kulkarni
- 5) PO Cdt Rohan Deshpande

Special achievements of cadets -

1) Cdt Cpt Pushkaraj Hirve -

- * Selected for the Republic Day Parade in 2003.

- * Participated in 'All India Guard of Honour' in New Delhi.
- * Selected as a youth ambassador of India to visit two countries Dubai and Muscat in Oct., 2003.

* Unique distinction to be one among 8 cadets from India to attend a Foreign Cruise on an Indian Naval Workshop.

2) PO Cdt Chetan Mahadik -

- * Participated in an adventure activity camp 'The Shivaji Trail Trek'. One among 4 Naval cadets from India to be present for this camp.
- * Attended Parasailing activity in June 2004.

3) PO Cdt Chetan Kulkarni -

- * Unique distinction to be one among 160 cadets to march on 'Rajpath' in the Republic Day Parade.
- * Attended Sailing Expedition in Sep., 04.
- * Privileged to have a chat with the Prime Minister.

It is a matter of great pride that cadets from our college are selected to attend Republic Day Parade every year.

- * Cadets felicitated by Prin. Dr. M. A. Pendse on the Republic Day.
- 1) Best performance - Cdt. Cpt. Pushkaraj Hirve
- 2) Best Cadet - PO Cdt
- * 11 cadets underwent special training of parasailing in June.
- * 3 (Mah) Naval Unit, NCC, awarded the 'Prime Minister's Trophy' for 'Best Naval Unit 2004'.
- * Prof. Sub/ Lt. Y. M. Tambe represented Naval Unit officers in Nausainik Camp 2004. Successfully guided 300 cadets in adventure activities at the Kanhe Annual Training Camp.
- * In the sad demise of Cadet Rohit More on account of an accident on 30th Jan, 2005 the college lost a very sincere and enthusiastic cadet. The college mourns his untimely death.

पायदळ

एन. सी. सी. आर्मीच्या २००४-२००५ या वर्षाची सुरुवात जुलैमध्ये नियमित परेडने झाली. एकूण तीनही वर्षांचे छात्र मिळून ५४ जण युनिटमध्ये आहेत.

दि. ४/८/०४ ते १५/८/०४ या कालावधीत पहिला A.T.C. कॅम्प झाला, त्यात एकूण २५ कॅडेट्सनी सहभाग घेतला. विविध गुणदर्शन, कला क्रीडा या स्पर्धांमध्ये युनिटने चमकदार कामगिरी केली. क्रॉसकंट्रीमध्ये युनिटचा छात्र मंदार शिंगाडे याला ब्राँझ मेडल मिळाले. लाईन - आऊट या प्रकारात एस.पी.चे युनिट प्रथम आले. तसेच सांस्कृतिक कार्यक्रमात युनिटला द्वितीय पारितोषिक मिळाले. एकंदरीत सर्व प्रकारांत स. प. महाविद्यालयाच्या युनिटच्या छात्रांचा सहभाग उल्लेखनीय होता.

त्यानंतर १/१०/०४ ते २०/१०/०४ या दरम्यान दुसऱ्या A.T.C. कॅम्पमध्ये १० छात्र सहभागी झाले. त्यात कॅडेट स्वप्निल पोटे हा बेस्ट शूटर ठरला व कॅडेट नितीन सोनावणे हा द्वितीय क्रमांकाचा मानकरी ठरला.

या शैक्षणिक वर्षात दोन NIC युनिटला मिळाले. त्यात NIC नागपूरला S.U.O. अमित साळुंके याने सहभाग घेऊन उल्लेखनीय कामगिरी केली. विविध कला-गुणदर्शनात महाराष्ट्राचे प्रतिनिधित्व केले.

J.U.O. दीपककुमार यांनी All India Ocean To Sky या ट्रेकिंग कॅम्पमध्ये गोवा (मडगाव) येथे सहभागी होऊन महाराष्ट्राचे नेतृत्व केले. महाराष्ट्राच्या तसेच गोवा येथील ट्रेकिंग कॅम्पमध्ये ते बॅच सिनिअर होते. महाराष्ट्रासोबतच संपूर्ण बॅच म्हणजे महाराष्ट्र, ओरिसा व कर्नाटक या ठिकाणच्या छात्रांचे नेतृत्व त्यांनी केले व स. प. महाविद्यालयाच्या नेतृत्वगुणांच्या परंपरेत त्यांनी एक मानाचा तुरा खोवला.

वरील सर्व छात्रांना त्यांच्या नेतृत्वगुणांचा विकास करण्यासाठी व सदैव सर्वोत्तम ते देण्याची प्रेरणा लेफ्ट. डी. एन. खुने सर तसेच मेजर पाटील सर यांनी दिली. त्यांच्या सक्रिय सहभागाने व प्रोत्साहनाने त्यांनी छात्रांना प्रेरित केले.

या वर्षाचा समारोप सर्व छात्रांना अल्पोपाहार देऊन दि. ३०/०१/०५ - रविवार या दिवशी शेवटच्या परेडने झाला.

आर्मी गर्ल्स

१. एस. यु. ओ पल्लवी जाधव ह्या स. प. महाविद्यालय T. Y. B. A. च्या विद्यार्थिनीने यंदा २६ जानेवारी २००५ रोजी आयोजित केलेल्या 'प्रजासत्ताकदिन' परेडसाठी, नवी दिल्ली येथे महाराष्ट्र contingent चे नेतृत्व केले. तेथे तिने, All India Parade Commander हे पद भूषविले. तसेच तिला Best Parade Commander म्हणून सुवर्णपदक मिळाले.

२. यंदाच्या 'थल सैनिक कॅम्प', नवी दिल्लीसाठी पुण्याच्या आठ मुलींची निवड झाली. (7SW. 1SW.) त्यापैकी स. प. महाविद्यालयाच्या दोन विद्यार्थिनींची निवड झाली.

१) जे. यु. ओ. विद्या रानडे

२) सी. एस. एम. मेदिनी चव्हाण.

जे. यु. ओ. विद्या रानडे ही Signal and Communication, या विषयाची, महाराष्ट्राची Nominee होती. तसेच सी. एस. एम. मेदिनी चव्हाण हिने Map Reading या विषयामध्ये भाग घेतला. Map Reading मध्ये महाराष्ट्राचा राष्ट्रीय पातळीवर दुसरा क्रमांक आला.

दिल्लीत झालेल्या या दोन स्पर्धांमध्ये महाराष्ट्राने, बॅनर व Trophy मिळविली आहे.

३) ऑक्टोबरमध्ये Advanced Leadership Camp हा Hyderabad येथे आयोजित करण्यात आला. त्यात स. प. महाविद्यालयाच्या, गौरी ठाकूर, कीर्ती वाव्हाळे व हर्षा पोतदार यांची निवड झाली. या कॅम्पमध्ये Leadership Qualities, Weapon Training, Personality Development यांसारख्या विविध विषयांवर भर दिला जातो. तसेच विद्यार्थ्यांचे उपजत गुण विकसित करण्यावर भर दिला जातो. हैद्राबाद येथे झालेल्या या कॅम्पमध्ये महाराष्ट्राने Best Drill, Best Dance यासाठी प्रथम क्रमांक पटकाविला.

४) 'National Integration Camp' या वर्षी, विविध ठिकाणी झाले. या कॅम्पमध्ये संपूर्ण देशातील विद्यार्थिनी सहभागी होतात. या कॅम्पमध्ये 'राष्ट्रीय एकात्मता' बिंबविण्याचा प्रयत्न केला जातो. या वर्षी विजयवाडा (राजस्थान), जम्मू, काश्मिर, पाँडेचरी, व कांचीपुरम (तामिळनाडू) येथे NIC कॅम्प झाले.

५) Army Attachment Camp, OTA चेन्नई.

६) W.O. T. S., ग्वाल्हेर, Women Officers' Training School.

७) Trekking Camp, Darjeeling.

राष्ट्रीय सेवा योजना

सन २००४-०५ या शैक्षणिक वर्षात राष्ट्रीय सेवा योजनेत २५० विद्यार्थ्यांना मुलाखतीद्वारे प्रवेश देण्यात आले. प्रा. शाम थोरात, प्रा. शालिनी गुलदेवकर व प्रा. नीलेश वाघोलीकर यांनी कार्यक्रम अधिकारी म्हणून काम केले, तर, डॉ. वीणा जोशी यांनी सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी म्हणून काम केले

० विविध उपक्रम :

- दि. २७ जुलै, २००४ रोजी सिंहगडावर "बीजारोपण" कार्यक्रम रा. से. योजना, पुणे विद्यापीठ यांच्यातर्फे आयोजित करण्यात आला, त्यात आपल्या महाविद्यालयातील ४८ स्वयंसेवकांचा सहभाग.
- १ व २ ऑगस्ट, ०४ रोजी दौडज, ता. पुरंदर येथे झालेल्या विद्यापीठ पातळीवरील सी. सी. टी. प्रशिक्षण शिबिरात स्वयंसेवक कुलदीप राजपूत, अजिंक्य देशपांडे व कु. पूजा बवले यांचा सहभाग.
- दि. ९ ऑगस्ट, ०४ रोजी उद्घाटन समारंभ. प्रबोधन वर्गाचे आयोजन. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. माधव पेंडसे हे होते. कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून श्री प्रदीप कुंटे हे उपस्थित होते.
- दि. १४ ऑगस्ट ०४ रोजी श्री. अविनाश धर्माधिकारी (आय. ए. एस.) यांचे 'व्यक्तिमत्वाचे आवश्यक पैलू' या विषयावर व्याख्यान झाले.

- दि. १५ ऑगस्ट, ०४ स्वातंत्र्यदिन साजरा करण्यात आला.
- दि. २१ ऑगस्ट ०४ रोजी दैनिक सकाळ - निर्धार संघटनेच्या सहकार्याने वाहतूक सुरक्षा सप्ताह "वाहतूक सुरक्षा" विषयावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. या कार्यक्रमात सहाय्यक परिवहन अधिकारी श्री. जयंत पाटील, सौ. संध्या फडके, मकरंद जोशी (निर्धार) यांनी मार्गदर्शन केले.
- दि. ५ सप्टेंबर, ०४ शिक्षकदिन साजरा करण्यात आला.
- दि. ११ सप्टेंबर, ०४ रोजी अपंग कल्याणकारी संस्था, वानवडी येथे २० स्वयंसेवक व प्रा. शाम थोरात यांनी भेट देऊन माहिती घेतली.
- दि. १६ सप्टेंबर. ०४ रोजी भाजे, ता. मावळ येथील अनाथालय 'संपर्क बालग्राम' या संस्थेस एकूण ४० स्वयंसेवक व दोन कार्यक्रम अधिकाऱ्यांनी भेट दिली.
- दि. २५ सप्टेंबर, ०४ रोजी रा. से. योजना वर्धापनदिन साजरा केला.
- दि. २७ सप्टेंबर ०४ रोजी गणेश विसर्जनाचे वेळी जोशी पुलाखालील घाटावर "निर्मात्य गोळा करणे." अभियान राबविण्यात आले. त्यात २० स्वयंसेवक सहभागी झाले होते.
- दि. २४ ते ३१ सप्टेंबर, ०४ या कालावधीत हिवरे बाजार येथे झालेल्या राज्यपातळीवरील शिबिरात अजिंक्य देशपांडे याचा सहभाग.
- दि. २ ते १० ऑक्टोबर, ०४ या कालावधीत "महात्मा गांधी सप्ताह" आयोजित करण्यात आला. या सप्ताहनिमित्ताने विविध स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या. दि. ६ ऑक्टोबर रोजी "आगाखान पॅलेस" व तरुमित्र या संस्थांना ३५ स्वयंसेवकांनी भेट दिली.
- दि. १६ ऑक्टोबर, ०४ रोजी, आबेदा इनामदार महिला महाविद्यालयात झालेल्या 'महिला सबलीकरण' कार्यशाळेत कु. मृणालिनी गडदे व कु. स्नेहल गायकवाड यांचा सहभाग
- १ डिसेंबर, ०४ जागतिक एडसविरोधी दिनानिमित्त इंडियन रेडक्रॉस सोसायटीने गरवारे महाविद्यालयापासून

काढलेल्या जनजागृती रॅलीत २० स्वयंसेवक व दोन कार्यक्रम अधिकार्यांचा सहभाग.

- दि. १० ते १९ डिसेंबर या कालावधीत मंगलोर (कर्नाटक) येथे झालेल्या राष्ट्रीय सांस्कृतिक देवाण-घेवाण शिबिरात पुणे विद्यापीठाने निवड केलेल्या पाच जणांच्या संघात अजिंक्य देशपांडे व सुप्रिया मरगजे या दोन स्वयंसेवकांची निवड व सहभाग.
- दि. १९ जानेवारी, ०५ रोजी रक्तदान शिबिर घेण्यात आले. एकूण १९४ विद्यार्थ्यांनी रक्तदान केले.
- दि. २२ जानेवारी ०५, रोजी श्री. अविनाश धर्माधिकारी यांचे "युवकांसाठी विवेकानंद" या विषयावर व्याख्यान झाले.
- दि. २९ ते ३१ जानेवारी ०५ या कालावधीत बारामती, जि. पुणे येथे झालेल्या राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकार्यांच्या राज्यस्तरीय अधिवेशनात प्रा. शाम थोरात व प्रा. शालिनी गुलदेवकर यांचा सहभाग.

○ विशेष हिवाळी शिबिर -

- दि. २७ डिसेंबर ०४ ते ५ जानेवारी ०५ या कालावधीत दौंडज, ता. पुरंदर येथे विशेष हिवाळी शिबिर घेण्यात आले.
- दि. २७ डिसेंबर ०४ रोजी शिबिराचे उद्घाटन प्रसिद्ध सामाजिक कार्यकर्ते, अफार्म संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. मुकुंद घारे यांच्या हस्ते झाले. प्रमुख पाहुण्या म्हणून सामाजिक कार्यकर्त्या श्रीमती सिंधुताई सपकाळ या उपस्थित होत्या.

○ श्रमदान :

अ) वनराई पद्धतीचा बंधारा - १८ मी. लांबी व दीड मीटर उंची व रुंदीचा वनराई पद्धतीचा बंधारा बांधण्यात आला.

ब) सलग समपातळी चर - एकूण १३८० मी. लांबी व दीड मीटर उंचीक्षेत्र सलग समपातळी चराची रुंदी २ फूट व खोली १ फूट ठेवण्यात आली. एकूण वरांची संख्या २२ इतकी झाली.

व्याख्याने : डॉ. सुधीर अलुरकर, प्रा. डॉ. वैजयंती बेलसरे.

श्री. प्रसाद देशपांडे, श्री. शाम चौगुले यांची जलसंधारणाशी संबंधित विषयावर व्याख्याने झाली.

गटचर्चा : स्वयंसेवकांचे एकूण आठ गट करून सामाजिक विषयांवर गटचर्चा करण्यात आली.

लोकजागर : ग्रामस्थांसाठी सामाजिक प्रबोधनपर लोकजागर नाटिका प्रत्येक गटातर्फे करण्यात आल्या. स्थानिक महिलांसाठी सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

ग्रामसर्वेक्षण : प्रश्नावलोच्या आधारे दौंडज गावातील कुटुंबांचे सामाजिक, आर्थिक सर्वेक्षण करण्यात आले.

समारोप : दि. ४ जानेवारी, ०५ रोजी शिबिराचा समारोप कार्यक्रम झाला. कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून दौंडज शिक्षण प्रसारक मंडळाचे अध्यक्ष श्री. दगडोबा जाधव हे उपस्थित होते.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. माधव पेंडसे उपस्थित होते. कार्यक्रमास उपप्राचार्य डॉ. विनायक सोलापूरकर, प्रा. गोगावले, प्रा. भागवत, प्रा. अरुण बेलसरे हे उपस्थित होते.

○ विशेष सहभाग व प्राविण्य :

विशेष हिवाळी शिबिर :

- १) आदर्श स्वयंसेवक - सचिन पडुळ
- २) आदर्श स्वयंसेविका - कु. शीतल वायकर
- ३) उत्कृष्ट श्रमदान - अ) गौरव अग्रवाल, ब) सूर्यकांता चोरगे, क) नवनाथ देवकाते, ड) मनीषा साठे, इ) स्नेहल गायकवाड, फ) धनश्री वीरकर.
- ४) उत्कृष्ट अभिनय - अ) गणेश कळसकर, ब) शितल वायकर.

○ नियमित वार्षिक कार्यक्रम :

- अ) आदर्श स्वयंसेवक - अजिंक्य देशपांडे
- ब) आदर्श स्वयंसेविका - कु. मृणालिनी गडदे
- कुलदीप राजपूत - विद्यार्थी प्रतिनिधी, चारित्र्य प्रतिष्ठान पुणे, यांचा चारित्र्यउपासक छात्रपुरस्कार,
- पुणे विद्यापीठ रा. से. योजना क्लबचा सभासद - अजिंक्य देशपांडे.

- हिवरे बाजार, जि. अहमदनगर येथे झालेल्या राज्यस्तरीय शिबिरात सहभाग.
- मंगलोर (कर्नाटक) येथील राष्ट्रीय पातळीवरील शिबिरात वक्तृत्व व कवितास्पर्धेत तृतीय क्रमांक.
- युवक कल्याण व क्रीडा मंत्रालय, भारत सरकार यांनी यशदा (पुणे) येथे आयोजित केलेल्या 'आपत्कालीन व्यवस्थापन' या विषयावरील राष्ट्रीय पातळीवरील चर्चासत्रात स्वयंसेवक म्हणून सहभाग.
- पुणे विद्यापीठ रा. से. यो. क्लबचे सभासद.
- सुप्रिया मरगजे- मंगलोर (कर्नाटक) येथे झालेल्या राष्ट्रीय पातळीवरील शिबिरात 'पिक अँड स्पीक' या स्पर्धेत दुसरा क्रमांक
- प्रविण कुलकर्णी - सी. के. गोयल महाविद्यालय व पुणे विद्यापीठ यांनी आयोजित केलेल्या विद्यापीठस्तरीय शिबिरात सहभाग.

○ कार्यक्रम अधिकारी -

प्रा. शाम थोरात व प्रा. शालिनी गुलदेवकर यांनी टी. ओ. सी. अहमदनगर यांनी महाबळेश्वर येथे आयोजित केलेला रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण केला.

○ युवा सप्ताह -

दि. १२ ते १९ जानेवारी ०५ रोजी युवा सप्ताह साजरा करण्यात आला. सप्ताहाच्या निमित्ताने पुढील कार्यक्रम घेण्यात आले :

- दि. १२ जानेवारी ०५ राजी उद्घाटन व प्रा. डॉ. यशवंत सुमंत यांचे 'विवेकानंदांचे कार्य' या विषयावर व्याख्यान
- दि. १३ जानेवारी ०५ - निबंधस्पर्धा
- दि. १५ जानेवारी ०५ - तिळगूळ समारंभ
- दि. १७ जानेवारी ०५ - काव्यवाचनस्पर्धा
- दि. १९ जानेवारी ०५ - रक्तदान शिबिर व सांगता शिबिर

विद्यार्थी वसतिगृह

१. २००३-०४ मधील विद्यार्थी आशिष तावडे. प्रशांत चासकर हे अनुक्रमे Indian Air Force आणि Indian Military Academy साठी निवडले गेले. M.Sc. (Chemistry) च्या विद्यार्थ्यांपैकी अनेकांना

- उच्च कंपनीत कॅम्पस द्वारा नोकरी मिळाली. ऐहसान कुरेशी यांची South मध्ये संशोधनासाठी निवड झाली. होस्टेलमधील अशाप्रकारे अनेकांनी यश संपादन केले.
- २. या वर्षी सुमारे २०० विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. यामध्ये १२० नवीन विद्यार्थी होते.
- ३. वसतिगृहाच्या परंपरेनुसार वसतिगृहातील सिनियर नवीन विद्यार्थ्यांसाठी Welcome Party चा कार्यक्रम करतात. सिनियर-ज्युनियर यांमधील दरी भरून काढणे हा त्यामागचा हेतू. या दिवशी सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचा शेवट प्राचार्य पेंडसे यांच्या मार्गदर्शनपर भाषणाने झाला.
- ४. दरवर्षीप्रमाणे या वर्षीसुद्धा गणेशोत्सव उत्साहात साजरा करण्यात आला.
- ५. २ ऑक्टो.ला गांधी जयंती दिवशी रेक्टर डॉ. दिलीप शेट सर यांच्या मार्गदर्शनाखाली स्वच्छता मोहिम आणि श्रमदानाचा उपक्रम राबवण्यात आला.
- ६. कोजागिरी पौर्णिमा उत्साहात साजरी करण्यात आली. या प्रसंगी गीताजयंतीनिमित्त व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. स्वाध्याय परिवाराच्या मार्गदर्शनाखाली वसतिगृहात वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. त्यात १५० विद्यार्थ्यांनी विक्रमी सहभाग नोंदवला.
- ७. या शिवाय आशिष तावडे (IAF) ऋषिकेश सोनवणे (१२ वी, पुणे बोर्डात सर्वप्रथम, २००२), प्रा. बेलसरे (इंग्रजी विभाग), प्रा. अष्टेकर (जिमखाना विभाग) यांची विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शनाकरीता व्याख्याने आयोजित करण्यात आली.
- ८. दरवर्षीप्रमाणे या वर्षी सुद्धा Annual Sports चे आयोजन करण्यात आले. यात क्रिकेट, फुटबॉल, कॅरम, चेस, व्हॉलीबॉल यांचा समावेश होता. प्रथमच 'Champion Wing' आणि 'Point System' ची पद्धत वापरली गेली. यामध्ये S.Y., T.Y. Wing ची निवड झाली.
- ९. 12th च्या विद्यार्थ्यांनी वसतिगृहाला १९/२/२००५ रोजी, शिवजयंतीनिमित्त दिलेल्या शिवमूर्तीची डॉ. पेंडसे यांच्या हस्ते स्थापना करण्यात आली.

या दिवशी पांडुरंगशास्त्री आठवले यांचे स्वातंत्र्यावरील विचार ऐकवण्यात आले. तसेच, श्री. मिलिंद लिमये यांचे 'छत्रपती शिवाजी महाराज' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले.

१०. ज्युनिअर विद्यार्थ्यांनी होस्टेल सोडून जाणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी निरोप समारंभाचा कार्यक्रम घेतला. सांस्कृतिक कार्यक्रम, विद्यार्थ्यांचे मनोगत, गणयावरील नाच यांमुळे कार्यक्रम रंगला होता. प्रा. पेंडसे यांनी Out-going Students ला भावी आयुष्याबद्दल सुयश चिंतले.

विद्यार्थिनी वसतिगृह

स. प. महाविद्यालयाचे विद्यार्थिनी वसतिगृह निश्चितच एक वेगळी ओळख असणारं, सुरक्षित, उत्तम सांस्कृतिक वातावरण असलेलं असं होतं आणि आजही आहे. यावर्षी वसतिगृहाची धुरा सांभाळत आहेत. मा. रेक्टर सौ. आदिती अंतुरकर. या कामात त्यांना साथ देत आहेत, कु. दीपाली पठारे, कु. मंजरी बर्वे आणि कु. प्राजक्ता चिपळूणकर या तीन मेट्रन्स.

दरवर्षीप्रमाणे नवीन मुलींची ओळख करून घेण्यासाठी झालेल्या Intro-party ने सांस्कृतिक कार्यक्रमांची सुरुवात झाली. कोणत्याही प्रकारे रॅगिंग न करता खेळीमेळीच्या वातावरणात नवीन मुलींना घर विसरायला लावणारा असा हा कार्यक्रम झाला. यानंतर पावसाच्या जोरदार सरीत, त्याच्या दुप्पट उत्साहात दहीहंडी फोडली गेली. मुलींनी उत्साहाने याचा आनंद घेतला. २ ऑक्टोबर गांधी जयंतीच्या दिवशी वसतिगृहाच्या रिवाजाप्रमाणे 'स्वच्छतादिन' साजरा झाला. प्रत्येक रूमचे मॅडम, मेट्रन आणि विद्यार्थिनी प्रतिनिधींनी परीक्षण केले आणि सहा खोल्यांना बक्षिसे दिली.

२५ मुली आणि मॅडमनी मिळून 'सातच्या आत घरात' हा चित्रपट पाहिला आणि त्यावर खुसखुशीत चर्चाही झाली. मुलींची मानसिकता दर्शवणारा आणि विचाराला प्रवृत्त करणारा हा एक वेगळाच प्रयत्न झाला.

यानंतर परीक्षांचे वारे सुरू झाले, आणि त्यात विरंगुळा म्हणून कोजागिरीचा एक छोटसा पण छान कार्यक्रम झाला.

दुसऱ्या सत्रात डिसेंबरच्या तिसऱ्या आठवड्यात वसतिगृहात 'डेज्' साजरे झाले. कॅरम, बुद्धिबळ आणि क्रिकेटचीसुद्धा मॅच झाली. यानंतर २६ डिसेंबरला कै. सौ. नीलिमा सरंजामे-आपटे स्मृती पारितोषिक तृतीय वर्षातील उत्कृष्ट विद्यार्थिनीस देण्याचा कार्यक्रम झाला. यावर्षी हे पारितोषिक कु. दीपाली पठारे हिला मिळाले. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहुण्या म्हणून उद्योजिका मा. सौ. वृंदा दीक्षित उपस्थित होत्या.

यानंतर नव्या वर्षाचे स्वागत करण्यासाठी ३१ डिसेंबरच्या रात्री अंताक्षरी आणि प्रश्नमंजूषेचा कार्यक्रम झाला. सुनामीत बळी गेलेल्या मृतांना श्रद्धांजली वाहून इतर कार्यक्रम रद्द करण्यात आला.

यानंतर ९ जानेवारीला तृतीयवर्षाच्या विद्यार्थिनींना निरोप आणि शुभेच्छा देण्यासाठी 'पालवी-२००५' या कार्यक्रमाचे आयोजन द्वितीय वर्षीने केले होते. यासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून 'चिंटू' चे लेखक, चित्रकार श्री चारुहास पंडित व श्री प्रभाकर वाडेकर यांना आमंत्रित केले होते. त्यांचा 'चिंटू' वरील दृक्-श्राव्य कार्यक्रमही झाला. अतिशय भावपूर्ण आणि आनंदमय वातावरणात समारंभ संपन्न झाला व या वर्षीच्या सांस्कृतिक कार्यक्रमाची सांगता झाली.

सुनामी आपदग्रस्तांसाठी मुलींनी १६००/- रु. चा निधी 'सकाळ रिलीफ फंडाकडे' दिला. यावर्षी वसतिगृहातील १० मुलींनी रक्तदानही केले.

या सर्वच कार्यक्रमात आम्हाला प्राचार्य श्री. पेंडसेसरांचे मार्गदर्शन मिळाले. तसेच सौ. गंधे, कर्मचारीवर्ग यांचेही मोलाचे सहकार्य मिळाले.

उद्यानविभाग

उद्यान विभागाचा स. प. महाविद्यालयाच्या सुशोभीकरणामध्ये मोठा वाटा आहे. वर्षभर स. प. च्या आवारातील निरनिराळी फुलझाडे फुलत असतात. त्यांची निगा राखण्याची जबाबदारी उद्यान विभाग प्रामुख्याने पार पाडत आहे.

या वर्षी आपल्या उद्यानविभागाने वन खाते, महाराष्ट्र राज्य, पुणे विभाग यांच्या सहकार्याने काही औषधी वनस्पतींची लागवड व देवघेव केली.

ऑगस्ट महिन्यात सकाळी मैदानावर फिरायला येणारा व सूर्य- नमस्काराचा एक वर्ग आणि मा. आमदार निम्हण, प्राचार्य (स.प.म.) म.न.पा. (पुणे), यांच्या विद्यमाने मैदानाच्या कडेला अशोक वृक्षांची लागवड उद्यान विभागाच्या देखरेखीखाली केली. आपल्या महाविद्यालयातील गुलाबांचा उपयोग करून विद्यार्थ्यांनी टिळक स्मारक मंदिर येथील 'रोझ शो' मध्ये भाग घेतला.

संवादिनी विद्यार्थिनी मंच

मार्च २००३ मध्ये स्थापन झालेल्या संवादिनी विद्यार्थिनी मंचने विद्यार्थिनींच्या सर्वांगीण विकासाच्या दृष्टीने २००४-२००५ या वर्षात अनेक कार्यक्रम केले.

● २९ जुलै २००४ रोजी 'महिला स्वसंरक्षण कायदे व अंमलबजावणी' या विषयावर एक कार्यक्रम आयोजित केला होता. सहाय्यक पोलिस आयुक्त भारती कुराडे, पोलीस उपअधीक्षक सुषमा सावंत, पोलीस सबइन्स्पेक्टरस अनुजा देशमाने व सुचेता खोकले या सर्वांनी विद्यार्थिनींना कलम ४९८, छेडछाड, रॅगिंग इ. संदर्भात मार्गदर्शन केले. 'एकतर्फी प्रेम' या संकल्पनेवर एक प्रसंग नाट्य या निमित्ताने विद्यार्थी व विद्यार्थिनींनी सादर केले.

४ ऑगस्ट २००४ रोजी 'समुपदेशन : तंत्र व कौशल्य' या विषयावर एकदिवसीय कार्यशाळा विद्यार्थिनीमंचने आयोजित केली होती. डॉ. सुजल वाटवे व डॉ. भरत देसाई यांनी विद्यार्थिनी मंचचे कायदेकारिणी सदस्य, इतर प्राध्यापक अशा २५ शिक्षकांना मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयातील विद्यार्थी-विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन देता यावे हे या कार्यशाळेचे उद्दिष्ट होते.

२२ व २३ डिसेंबर रोजी 'रक्त आणि जीवन' या विषयावर विद्यार्थिनींनी शिक्षकांच्या मार्गदर्शनाखाली एक प्रदर्शन आयोजित केले. रक्तासंदर्भात शास्त्रीय वैद्यकीय, सामाजिक, आरोग्यविषयक, आहारविषयक, साहित्यविषयक, ज्योतिषविषयक आणि रक्तपेढी असे विविध पैलू ७८ तक्त्यांद्वारे दाखविण्यात आले. सुमारे एक हजारावर व्यक्तींनी या प्रदर्शनाचा लाभ घेतला.

प्रदर्शनाचे उद्घाटन दि. २२ डिसेंबर रोजी डॉ. पंडित विद्यासागर यांच्या हस्ते झाले. दि. २३ डिसेंबर रोजी डॉ. शशिकांत आपटे (प्रसिद्ध हेमॅटॉलॉजिस्ट) यांनी 'रक्त व जीवन' याविषयी मार्गदर्शनपर व्याख्यान दिले.

हे प्रदर्शन अखिल आपटे रस्ता नागरिक मंच येथे व नवीन मराठी शाळा येथील रक्तदान शिबिरात आमंत्रित करण्यात आले होते. पुण्यातील विविध रक्तपेढ्यांतील मान्यवरांनी या प्रदर्शनाचे कौतुक केले.

प्रा. प्रमिला पाटील यांच्या भगिनी श्रीमती नयना यज्ञेश्वर म्हात्रे यांनी आपले पती श्री. यज्ञेश्वर म्हात्रे यांच्या स्मरणार्थ मंचच्या गुणी विद्यार्थिनींसाठी आपण स्वतः हयात असेपर्यंत रु. ५०० दरवर्षी देण्याचे ठरविले आहे. यावर्षीसाठी रु. ५००/- विद्यार्थिनी मंच समन्वयकांकडे त्यांनी जमा केले.

प्रा. गौरी भागवत यांनी विद्यार्थिनीमंचसाठी 'मानुषी' या त्रैमासिकाची तीन वर्षांची वर्गणी रु. ५०० विद्यार्थिनीमंचाकडे सुपूर्त केली.

विद्यार्थिनीमंचच्या कार्यालयात विद्यार्थिनींच्या पुस्तक चर्चा, इतर विषयावरील गटचर्चा असे कार्यक्रम सातत्याने सुरू असतात.

प्रा. विद्या जोशी यांनी पुणे विद्यापीठात विद्यार्थिनी मंच समन्वयकांच्या कार्यशाळेत सहभाग घेतला.

विद्यार्थिनीमंचातर्फे ३ विद्यार्थिनींना समुपदेशन व २ विद्यार्थिनींना व्यवसाय मार्गदर्शन करण्यात आले.

खंडेनवमी या दिवशी विद्यार्थिनी मंच कार्यालयाची उद्घाटन उपप्राचार्या प्रा. लता पिसाळ यांच्या हस्ते झाले. १० मार्च रोजी सावित्रीबाई फुले यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करण्यात आला.

१२ मार्च रोजी महिला उद्योजकांशी चर्चा हा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

● विद्यार्थिनीमंच चे सदस्य प्राध्यापक -

समन्वयक - प्रा. विद्या जोशी

१) प्रा. डॉ. वैजयंती बेलसरे.

२) प्रा. डॉ. अनुराधा साठे. ३) प्रा. माधुरी गानू

४) प्रा. डॉ. छाया आबनावे. ५) प्रा. डॉ. मीरा सुंदरराज

६) प्रा. डॉ. रश्मी हेबाळकर ७) प्रा. उमा गुरव

८) प्रा. आदितो अंतुरकर ९) प्रा. वीणा अरबट
११) प्रा. माधुरी देशपांडे.

श्रीमती मोहिनी जोशी व श्रीमती जयश्री पड्याळ
यांची नव्याने शिक्षकेतर सहकारी प्रतिनिधी म्हणून
कार्यकारिणीवर नेमणूक करण्यात आली.

० विद्यार्थिनींनी राबवलेले उपक्रम -

पहिल्या सत्रामध्ये मंचाच्या विद्यार्थिनींनी कोथरुड
पोलीस स्टेशनला भेट देऊन पोलिस उपअधीक्षक सुषमा
चव्हाण यांच्याकडून पोलिस स्टेशनच्या कामकाजाविषयी
माहिती करून घेतली.

सहभागी विद्यार्थिनी :- पौणिमा आरोळे, कादंबरी
शर्वरी आंबेडकर, वरदा संभूस, पूजा देसाई, प्रीतम,
प्रिया कांबळे, विद्या ओसवाल आणि योगिता काळे.

विद्यार्थिनीमंचाच्या सर्व विद्यार्थिनी 'सातच्या आत
घरात' हा चित्रपट बघून आल्या. पाश्चात्य संस्कृतीचे
तरुणांमधील वाढते प्रस्थ आणि त्याचे परिणाम यावर
गटचर्चा करण्यात आली.

दिनांक २ जानेवारी २००५ रोजी नूतन मराठी
शाळेमध्ये भा.ज.पा. तर्फे प्रा. विकास मठकरी यांनी
रक्तदान शिबिर आयोजित केले होते. या शिबिरामध्ये
'संवादिनी' मंचाच्या विद्यार्थिनींनी 'रक्त व जीवन' या
विषयावर प्रदर्शन भरवले. तसेच २ शिक्षिका व २
विद्यार्थिनींनी रक्तदान केले.

सहभागी विद्यार्थिनी - दीप्ती हजरनिस, स्नेहल
देशपांडे, ऋता, प्रिया कांबळे आणि योगिता काळे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्यासन

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्यासनाच्या-
वतीने डॉ. आंबेडकर यांची ११३ वी जयंती १४
एप्रिल २००४ रोजी साजरी करण्यात आली. या
प्रसंगी भारतीय बुद्धयान संघाचे संस्थापक मा. भदंत
राजरतन यांचे 'डॉ. आंबेडकरांचे राजकीय विचार आणि
सद्यःस्थिती' या विषयावर भाषण झाले. कार्यक्रमाच्या
अध्यक्षस्थानी मा. प्राचार्य डॉ. माधव पेंडसे होते.

भन्ते राजरतन यांनी आपल्या भाषणात असे
सांगितले की, 'डॉ. आंबेडकरांच्या राजकीय विचारांचे
मूळ सामाजिक विचारात होते. त्यांनी समतेचा विचार
भारतीय संविधानात प्रतिबिंबित केला. बहुजनवर्गाने
आपापसातील भेद विसरून संघटित व्हावे, धर्माधता
व जातीयता लोकशाहीला मारक आहेत. समृद्ध,
विवेकशील भारत घडवण्यासाठी डॉ. आंबेडकरांच्या
विचारांची पेरणी करावी' असे आवाहन भन्ते राजरतन
यांनी केले.

सेवक सहकारी पतपेढी मर्यादित

स.प.म. सेवक पतपेढीने यावर्षी रौप्यमहोत्सवी
वर्षात पदार्पण केलेले आहे. त्या निर्मित वेगवेगळे
कार्यक्रम आयोजित करण्याचा व सभासदांच्या हिताच्या
दृष्टीने निर्णय घेण्याचा मानस आहे. पतपेढीच्या संचालक
मंडळाची सन २००४-०५ या कालावधीची कार्यकारिणी
खालीलप्रमाणे -

० वर्ष २००४-०५ ची कार्यकारिणी -

- १) श्री. जगताप सं. मा. अध्यक्ष
- २) श्री. भिलारे म. ला. उपाध्यक्ष
- ३) श्री. सोनवणे दि. ग. चिटणीस
- ४) श्री. पायगुडे र. मा. उपचिटणीस
- ५) श्री. गायकवाड म. रा. कर्जसमिती अध्यक्ष
- ६) श्री सोमण दि. वि. सदस्य
- ७) श्री. नाईकनवरे र. दे. सदस्य
- ८) सौ. जोशी स्मिता सदस्य
- ९) श्री. गाडगीळ सु. नी.-सदस्य (३०-९-०४ पर्यंत)

पतपेढीचे एकूण २९१ सभासद आहेत. मागील-
वर्षाप्रमाणे अमलात आलेली मुदतकर्ज योजना रु.
३,५०,००० पर्यंत कायम ठेवण्यात आली आहे.
त्यावरील व्याजाचा दर ११% असून, तातडीकर्जाची
मर्यादा १०,००० असून त्यावरील व्याजाचा दर १४%

आहे. काटकसर कर्ज हे काटकसर ठेवीच्या ७५% दिले जाते व त्याचा व्याजदर ११% आहे. संचितठेव व मुदतठेव यावरील व्याजदर ७% करण्यात आला आहे. अल्पबचत ठेवीचा व्याजदर ५% इतका करण्यात आलेला आहे. सभासदांना मुदतकर्ज, तातडीकर्ज, काटकसर कर्ज मिळून फेब्रुवारी २००५ अखेर एकूण १,९६, ४३,४४४ कर्जवाटप झाले. सभासदांच्या एकूण ठेवी १,०५,६७,३४० जमा झालेल्या असून संस्थेचे भागभांडवल एकूण रु. ६५,४४,२९० इतके आहे. सभासदांना भागभांडवलावर मार्गील वर्षी नफ्याच्या रूपाने १२% लाभांश देण्यात आला. पतपेढीचा संपूर्ण व्यवहार संगणकीकृत करण्यात आलेला आहे. पतपेढी याहीपेक्षा सक्षम करण्यासाठीचे प्रयत्न सुरू आहेत.

ग्राहक भांडार

पुण्यात स्वतःचे सहकारी तत्वावर चालविलेले व विद्यार्थी केन्द्रबिंदू मानून त्यांना आवश्यक त्या स्टेशनरी, जर्नल्स, फोन, झेरॉक्स व कॉम्प्युटर डी. टी. पी. सारख्या सेवा देणारे सहकारी ग्राहक भांडार स. प. महाविद्यालयात आहे. स.प.म. सहकारी ग्राहक भांडार यशस्वीपणे ३९ व्या वर्षात पदार्पण करीत आहे.

० २००४-२००५ ची कार्यकारिणी -

प्रा. दि. ग. सोनवणे	कार्याध्यक्ष
श्री. र. मा. पायगुडे	उपकार्याध्यक्ष
श्री. नं. अ. कालेकर	चिटणीस
प्रा. रा. पं. अष्टेकर	संचालक
श्री. ह. गो. देशपांडे	संचालक
श्री. द. पां. हुंबरे	संचालक
श्री. सु. शं. परांडकर	संचालक

भांडाराचे एकूण ३७१ सभासद आहेत. दरवर्षीप्रमाणे सभासदांना १५% लाभांश दिला आहे.

विद्यार्थ्यांसाठी सुरू केलेल्या झेरॉक्स, पब्लिक टेलिफोन, कॉम्प्युटर टायपिंग तसेच डी. टी. पी. या सेवेला विद्यार्थी, सभासद व त्याबरोबरच आवारातील इतर संस्थांकडून उत्तम प्रतिसाद मिळतो आहे.

व्यावसायिक अभ्यासक्रम

व्यावसायिक अभ्यासक्रमाचा रौप्यमहोत्सव होऊन गेला आहे. हा विभाग उत्तरोत्तर प्रगती करीत आहे. स्कूटर-मोटर सायकल दुरुस्ती विभाग, इलेक्ट्रॉनिक्स (अनुदानित व विना अनुदानित), मार्केटिंग अँड सेल्समनशिप आणि कॉम्प्युटर सायन्स (विना अनुदानित) अशा एकूण चार विषयांचे अनेक विद्यार्थी बोर्डाच्या गुणवत्ता यादीमध्ये चमकतात आणि महाविद्यालयाच्या नावलौकिकात भर घालतात.

० शिक्षकांचे विशेष कार्य -

प्रा. राजन दिनानाथ सुपेकर (पूर्णवेळ शिक्षक, इलेक्ट्रॉनिक्स अनुदानित)

१. पुणे जिल्हा व्यवसाय शिक्षक व कर्मचारी संघटनेचे अध्यक्षपद स्वीकारून द्विलक्ष्यी अभ्यासक्रम कायमस्वरूपी रहावेत, याकरिता संघटनेच्या माध्यमातून विशेष प्रयत्न.
२. शि. प्र. मंडळीचे सभासद.
३. शि. प्र. मंडळीच्या व्यवसायाभिमुख अभ्यासक्रमाचे सुटीमध्ये अध्यापन.
४. शि. प्र. मंडळीच्या विनाअनुदानित संगणकशास्त्र विषयाचे अध्यापन.
५. रुईया मूकबधिर विद्यालयात मूकबधिर विद्यार्थ्यांना इलेक्ट्रॉनिक्स अभ्यासक्रमाचे अध्यापन.
६. इ. ११ वी व १२ वी इलेक्ट्रॉनिक्स, संगणकशास्त्र आय. टी. या विषयावरील अभ्यासक्रमावर आधारित पुस्तकाचे लेखन व प्रकाशन.
७. महाराष्ट्रातील द्विलक्ष्यी व किमान कौशल्यावर व्यवसाय अभ्यासक्रमातील असलेल्या शिक्षक व निदेशकांचे २१ दिवसांचे प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करून यशस्वी केले.
८. इलेक्ट्रॉनिक्स विषयाकरिता शिक्षक व विद्यार्थी यांचेकरीता नवीन अभ्यासक्रमानुसार १ दिवसाचे सेमिनार आयोजित केले.

१. द्विलक्ष्यी अभ्यासक्रमास २५ वर्षे पूर्ण झाल्यामुळे मागील वर्षी विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करून माजी सभापती मा. ना. स. फरादे यांचे हस्ते विद्यार्थ्यांना बक्षिसवाटप केले.

प्राध्यापक संवादिनी आणि ग्रंथचर्चा मंडळ

२००३/२००४ या शैक्षणिक वर्षात, या उपक्रमा-अंतर्गत प्राध्यापकांची जी भाषणे झाली त्यांचे संकलन करून "मंथन" नावाने त्याचे पुस्तिकेच्या स्वरूपात प्रकाशन करण्यात आले.

२००४/२००५ या शैक्षणिक वर्षातही प्राध्यापकांची माहितीपूर्ण व्याख्याने झाली. या वर्षाच्या उपक्रमाची सुरुवात जुलै महिन्यात, डॉ. विनायक सोलापूरकर यांच्या "History of Geometry" या अत्यंत अभ्यासपूर्ण आणि आकर्षक अशा भाषणाने झाली.

प्रा. अरुण बेलसरे यांनी 'कहलिल जिब्रान' यांच्या योगदानाचा आणि त्यांच्या जीवनाच्या विविध पैलूंचा आढावा घेतला. या निमित्ताने कहलिल जिब्रान यांच्या व्यक्तित्वाचे आणि त्यांच्या साहित्यातील योगदानाचे अपरिचित अंगही कळून आले. डॉ. सुनील गायकवाड यांनी Land use and Land Cover Analysis and Applications या विषयाद्वारे, भूमिउपयोजनासंबंधीचा अभ्यास कसा केला जातो ते स्पष्ट केले. डॉ. सुधांशु गोरे यांनी, आर्थिक विकास प्रक्रियेत लोकांचा असणारा सहभाग हा महत्त्वाचा विषय "People's Participation in Economic Development" या भाषणाद्वारे परिणामकारकपणे उपास्थितासमोर मांडला. डॉ. पद्मजा घोरपडे यांनी 'हिंदी कविताके युग' या विषयाद्वारे हिंदी कवितेच्या विकासाचा इतिहास आणि त्यातील महत्त्वाचे टप्पे यांचे मार्मिक चित्रण केले. डॉ. अनिल दुसाने यांनीही Human Genome Project (HGP) ची कायदेशीर व सामाजिक बाजू अतिशय समर्थपणे मांडली.

Career Exhibition - Vision 2004

Our College organised a Career Exhibition-Vision 2004 at Lady Ramabai Hall. The exhibition was open for all between 9 a.m and 9 p.m. from 9th Sept. 04 to 12 th Sept. 04. Our college pioneered constructive collaboration between the academic world and the commercial sector. For the first time in India, an event of such a magnitude was arranged by an educational institute.

Many eminent universities, educational institutes and firms put up their stalls on a variety of subjects including courses in Management, IT & multimedia, Spoken English & Personality Development, Medical & Engineering Education abroad etc.

Among other things, the exhibition sought to take young aspirants away from mere academics that could be divorced from life to develop among them a meaningful understanding and awareness that could help them stand on their own.

The exhibition established the importance of 'Empowerment through linguistic competence.' About 25,000 visitors benefited from this mega event. Among others, the well known cartoonist R. K. Laxman visited the exhibition and graced the occasion.

The exhibition helped the young minds to strengthen their intellectual, emotional, social and moral muscles.

STUDENTS' STUDY CIRCLE

● **Calyx - A Students' Magazine -**
'Calyx' is an outcome of the tremendous efforts of the students of the Study Circle- a group of talented students of all the departments of the

college. These students were assigned a task of writing an article on the subject of their choice but without any help from their teachers! We wanted a magazine that would reflect the originality of the students. They not only accepted the challenge of writing the articles but also took up the responsibility of editing the magazine. The magazine is a clear pointer to the fact that if talented, dedicated young minds come together, they can really create wonders!

o The list of the articles and the authors is as follows -

1. Defence Mechanism in Plants - Amita Magar (Botany).
2. Little Masters - Yogita Kale (Chemistry).
3. Success, Thy Name is Planning - Amar Kumar Yadav.
4. Impact of Poverty on Women - Kapil Chandrayan.
5. On Anton Chekhov - Kaushika Draavid.
6. Dating Techniques - A Geographical Review - Amrut Kirpekar.
7. Parkiya Bhasha - का व कशी ? - Manasi Phatak.
8. Ajanta - Komal Mantri.
9. Panchtarankit 'Priya' - Gauri Gole, Bhagyashree Bhagwat.
10. Group Representations - Ruby R.P. (Mathematics)
11. Why Should I Be Moral ? - Priyanka Deshpande and Krantigeeta Bhosale
12. A Miracle in Physics : Quantum Mechanics - Padmashree Dekhane.
13. भारतापुढची आव्हाने - एक व्युहंतंत्रात्मक दृष्टीकोन - Kedar Keskar.
14. The Memory Booster - Kaustubh Yadav.
15. Comparative Study of Vertebrate Axis Determination During Early Embryonic Development - Mandar Sahasrabuddhe.

पालकसभा

इयत्ता अकरावीच्या सर्व शाखांमध्ये शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांची सभा दि. २७ जानेवारी २००५ला घेण्यात आली. अशा प्रकारच्या सभेचे आयोजन प्रथमच करण्यात आले. पालक व शिक्षक यांच्यात सुसंवाद निर्माण करणे, हे आयोजनामागचे प्रयोजन होते.

उपप्राचार्या सौ. पिसाळ यांनी उपस्थितांचे स्वागत केले. या सभेसाठी निवडक पालकांनाच बोलावले होते. त्यांनी पालकांना कार्यालयीन कामकाज, परीक्षापद्धती इत्यादीविषयी सविस्तर माहिती दिली.

डॉ. नीलिमा गुंडी यांनी अभ्यासेतर उपक्रमांविषयी माहिती दिली. आजच्या काळात 'मल्टिपल इंटेलिजन्स' ही संकल्पना पुढे येत असताना पालकांनी जागरूक राहून आणि महाविद्यालयात कला, क्रीडा, यांविषयाच्या व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या उपलब्ध असलेल्या विविध वाटा चोखाळण्याकडे मुलांना वळवले पाहिजे; यावर त्यांनी भर दिला.

डॉ. रश्मी हेबाळकर यांनी पौगंडावस्थेतील मुलांच्या मानसिकतेविषयी मार्गदर्शन केले आणि पालक-पाल्य यांच्या नात्यात आदरयुक्त संवाद राहावा, यावर भर दिला. प्रा. रणजित गायकवाड यांनी व्यायाम, चांगल्या सवयी उपस्थिती इत्यादींबाबत पालकांनी मुलांकडे लक्ष द्यावे, असे सांगितले. -

अध्यक्षीय भाषणात प्राचार्य डॉ. पेंडसे यांनी बदलत्या काळानुसार आजच्या मुलांसमोर आलेली नवी आव्हाने लक्षात आणून दिली. संगणकज्ञान, इंग्रजी-संभाषणप्रभुत्व, सभाधीटपणा या गुणांच्या जोपासनेवर त्यांनी भर दिला. पालकांनी योग्य अंतर राखून मुलांशी संवाद साधावा व शिक्षकांच्या संपर्कात राहावे, असे त्यांनी आवाहन केले. यानंतर दुर्गम भागानून आलेले पालक श्री. पाडवी यांनी योग्य मार्गदर्शनाबद्दल कृतज्ञता व्यक्त केली.

पर्यवेक्षक प्रा. सी. एम्. जोशी यांनी आभार मानले. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. ज्योत्सना खरे यांनी केले. यानंतरचा अनौपचारिक गप्पांचा कार्यक्रम

संध्याकाळच्या वेळी हिरवळीवर अल्पोपहाराच्या संगतीत रंगला. अनेकजणांनी आपल्या शंका विचारल्या, काही भरीव सूचना केल्या.

या पालकसभेचे संयोजन डॉ. नीलिमा गुंडी, प्रा. अशोक फडके व डॉ. रश्मी हेबाळकर यांनी केले आणि सर्व विषयप्रमुखांनी त्यांना सहकार्य केले.

मराठी संस्कृती मंडळ

महाविद्यालयीन नियोजित अभ्यासक्रम सुरळित रीत्या पार पाडत असताना विद्यार्थ्यांचा वैयक्तिक विकास घडविण्याकरिता 'मराठी संस्कृती मंडळ' २६ ऑगस्ट २००४ रोजी स्थापन करण्यात आले. या मंडळाचे उद्घाटन श्रीमंत शिवशाहीर बाबासाहेब पुरंदरे यांच्या हस्ते झाले. या प्रसंगी बाबासाहेबांनी उपस्थितांना शिवकालीन आरमाराची माहिती दिली.

या दरम्यान 'शब्दमेघ' हा आपल्याच महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांचा काव्यवाचनाचा कार्यक्रम झाला. त्या कार्यक्रमात कैवल्य दांडेकर व स्वानंद बर्वे या विद्यार्थ्यांच्या कविता गौरी मराठे व शिवांगी गुडसूरकर या विद्यार्थिनींनी सादर केल्या.

१५ सप्टेंबर २००४ रोजी आपल्याच महाविद्यालयातील शास्त्रशाखेची विद्यार्थिनी कु. प्रचिती सुरू हिने 'मुक्ताई - एक मुक्ताविष्कार' हा संत मुक्ताबाईवर आधारित एकपात्री प्रयोग सादर केला. त्यानंतर आपल्याच महाविद्यालयातील कला शाखेचा विद्यार्थी कीर्तनचंद्र श्रेयस बडवे याने 'बाजीप्रभू देशपांडे' या विषयावर कीर्तन करून श्रोत्यांना व विद्यार्थ्यांना 'कीर्तन' या विषयाची ओळख पटवून दिली.

'अक्षरोत्सव २००४-२००५' हा सोहळा-१४, १५, १६ डिसेंबर २००४ असे लागोपाठ तीन दिवस विद्यार्थ्यांसाठी कार्यक्रम सादर केले गेले. या सोहळ्याचे उद्घाटन प्रसिद्ध कवी संदीप खरे व गझलकार श्री. प्रदीप निफाडकर यांच्या हस्ते झाले. उद्घाटनप्रसंगी निफाडकरांच्या गझलांनी मराठी गझलप्रकाराची ओळख

करण दिली, तर संदीप खरे यांनी आपल्या कवितेतून प्रेम, पाऊस, लव्हलेटर असे विद्यार्थ्यांचे आवडते विषय खुलवून कवितांच्या 'सरीमध्ये' चिंब केले. या प्रसंगी कथावाचन व काव्यवाचन स्पर्धा प्रा. सौ. स्वप्ना गाडगीळ यांनी आयोजित केल्या. १५ डिसेंबरला सुप्रसिद्ध प्राध्यापक व कवी श्री. प्रवीण दवणे यांनी विद्यार्थ्यांशी दिलखुलास गप्पा मारतामारता अनेक मौलिक सल्ले एखाद्या जिवलग मित्राप्रमाणे दिले. 'शब्दांगण' या हस्तलिखिताचे मा. बाबासाहेब पुरंदरे यांच्या हस्ते प्रकाशन झाले. त्याचे दोन अंक प्रकाशित झाले. डॉ. नीलिमा गुंडी यांनी त्यासाठी मार्गदर्शन केले. त्यासाठी आसावरी चिपळूणकर आणि शचि मेहता यांनी लेखन केले.

स्वानंद बर्वे, राहुल कुलकर्णी यांनी वरिष्ठ महाविद्यालय विद्यार्थीप्रमुख म्हणून आणि योगेश कुलकर्णी, अजिंक्य साठे यांनी कनिष्ठ महाविद्यालय विद्यार्थी प्रतिनिधी म्हणून काम पाहिले.

माजी विद्यार्थी मंडळ

१) १० जून २००४ कै. डॉ. पु. ग. सहस्रबुद्धे जन्मशताब्दी वर्ष समारोप समारंभ. डॉ. सहस्रबुद्धे यांच्या विद्यार्थ्यांनी त्यांच्या आठवणी सांगितल्या.

उपस्थित विद्यार्थी - (डॉ. पु. ग. सहस्रबुद्धे यांचे) स. ह. देशपांडे, चंद्रशेखर बर्वे, लीला अर्जुनवाडकर, हेमा क्षीरसागर, र. रा. गोसावी, रा. श. नगरकर, शंकर सारडा, वि. भा. देशपांडे, वा. ना. तुंगार, स. म. परळीकर इ.

अध्यक्षस्थान - प्रा. रा. ग. जाधव यांनी भूषविले.

२) ३० सप्टेंबर २००४ - उच्चमाध्यमिक परीक्षेत गुणवत्ता यादीत आलेल्या आणि उज्ज्वल यश संपादन केलेल्या विद्यार्थ्यांचा कौतुक समारंभ प्रमुख पाहुणे - मुक्तांगण प्रशालेचे मुख्याध्यापक डॉ. आर. पी. कुलकर्णी आणि प्रसिद्ध अभिनेत्री सीमा देशमुख.

□□□